

Magyar szózatok.

Voigt H. G.
betüivel,
HAMBURGBAN.
1847.

Tartalom:

Adatok

az

országos Védegylethez.

1844 évi october 6^{án} tartatott Pozsonyban a K. K. és R. R. teremében a Magyar országos Védegylet elsö (alkotó) közgyülése Gróf Batthyány Kázmér elnöklete alatt; számos részvevö hazafi s diszes hölgykoszoru jelenlétében.

Az elnök következö beszéddel nyitá meg a gyülést:

Tisztelt hazámfiai!

Nem hiszem, hogy legyen valaki, kit e hazának földje szült s napja nevelt, kinek kebele, midön e terembe lépett, nem mondom örömmel ne telt volna el, mert öröm ez alkalommal talán helyén kivüli s idö elötti volna még, de kinek szive most e mai gyülést megnyitó szempillanatban, remegö várakozással és reménnyel ne dobogna fel.

Ha pedig lenne e teremben ollyan, ahhoz nem szóllok.

De egy sincs azok közt, kikhez szavaim intézve vannak, ki honunk állását ne ismerné,

ki azt fájdalmasan ne érezte, s ez állapotból kivergödni vagy maga ne törekedett vagy legalább mások efféle törekvéseit figyelmező pietással ne kisérte volna, ki a keserüség könnyekkel ázott kenyeret ne ette volna, midön tapasztalá, mikint hiába minden törekvés, és mindeddig hazánk czimere fölött borong azon „átok-suly melly alatt

— — — annyi ész, erö
és olly szent akarat
Hiába sorvadoztanak.

Nem akarok én keserü lenni, vádlani e helyen nem feladatom, sem bövebben fejtegetni azt, mit mindenki tud, mindenki érez. Jelen feladatom nem egyéb, mint arra röviden visszaemlékeztetni, a kárpitot a képröl föllebbenteni, és leleplezni annak nehány világos de vajmi sokkal nagyobb számu homályos szineit! de egyszersmind, mi nekem kellö nyugalmat ad, vigasztaló feladatom az is, hogy nehány világsugárokat ejtsek annak árnyékai közé.

Tisztelt Gyülekezet! mióta egyik lelkes hazánkfia hatalmas szózata felidézte köztünk az associatio szellemét, részint tulajdon vezérlete, részint nyomát követö érdemes hazánkfiai pártfogó részvéte által számos egyesület támadott. Ezek felszámitásával, és felölöki terje-

delmesb elöadással nem akarom untatni tisztelt hallgatóimat s nem is akarom magasztaló dicsbeszéddel constatirozni azok roppant hatását, s hizelgö tömjénezéssel pirt idézni azon dicsö férfiak arczaira, kiknek köszönhetö azok sikere. Azon korholók csoportjához sem fogok csatlakozni, kik szünet nélkül azt lármázzák füleinkbe, s lobbantgatják szemeinkre, hogy a Magyar csak theoriákkal bibelödvén, nem akar a cselekvés eredménydus terére lépni, mert azt hiszem, hogy e tért már régóta járja, noha talán bolyongva s bizonytalan léptekkel is, — söt megvagyok gyözödve, hogy azon téren forgunk különösen ott, hol az avatatlan biráló fedd, és vádol és korhol, hogy elméleteskedésben, üres theoriákban veszünk el.

De kifogom bátran mondani egy igénytelen gondolatomat, mint férfihez illik. Ne vegye azt senki rosz néven, vagy csekélyléseül azoknak, mik eddig törtöntek. Szándekom nem ez, merészletem nem lehet illy nagy, szándékom csupán csekély tehetségemhez képest tölem kitelhetöleg megmutatni, hogy s miért a hazánkban már fenálló minden egyesületnek, mind azon társúlatnak, melly akár magány vállalattal, akár közügyek elintézésével foglalkodik, söt magának a legfelsöbb törvényhozó

testnek, s minden ezekben résztvevö és hazája javát szivén hordozó bármi egyénnek kezet kell a most létesitendö Egyesülettel fognia, annak czéljával összeolvadnia, vele szövetségben munkálkodnia, kifejlenie, virágzania, belöle mintegy kiindulnia, s hogy és miért nélküle munkálkodni igen is, de czélt érni, sikerhez jutni, kifejleni s virágzani lehetetlen.

Talán sokan sajnosan érezték már velem együtt a jélenlevök közül, hogy annyi ontott vér s hösi tett, annyi eltürt viszontagság, annyi szép ös politicai hagyomány, annyi öszinte lelkesedés, szabad szellem, szép eszme, annyi nagyszerü terv s oriás munka, söt annyi leginkább ujabb idöben tett haladás s életbe lépett üdvös intézet mellett is csakugyan volt s maradt mindig egy bizonyos csorba, egy a Magyarnak minden vállalatán rajta csüggö hiány, melly a legszebb s legjobban ápolt ültetések közé sem hagyott senkit azon buzditó s megnyugtató érzettel lépni, mi gyönyörüen fognak azok majd felvirulni, s mi báj és élvtelt vidékké fogják átvarázsolni a puszta földet, — söt látván, mennyit elhervaszt és homok alá temet soraikból idö elött a samum átkos fuvallata: nem volt, kinek fülében gyakran mintegy azon aggodalom ne susoglott volna, hogy homokos

a föld, mellybe reményeinket ültetök, s hogy nincs meg a telekben azon öszszekötö vegytani alkatrész, mellyet szétfujni még a legdühösb viharnak sem legyen ereje.

Tisztelt hazafiak! a jelen egyesületben, annak alapjában s vezéreszméjében van ez a vegytani kötszer, van a samum mérges lehellete elleni antidotum, van a sugár, melly melegiti, viz, melly nedvesiti, táp, melly ujra föléleszti az eltörpült ültetéseket, söt teremt ujakat is; ebben van, mi azon emlitett hiányt kipótolja, mi a jövö nagyságot, diszt, virágzást biztositani s minden kétségen tulemelni képes.

Igen hoszasá kellene lennem, ha a mai nap sikerétöl várható minden üdvös eredményt, minden nagy következményt elösorolni akarnám.

S ki van köztünk, ki elsö tekintetre által ne látná, hogy ez egyesület minél nagyobb kiterjedésétöl függ, hazánk anyagi jólléte, s csak annak védszárnyai alatt emelkedhetik diszre s eröre az ipar, kereskedés, mezei gazdaság, s hogy mig más a nemzeti gazdagság ama kutforrásainak felnyitását czélzó egyesületek, hazánk lakosai csak egyes osztályának érdekeit mozditják elö: a jelen egyesület mind ezen osztályokat egyenlöen érdekli. Ez tehát kiegyenliti az osztályok, nemzetiségek, vallások

közti különbségeket és surlódásokat, összeköti ugyan azon érdek utáni törekvésben a földes urat s a jobbágyot, a mágnást s a nemes-embert, a polgárt s a földmivelöt, a Magyart s a Szlávot a németet és az Oláht, s egyesiti mind ezeket ugyan azon hazának polgáraivá, melly hazában igaz egyenlöség fog uralkodni, az t. i. melly egy közös nagy czél s egy nagyszerü érdek felé versenyezés hasonló képességében áll, mellybül számüzve a szerencse javaival bövebben vagy kevesbé ellátott osztályok közti féltékeny, boszus kaján vetélkedés. De uj mezejét is nyitja fel az elme-surlódásnak, és á közéletnek, önerövel teremtésnek, önigazgatásnak uj iskoláját. Bölcsöje tehát azon szellemnek, mellynek ihletése alatt más nemzetek tulnyomó nagyságra vivták fel magokat, s melly egyedül ruházhat a nemzetekre állandó fényt, nagyságot s hatalmat, mert magában a Nemzetben gyökerezik. De még mind ez nem azon föeszme, azon mélyeb gondolat, azon szellemibb hatás, azon mindenható szesz, mellyre én vonatkozni akartam, mellytöl mindent, melly nélkül semmit sem lehet várni.

Tisztelt hazafiak! Spártának kerülete korlátolt vala, földe kietlen, meddö és terméketlen, s a spártai polgár egyszerre lemondván az élet

minden édesb gyönyöréről s magának a tudomány és müvészetnek azon mennyei élveiről, mellyeknek legillatosb zamatját szivták szomszédai, de mellyeket azoktól, függetlensége árán lett volna megvásárolni kénytelen, a spártai polgár, mondom, az önmegtagadást, a nélkülözést, a kényelmek megvetését választá magának örök törvényül. S hazájának puszta vad bérczeihez hiven s elválhatlanul ragaszkodván, hazafiui erényben nevelt lelkével s hősi gyakorlatban edzett testével vezér-szerepre emelkedett a görög status szövetségben; s szava eldöntö vala a gyülésekben, s számra csekély de győzhetlen hadserege meghóditotta a leghatalmasb ellenségeket. S végre egy intésétől függött volna mind azt magáéva tenni, miről lemondani tudott, pénzt, müvészetet, élvezeteket, ha akarta volna.

A Magyar a természet minden kincsével ellátott honban él. E kincseket kibányászni százados hiv iparkodása, mert élvezni akarta azokat, de nem volt még arra méltó. — S szegény maradott és gyönge, tekintet, hatás és szabadság nélkül.

Szabad legyen ez alkalommal még egyet érintenem. Reményem s forró ohajtásom az, hogy ez egyesület minél jobban terjedjen, minél

nagyobb számra nevekedjék. De még fontosb tekintet elöttem, hogy ez egyesületnek sikere s foganata legyen. S ez csak akkor lehet, ha szentnek tartatik. Nagy és fontos köteles séget vállal magára, ki azt aláirja; nehéz elöre kiszámitni, mennyi polgári erény fog töle követeltetni, a lelkiismeret interpretatióinak tágas mezeje nyittatik fel. A sanctio, moralis tekintetben a legnagyobb, mert a becsületérzésen alapúl, de épen azért kirekeszt minden tettleges végrehajtast, az ellenörködés bajos, a kijátszás könnyü.

Ezért kimondom egyenesen:

Adott szavát szegni itt nem csak becsületszegés és haza-árulás! ez gyávaság! S most tisztelt gyülekezet, legyen még egy kis béketüréssel irántam s engedje meg, hogy csekély személyemröl is párszót mondhassak.

Azon jeles férfiak, kik a jelen egyesület életbelépése körül buzgólkodtak, közakarattal felszólitottak engemet, hogy vállalnám át annak ideigleni elnökségét. Milly érzések lepték meg keblemet ez alkalommal, arra hagyom az itéletet, kimagát az enyimmel hasonló helyzetbe tudja képzelni; de remélem hogy az, ki szavaimat figyelemmel hallgatta, megfogja érteni, hogy szerénytelenség vagy elbizottság nem vala

mi arra birt, hogy annak elvállalásától ne vonakodjam. S áldom a gondviselést és köszönöm neki életem egyik legszebb pillanatát, azt t. i. mellyben feladatomúl jutott az e teremben számosan összegyült hazafiakat, a hallgatóság tömött sorait, a karzaton megjelent lelkes hölgykoszorút, kiknek ragyogó szemeiben, mint minden szép és jó, ugy a jelen szent czél iránti vonzalmukat is olvasom, fölszóllitani:

Pártolják, ápolják az alakitandó Magyar védegyesületet!

Részemről, bármelly ügyesb kezekre fogja a tisztelt egyesület annak elnökségét bizni, jövendőben, mindig szilárd jóakaratommal, buzgó ohajtásommal s hol hatalmamban áll, tettleges részvéttel fogom nagy és szent czélját kisérni, támogatni, elősegiteni.

Gróf Batthyány Kázmérnak az 1845 évi november 17 ki védegyesületi közgyülésen tartott megnyitó beszéde.

Tisztelt Gyülekezet!

Egy éve mult, hogy Pozsonyban egy rögtönzöttnek látszó, de valóban nem csak minden gondolkozó hazafi, hanem átalánosan, talán öntudatlanúl, az egész nemzet keblében gyökeret vert eszme nyomán, számos és lelkes, — többnyire a nemzet képviselöinek jobb részéből álló elvbarátok gyülésében védegyleti társulattá alakultunk. S noha ez utóbbiak azon eszmének megtestesitésébe elöször inkább csak mint magány egyének folytak be, mintsem azon hivatalos állásuknál fogva, mellyel felruházva jelentek meg az országgyülésen: majd jósló elögondoskodással, s azon tapintattal, mellyet közéletbeli tapasztalása által nyert, a követi táblának roppant többsége, csak egy szó sem merényelvén ellenmondást: az alakult társaságot törvény-paizsa alá vevén, országos ügynek kijelentette, — s azt ez által olly méltó helyezetre állitotta, millyet olly ügynek elfoglalnia kellett, melly uj — s friss vért öntvén

az orsszág minden ereibe, s ezeket lelkesedés, munkásság s remény hevével töltvén, nem lehetett, hogy magát a szivet is uj élettel s egészséggel föl ne éleszsze, uj erövel s rugékonysággal meg ne edze. S ezt tevén nem ragaszkodtak ugyan rabszolgai félénkséggel a szónak anyagi magyarázatához, hanem az utasitások szellemét méltán s kellöleg fogták fel mikor ezt a létezö körülményekkel öszszehasonlitván, az országgyülés akkori stádiumát, a már tárgyalt ügyek, különösen á kereskedés s vám kérdés sorsát, meg a jövöre való reményeket s kilátásokat mind mérlegbe vetvén, egyenesen kimondták azt a nemzet nevében, mit a nemzet azóta oily jelentékesen magaévá tett.

Jgy keletkezett a „Védegyesület." De mind azon meggyözödés mellett is, melly annak mindegyik alapitójának keblét töltötte — s megvallom, erösnek kellett ám lennie azon meggyözödésnek, melly tespeteg s zavaros viszonyaink holt tengerében bátor volt, mint egy Neptun szigonyával az elöitélet s ellenérdek szirtei ellen olly rendkivüli hullámtorlást elöteremteni, de mind azon meggyözödés mellett is, nem hiszem, hogy lett volna valaki, bár hazájába s Nemzete jellemébe legszerelmesb ember is, ki titkos aggodalom nélkül, s

mondanàm, ki nem reszketö kézzel nyujtott volna kanóczot azon tüz felgyujtására, melly füszeres, s zamatos máglyáról letisztitó s gyógyitó lángra hevülhetett, de értéktelen s röpke anyagot csak perczny pislogásra lobbanthatott fel, melly phoenix hamvává éghetett le, vagy elalvó üszkeivel a legvégsö reményt is elemészthette, a legutolsó nedvet is kiszárazthatta.

Egy éve telt, s ujra öszszegyültünk most hazánk fövárosában, de már nem többé csupán mint egyes elvbarátok, vagy ollyan egyesületnek tagjai, melly évi közgyülésén magának számot ad egy év alatti müködése s talán részvényeseinek kiosztandó kamatjáról, hanem megjelenünk, mint a Nemzet köz sympathiájától elfogadott ügnyek képviselöi, mint egy valóban országossá vált intezétnek,a Nemzettöl önvállalt hivataloskodásunkban megerösitett tisztjei, megjelentünk,mint az Ország legvésöbb széleiböl velünk kezet fogó s buzgón munkálkodó vidéki tagtársainknak követei, mint a Nemzet egy köz vállalatának elömozditói, a Nemzetnek felelöséggel tartozó olly érdekének kezelöi, melly már ennek vérével összeolvadt, éltével azonosult.

S ha egy pillanatot vetek viszsza mindarra, mi ezen rövid idöszak alatt emlékezetem elébe tolong, azon forrongó, pezsgö, mozgalmas

viszonytömegre, azon hemzsegö seregekre, mellyek közvetlenül vagy közvetve, akarva nem akarva, elömozditólag, vagy gátlólag müködtek, hatottak, folytak mind azon öröm s bú, remény s csüggedés, élvezet s aggodalom dagályos apályára, mindazon mintegy bübájosan elöidézett mozgalom, terv, gondolat, vállalat tömkelegére, mellynek még egy év elött, de legkisebb nyoma sem volt, azon mintegy varázspálczával teremtett szellemi s észbeli cselekvöségre, mellynek jelenleg tanui vagyunk, s ha más részröl a meglevö eredménytöl felbátoritva s feljogositva gondolataimmal belemerülök a jövendöbe, s bátor szemmel, noha mérsékelt vérrel kiszámitani iparkodom, mellyek lehetnének illy arányban haladva, annak méhében rejtett csudái: megvallom, hogy nyelvem megakad, s tárgyam nagysága azzal ijeszt, hogy még róla értekezem, messze hátra maradok a mögött, mit mondanom kellene.

De nincs is szándékom itt á Védegylet sorsát fogamzása napjától kezdve a vajudás, születés s nevekedés minden stadiumán át követni, vagy annak minden részleteit akár mostani kifejlési fokára, akár a teendökre nézve kimeriteni. Ezek constatirozását ügyesb kezekre hagyom, különösen azokra, kiknek kezelése

alatt gyakran még á legviszásabb körülmények is az ügynek üdvére s diszére fordultak, nekik hagyom e tárgyak s tapasztalatok roppant tömegéből kiszedni s kideriteni mind azt, mi a fö tárgyat legjobban fölvilágositani, s a körülményt felöle legjobban megalapitani s megszilárditni, az iránta való buzgalmat megserkenteni s ennek kellö irányt adni képes.

'En csak az átalános mozgalmat akarom érénteni, én a tisztelt gyülekezettől csak azt kérem, méltóztassék velem együtt figyelmét azon tagadhatatlan tényekre forditani, mellyek testileg, kézzel foghatólag elöttünk állanak, mellyeket mindenki látott, hallott, s tapasztalt, mellyekröli hite s meggyöződéséből szintolly kevessé vetközhetik ki az ember, mint azon öntudatból, hogy ö maga létezik, hogy vannak érzékei, s organumai, hogy fáj a mi kellemetlenül illet, s gyönyört okoz neki, a mi kellemetes. Hagyják csak egy perczre, hogy látcsöveiket, de bona fide s nem valamelly elhalványitó prizmán keresztül nehány föképre irányozzam; elöször arra, mi egy év elött volt, majdarra, a mi most van, ott pusztitó viharra, melly az alig született gyermek bölesöje körül borong, itt tüzzel vassal kiirtó-háborúra, melly egy ártatlan és nemes eszmét üldöz, mint haj-

dan Columbus állitásait s Galilei elöször kimondott igazságait, itt egy azoktól, kiknek az ápolás s körülte való atyáskodó gond kötelessége volt, — megtagadott, születése bünével vádolt, s pusztára kitaszitott csecsemöre, ott ugyanazon a szegénység minden nyomoraival küzdö, de az elemek viszontagságai s a vadállatok megtámadásai közt mintegy erösbülö s önmagát fölnevelö gyermekre.

S most tekintsenek arra, s egy fiatal oriást látnak, ki izmos lábaival a nemzeti rokonszenv talapzatán áll, ki hatalmas karjaival átöleli az országot egy végtöl a másikig, ki mint egy Atlás vállain hordozza egy Nemzet ipar s munkásság teremtette kincseit.

Vagy hagyjunk fel a költöi szinezettel, s tekintsük meg a mindennapi sugároktól megvilágositott az ezelött egy évvel csak külföldi czikkekkel rakott, de most már hon gyártott, csak nem minden szükségeinket fedezö selyem, bársony, gyapju, pamut, bör vas s minden másféle anyagból készitett portékáival ragyogó raktárainkat, mellyeknek mintegy kivonatát látjuk a hatvani utczán ajánlkozó kiállitásban

Tekintsük a már egész ország szinén elterjedt fonó, szövö, csinozó, festö, hámoritó kisebb nagyobb uj mühelyeket, mellyek már a száz

számot messze tulhaladják, tekintsük a még sokkal nagyobb számu csak keletkezöben levök körüli sürgést s tolongást.

Tekintsük az ott fekvö tervek s rajzolatok halmazát, azon észbeli ikermüködésnek eredményeit, mellyeknek az iparral egyenlö lépést kell tartani, a jövö ipari kifejlésnek s rejtett találmányainak tényzöit, s tekintsük azon aranyhalmokat, miket egy évóta hazánk kebelében forgatott, s a külföld saskörmei közül meggazdálkodott.

Tekintsük azon velünk karöltve ható 138 vidéki osztályt, mellyeknek követeit köztünk üdvözleni szerencsénk van.

Tekintsük azon büszke öntudatot, melly egy év óta a Nemzetben ébredett, hogy tud nélkülözni, tud czélt érni, tudja a maga szükségeit fedezni, s magát e tekintetben a külföldtöl függetlenné tenni.

Tekintsük azon átalános ösztönt, mellyel nem csak a Védegylet barátai s nem csak a közömbösek, de ellenségeinek nagy száma is honi gyártmány után kapkodik, s a honi ipar kifejlésében mintegy önkénytelenül tettleges részt vesz.

De nem akarom hallgatóimat kifárasztani, hanem kérdem mindegyiket, ha kétkedö, vona-

kodó vagy épen ellenség volt is, mondja meg öszintén, kezét szivére szoritva, tud e még most is ellenszegülni, tudja e most is tagadni egy évi iparmozgalmaink eredményét, tudja e ezt még most is hiábavalónak, csekélynek, vagy csak ideiglenesnek állitani, tudja e most is roszalni, megvetni, gunyolni, vagy gyanusitgatni azon ösztönt, azon törekvést, melly azt elöidézte, tudja e most is hinni vagy állitani, hogy nem ez volt a valódi szándék, hogy mind ez csak ürügy, elvetemedett izgatasi viszketeg, s forradalmi bün palastolása volt?

Vagy még most is elhagyja magát a külföld ugy nevezett közvéleménye által rémiteni? de a külföld maga azt teszi, a mit minálunk roszal.

S mellyik ez á külföld, s annak közvéleménye? Németország talán s annak sajtója? de hirlapi sajtója már közmondássá vált, mi pedig viszonyainkról értekezö egyéb literaturáját illeti: tagadom, tagadom a német nemzet becsületeért (noha tudom, mert csökkent vala irántunki sympathiája átalánosan) hogy akár a lipcsei sajtó menydörgö, lepiszkoló, sujtó és megvetö hangot pengetö publicatióit értsük, akár azon ujonnan kitalált, talán még mérgesebb értekezéseket, mellyek egy bizonyos,

látszólog liberális szellemnek taglalják a magyar viszonyokat, söt a magyar test szépségeit is kiemelik, csakhogy in ultima analysi magunkkal s a külfölddel azt hitessék el, mikint ha megtartani s a fris szin alatt ragadó mirigytöl megmenteni akarjuk azokat, át kell, hogy engedjük testünket bizonyos boncz-késeknek, némi állitólag rothadó tagok elvágására, mint p. o. a megyei hatóság és sok más között épen azon ipari függetlenségünket védö egyesület, mellynek szerintök bekövetkezett végvonaglásai felett annyira szeretik meghuzni a lélekharangot; tagadom, mondom, a német nemzet iránti tiszteletböl, hogyezek a német nemzet képviselöi legyenek. A külföld már mivelt és szabad nemzetei, kevesbé ismerik ugyan viszonyainkat mint ezek tán megérdemelnék, „mi elszigetelt állásunk természetes következése," — de még is épen a Védegyesület keletkezte óta hazai törekvéseink nem csak ki nem kerülték sajtóik figyelmét, söt azt inkább magokra vonták és számos franczia és angol czikket mutathatnék elö, hol, ha itt ott tévedés mutatkozik is, átalánosan még is annak bélyegét viselik, hogy nem gáncsoló, leczkézö, megvetö s :rigy indúlatból, hanem független irótól s azon nagyszerü szempontból eredtek, melly az egyes nemzetek

kifejlödéseit, ha mindenkor meg nem üdvözli is, legalább részvéttel kiséri, mint az átalános haladásnak kiegészitö részét; egyátalában pedig méltányolni tudja egy nemzet abbeli erölködéseit, hogy a tudatlanság, szegénység, müveletlenség s elnyomás ón-lánczai alul békés és törvényes uton fölszabaduljon. — S talán más, mint külföldi sajtó s annak szárnyain repülö hir értesitette a nemzeteket egy elöttök alig ismert faj fellengö igyekezeteiröl, s idézte elö azon szinte tagadhatlan tüneményt, hogy épen egy év óta annyi külföldi tolong ide, ollyan vállalatokra ajánlkozva, mellyektöl öket elijeszteni az elött már elég volt Magyar-Ország nevét kimondani.

Vagy a kormánytól tart valaki, s annak pártolása nelkül sikert nem remél? de a tények ellenkezöt bizonyitanak, noha kiszámithatlanúl tulhaladó volna azon eredmény, mellyel a Nemzet s a kormány ma dicsekedhetnék, ha ez amazzal kezet fogott volna. De legyünk igazságosak a kormány iránt is, s ne vádoljuk öt többel, mint a mennyit vétkezett. — Különözzük el a kormányt bizonyos tulbuzgó szolgái s önczimzett barátaitól; s látjuk ezeket, hogy tudva, vagy nem tudva pártot sujtván, a Nemzetet ölik meg, látjuk öket a Védegyesület

keletkezése napjától fogva jajgatni, lármázni, dühösködni, annak megtámodására minden s a legnemtelenebb fegyverhez is nyulni, azt a kormány elött a leghomályosb szinekben festeni, ezt ellene boszura felszólitani, annak öszszezuzó villámait reá leidézni, a kormány, melly minden haladási mozgalomtól, különösen Magyarorszgában, ugy is fél, mindenféle rémképek s gyász hirekkel mindinkább nyugtalanitni, másrészröl pedig a kormány nevében tett mindenféle fenyegetések által a Nemzetnél már létezö ingerültséget minden módon növelni.

A kormány pedig mit tett annak bebizonyitására, hogy mind ezen hetvenkedéseket magáévá teszi? a kormány mélyen hallgat. A kormány nem tiltotta ugyan el veszedelmes barátait azon irkafirkáktól, mert talán nem látta kedvetlen szemmel, hogy áljóslataik s ferde nézeteik kudarczát, mint utoljára kisült, csak magok vallják, holott a kormány kezei még szabadok.

A kormány eltiltotta minden hivatalosait az ügyünkbeni részvéttöl, s ez sajnos és sikeretlen egy lépés, melly pedig a bureaucraticus szellemböl foly, s némileg azáltal magyarázható, hogy a kormáuy ügyünk lehetö roppant kifejlödését elörelátván, s annak következtében,

mihelyt à védegylet keletkezett, s az ugy nevezett conservativ-párt fönökei ellene kikeltek, azonnal azoknak satellesei is töle viszavonulván, hazai gyariparunk kifejlésének egész terhe, az ugy nevezett ellenzék vállaira hárámlott, a kormány tehát alatta lappangó politicai tendentiáktól, s töle mint politicai izgatás eszközétöl félt. Azért is kérte föl a kormany minden körirányu társulat alapszabályait, magának ez uttal a Védegylet alapszabályairól is bövebb tudomást s világot szerezni akarván.

A kormány örökös tartományai számos lakosát eltiltotta s gátolta a Magyarországbai átköltözéstöl. A kormány nemi nyers, vagy félnyers anyagoknak az örökös tartományokbai beviteli vámját most is leszállitja, mi csak hátráltatja honi iparunk kifejlödését, s könnyebbiti az örökös tartományok gyártóinak állását, holott más czikkekre nézve az irányunkban sulyos régi arány tartatik fen.

A kormány a Censura vas-fogóját ügyünkre nézve mind inkább szoritja s ezt törvénytelenül teszi, ez ellenünkben a kormány legnagyobb büne, s legsajnosb csapása. De csak a védegylet ellenteszi-e-ezt? Nem ez e ellene átalában legnagyobb sérelmünk?

Tehát öszefogva á kormány büneit, ö nem

csak negativ téren maradt, hanem olly tettleges eljárása ellen is panaszkodhatunk, melly egyenesen vállalataink elbuktatására volt czélozva; de természetére nézve a kormány fellépése csak ugyan közvetetlen nem volt, s inkább csak egynéhany status-férfi sükkeblüségének s egyoldaluságának, mások ellenségeskedésének, ismét mások gyöngeségének s természetes féltékenységének s az eleibe terjesztett elferditéseknek tulajdonitható. — De kimondotta e valaha, vagy valahol nyilvanosan, s egyenesen czélunk vagy eljárásunk kárhoztatását? vágott e közbe hatalmas kezével állitólag törvénytelen s veszélyes merényünk megsemmisitésére? nem, mert átlátta, hogy arra feljogositva nincsen, hogy mozgásunk a törveny körében forog hogy maga teszi magát a törvényes körön kivül, ha ollyan egyesület ellen sujtólag fellép, mellynek alapja s eljárása törvényesek, czélja üdvös, lényege nemzeti, s mellynek jobbadán csak iránya elötte kétes, vagy inkább gyanusitott.

De ha egyszer tiszta szándokunkról tökéletes megyöződést nyer a kormány, mit már kellett volna nyernie, vagy már nyert is: az esetben róla azt teszem fel, hogy egy kormány pálczája alatt levö s ö felsége bizodalmának jobbfelét képezö nemzetnek önmagát nagyobb

diszre, értékre s müveltségre emelni, s ez által az egész Status-hatalmát s gazdagságát tetemesen szaporitani akaró öszinte vágyakodásaitól nem csak hidegen elfordúljon, hanem ebbeli törekvéseit akadályozni, a Nemzetnek mintegy fejére ütni, már serdülö diszét elfojtani, jövendöjét, s vele együtt az egész Status jövendöjét koczkáztatni akarja, ezt mondom, róla föltenni örültségnek, ezt állitani csaknem felségsértésnek tártom.

Vagy talán azt vélné valaki, hogy néhány, a kormánynak egy részét képezö status-férfinak, vagy pedig hivatalnoknak merö pillanatnyi tetszése vegy nem tetszése, elegendö legyen hü polgárt arra birni, hogy kitüzött czéljától elálljon? Nem tisztelt Gyülekezet! Nem hü polgár az, ki olly könnyen hagyja magát elüttetni attól, mit üdvös szükséges szentnek tart ö, noha ez talán absolut statusokban szokott rendszabály, kevés tudományuk van azoknak alkotmányos országok élete felöl, kik illyeneket hisznek, mert ha ezekben átalánosan, különösen minálunk, hol a kormány nem kebelünkben lakik, nem a Nemzet többségéböl foly ki, nem csak politicai, de status-gazdasági, s minden más nagy kérdések csak törvényes izgatás utján vitetnek diadalomra; s épen azon izgatás által

szült szünetlen vitatkozás, eszmesurlódás utján győzethetnek le azon ügyek ellenségeinek silány okoskodásai, győződik maga meg a centralis középponti kormány ezeknek hiábavalósága s az ügyek üdvös voltáról s mint itt történt, ártatlanságáról.

De nem akarom tovább folytatni e tárgyat, minek igazolnám azt, mi olly diadalmasan vívott ki magának igazságot. Keserü kifakadás a szerencsétlenül elbukott, czéljától elütött emberé, s hála Istennek: mi ellenségeink minden törekvései daczára sem vagyunk illy szerencsétlen helyezetben. Mi az öntudat nyugodt derültségével nézhetünk szét a világban, mi a szántás-vetés veréjtékét s az elemek viszályait könnyen feledhetjük, mert van szemünk elött érett gyümölcs, mi sajnálkozó mosollyal fordúlhatunk el mindazon rágalom, koholás s méltatlanság torlázától, melly lábaink elébe görditetett, mi mindezt az engesztelés tengerébe sülyezthetjük, mert körültünk áll fáradozásink legszebb dija, tényeink eddigi meglepö eredménye, elöttünk pedig egy jobb kor alapos reménye.

De midön amazon örülünk s ez utóbbira bizakodunk, ne hitessük el magunkkal, hogy már mindent elkövettünk, hogy ama remény

már olly biztos lábon áll, miszerint töle soha meg nem fosztathatunk. Nem akarom többé emlegetni nyilvánosan lappangó ellenségeink ármánykodásait, de szükségesnek tartom emlegetni, noha már százszor is emlitve volt, azon igazságot, hogy a legnagyobb eredmény, valamint csak nagy erö-feszités s szilárd akarat által elérhetö, ugy csak még tartósb figyelem, meg ovakodóbb örizkedés által tartathatik meg, hogy épen nagy nemzeti ügyekben minden elhagyatás hanyagság s lankadtság bün, minden elhibázott elöhaladás, hátrálás, s kézből kieresztett elöny vesztett csata. S valamint még nem volt nemzet a világon, bár az emelkedetség legmagasb fokát elérte is, melly azt vélvén, hogy már eleget tett, s ösi hösisége s szigoru munkásságáról lemondva, magát a fényüzés s elpuhultság bölcsöjében ringattatni hagyván, csak hamar le nem szállott volna magas polczától a legmüveletlenebb, legalábbvaló nemzetek sorába: ugy merném állitani, hogy ott érte el egy Nemzet magassága tetö pontját, hol többé semmi akadályra nem talál, mellyet legyözni kényetelen, s ellenkezöleg; s ha az ipar kifejlödésére Anglia példáját alkalmaztatjuk: nem volna nehéz megmutatni, hogy épen más nemzetek vetélkedése, a szövetséges

statutusok elszakadása, pénzbeli crisisei, életmentésére szükséges tömérdek költségei, az ellene Europa-szerte inditott kereskedési háboru a continentalis rendszertöl kezdve Zollvereinig, Angliát uj eröfeszitésre, uj találmányokra szoritván s a nemzetnek ugyszólván minden érideget mégjobban feszitvén s geniusát fölébresztvén, uj éltet öntöttek polgári testébe, uj kútforrásokat nyomoztattak vele s még hatalmasb csudálatos diszre, eröre, gazdagságra virágoztatták fel.

Ne hagyjuk tehát magunkat olly könnyen elcsüggeszteni: de más részröl kis sikerünktöl se eláltatni, mert ez, noha egyébre bámúlatos, az elérendett czélhoz czakugyan parányi; ha pedig nemzeti dölfünk már elsö diadalmán felpöffed, ha keleti indolentiánk győz, s már meguntuk a kis munkásságot, a kis áldozatot, há azt képzeljük, hogy most már haza térhetünk házi isteneinkhez, másoknak, vagy a gondviselésnek engedvén át mozgonyunk kormányrudját; ha már sokaljuk p. o. a sok gyülést, a sok vitát; ha egy roppant csarnok hideg falai közt egykét egyénre hagyjuk háládatlan s közömbös hazánk egyik legszentebb érdekét elintézni; ha szavunk szentségével játszunk s annák magyarázatát könnyedén vesszük, lelki

békénk minden háborgatásától irtódzván, inkább lesütjük szemeinket s nem kérdezösködünk, mint sem hogy p. o. azon kedvetlen tapasztalásnak tegyük ki magunkat, hogy egyszer megcsalattunk, vagy hogy bizonyos ideig lenes nélkülözésnek vagyunk kénytelenek magunkat alávetni, mig t. i. eredetiben kaphatjuk azt, mi csempészkedés utján jutott kezeinkbe; ha mondom, illy hanyagúl langyúl vesszük ügyünknek sorsát, ha annak elömozditásában ernyedetlenül nem munkálkodunk, iparkodunk, buzgólkodunk, haladunk, akkor nem adok egy évet, hogy mind azon fényes eredménynek, mellyen most gyönyörködünk, többé de nyoma se lesz; vagy ha lesz, ha annak hire átmegy az utóvilágra, ez azon káröröms történet irók, többé nem fájunk rágalmazói, hanem igaz profeták év-könyveiben lesz föltalálható, kik miutánuntig azt papolták, hogy a Magyar-Nemzet európai kifejlésre és miveltségre alkalmatlan nép, állitásaikat majd annak elbeszéllésével fogják bizonyitani, mikint törekedett ez egyszer keleti elbizottságában, csak önerejével s minden intés daczára helyt foglalni tettlegesen amazok közt, s hogy tette magát gyáva ön-megbuktatásával a nemzetek kaczajának, s háritotta

fejére azoknak átkát, kik kérkedö proclamatiói hirére körébe hagyták magukat csábittatni.

De félre illy gyász-képekkel, mellyek a mai örömhöz nem illenek. Sohase tudom magammal elhitetni, hogy a Magyar-Nemzetnek több erélye ne legyen, hogy szebb jövendö ne álljon elötte. De ugy jártam, mint a magyar-zenész, kivalahányszor öröm s vigalom nótáját húzza, mindannyiszor rögtön felváltja azt a szomoru viszaemlékezés s reménytelen jövendö panasz hangjaival. Keblemben szintén rögtön tűkrödzött viszsza annyi nemzeti csapás, annyi csalott remény, annyi szenvedett veszteség, annyi szerencsétlen viszony, s komor hurt pengettetett velem. De szintolly rögtön feleszmélvén, s felbátorodván, számüzöm bús szorongatásaimat, ujra felnyitom kedélyemet, a vigasztaló reménynek. S hogy ez nem merö önámitás, vagy kábitás, arról felel nekem az, mit körülöttem látok, t. i. egy nemes, nagyszerü önkitüzött czél felé haladó nemzetnek elszántság, szilárd akarat, férfiui kitartás s bölcs eljárás utján magának ez uj mezön kivivott diadal jele. S ezen emlitett erények zászlói alatt harczoljunk tovább is szeretett hazámfiai! ne hagyjuk szemünk elöl enyészni a czélt, melly után vágyakodunk, legyen önmegtogadásunk

legnagyobb dicsőségünk, munkálkodásunk ernyedetlen, kitűrésünk tántorithatlan, minden lépésünk egyenes s bátor, de józanúl megfontolt; ne felejtsük el a költö azon szent fohászkodását, mellynél jobb ohajtással nem tudnám e szavaimat berekeszteni:

Hogy e nemzet mindenik nyomára
Ragyogjon ember-méltóság sugára!

s a siker nem lesz többé kétes, az eredmény nem csak egy tárgyra korlátozva, a dij minden reményen tul szép s fényes, elhagyott nemzetünk önátalakitási példája az emberi-nem történetéről bölcselkedöknek egyik legkedvesebb apja!!

1846 augustus 20 kán.

Tisztelt közgyülés!

„A Védegylet nincs többé! örök álomba szenderült! a védegylet meghalt:“ béke hamvainak!

Miután t. i. — mert hiszen minden megerőltetésnek csakugyan végének kell egyszer lenni, miután ellenségeink minden kigondolható okok, s álokoskodások, s ezek hiányában minden képzelhető furfangosság, mocsok, szitok s rágalomból kifogytak s csak azon nekik keserü tapasztalással gazdagodtak vala, mennyire nem boldogúlhattak s milly rosz szerepet játszottak mind ama ferdeségeik s eszme elcsavarásaikkal; — miután egy részről a védegylet tömérdek, iszonyu s helyrehozhatlan rosz következéseit s e káros és kárhozatos intézet alapitói által a nemzetre árasztott átkot tüntették fel, más részről és egyszersmind még is a szegény csecsemőnek életén már annak elsö élet-szikrájával együtt, rágódni kezdö halál-csirája, vagy jobbadán csak tengö pangó sinlödése s tökéletes tehetetlensége felett gúny - nótát húztak, végre logicai következetességnél fogva

annak bebizonyitására, hogy ezen emlitett, egymásnak legkisebbé is ellent nem mondó állitásaik csakugyan alaposok s az eredmény által igazolvák, — kikiáltották, hogy „a védegylet meghalt.“

Egy darab ideig ezen tacticával élt a védegylet ellenében mind a hires augsburgi koma, mind ennek azon két kedves huga, kiknek egyike Trieszt világkereskedésének, a másika pedig honunk s fövárosunk cosmopolitai szellemének organuma, mind ama, bár más ajku, de szivrokonság s hazafini törekvésre nézve nem kevesbé az augsburgi rokonának gyanitandó, kakastojás gyanánt ikervárosinkba befészkelt s kiköltött váltott gyermek.

Ezeknek tehát s nehány nekik szót-fogadó csekélyebb atyafiaik s cselédeiknek tacticája volt, valahányszor a védegyletet megemlitették — s ez nem ritkán történt ám! annyira nem hagyá öket soha róla elfelejtkezni a szeretet — ugyan mi? talán a szegény elhunyt felett búsúlni, vagy a de mortuis nil nisi benét szemeik elött tartva, hibáit keresztényi türelmességgel palástolva, értekezni? vagy a holttestet, nyilt ajtóknál, bonczkés alá vevén, belrészeinek rothadását s beteges szerkezetét tudományos alapon, mindenek szeme láttára, mutogatni?

Nem! — nem illyen volt bölcs taktikájuk!

Söt akkint kezdtek állitólog holt tetemei körül ólálkodni s károgni, mint valamelly temetéstöl eltiltott irtózatos vétkes vagy öngyilkoséi körül, vagy mintha némi belsö aggodalom azt suttogná füleikbe, hogy csak ugyan továbbá is életjeleket fog adni; s tehát ök ezen undok dög lehetö uj életre támadását ugy akarták volna a szájtátó nép elébe tükrözni, mintha nem phoenix hamvai, hanem, isten tudja, vagy a holt anyagon kikelt féregsokaság, vagy magának a rothadó testnek más chemicus átalakúlása utján valami uj, a hozzá közelgöt még mérgesebb ragálylyal fenyegetö szörny képzödhetnék ki, hogy ez által másokat még a pietás azon tényétöl is elriaszszanak, miszerint atyjokfia holttestére egy két marok szentelt földet dobnának.

Hát egy alig két évet ért gyermek ennyi „virust" foglalhatott e magában? annyi hatással lehetett e egy nemzet sorsára? s alig két éves eletének kimulta után, nem hogy az ártatlanság fehér koszorújat, de még csak korábban elhalt idösb rokoni s eldödei sirboltjában egy kis szerény helyet sem érdemlett e meg?

S miért fukarkodtatok hát nehány röf tiszta halottlepellel, nehány deszkával nem

diszágyra, hanem gyászpadra, miszerint mindenki meggyözödhetett vala azon annyi öröm s jajveszéklés hangjai közt, de bizonyosan a legrendkivülibb hirrel született gyermek haláláról; — hogy mind az, ki születésére annyi reményt épitett, lemondjon végre bolond ábrándjairól, mind annak, ki benne csak nem antichristust látott, felháborodott kedélye nor malis egyén sulyába viszszaléphessen?

Azért, mivel a Védegylet él s élni fog, mig Buda áll!

Azért, mivel ö ollyan, mellyet sem nyilaitok sem mérgetek ki nem végezhettek, melly ellen törpe myriádjátok babyloni tornyokat rakhatnak fel, de általa zavarral fognak sujtatni. —

Ti hösiségtek öntudatában, Samson gyanánt megnyirve, s álmában vévén ostrom alá, megkötöztétek ötet, s most már azzal hizelegtek magatoknak, hogy koplaltatva, vérét ereiböl cseppenkint kiszivárogtatva, testén hemzsegve s azt szurva, csipve, vagdalva, az aljas boszú minden nemét felhasználva, csakugyan végkép kifogyaszthatjátok életerejéböl kiölhetitek életkedvét, s hogy igy betelik az, mit ti, mások rászedésére, mint már megtörténtet, kitárogattatok? — En

pedig megmondom nektek, hogy ti nem csak másokat csaltok meg, hanem tinmagatokat is egymás közt; mert ti jól tudjátok, hogy a mit kihireszteltetek, az nem igaz, ti sziveitek mélyében jobban ismeritek ötet, ti szintolly jól tudjátok, mint én, hogy valamint nyilatok lepattan róla, mérgetek erejét veszti rajta, ugy, ha bár bilincsekben tartsátok is öt, ö azokat elsö alkalommal lerázza, bár koplalásra kényszeritsétek, neki más jobb tápja van, mint milyet kezeitek adhatnának vagy elvehetnének! Franczia országnak egy jeles férfia egykor e szavakat mondta: les Nations ne meurent pas „a nemzetek halhatatlanok.“ En ugy értem ezt, hogy valamint az emberi-nem tenyésztésére vagy talán pusztitására a világ egyetemében bizonyos helyet kitöltött egyének, ugy fajok s nemzetiségek is enyéztek ugyan el a történet könyveiböl, de épen azért fogyott el hirük s emlékezetük, mivel nemzetek nevét meg nem érdemlették, mert nem tettek, nem létesitettek, nem alapitottak, nem találtak fel semmit, mi magában nagyszerü, mi a legkésöbb ivadékra is átszállani, s attól elismertetni és használtatni fog. Ellenben halhatatlan azon nemzet, kiben eszmék szülemlettek s ki ezeket ridegen bár vagy tovább fejletten, az utódokra átszállitotta.

Azért él még Aegyptus, noha a Fáráok vére kihalt, — él Róma, bár más uralkodjék a Capitoliumban, él Carthago, noha Cato intése valosult, él a phoeniciai s tyrusi tengerész, él Athene és Sparta, él emlékezetben fény s pompa sugárai közt, bár tettlegesen, világszerte elszórva s lenézve azon faj, melly az üdvezitőnek születést adott. Ugy hogy — mondanám — mi e föld kerekségén igazán halhatatlan, az egydül az eszme, valamint mi a nemzeteket halhatlanokká teszi, az az, ollyan eszme, melly az emberinem fölemeltetését, boldogitását, felvilágositását s erkölcsiségét elömozditja, s valóban ugy is történik, hogy minél inkább öszhangzásban vannak az eszmék egy nemzet önfentartási vágyával, minél inkább összeolvad valamelly nemzet élete azok utáni törekvéseivel, annál kevesbé enyészhetik el azon nemzet a világból, mig emberek lesznek, annál jobban biztositja magának nemzetiségét sok századokra.

S ebben rejlik azon kérdés feloldása, miért hogy meg nem halt a Védegylet, söt inkább, miért ö is halhatatlan, s teheti és teendi is halhatatlaná a magyart, ha hozzá ragaszkodik, ha azon természetéröl el nem felejtkezik, melly azt a fölebb emlitett eszmék sorába füzi. Söt bátor vagyok azt állitni, hogy akármit tegyen is már

a magyar, akárhogy kezelje, ha ugyan e szóval élnem lehet, — azon eszmét, akárhogy sáfárkodják azzal, azon eszme meg van, meglesz; azon eszme halhatatlan.

Nem tudom, mit vártak töle sokan, s mit tartottak talán ismét mások; nem hiszem, hogy legyen valaki, ki szorosan épen azon eredményt várta volna, melly ekkorig mutatkozott, s ennek okát könnyü feltalálni mind a közbejött eseményekben, mind azon tényezökben, mellyek reá hatás nélkül nem lehettek, — de hogy a Védegyletnek, az ellene feltornyosúlt hatalmas, s kiengesztelhetlen ellenséges tényezök daczára, s azon sok tekintetben gyenge, közömbösség vagy langyosságban elernyedt, vagy csonkitott erejü, vagy kijátszott tényezök mellett, mik ügyében dolgoztak, — csakugyan roppant eredménye van, tagadni nem lehet; tekintsük bár az anyagit s iparit, melly jelenleg bizonyosan leg meglepöbb, s miröli meggyözödés végett nem igen meszsze kell menni, miröl hiszem, két évvel ezelött senkinek sejtése sem volt; tekintsük bár az erkölcsi következéseket, mert tagadhatlan tény s mindenki által, ki öszinte akar lenni, elismertetik, hogy Magyarországban a vélemények e tekintetben egészen megfordúltak, s „honi ipar“ meg „honi czikk“

nem utálat s undor, vagy-mint nem tudom kicsoda hazugúl állitotta, merö gunynév, hanem igen kevés kivétellel, minden párt emberei közt büszkélkedés s elömozditó törekvés tárgya; — tekintsük bár végre a politikai hatást, noha ennek részére legmostohább sors jutott, s mig daliás ellenségeinek elsö panicus elrémülésök s kisértet-látásuk alól felszabadúltak, ügybarátink közt ismét sokan vannak már, kik aggodalommal látják hogy azon politikai pártot, mellynek egyedüli ápolására hogyatott a Védegylet, jobban össze nem forrasztá.

Mondom a Védegyletnek ezen tagadhatlan eredménye, s azon fokon állása, hol köztudomás szerint áll, régibb idökben csodának vagy a gondviselés valamelly rendkivüli közbejárulásának tulajdonitatott volna; a gondolkodó ész elött pedig ugy tünik fel, mint próba-köve annak, hogy a Védegylet eszméje azon fenemlitettek közé tartozik; hogy az, mi általa életre idéztetett, nem csak pillanatnyi, hanem sokáig tartó, sokkal tovább, mint mennyire némellyek legmesszehatóbb látcsövei terjednek; hogy az olly erös, szilárd lábon áll kiirthatlanúl, miszerint bár szenderegjen is egy-ideig, vagy szenderegni látszassék, minthogy lármát nem üt (bár a lármát inkább ellenszegülöi ütötték mint

ö maga, s noha nem az munkálkodik legbiztosabban s legerélyesbben, ki legtöbb zajt üt) az elsö légydongás is felébreszti öt, s bár megtörténnék is rajta, hogy formáiból kivetkezzék, hogy minden külön müködés vagy hivataloskodásról lemondjon, s látszólag csupa passiv téren maradjon, ö csakugyan megleend s terjedni és rögzödni fog az emberek lelkében, s feltünik fényben s komoly hatással, a mérges párákat szétoszlatva s a földet frisitö záporral megöntözve, de dörgéssel, lánggal s jéggel is, valahányszor a lég illy electricus anyaggal saturálva lesz, melly e vagy ama tüneményt elöidézi.

S azt tartom, hogy ez eszme annyira össze fog olvadni azon földdel, mellyen lakunk, hogy akármimódon fejlödjenek is a világ történetei, legyen bár azon faj, melly most ezen göröngyön él, honából számüzve, vagy más hatalmasb fajtól elnyomva, legyen annak tulajdon nemzeti vagy legyen külföldi kormánya: ezen eszme megmarad, annak tüneményei megjelennek, valahányszor olly kérdések fognak felmerülni, mellyek vagy a kormányt vagy a külföldet, vagy egy bitangoló osztályt olly elvekkel hoznak összeütközésbe, mik e föld s annak lakosai közti kapcsolatot illetik, s vala há-

nyszor kormány, vagy osztály, vagy testület egy nemzet vagy e nemzet egy részének érdekeit más tekinteteknek feláldozza, vagy elhanyagolja, jogon s méltányosságon alapuló követeléseit elmellőzi, s a nemzetet, nemzeti létében megsérti, mind annyiszor azon egyszer felébresztett, s megpenditett, szó viszhangzani fog az ország egy szélétől a másikig.

S ebben áll-mondjuk ki egyenesen azon eszmének politikai hatása, melly egy részről annyi féltés, annyi gyanusitás, annyi dögenyezésnek, más részről pedig annyi félig okos és helyes, félig tulságos mentegetésnek s palástolásnak adott alkalmat. De száljunk vele szembe egyszer férfiasan azon kérdéssel: jogalapú e a védegylet politicai hatása? Kell é annak örülnünk? szabad e léteznie, vagy kénytelenek vagyunk e azt megtagadni, vele titkolódzni? s mit értünk e politikai hatás alatt?

Ha úgy állna a dolog, hogy kénytelenek lennénk ezen hatást megtagadni, akkor mi magunk ismernök el, hogy a védegylet politikai hatása csakugyan ollyan ujjhuzó, s hazsártoskodó, minden kötelek erőszakos felbontásával, lázitással, bujtogatással járó, zavart okozó, s csak nem felségsertés büne alá vonható izgatás, mellynek vádját némelly legagyarkodóbb ellen-

ségeink annyira szerették vólna réank kenni, melly pedig, mint már többször mondtam, s még jobban megmutatni szerencsém lesz, rágolom s hazugság. —

Ha pedig afféle politikai befolyást értünk, miszerint egy társulat a nemzet csak nem minden legnagyobb, s legszentebb érdekeit felkarolva, azok felett örködve, azokat buzditva s lelkesitve, fáradatlanúl mellettök s értök müködve, azokat szárnyaival védve, ez irányban minden törvényes eszközt felhasznál, melly kezében van: akkor azt mondom: bizony a véd egylet politikába is avatkozik, söt természeténél fogva politikai intézet, mellynek mezeje igen tágas, mert terjed tisztán alkotmányos kérdésekre szintúgy, mint közlekedési eszközökre, mezei gazdasági s belipari javaslatokra szintugy, mint status gazdászati, magán s köz jogi problemákra, s igy azon jog és kötelesség, melly minden magyar polgáré, különösen a védegyleté is, mint számos polgárból álló társulaté; kötelessége pedig úgy a nemzet, mint öntagjai iránt, kik töle eredményt várnak: szembeszállani mind azon akadályokkal, s viszonyokkal, mellyek czélját gátolják, azokat tisztába hozni, ellenök minden törvényes szellemi s anyagi eszközt használni.

Igy p. o. odavezetni, ott tüzni ki a fö közlekedési vonalok irányát, hol az a haza érdekében leghasznosabb, hol t. i. Magyarország, s külföld közti kereskedésbeli érintkezés pontjait látja, s leálárczozni, minden bármelly tetszö szinben burkolt s álokoskodással és csábitással kisért tévesztö és félrevezetö terveket, s ime p. o. alkalmazásban a vukovár fiumei s a számtalan Triest felé nyuló vasuti tervek közti kérdés.

Hol vámokat sorompókat lát ott épen úgy joga s kötelessége bonczolgatni, felvilágositni, s bebizonyitani, hogyan miért, ki által s kinek fizettetnek amazok, s minö szinük van emezeknek s vallyon e szin igaz vagy csáb szin e? s miféle alkatrészekből vegyült öszve? valamint szinte tiztába hozni, s követelni, hogy ama vámok töröltessenek el, ha ártalmasok, s tartassanak fel, ha, és olly alakban, mellyben hasznosoknak találtatnak.

S ezen nyomozásaiban delejtöje legyen a legszigorúbb logica, s igazság, a magyar nemzet érdekéhez alkalmaztatva. — S bármilly nehéz már csak elméletileg is tisztába jöni azon bonyolult viszonyok közt, mellyek homályában borong a dolgok igaz állása: azt tartom mind egyes embernek, mind ezen egye-

születnek kötelességc és joga azokat kimélet nélkül tisztába állitani, úgy a mint vannak.

De tovább megyek, s azt állitom, hogy a védegylet már keletkezésekor közrebocsájtott programmja szerint itt a dolognak csupán elméleti szemléleténél meg nem állhat, hanem hogy társas uton cselekvöleg kell neki azon elméletileg kibonyolitott, s tisztába állitott politikai, statusgazdászati, s az Austriai birodalom internationalis viszonyaibá vágó kérdések feióldása irányában, természetesen a törvényhozás rendes utján megkisértendö kiegyenlitésök iránti utógondolattal minden lehetö moralis, értelmi s a törvény körében fekvö physikai rugókat mozgásba tenni, mellyek hatalmában vannak.

S imé megérkeztünk azon föszerephez, mellyre a védegylet hivatva van, s melly talán ezután fö teendöje lesz, mellyre már elölegesen figyelmét terjesztvén a kozéppont Igazgatóság, azt az ezévi közgyülés rendezésébe foglalta, s a védegylet vidéki osztályait, s derék buzgó tagjait, mintegy ipar congressusra hivta meg, s melly szerepet ha csupán annyi sikerrel is ke resztül vinni sikerül, mintmennyi az eddigi eredmény volt: a Védegylet ollyasmitesz közölt, mi vele legmegátalkodottabb ellenségeit is kifogja békiteni. —

E pár szó: „a védegylet alakult“ — azon

hir|: „a honi ipar védelmet s ápolást talál ezer meg ezer küszöbön" ezer meg ezer iparost teremt, s új anyagi világot idézett fel körülünk; e csuda épületnek emelkedésére elég volt az alapkövet lerakni. — Re'i kupot, fedelet csak a Nemzet törvényhozói rakhatnak, de a kuphoz való roppant gép-szerszám, s anyag tömegének elöallitásához a magáéval hozzájárulni, a védegylet második s jelenleg szükséges müködésének tartom, hogy t. i. eszméket, tényeket, s adatokat szolgáltasson, mellyek alapján, ha megyözö erövel birnak, a nemzet képviselöi azután ollyat teremthetnek, s léptethetnek életbe, mi a magyarnak diplomaticus alapon fennálló alkotmányos függetlenségét szorosan fentartja ugyan, de kereskedési viszonyait javitván, a külföldivel szabadabb s viszonyosan hasznos érintkezést, egy korona alatti szomszédainkkal pedig ha lehet, csak annál öszintébb s barátibb szövetséget képes kieszközölni, úgy hogy egyiknek érdeke ne fogja sérteni a másikét. —

S hogy az illy jövendö nem kivihetetlen, arról kételkedni nem szeretek; hogy pedig a védegyletnek ebben már némi hatása volt, azt mutatják a jelenidö jelei, mert ezek sejdittetik, hogy a védegylet elleni minden lárma között is, a kormány már csak ugyan azon kérdésre

forditotta figyelmét, mellynek alapján a védegylet felállott, s némi félre érthetlen utó gondolat mellett is, látjuk s olvassuk a kormány organumaiban ama viszonyok tárgyaltatását: — nem lehet némi öröm, s részvéttel kevert mosolylyal nem tapasztalni, mint terem rögtön, mint esö után a föld belsejéből a gomba, dicasteriumaink barlangjaiból annyi fiatal Peel s hogy rohan neki a fekete sárga sorompónak annyi legmegrögzöttebb conservativ nagyobb dühvel, mint egykor a rebeccaita lázzadók Wales herczegségben, köz jelszavuk levén szabad kereskedés, természetesen pedig korlátolt iróasztalának aránya, s porzótól könyező szemei silányságához képest úgy értelmezvén e szót: „szabad" s úgy alkalmazván azt a Magyar kereskedésre, mint elleneseivel szemközt ugyan a szabad szót a sajtóra, vagy a loyalitás szót ön magairányában alkalmazni szokta. —

Ezen fogadott vagy fogadatlan publicisták nézeteit, akaratait, pletykáit, talpraesett, vagy születlen terveit nem lehet mind a kormány nyakára tolni, söt még az ellenkezöröl teljes meg győzödést nem nyertünk, olly status férfiaktól, kikre olly magas érdekek vannak bizva, azt kell föltenni, hogy józan okoskodásra hallgat-

nak, s hogy talán épen ők idézték elő az ezen kérdés felüli vitatkozást, mint a hajókázó mélység mérőjét a vizbe sülyeszti, de mivel más részről csak ugyan azt is tapasztaljuk, hogy nem merik ez utóbbit egész a viz fenekéig leereszteni, s tudjuk, hogy mindeddig csak ugyan egy bizonyos irányu szellem uralkodott közöttük, s minden féle jelekből azt is méltányosan következtethetjük, hogy a kormány kivánatai, meg organumainak jávaslatai, s okoskodásai közt egy bizonyos összekötő fonal van, hogy tehát az, mit ezek pengetnek, mi ezekben bármi külön alakban szünetlenül ismét előfordúl, alapja lehet a kormány nézeteinek; s minthogy tulajdonképen épen ez azon sark, melly korül forog a vám s kereskedési kérdés, melly körül különösen forgatták az a feletti vitát a kormány organumai: én mindazon gyüléseken, hol a szabad szó pótolja a sajtó meg szoritását, s különösen ezen alkalommal helyén tartom, hogy e tárgy megvitattassék, s azért messze bár azon elbizottságtól, mintha én illy jeles férfiakból álló gyülésnek illy csiklandós, s annyi nehézséggel körülvett kérdésben irányt vagy tanacsot adni vagy arra világot árasztani mernék, mégis, mivel olly mélyen vág azokba, mikről értekezem, bator leszek itt, az én egyéni meg győző-

désem szerint kiemelni egyikét a legnagyobb fallaciaknak, a legalkotmány ellenibb, nemzeti éltünk magvát is hervasztó elveknek, melly hol egyenesen kimondva, hol csak sejtetve, a kormány organumaiban előfordúl, s melly épen azon emlitett sark, melly körül forognak a vám, s kereskedést illető okoskodásaik. S ez azon tétel:

A magyar elleni tagadhatlanúl sulyos vám viszonyok azért vannak, mert a magyar adót nem fizet, mint az austriai tartományok lakosa, s még ez utóbbival erre nézve egyenlő lábra nem áll hasonló módon adóztatván, vagy mi ezzel egyre megy ki, ujabb módositás szerint, némi kárpótlást vállalván el, addig azon viszonyokon segiteni nem lehet.

Ez által mindenek előtt az ismertetik el, hogy a magyarra közvetve, vám alakjában, és ugyan századok óta bizonyos teher rakatott: nem igaz tehát, hogy a Magyar adómentes lett volna. —

De bizonyos ezen a nemzet akarata mellőztével reá tolt adóztatás egyenes alkotmány törvény s fejedelmi esküvel ellenkező eljárás volt, melly a nemest egyszer a szegény adózó népet hétszer sujtotta. — Hogy ezen teher a Magyarnak anyagi létére nézve következéseiben

még sulyosb volt, mint sem az örökös tartományokra nézve a közvetlen adóztatás, azt bizonyitja az ország jelen állapota, hasonlitva amazéval. —

De ezen elkövetett hátrataszitás, s okozott kár nagyságát minö emberi calculus fogja ki számithatni?

Ha tehát karpótlásról van szó, bizonyosan annak van több joga azt követelni, ki a fenn álló viszonyoknál fogva leg többet szenvedett, s ezt vagy egyszerre kell neki visszatériteni, vagy, minthogy ez lehetetlen, jövendöre úgy kell intézkedni, hogy az iránt levén több kedvezés, kinek eddig mostohább helyzete volt, e helyzetböl felvergödhessék a másikéval egyenlö virágzásra. S kérdem ki lessz az, ki itt követelve fel léphet a magyar e, vagy az örökös tartományok? — vagy a magyar szokása szerint nagylelküleg feledésbe boritja régi sérelmeit, mihelyt csak barátságos kéznek egy újja mutattatik felé, s jövendöre kedvezöbb helyzetet se igényel, hanem csak úgy akarja biztosítani állását, hogy ezentúl szabadon mozoghasson, és sem néki, sem szomszédjának jövendöben más elönye, vagy utánja ne legyen, mint az mellyet magának teremteni tud.

Jlly esetben, minthogy az örökös tartományok ipar s anyagi fejlödés tekintetében már sokkal magasb pólczon állanak, mint a magyar, alig lehet kétség arról kinek lehet a kettö közt valószinü reménye túlhaladni a másikat; — kivéve azon egy lehetséget, ha a versenyzök közt egyik fiatal izmos, lélek s eröteljesnek, a másik vén, köszvényes, lusta s elernyedettnek találtatnék, mit szomszédaink csakugyan nem fognak magokról megengedni. Ha tehát a magyar más kárpótlást nem követel, mint jövendö éltének fejlödhetését, s biztositását, hogyan követelhetne kárpótlást az örökös tartományi, vagy annak nevében az austriai kormány?

De ez azon kárpótlás neve alatt mást nem ért, mint azt, hogy a magyar némi nála ekkorig még szokatlan modon adozzék, vagy hogy nála olly valami létesüljön, mi a nemzet rovására jövedelmi kút forrás legyen.

Azon fentebb felállitott tételnek van tehát szerintem egy oldala, melly nagyon igaz, s a vámviszonyok kiegyenlitésének alapúl szolgálhat, s van ismét egy másik óldala, melly egészen ferde s elfogadhatatlan. —

Ha az mondatik: a magyar czikkeket vámmal kell terhelni, mivel a magyar termesz-

tönek a status irányában semmi vagy jobban mondva kevesebb közvetetlen terhe van mint az örökös tartományi termesztönek, s ezért ólcsóbban termeszthet: — megengedvén, hogy egészen úgy áll a dolog, mi azomban nem olly bizonyos, fenn marad még a kérdés: vallyon nyers, vagy gyártott ezikkekröl van e szó? mert mellékesen mondva, nekem úgy látszik, hogy a nyers czikkek vámmal terhelése nagy részben magára az örökös tartományi fogyasztóra vagy gyártóra hárámlik. Ha pedig gyártott czikkekröl van szó, hozzá tevén a nyers termények ólcsóságát s a kutforrások böségét, mellyel természettöl áldott országunk az iparnak ajánlkozik: megvallom, tökéletesen helyesnek, méltányosnak tartom, ha egy alattvalói javáról gondoskodó kormány nem engedi meg, hogy valamelly olcsóbban termesztö más ország lakosai a kormányzása alatt lévö földet czikkeikkel elárasszák, s az otthoni ipart elfojtsák. De itt csak azt vagyok bátor megjegyezni: „quod uni justum, alteri aequum.“ —

Egyébéránt ez nem más, mint a védrendszeri elv, mellynek elsö példáját maga a kormány szolgáltatta nekünk, midön ellenünk, nem tudom valóban az örökös tartományok iparát e, vagy pedig az azon népességtöl kincs-

tárába folyó tulajdon jövedelmeit a M agya rovására, szükségesnek tartotta védeni; ezen elven indultak, s indulnak pedig most is más nemzetek, s csak ott kezdenek belőle kibújni, hol az ipar már olly magos fokra ért, hogy illy rendszer reá nézve nem csak haszontalan de káros is lehetne. —

S más országokról szólván, hiszem hogy azoknak status ferfiai is, midön hazai vámjaikat a külföld ellenében rendezték, bizonyosan arra is kiterjesztették figyelmöket, mit fizet a másik nemzet státusának adó czime alatt, s hogy el birja e azt ama nemzet? mert ez a termesztésnek egyik tényezöje, s a czikkek drágaság vagy olcsóságának egyik fel tétele. De alkalmasint azt is tekintetbe vették, minö azon nemzet belsö állapotja, különösen közlekedési, s szállitási eszközeire nézve, mert ezek az olcsó eladásnak nem kevésbé fontos tényezöi s feltételei. —

Hiszem s tudom, hogy a hol más nemzetek iránti viszonyokról vólt szó, azon státus férfiak sem hallgattak mindenkor a méltányosságra, hanem nagyobb hatalmukra támaszkodva kereskedési szövetségek vagy egyenes kizsarolás útján is a külföldre tributumot toltak, mellyet az természetesen csak egy, vagy más czim

alatti nemzeti adóból fizethetett; hiszem s tudom azt is hogy néha nem csak a külföldet, hanem ön gyarmataikat is, vagy olly népeket, kiket gyarmati jellemmel felruházniok tetszett, csak ollyanoknak tekintettek, mellyek vérét lidérczként kiszopni, státusbölcseség vagy „raison d'état" nak neveztetett.

De tudom azt is, hogy tributarius nemzetek csak addig fizetnek tributumot, mig máskép nem tehetnek, s tudom, hogy a történttek tapasztalása, s már terjengeni kezdő józanabb statuspoliticai elvek, a gyarmati rendszer zátonyait eléggé fel világositották. —

Tudom minden esetre hogy ollyan eljárások soha jog állapotot nem szülhetnek. Nem szülhetnek idegen nemzetek közt, még kevésbé szülhetnek olly nemzetek közt, mellyek egy azon uralkodó fő alatt állanak, kinek természetes kötelessége minden alattvalóra egyformán özönleni kegyelme s gondoskodása sugárait; legkevésbé szülhetnek pedig ott, hol e fejedelem, épen az egy birodalmát képező nemzetek közt fennforgó viszonyokra nézve, egyik ország s nemzet független politikai állását, s kormányoztatását szent esküjével megerősiti, hol ha még is e külön országok közt a fejedelem részéről némi nagyobb kötelességről volna

szó, mellyet ő a mások hátraszoritásával vólna kénytelen teljesiteni: igazság eskü szentsége, s királyi méltóság bizonyosan egyhangulag inkább az alkotmányos ország mellett szóllanának, mint sem azon tartományok mellett, hol csak moralis kötelesség van, de annak teljesitése egészen az uralkodó akaratjára bizatott.

De vissza térvén az adó kérdésére, s megegyezvén abban, hogy azon tekintet „micsoda teher által megszabott árron termeszti és szállitja gyártmányait egy ország a másikba?" a kettő közti vámrendszernek sinormértéke, — s ezt Magyarországra, s az örökös tartományokra alkalmazva, ime, megérkeztem ujra egyikéhez azon nagy fontosságu kérdéseknek, mellyeknek fejtegetése, az e tárgyali kapcsolatnál fogva, a védegylet körébe esik, s ez nem egyéb, mint az adó kérdése.

Megvallom azon hitemet, hogy mig nálunk az emberi jog, a józan ész, s a méltányossággal jobban összehangzó adoztatási rendszer nem hozatik be, s mig minden egyenes teher egy tehetetlen pariaféle osztály nyakára görditetik: addig hiában nyittatnak fel nyers vagy gyártott czikkeink elött az egész világ kapui, mert épen nem, vagy csak ritkán lesz mit

eladni; nem levén meg az, mi termesztményeket teremt, közlekedési eszközök s pénzforgalom. — Ez Magyarországra nézve roppant külömbséget tesz, mert csak bel közteherviselés mellett képes kifejlödni, a nélkül nem: de akár legyen aránylagos teheregyenlöség akár nem, akár nagyobb, akár kissebb legyen azon adónak összege, mellyet a nemzet közösen vagy nem közösen visel, ez csak az ország szükségéhez képest lehet ollyan, de azután akár drágábban állitja elö akár ólcsóbban annak következtébén a terményeit, mihelyt a külföld, vagy austria határvámait úgy rendezte, hogy általuk tulajdon czikkeire nézve azon olcsóbbság felméretik, nem foghatom meg, mi köze lehet többé szomszédunknak ahoz, vagy mit avatkozhatik többé az austriai kormány abba, mivel s mennyivel s hogyan járul a maga státus költségeihez a magyar; de ellenben megvallom, söt állitom, hogy ettöl örizkedni a Magyar Fejedelem egyik legföbb, s legelsöbb kötelessége, szent kötelessége továbbá örködni a felett, hogy a magyar által elvállaltt, vagy elvállalandó teher egyedül, s kirekesztöleg a magyar hasznára forditassék, hogy a magyar státus jövedelme épen tartassék, a magyarnak szintannyi védelme legyen, mint akármelly

más státus vagy tartomány lakosának, s szent kötelessége a. m. törvény hozásnak örködni a felett, hogy azok, kiknek kezeire bizta fejedelmünk a kormányrudat a magyar status jövedelmeit se el ne pazarolják, se el ne idegenitsék, söt ha ezekre nézve olly szerencsétlen körülmények forognak fenn, miszerint M. Ország serpenyöje ollyanok kezében billeg, kik nem magyarok, kötelessége mindenkinek, ki hozzá szólhat, minden kitelhetö módon még jobban kezébe szoritani hazánk azon életereinek kulcsát, és semmi módon nem engedni, hogy ezen kérdés mególdása nemzet elleni, vagy a nemzetet még inkább elszegényitö szellemben történjék. —

Azt vélem tehát, hogy minden oldalról tisztába kell hozni azt az adó körüli kérdést, tisztába állitani azon fentebb emlitett axiomát, s azt, hogy mi értetik az alatt?

Hallottam szót bizonyos közköltségekröl, s nem tagadom, hogy vannak, de tudom más részröl, hogy a Magyar ezekhez járult, s most is járul, tudom, hogy azokra a királyi ház, s a status tartására roppant és soha be nem tudott pénzek vannak. Hallok, s látok száz tervet, nyilvánost és álarczost, olvasok számokat, s hiteleseknek hiresztelt, de homlokukon gya-

kran a hamisitás bélyegét viselö kimutatásokat; it a „monopolium“ szava peng, ott státus kölcsönbeni részvét, itt egy tévtan támad, igaz elv mellett, ott csábszer váltja fel mind a kettöt. —

De mindezek sarka csak ugyan ott, s ugyan azon kérdés körül forog: hát mint s hogyan akarnak a magyarra adót vetni, hogy azután közte, s a német közt, termesztésre nézve nagyobb egyenlöség legyen, s igy a vámviszonyok ki egyenlittessenek. —

Az igényeltetik talán, hogy az úgy is már kizsákmányolt magyar az austriainak, mostanára már ki nem telö, tehát a magyar egész jövendöjére háramló tributumot fizessen? bizony mondom, igy soha a kisimulásnak reménye nem lehet!

Vagy azon elvböl indulva, hogy az örökös tartományoknak mivel talán külföldön a versenyt ki nem állhatják ipar czikkeikre nézve, szabadalmas joguk van a magyar piaczot kirekesztöleg, magát a magyart is kizárva elfoglalni; a magyarnak ha ebböl menekedni akar, be kellene talán váltani azon jogot s megvásárolni, hogy maganak önhazájában ipart teremteni szabad legyen? De ki adta el valaha ezen jogát, mi-

csoda historiai vagy jogtényen alapúl ama szabadalom?

Vagy azért mivel egy azon birodalomnak részei levén, az austriai státus tartása többe kerül, mint a magyaré? — de a magyar a maga státusa administratioját fizeti, királyának bő forrásai vannak, sok arany folykincstarunk mély medrébe, és épen ez azon kevés áldások egyike, mikkel a magyart megajándékozta a gondviselés, hogy beligazgatása nem sokba kerül, s hogy azon ezer fejü hydra, melly az örökös tartományok rákfenéje, az absolutismusnak bálványa, — a bureaucratia még eddig nem tudott nála annyira meggyökeredzeni, és elharapódzni, hogy őt is a némettel együtt a status adósság örvényeibe sodorhatta volna, s ha Isten tovább is vele lesz, ezentúl se fog tovább harapódzni. —

Vagy talán épen ez utobbival akarják e őt bóldoggá tenni, s anyagi és szellemi jólétét felvirágoztatni. —

Vagy azt értik az adóztatás egyenlősége alatt, hogy a magyar alkotmányos jogairól lemondjon, s azok kezeibe ruházza át az adó kivetési jogot, kik az örökös tartományokban a status szükségei, vagy inkább önkényes kedvük szerint megparancsolják a teherviselést?

mert máskép attól félhetni, hogy a felállitott egyenlöség majd ujra egyenetlenségnek enged helyet, holegyiknek megegyezése szükséges lesz, a másiké nem. —

Szóval, azt akarják e, hogy mi az ö már jóformán ki képezett s investialt iparukba, min nemzeti erszényünkből, kamat nélkül, vagy csak úgy látszó haszon reményében, még új tökét fektessünk; vagy ha tömlöczünkön egy lyuk felnyittatott, szabad lég bebocsájtása végett, egy másik tüstént bedugassék, hogy azon hasznot, mellyet tán némi kereskedelmi, vagy vámbeli könnyebbités nyomán egy kézzel markolnánk, a másikkal azonnal készpénzben kifizessük, s igy a régi állapot soha ne változhassék. Nem tisztelt gyülekezet! ki a kérdést ezen térre állitja, ki azon axiomát tovább terjeszti, mint miként én értelmeztem, az a dolgot kivihetlenné, elfogadhatlanná teszi, s a kérdés mególdását lehetetlenné.

De mind ezen tagadhatlan nehézségek mellett is már mondám, s ismétlem, hogy a kiegyenlitést lehetlennek nem tartom. —

Látom ennek lehetöségét általánosan azok részéről, kiknek kezeikben e 30 millió ember sorsa van. Méltóztassanak ök azt jól megfontolni, mit tesz az: „harminez millio embernek java,“

— ha, különösen ott, hol kezeik semmiféle alkalmatlan közbeszóló gyülések, és megszoritó törvények által kötve nincsenek, végre lefognak ereszkedni arra, hogy azon 18 millio embert, melly ott lakik a statusgazdászati tan legegyszerübb elvei szerint kormányozzák, ha p. o. a helyett hogy a költségeket, s hivatalokat szaporitják inkább jó gazdálkodási rendszert állitanak fel, ha a status pénzeit csak valóban hasznos, bár nagyszerü vállalatokra forditják, s hasznúk által a status kölcsönöket inkább visszafizetik mint szaporitják, ha a helyett, hogy a bureaucratia mindent felemésztö sorvasztó szörnyét minálunk is honositani törekszenek, ama tartományokban is inkább egyszerüsitik a kormányzási rendszert s eszközöket az által, hogy a kormányzottaknak is közbeszollást s hatáskört engedjenek azon ügyekben mellyekreájok nézve életkérdések, s mellyekben azok néha többet tudnak, mint a legkiképzettebb statusférfiu, ha ott mególdják az osztályok közti surlodást, s kölcsönös hátraszoritást okozó viszonyokat, s nem restellik azon példát elfogadni, mellyel a Magyar törvényhozásnak fájdalom! csupa jóakarata megelözte az eseményeket: — azon takarékosság, s helyesb és népszerübb rendszabályok szülte jó nem csak sok

pengö millióval szaporitja az örökös tartományok köz — s népeik magán kincstárát, hanem közelitni is fogja a czélfelé magyar ország iránti viszonyaik kifejtését. Hiszen az örökös tartomány akkor, ha szükséges lesz még nagyobb terheket is könyebben s szivesebben fog viselni, mint ön maga által ajánlttakat, és épen ez által, politicai tekintetben is szitni fog a magyarhoz, s a magyar ö hozzá; a magyar pedig talán épen azért mivel azután megkettöztetett erövel lesz kénytelen versenyezni, mind abba bele fog egyezni, mint azt elvállalni, mit elötte ész és méltányosság szükséges eszközökül tüznek ki; igy fogja ö is, nem más birtokát, hanem önmaga statusát investialni, hogy kellö helyt foglalhasasson el a többiek során; igy valahányszor közbirtok, vagy közérdek röl lesz szó, aránylagosan járuland ö is a költséghez, az austriai pedig nem irigylendi neki aránylagos hasznát s reszvétét. —

Látom más részröl ezen kiegyenlités lehetöségét mi magunk közt is, s látom ezen egyesület kelebében annak leg föbb, s leghatalmasb tényezöjét, s emeltyüjét; hogy mi uton fogja vagy érzi magát kötelesnek e kérdést megoldani, mi javaslatokat, s terveket fog czélszerüeknek tartani, s hogy fogja ezeket oka-

datolni s eletbe léptetni— e tárgy értekezéseim határait, s tehetségem korlátait tulhaladja. De nem gondolom hogy szerénytelenségröl fognék vadoltatni, ha azt mondom, hogy ezt tenni kötelessége, s hogy nem hibáztam, midön azon bázist felállitottam, mellyböl ebbeli munkájában neki indulni kell, vagy jobban mondva azt, mellyböl neki indulni nem kell. —

Tudom hogy ama magas hivatás teljesitésére roppant munka, erö, önmegtagadás, higgadtság, szilárd gondolkodás s kifejlett tudomány lessz szükséges; de tudom azt is hogy sorainkon hazánk legjelesb férfiai állanak. Ismerem öket, s tudom, hazájukérti munkát nem fognak röstelleni. —

A kérdés szerintem igy áll: a védegyletnek már roppant foganatja volt, s fö sikere mind örökké meg lesz, de magunktól függend ezt magunknak sajátunkká tenni, s úgy mondván, hatalmunk alá keriteni, azt magunk s gyermekeink számára kibányászni, azt még a most élö ivadékkal élveztetni, vagy hagyományúl átengedni jövö, talán távol nemzedéknek, söt tán idegen fajok javára. Philantropicus szempontból ez is eredmény, s az alapitókra ez is dicsöség! de a legyözött akadályok romain ernyedetlen törekvéseink gyumölcsét szedni, ba-

bérainkon velünk együtt azokat pihentetni, kik hozzánk legközelebb állanak, ez a legnagyobb földi bóldogság! ez egyesületünknek kitüzött, ez férfiakhoz méltó dicsöség! ez a védegylet ügyvivöinek lelkiesméretökre kötött magas feladata!

Kossuth Lajos orsz: védegyleti igazgató értekezése a védegylet közgyülésén 1846 August. 20.án

---

A védegyesület 1846 ki közgyülésén Kossuth Lajos a vámkérdésröl értekezvén: közohajtás nyilvánult, hogy értekezése a közönség birtokába juttassék. Ertekezö beszéde vázlatát magában fóglaló jegyzeteit némelly barátival közölte. Ezen jegyzetek nyomán lön a jelen értekezés kidolgozva, a beszéd lényegére, az adatok össze állitására, okokra, és javaslatokra nézve tökéletes hüséggel, a beszéd szónoklati részére nézve pedig annyi hüséggel a mennyit az emlékezet s a beszéd

alatt tett gyorsirati jegyretek megengedtek. E részben tehát sem az, hogy valamivel több, vagy kevesebb, sem az hogy más kifejezéssel nem mondatott, mint irva lön, nem állitatik. A dolog érdeme azonban nem a stylusban fekszik, hanem az értekezés logicájában, tény és helyzet ismertetésben, a tárgyra vonatkozó adatok, ozszággazdászati öszeállitásában, és azon világosságban, mellyet ezen értekezés — maga nemében elsö illy munka Magyarországon — a nagy fontosságu vám kérdésre derit.

Uraim! Nehány órával ez elött szerencsém volt Önöket az Iparmükiállitás teremeiben fogadni, hol testvérünk az Iparegyesület szivemelö képét mutatta fel önök, mutatta fel a haza elött azon haladásnak, mellyet a hazai müipar úgy szólván tegnap óta tön. — Láttam önöket derült arczal szemlélni gyümölcseit a munkás szorgalomnak, mellyet egyesületünk két év óta ápoló karjaira vett, s közepette a szép gyüjteléknek, mellyel az emberi ösztönök leghálásbika, a munkásság ösztöne az ápoló hazafi részvétnek adózott, megnem tagadhatám önöktöl, nem ön magamtól annyi keserves küzdelmek után az elégtételt, hogy részletekben figyelmeztessem önöket azokra miket a védegyesület két éves mozgalmai ujból alkottak, s miket hervatag csirából gyönyörü virággá fejlesztettenek.

Eme tényekkel szemeink elött, szükségtelen volna arról szóllanom, hogy Egyesületünknek szép sikere van, s hogy az igazságos Isten

megáldotta becsületes törekvésünket. Arra sincs szükség kivált elnökünk lelkes szavai után nincsen szükség hogy fejtegetésekbe bocsátkozzam, megmutatandó: mikint egyesületünk eredményének legcsekélyebb része azon közvetlen siker, mellyet jelenben immár szemlélünk. A parányi magból mellyet a röpkedö madár a puszta sivatagján elejtett, kezdetben csupán egyszál fü nöhet, de a füszálból egész viránytért alkot az idö. Igy van a munka, igy a szorgalom. A ki ösztön vala, hogy ez egy népben felébredjen, az olly magot vetett, mellynek gyümölcsei ezred éveken át növekszenek. Istenünk óvja meg e szegény nemzetet minden gonosztól! hiszen eléggé megszenvedte már multja büneit! álják körül fiai törhetlen véd falúl nemzetisége szent templomát, hogy e földön, mellynek porával magyar ösöknek hamva vegyült, a magyar név legyen gyarapodólag nagy! szabad! dicsö! le az idöknek végeiglen; de ha bal sorsunk úgy akarná, hogy jöjön idö, midön e föld többé nem lesz magyar föld; ha külsö eröszak, vagy mitöl jobban félek saját véreink szolgaisága e nemzetet egykor halálba vinné; a lökés hatása, mellyet a Védegyesület a müiparos szorgalomnak adott, még e gyász tacastrophát is túl élné, s áldását kiterjesztené

hóditóinkra, és ki azokra kik elárultak, mert olly tényező erőt költöttünk, olly munkásságo, ébresztettünk fel, mełly egyszer felizgatva egészen nem enyészhetik el soha többé, mig az europai civilisatio a föld szinétől el nem enyészik.

Midőn a Védegyesületet alkotók, elleneink kiknek többet ér egy kegymosolygás Bécsben mint közös hazánk java, azzal gúnyoltak: hogy védelmére egyesültünk annak a mi nincs, mert nem levén müiparunk nincs mit védenünk. Ma már ezt senki sem mondandja többé. Az Iparmükiállitás a legkonokabbtól is kicsikarja önkénytelenül azon vallomást, hogy van mit védenünk, s hogy hazánk müipara olly fokon ll, miszerint a status hatalmaknak pártfogását méltó joggal követelhetné. A közönség özönlik az Iparmükiállitás teremeibe. Megnyitása polgári ünnepélyé lön, s az ujdonság ingerét folytonys növekedésben túl élt köz részvét olly tünemény, mellyhez hasonlót hazánk még nem ért. Tős gyökeres magyar földmivelők, s városainknak zagyva nyelvü lakói közös büszkeség nyilatkozataival szemlélik, s ujra szemlélik a hazai müipar teremtményeit. Sokan vannak ez utóbbiak között, kiknek szivében most talán előszer lobban eszméletté a nemzet családi indulat, mintegy részeseknek érezvén

magukat a dicsöségben, melly az övék is, mert a Nemzeté. Láttunk számos látogatókat a szomszéd Austriából, egymásnak redös homlokkal bevallani, „dass es mit der Sache gewaltig ernst wird“ de méltányolva kell emlitenem, hogy számosan voltak közöttük eléggé igazságosak társaik komor figyelmeztetésére imigy felelni: „ja es wird ernst, doch die Ungarn haben recht, und niemand kann es ihnen verübeln“ Láttunk honfiakat, kik egypár évi távollét után honunkba térve meglepetésükben tulságos hasonlatokig ragadtattak el, s láttunk külföldieket méltányolva fejet hajtani a civilisatio nyilatkozványa elött, mellyel becsmérlöink csalárd hiresztelései után hazánkban találkozniok váratlan vala, s kik önkénytelen kaczajra fakadtak, megemlékezvén: mikint a külföldön azon hitegetés él hogy Magyar ország csak s örökre csak egyedül földmivelésre van kárhoztatva. — E döreséget már többé nem fogjuk hallani.

Illy sikertöl környezve a jelenben, s mind azon kilátással a jövendöre, melly e sikerhez természetszerün kötve van, némi szerény örvendezésre, némi elégedésre jogositva lehetnénk talán, és még is fájdalmasan vallom meg, hogy e dolgok történetében van valami a mi én reám

mondhatlanul szomoruan hat. Mert bizony mondom e Nemzeten Isten átka van, hogy nemzeti s köz állományi viszonyainkban épen nekünk kell dolgokat tapasztalnunk, minőket tapasztalni más nemzet széles e világon kárhoztatva nincs. Látunk kormányokat nyilt, s titkos harczot víni a népszabadság, s népjogok ellen; de olly abnormis status állapotot nem látunk sehol, hogy a hatalmasok kormányellenes törekvésnek nézzék, ha békes polgárok arra egyesülnek, hogy az ország anyagi jóléte, munka, és szorgalom által gyarapitassék. — Ezt tapasztalni csak nekünk jutott keserves osztály részül. Es e keservet ki kell fejeznünk, magának a kormánynak érdekében is, mert e tapasztalás haragra gyullasztja a galambvérü ember fiát is, pedig a viszatartóztatott harag legveszélyesebb. — Es ez az egyik szomorú tapasztalás. Másik az: hogy látunk nemzeteket, mellyeknek polgárai dühös vélemény harczokat vivnak ugyan, képzelt vagy valódi párt érdek miatt, e mellett azonban a haza szent nevének, vannak olly egyesitö betüi, mellyekhez a bösz pártviszály nem fér, mellyeknek zászlóját szent ereklyének nézi minden párt, s egy érzelembe öszeolvadva állja közül, közösen örvendve dicsöségének, közösen védve

azt ha védni kell. Nálunk nem igy van! Itt a müipar teremtö erövel bir, s a teremtés érzete az melly embert Isten közelébe emel. — Mikint egyes ember magasúlni érzi kebelét midön alkotásán széttekint, s ha mondja „nézzétek ez az én müvem“ szende örömében nem csak ön családja, de minden jobb ember is irigység nélkül osztozik, ugy ha igaz, hogy a Nemzet szóban van némi családiság értelme, ha igaz, hogy a honszeretet valamivel több mint a szamárnak aklához vonzalma, ugy azt kellene hinnünk, hogy vannak czélok, vannak érzelmek, mikben egyenlön kell hogy osztozzék minden hon polgár. Nálunk nem igy van. Az idegen, kit hozzánk semmi kapocs nem köt, méltányolva helyesli törekvésünket; a nép melly annyi joggal sem bir, hogy a földet itt méltán hazájának mondhatná, büszkélkedik müipart serkentö buzgalmunk sikerén, de azok között kik nem csak véreink, de kiknek kezökben hatalom is van, kiknek e hon legszebb áldásait nyujtá osztályrészekül, vannak emberek, számosan vannak, kik törekvésinket elöbb megsziszegék mint mérges kigyók, majd rettegtetéshez, majd gúnyhoz rágalomhoz nyultanak, s ördögi kárörömze fakadtak, vélve, hogy egyesületünk hatását semmivé tették — Nálunk

nincs ügy melly a nemzeté volna, nálunk a legszentebb is csak párt ügy lehet.

Minö kárörömmel nem hirdeték, hogy a Védegyesület meghalt! elnökünk az alávalóságot éleskeresün, de érdeme szerint megbélyegezé; érdeme szerint mert ha a Védegyesület csak ugyan meghalt volna, ha azt megölniök sikerült volna, hazudott halála felett örvendve mi felett örvendettek tulajdonkép? örvendettek a felett, hogy az europai civilisatio egyik föbb tényezöjét a müipar teremtö szorgalmát nem sikerült meghonositnunk! s hogy lehet magyar, ki ennek örvendhete, ki ennek szinlett hite felett gúnyolódhaték, az olly elkorcsosodás, olly minden nemzeti önérzetböl ki vetközött szolgaiság jele, minöt (az emberiség dicsöségére legyen móndva) még a despotismus korbácsa alatt görnyedö orosznál sem találunk.

Azonban Istennek hála a Védegyesület bizony nem halt meg. De mioknál fogya hirdeték tehát halálát? kétségtelenül azért, mivel a dolgok fejleményének természete szerint az utóbbi hónapokban egyesületünk zajtalanúl müködött mint a termekenyitö harmat, s nem kongatá szüntelenül az izgatás harangját. — En azt gondolom, hogy a tisztelt egyesület ezt helyeselni fogja, mert az irás szavai szerint

mindennek van ideje. Azonban részint épen azért, mivel mindennek ideje van, s a hatásnak feltétele az, hogy lépéseinket a korszerüség igényeihez alkalmazzuk; mert valamint egyénekröl, ugy egyesületekröl is igaz, hogy csak az képes hatalmasan hatni, ki saját korának embere, mig ellenben ki korát megelözi csak halála után él, ki pedig korától elmaradt élve is halott, de részint azért is hogy elleneinknek kedvöket töltsük, s ne adjunk okot azon szemrehányásra mintha jó tanácsaik iránt is süketek volnánk, ezennel fel hivom a tisztelt gyülekezetet lépjünk ki ujra az izgatás terére, mert most annak vagyon ideje, lépjünk ki mind azon erövel melly egyesületünk egészséges organismusában feküszik.

Elleneink gúnyolódtak egyesületünk csendessége felett, s gúnyolódásaikkal provocálgattak az izgatásra — Legyen meg akaratjuk. Altalában ideje, hogy szemünk elött tartsuk az egyesületi mozgalmak egyik föbb hivatását, melly abban áll, hogy a közvéleményt nem csak elökészitsék, hanem olly öszpontosult nyilatkozásra is emeljék, melly eldöntö suly gyanánt nehézkedjék a status intézkedés mérlegébe. Nekünk hogy nyiltan bevallott jó s igazságos czélunkra nézve ezt tehessük, ténye-

ket kelett elöidéznünk, mellyekre törvényszerü agitatiónkkal támaszkodhassunk, s e tények elöidézésének zajtalan folyama közben szét kellett vér ereinket folyatnunk, a nemzeti test idegein, tekintélyes testületté kellett erösödnünk, s organismusunkat megszilárditnunk. Mind ez megtörtént. A tények jelen vannak, mert van hatalmasan életnek indult müiparunk, a tényezö elemek: ugymint az öntudatra ébredt munkásság, s az ápoló nemzeti részvét vegytani kapcsolatba hozvák, s a közfigyelem fel van költve. Ez volt a legnehezebb, ez volt a leg szükségesebb. E közben magunk megerösödénk, 146 vidéki osztálynak képviselöi vagyunk együtt, s közöttünk férfiak, kik polgári állásuknál fogva hivatvák a nemzet törvényszerzö tanácsában hatályos szót szóllani; mások kiknek szavaira örömest halgatnak ott, hol a privilegiált osztályok akaratja törvényhatóságilag nyilatkozik; mások ismét a toll fegyverének hatalmas bajnokai; mások elismert capacitások a müiparnak gyakorlati mezején, adatokban, és ismeretben gazdagok, kik ha el mondják: a kormány rendszerében ez ártalom van, a törvényhozástól erre van szükség, szavaiknak a tapasztalás szolgál tekintélyes gyámolúl; mások végre a forgalom, és kereskedés bonyodalmiban tárgya-

vatottak; — s mind ezen különböző tényezők társulati organismusunk által, egységbe fűzve meg meg annyi propagátorok mellyek a sziv lüktetését megéreztethetik tetőtül talpig a nemzeti test minden izeig. Ez Uraim együtt olly szerencsés hatalmas müszer, mellyet használatlanúl hevertetni kábaság, sött több mint kábaság, hazafiui kötelesség mulasztás volna; mert ha alkotmányos életünk több mint szinjáték, mivé azt a systema torzitani szeretné: ha más részről igaz, hogy olly status viszonyokban, hol még az is kormányali ujhúzás, ha valaki nem brüni, hanem magyar posztót akar viselni, a hatalomtól hazánk ön álló érdekeire nézve bizon csak savanyú velleitásokra tarthatunk számot, ugy valóban éreznünk kell, hogy boldog jövendöt ez árva honnak csak a nemzet erös akaratától várhatunk, mellynek nyilatkozványa végett közvéleményt szükség fejteni, melly legyen csendes folyamerö, ha ennyi elég; de lehessen orkán is ha kell, mellynek hangjában néha Istennek itélete szól.

Ki tehát Uraim! az agitatio békes terére! legyen e gyülés a mozditó erö, melly minden kereket mozgásba hozzon, minden emeltyüt müködésbe tegyen. Elleneinknek sok fegyverük van, s használatukban nem igen

válogatók. A sajtó kezökben. A gondolat öldöklö censura, mellyröl Constant Benjamin mondá, hogy nem egyébb mint a rágalom monopoliuma az alávalóság által a hatalom érdekében kezelve, a Censura mondom az ö szövetségesük. Ök a corruptiót bevitték a közállomány organismusába, s érett férfi kor bölcsessége gyanánt álliták fel a bámuló ifjuság elött. Nekünk semmi más eszközünk nincs mint az önzéstelen hazafiság sugalta szabád szónak ereje. Használjuk azt loyalitással, de használjuk minden erövel, mellyet az igazság, s a haza elvitázhatlan érdeke nyujt.

Parányiságunkban, s példátlanul abnormis közállományi helyzetünkben nem szeretek szabad nagy nemzetek nagy példáira hivatkozni, kik azon szerencsés helyzetben vannak, hogy másra nem szükség ügyelniök, mint saját javukra, saját becsületükre saját dicsöségük igényeire; de midön nagy nemzetek példája olly eljárásra nyujt tanulságot, minöre nekünk éppen parányiságunk, s abnormis közállományi helyzetünknél fogva százszor inkább szükségünk van, szabad lesz talán egy hivatkozás.

Nézzük a hatalmas Albiont. Ott a kormány a többség által nyilatkozó nemzetakarat kifolyása, s tennie kell mit a nemzet akar, vagy

lelépnie. Ott tehát már a törvényhozásbani kormány inditványok is a nemzeti akarat nyilatkozványai. Azon kivül ott van a Parliament, mellyet az angol „Imperialisnak“ nevez, mivel hogy a királyi sanctio csak formalitási comedia, mellyel a törvény szerzési jog majestásának valódi birtokáért az ön dolgait tetszése szerint kormányzó nemzet a monarchiai kül szinnek adózik. Ott van a szabád sajtó, a szabadságnak, jogszerüségnek, nemzeti nagyságnak eme postulatuma, s egyedül biztos garantiája, melly mint a mesés Briaräus száz karral zúzná ösze a nemzet javának elleneit, és ott van végre ezen, s más okoknak következtében az eleven éber közszellem, mellynek mindenhatóságával szemközt moczanni sem merhet a honáruló szolgaiság. Az ember azt gondolná, hogy a népérdekébeni reformok keresztül vitelére mind ez együtt annyi módot nyújt, mi szerint nem lehet szükség más segéd szerhez folyamodni. Es még is éppen most játszaték le a bámuló világ szemei elött a gabna törvény nagyszerü drámája, s láttuk, hogy Cobden socialis vagy is (hogy e szó félre ne értessék) egyesületi müködés által vitte keresztől ki tüzött czélját.

Mennyivel szükségesebb ezen eszközt el

nem hanyagolni minálunk, kiknek az eszközökben válogathatni nem adatott: kiknél ugy szólván ez az egyedüli mód, melly a sikerhez némi kis reménycsillámot nyujt. Nálunk a törvényhozásban nem csak az lévén a baj, a mi minden privilegialis alapú törvényhozással közös, hogy t. i. elötte a nép könyve nincsen nyitva, hanem még az is hogy a bécsi eamarilla intéseitöl függö nehány egyén, a casták érdekein felülemelkedett független hazafiakon könnyü szerrel diadalmaskodhatik; én látván mi eredménytelenül küzd a törvényhozás terén az áldozatra kész legmagasztosabb hazafiság is, mivel hogy a nép vélemény nem áll támaszúl háta mögött; már évek elött figyelmeztetém a tevékeny hazafiakat, hogy a socialis útra kell vetniök ernyedetlen buzgalmukat, nem csak azért mivel ez uton némi siker, legyen bár kisebb mint ohajtaná a lángoló hazafi sziv, de csak ugyan bizonyos; mert csak tölünk függ: hanem azért is mivel épen minálunk, épen a mi körülményeink közt csak egyedül egyesületi tevékenység által lehet olly nyomatékot adni egy vagy más nemzeti érdeknek, a minövel nálunk birnia kell, hogy a status hatalmaktól megfelelö intézkedéseket vivhasson ki. — Magyar honban csak társadalmi, erélyes mozgal-

mak segétségével lehet ahoz remény, hogy csendes uton olly átalakulás eszközöltessék, minőt sok más helyütt csak forrongó rázkódtatás eszközölhetett.

Tiszta lélekkel mondhatom, hogy e meggyözödés iránya szerint szavam javaslatát tetté érlelni becsületesen iparkodám: Egész életem úgy szólván socialis mozgalmainkal azonitva van s azért én, ki e mozgalmakat soha sem csak a pillanatnyi siker, hanem a közvetett befolyás szempontjából, s általában magasabb szempontból tekintém, ki a vég eredmény, s a kifejlödés stádiumai iránt magammal kezdet óta tisztában valék, kinek folytonos figyelemmel e tárgyra feszitett szemei elött a szálak folyama nyiltan áll, ki minden talpalatnyi térről, mellyet ez uton nyertünk számot tudok adni, a practicus élet tapasztalásai által edzett meggyözödéssel mondhatom, hogy nyomoruságos status viszonyaink közt az egyesületi eszmét kell utilisálnunk mindenek felett, tényeket kell teremtenünk miket egyes ember teremteni nem bir, az ellenséges elemektöl zsibbasztott törvényhozás pedig nem képes, mig a socialis élet ereje által nem támogattatik, s miután a tényeket elvitázhatlanúl megteremtettük, miután érdekeket füztünk mozgalmaink

sodrához, miket fitymálva semmi hatalom nem ignorálhat, akkor a meg fektetett talapról kell egyesületileg szerté hangoztatnunk a békes izgatás moralis tárogatóját. Vagy igy lesz mentve hazánk, vagy menthetetlen.

Ezzel én nem akarék ujat mondani. Jól tudom, hogy az illy irányban vitt egyesületi mozgalmak a nyugoti civilisatió tüneményei között nem ujak. Nem vagyok olly kába, hogy magunknak a politica mezején találmányi dicsöséget hazudjak. El maradozott lépteink, az emberiség történetében irányadás dicsöségére nem szamithatnak. Nehéz küzdelmeink szerény mérlegén csak ön lételünk, s nem világ részek sorsa méretik. De figyelmeztetni akarám a tisztelt egyesületet a viszonyok különbségére, mellyek az egyesületi agitatiót nélkülözhetlenné teszik. Másutt az országló hatalmak, ha másra nem, legalább az ország anyagi jólétére nézve a nép érdekeivel harmoniában; nálunk mint két gladiator, ellentétes küzdelemben állanak. Másutt a status hatalom progressiv intézkedései körül gruppirozódnak az egyesületi segéd mozgalmak, nálunk az egyesületi mozgalmaknak kell iparkodniok gruppirozni a közállományi hatalmak tevékenységét. Másutt a status hatalom állitja elé nagyszerü

domzatban müveit, s a társadalmi mozgalmak-
ıak csak a részletek simitó reszelését hagyja
'en; nálunk a társadalmi mozgalmaknak kell
·akásra hordaniok a részleteket s e hangya
ıunkával bele nógatni a közállományi hatal-
makat, hogy a részleteket egészbe füzzék.
Másutt a status hatalom tüz fel láng szövétneket,
néllynél a socialis mozgalmak apró mécseiket
neggyujtogassák; nálunk a socialis mozgalom
nécseivel kell meggyujtani a status hatalom
ıyirkos szövétnekét. — Szóval, és metapho-
·ák nélkül beszélve: másutt a status hatalom
seleкvösége hivja fel a társadalmi mozgalmak
özre hatását, nálunk csak társadalmi mozgal-
nak provocálhatnak közállományi cselekvöséget.

Oh tudom én igen jól tudom, hogy e né-
:eteket a másik oldalon nem szeretik, s azért
parkodnak mozgalmaink hatását kicsinleni,
ıogy az aluszékony nép méltónak ne tartsa
ɔennök részt venni. De tudom azt is, hogy
nig pharisaeusi óbégatásaikkal becsmérlik el-
árásunkat kelletlen kénytelen tettekkel hódolnak
ıeki. — Amott van a Tisza szabályozás nagyszerü
gondolata; nem tégnapi ohajtás, nem tegnapi
ágy; s minö törpén állott a törvényhozás fakó
szönyegén! majd meglátjuk mikint fog jövöben
ott állani; — s talán azért fog máskint állani,

mivel hogy a hatalom egyik dispensátora fogta kezébe a gombolyagot? — hogy is ne! hisz ezt a hatalom sáfárok elöbb is megtehették, de nem csak nem tették, sött ellenezték; hanem azért fog máskép állani a törvényhozás asztalán, mert socialis müködés elözte meg, s maga a hatalom, a hatalom maga uraim kénytelen volt azt e térre vinni, külömben sikerröl nem is gondolkodhatott. — Es itt van a vámkér dés, mi minket itt e gyülésben közelebbröl érdekel: 40 év óta hangzik országszerte a vámok miatt feljajdult panasz, s mint közbeszédben mondani szokás még csak fülök botját sem hajták felé, de im talpra állott a védegylet, s már nem ismernek semmi korszerübbet mint a vámkérdést. Tudom én igen jól mikint ök soha sem fogják bevallani, hogy ezen hirtelen támadt hajlamukat a védegyesület hivta fel, de vallják, ne vallják nincs gondom reá, nekem elég a tény, s elég az hogy a tényt a védegyesület elözte meg.

Es itt vagyunk a tárgynál Uraim! mellyet ohajtok, hogy egyesületünk izgatásának matúl fogva tengelye legyen. A vám kérdés megoldásának halaszthatlansága a másik oldalon is be van valva. A negativ ellenszegülés kéjelmes kora lejárt. — Mig csak panaszkodánk henye

halgatás volt a felelet. A Védegyesület cselekedett, s cselekedettel készülnek felelni neki. De vigyázzunk, kétszeresen vigyázzunk Uraim! nehogy port szórjanak szemünkbe; s a kérdés csomóját, indolentiánkra támaszkodva akkint oldják meg, hogy sirva legyünk kénytelenek vissza tekinteni atyáskodó megoldásukra, mint a Velenczei sir, ha Rialto hidjáról a multba tekint.

A tág értelemben vett ipar kérdése, mellyel a kereskedés, s vele a vámkérdés oldhatlan kapcsolatban áll, korunkban mondhatlan fontossággal bir. E kérdés emel, s dönt kormányokat, e kérdés határoz világ béke, világ harcz felett. El következett a próféta jóslatának teljesedése, hogy jövend idö, midön a kard csak a szántó vas engedelmével fog hüvelyébül kihuzathatni. De mig másutt az ipar — s vám kérdés jobb, vagy roszabb létnek kérdése csak; minálunk élet, és halál kérdés, olly kérdés melly nem csak jobb létünk felett, hanem nemzeti országos önállásunk felett is határozand, s vagy erőre emel, mellynek baráti jobbja a szomszédnak is becses kincs leend, vagy pedig elmállaszt gyalázatosan. Jelek tünnek fel láthatárunkon komolyan intök, hogy ez utóbbi vésztöl ovakodnunk kell. S azért kiáltsuk egyesü-

letünk száz ezernyi torkával országunk szerte: ébren légy magyar! őrt ki fog álni ha nem te hazádért!! — ki fog állani? kérdézem én, ha mi magunk nem? Austria talán? azon austria mellynek nevében egyesületünket urunk királyunk iránt felségsértőnek kiáltották europa szerte béres lapjai, mivel hogy brüni helyett magyar posztót vállalkozánk viselni? Ezen austriába vessük reményünk horgonyát? — — Oh! én Istenem! — — Austriával lehetünk szövetséges jó barátságban -de csak úgy, ha érdekeink az ö érdekeinek alá nem rendeltetnek, sött inkább mindenütt a hol viszonyaink érintkeznek honunk érdekei egyenlö méltánylás egyenlö suly fokára emelkedendnek, s nemzeti, s köz állományi függetlenségünk elismertetik; — mert barátság csak egyenlök közt lehetséges. Am de ezen felemelkedést ezen ön állási sulyt, csak ön magunk erélyétől várhatjuk, mástól senkitől; austriától mindenek között legkevésbé, mert hogy ö hazánkat örömestebb szeretné monopolizált gyarmatnak, mint független barátnak, az boszontó bár; de austriai szempontból ép olly természetes, mint a minö természetes, hogy nekünk ezen gyarmati alárendeltséget türni nincs kedvünk.

Igy állván a dolog a vám kérdésre nézve;

fel kell használnunk mind azon agitationalis erőt, mellyre egyesületünk egésséges organismusa alkalmat nyujt, fel vagyunk erre hiva a kormány által, mellynek emberei, s organumai csalóka külmázas dialecticával ügyekszenek az illy kérdésekbe még avatatlan nemzetet hálóba keriteni, hogy maga magát tegye semmivé; felvagyunk hiva a védegyesület keletkezésének historiája által, melly a részünkröli agitatiónak czélját irányát ki tüzte, s azt logicai kötelességünké tevé, és felvagyunk hiva az uj kormányrendszer tényleges lépései által, mellyek egy veszélyes stratagemára készitnek utat; — de hogy agitatiónk sikeres lehessen, hogy ne csak a fenyegetö vészt elhárithassuk, hanem olly status intézkedéseket is vivhassunk ki, minöket hazánk java, joga s méltósága igényel, mindenek elött szükség megismertetni a jelen állapotot, eloszlatni a csalóka gözt, mellybe austriának irányunkbani vám politicája, veseségünket s gyalázatunkat burkolja, s ezen tény ismeretből kell le vonnunk az irányt, mellybe a nemzeti közvéleményt agitátiónkal öszpontositsuk.

Ez annyival szükségesebb Uraim! mivel legyen, vagy ne legyen szégyen, meg kell vallanunk, hogy a vám kérdés száraz, de mondhatlanul tanulságos bonczolgatásával ekorig

igen kevessé foglalatoskodánk, s törvényhatóságaink zöld asztalainál inkább csak apáinkról öröklött általános panaszokra legfölebb theoreticus elmélkedésekre szoritkozánk, s azért az austriai vám politica rendszerét, annak mystificáló fogásait, s általa tüzettessen reánk hárasztott bajokat számtani részletekben alig ismerjük.

Austria ezen járatlanságunkat igen jól tudja; s csak innen magyarázható azon boszontó elbizakodás, mi szerint nem csak hogy a nemzetek történetében példátlanul ellenséges vám rendszerével hazánk anyagi erejét ki zsákmányolja, de még azt is elakarja velünk hitetni, hogy e rendszer mellett mi vagyunk a nyertesek, ö a vesztes; mi vagyunk a pióczák, kik az ö vérét el szivjuk; mi vagyunk a pinczérek, kik öt mint hordót csapra ütjük. Jól pofon vernek vérig velöig, s azt mondják megcsókoltak. s a mi leg boszontóbb olly gyáváknak, vagy ostobáknak hisznek, hogy nincs egyébre szükségük, mint egy kis port szemetet szórni szemünkbe, s mi nyomban elhiszszük, hogy a pofoncsapás barátságos csók, s még alázatosan meg is köszönjük, hogy pofon verni kegyesen méltóztattak.

Ez tény Uraim! mellyet befogok bizonyi-

tani, és felszaggatom az áltatás szégyenitö lepleit. — Hoszú, és száraz leszek; de türelmet reménylek, mert férfiakhoz szólok, kik tenni, s nem mulatni seregléttek egybe közel és távól vidékekről.

* * *

A mult országgyülés elsö szava volt azon panaszos vallomás, hogy hazánk rémitö progressióban sodortatik a végelszegényedés örvénye felé. A kormány halgatott, s az austriai finánzbureaux-kra bizta a feleletet.

A „Rechnungs-Departement der k. k. allgemeinen Hofkammer“ tehát, ösze compingált egy táblázatot mellynek czime: Ausweise über den Handel von Oesterreich im Verkehr mit dem Auslande, und über den Zwischenverkehr von Ungarn und Siebenbürgen, mit den „anderen“ (!!) österreichischen Provinzen im Jahr 1844. Ezen Ausweis tulajdonképen 5ik év folyam

volna, de az elöbbi évfolyamok hivatalos féltitok lévén nálunk nem igen jöttek forgásba; ezen 1844[iki] azonban hogy forgásba jöjjön gondal valának; azt vélvén, hogy majd ez leszen a nagy kalapács mellyel a magyar igényeket egyszerre agyon ütik.

Furfangos számvetés meg kell vallani; Irányunkban a boltos görögnek amaz ismeretes szábálya szerint készitve: nyolczat az ötböl marad kilencz a tekins ur fizet husz forintot.

A tisztelt gyülekezet talán azt hiszi: szegények vagyunk? Azt hiszi szük a pénz, magas a kamatláb, nagy a nyomor hazánkban? S ezt olly bizonyosan véli tudni, mint az árvai tót tudja hogy éhezik. Nem ugy van Uraim! kössünk sarkantyut öröm tánczra, zengjen öröm dalt sip, és czimbalom! Mi kimondhatlan gazdagok vagyunk, csak hogy olly kevessé tudunk róla valamit, mint Beranger szerint az úr Isten azokról miket e földön nevében tesz nek papok, s királyok. Am de mit árt, ha mi egy szót sem tudunk is róla. Ben van az „Ausweis"-ban, az pedig hiteles! hivatalos! s nekünk nem marad más hátra, mint hinni, s örvendeni; mint örült a jámbor póstás, hogy a szatyorból ki mászott rákok a levélben voltak.

Az idézett hivatatos „Ausweis“ ugyan is ki mutatja, hogy 1844[ben] nékünk austria, ki vitt árukért fizetett. . . . . 63,742,349. forintot, mi ellenben austriának nem fizettünk többet behozott árukért mint . . . . 55,117,907. forintot, és igy nyertünk egy év alatt austriától . . . . 8,624,442. forintot. — Szegény austria! boldog magyarok!

De hogy mi telhetetlenek ezen közel 9 millio forintnyi nyereséget valamikép meg ne keveseljük, az Ausweis még tovább viszi csókolódását.

Közli ugyan is austriávali kereskedésünk eredményének kimutatását 1831 töl 1844 ig, tehát 14 esztendörül. Miböl azon örömre gyulasztó tanulságot merithetni, hogy mi boldog magyarok évröl évre nem csak folytonosan csapoljuk a szegény austriat, hanem valósággal olly szédítö nagy tökét szivunk el töle, mi szerint csudálnunk kell, hogy a szegény austria még éhen nem halt, minket pedig arany vér tolúlástól a guta meg nem ütött.

Austria fizetett nekünk ezen 14 év alatt kivitt árukért az Ausweis szerint . . . . 680,116,738.

forintot, ellenben mi austriának
nem fizettünk többet behozott
árukért mint . . . . 495,538,852.

forintot, tehát készpénzeli kiegyenlitésben tiszta nyereségünk 14
év alatt . . . . 184,577,886.

forint!! mondom száz nyolczvan négy és fél millio pengö forint.

A tompa moraj, melly e szám hallatára e népes gyülekezet ajkairól felszál önkénytelen tolmácsa a rémitö mistificatio feletti méltó boszonkodásnak, s mintegy kérdezni látszik: mit akarnak velünk? mi czéljuk lehet?

Meg mondom Uraim! — az egész dolog igen világos:

Egy fél század óta örökké panaszkodik az ország a mostoha vámrendszer nyomása miatt, s igazán szólva annyira neki szoktunk a panaszoknak, hogy még azon bajokat is a vámrendszernek tulajdonitanók, mellyek vagy nem abból, vagy tegalább nem egészen abból származnak. Az $184^{3}/_{4}$ ki országgyülés az ország elszegényitése miatt hangos szót emelvén, a vám kérdést pedig elöleges hirlapi tárgyalások nyomán erösen boncz kés alá vévén, nem csak a közvéleményt tájékozá, hanem egyszersmind olly felirást is intézett ö felsé-

géhez, melly világos bizonyságúl szolgált, hogy a nemzet e jogszerütlen, s méltánytálan állapotot tovább türni nem fogja. E felirásra a legváratlanabb kormány válasz érkezék, melly az országgyülést valóságos ingerültségbe hozá, melly az ismeretes bizalmatlansági votumban nyilatkozott, mi által a K. K. és R. R. egyszersmind az egykoruan keletkezett védegyesületet a törvény paizsa alá helyezék, s a hon polgárokat fel hivták, hogy a nyomasztó vámrendszer ellenében törvényhozásilag ki nem vihatott védfalat, lakaik küszöbén állitsák fel. E tények ellenében kell vala a kevéssel ezután megjelent kereskedelmi Ausweisnak háritóul szolgálni. — Ök ugyan is igy okoskodtak. Ez Ausweissal kezünkben imigy fogunk szóllani a magyarokhoz: „ne higyetek az ellenzéknek, nem igaz, hogy a fenálló vámrendszer nektek ártalmas, sött inkább aústriának van az ártalmára, mert lám itt van számokkal kimutatva, hogy kereskedéstök austria ellenében 1844ben 8½ millóval active áll, 14 év alatt pedig austriától 184 és fél millio pengö forintot nyertetek! Tehát ne panaszkodjatok ne higyjetek az ellenzéknek, ne zajongjatok, hanem halgassatok szép csendesen, „és gondolák: ezen dialectica következtében kirántjak az ellenzék lábai alól a szönyeget, a nem-

zet elhalgat panaszos zajongásaival, s marad a dolog szépen a mint volt. Ha pedig még sem halgatna el, akkor ismét az Ausweissal kezükben igy fognak szóllani:" „édes jó magyar szomszédink! ti ugyan a mostani vámrendszer mellett tömérdeket nyertek mi tölünk austriától, ám de igaz, hogy ha a köztünki vám vonal eltörültetnék, könnyebben hozhatnátok ki hozzánk gabnátokat, borotokat, barmaitokat, tehát még többet nyernétek; igaz igaz ez egy kissé csiklandós dolog, mert a mi (austriai) mezö gazdaságunknak nagy ártalmára volna, azonban Isten néki jó szomszédság okáért ám legyen, hanem aztán ne legyetek bolondok, ne kivánjatok kegyes közös kormányunktól holmi haszontalan alkotmányos garantiákat, ne legyetek olly kiváncsiak, hogy a közös külsövám szabályozásába orrotokat mindig beleütni akarjátok, hanem köszönjétek meg szépen kegyességünket, bizzatok mindent a kormányra, majd elintézi ö azt nálatok nélkül is, csak fizessétek meg néki a magyar harminczad eltörléséböl származandó jövedelem hiányt, s ne ellenezzétek, hogy a dohány monopoliumot hazátokba is szépen behozza."

Ime Uraim itt van az Ausweis kulcsa. Nem ujomból szoptam azt. A Pesten megje-

lenö austriai magyar organum, értem a B. P. Hiradót méltóságos vezérének grófi tollával, mind ezt jó formán el mondta a bámuló magyar világnak, diadal lármával hivatkozék az Ausweisra, el mondta, mi tömérdeket nyerünk mi austriától, el mondta mennyire nem igaz a hiresztelt országos elszegényedés; majd aztán midön az elméket eléggé behálózottaknak vélte, elölépett vám eltörlési inditványával, s a helyett hogy leg alább egy kis constitutionalis mézes madzaggal kecsegtetett volna, gyönyörüségesen disserálgatott a Dohány-Apaltóról, s midön felszólittatnék mondja ki tisztán, akar e ö, akar hat e magyar kormányi dohány monopoliumot magyar országon? daczosan azt mondá: majd bizon! azért sem felel; hanem bezzeg feleltek helyette Bécsböl! azon veszszük észre magunkat, hogy a dohány monopolium behozatalához sans géne tettleg hozzá fognak, miröl majd alább fogok szóllani. —

Igy áll a dolog tisztelt Urak! Meg kell vallani ügyes hadicsel, az egészben csak annyi hiány van, hogy gazda nélkül lön a számvitel.

A mi jó akaró barátink amott a másik oldalon szeretik a dialecticat, mellynek feladata hamis elözvényekböl vonni le látszólag helyes következményeket: vessünk ellenökbe egy kis

logicát, mellynek feladata igaz elözvényekböl levonni a szükséges következményeket; vagy e tényeket mint okozatokat viszavinni a valódi okokra. — Lassuk

Tehát mi 14 év alatt 184 és fél milliót nyertünk Austriatól. — Szép, igen gyönyörü! csak egy kis hibája van. Az hogy nem igaz. — Számitsunk egy kissé ha ugy tetszik.

Azt hiszem senki sem fogja kétségbe venni, hogy a magány élet viszonyaiban a bécsi piacz nem adós a magyaroknak, sött inkább mi magyarok vagyunk a bécsi piaczon eladósodva. Mert azt nem igen hallottuk, hogy vagy egy bécsi Banquier magyar országra jött volna kölcsön pénzt kérni, ellenkezöt azonban igen sokát tudunk; hasonlókép nem igen tudjuk, hogy a bécsi kereskedö piacz volna a pesti piacznak adósa, de az ellenkezöt igen jól tudjuk, tudjuk, hogy csak nem minden pesti kereskedö bécsi hitellel dolgozik, s egy nagyobb bécsi háznak bukása egy csomó pestit ránt maga után. Miböl az következik, hogy az emlilett 184½ millio forintnyi nyereség nem künheverö bécsi adósság, hanem készpénzül itt van az országban. — Jó —

A legjobb statisticusok számvetése szerint Europa öszes forgó pénze 3200 millió pengö

forint, népessége pedig 250 millió, és igy az öszes europai forgó pénzből esik egy főre 12 ft. 48 kr.

Már most ha igaz, hogy mi Austriától 14. év alatt 184½ millió pengö forintot nyertünk, ha nekünk ezen nyereséget megelözött idökröl, tehát 1831ben egyetlen egy fillér pénzünk sem volt volna, s az óta a magyar országi forgó pénz semmi más uton egy fillérrel sem szaporodott volna is, még is pusztán, és egyedül ama hiteles Ausweis szerinti 14 éves nyereségböl magyar, és Erdély országon (a lakos számot 14 millióra véve) esnék egy főre 13 ft. 10⁵/₇ kr.: Tehát több mint Europában az öszes forgó pénzből egy főre esik. — Nemde gyönyörüséges gazdag nép vagyunk!

De menjünk egy kissé tovább. Magány körben ösze számitánk mint egy 60 magyar nevet, kik biztos tudomásunk szerint a külföldnek legalább is 100 millió forintal adósak, — vegyük ezt az ország öszes lakóssága öszes kölcsönének, mellyet a külföldröl 1831 óta fel vön Azt hiszem nem lesz ember, a ki állitani merné, hogy nem igen igen alacsonyon számitánk.

Vegyük fel továbbá csak magát az arany, s ezüst bányászatot. Mondják, hogy ez a kor

mánynak nem hoz be többet évenkint 450 ezer forintnál. Ez ugyan nem igy van, azonban hagyján, nem bánom ha 450 ezer krajczárra tetszik is tenni, annyi tagadhatlanúl igaz, hogy ezen 450,000 tiszta nyereség lévén, annak elöállitása, igen keveset mondok, kerül legalább 2 millio forintba; az az a bányászat fizet a hazai bányász munkásoknak munka bérül évenkint 2 milliót, s azon kivül kiküld tiszta nyereségül a királyi kincstárnak 450 ezer forintot, tehát 2 millió forintal évenként az országbani forgó pénzt szaporitja. Ezt szándékosan emelem ki, mert ohajtom, hogy figyelem gerjedjen a bányászat iránt, s kezdjük azt jobban méltányolni, mint ekkorig tevök, mit bizonyosan el nem mulasztandunk ha szemügyre veszszük, hogy az még akkor is igen nevezetes kincs forrása volna a statusnak ha a kormánynak egy forint tiszta nyereséget nem hozna is, elég ha maga magát fentartva évenkint 2 millió értékü munkabért fizet, s évenkinti terményéből ennyivel szaporitja a forgó pénzt, mire nálunk még sokáig szükség lészen.

Mehetnénk még tovább is, de ám állapodjunk meg, ha úgy teszik. Tehát:

14 év elöttröl forgó pénzünk volt (ha igaz) =semmi, azóta kölcsön utján behoztunk az

országba . . . . 100,000,000 ft.
mi a viszszafizetések által
nem fogyhatott mert az
adósság folytonos szaporodásban van.

A bányászat szaporitotta a
forgó pénzt 14 év alatt . . 28,000,000 „

Nyertünk austriától az
Ausweis szerint . - . . . 184,500,000 „

Öszveg 312,500,000 „

Esik tehát nálunk csak pusztán a három tételből egy före 22 ft. 20 kr. kész pénz, mig Europában a közép számvetés szerint csak 12 ft. 48 kr.

Ha ez igaz volna úgy mi vagyunk Europában a leg pénzesebb nemzet, nálunk a kamatláb nem 15—20 p.Cent, hanem legfelebb kettö, szóval: nem tudunk pénzünkel mit csinálni.

S most ezen „k. k. Rechnungs departementalis“ tükör helyett tekintsünk be a komor valóság tükrébe. Es látjuk az általános pénz szükét; látjuk az irtózatosan magas kamat lábat, melly a pénz hiánynak legcsalhatlanabb fokméröje; látjuk, hogy a népadó miatt szigorú executiók vannak napirenden s a Helytartó Tanács még is mind untalan sürgeti az adót, mert a nép örökös tartozásban van,

hiában! nincs pénze, nem fizethet: látjuk, hogy a mezögazdaság igen kevessé gyarapodhatik, mert investitionalis tökék hijával vagyunk; látjuk az ipar vállalkozási nyomoruságot, melly magunk erejéböl egy pár száz ezer forintos vállalatot sem képes külföldi segély nélkül létesiteni; — látjuk, hogy vasutainkat, duna hidunkat külföldi pénzel kell épitenünk, folyóinkat külföldi penzel kell szabályoznunk, látjuk, hogy az országban a legszentebb czélra egy jobbágy község örök váltságára sem vagyunk képesek kölcsön pénzt találni; látjuk, hogy eladó uradalmainkat idegen herczegek, s pénztözsérek veszik rakásra, mert az országban nincs vevö, mert nincs pénz, látjuk, hogy aristocratiánk a külföld irányában mindinkább eladósodik, legföbb kereskedelmi piaczunk bécsi pénzel dolgozik, s egy pesti árvizböl nem tudunk bécsi pénzsegély nélkül ki búni, —- s a t. s. a t. — — Ez mind tény Uraim! szomorú de valóságos tény; mellyet a világ legrózaszinübb szemüvegén tekintgetö financier sem tagadhat. S már most kérdem én nem kell e az epének fel forni azemberben, ha ezen állapot ellenében azt látjuk szegény fejünkre fel demonstráltatni, hogy mi austriától 14 év

alatt közel 185 millió pengö forintot nyertünk! Ugyan minek gúnyt tetézni a nyomorusághoz, gyalázatot a szegénységhez? — Ez fájhat a nemzetnek, fájhat uraim keservesen.

Előttem a dolog tisztán áll: három alternativa közül kell a kormánynak választania.

1. Ha igaz, és való e roppant kereskedelmi nyereség úgy a kormány ön maga mondá ki status gazdászati kezelése felett az itéletet, mert annak csak ugyan mondhatlanúl nyomorultnak kell lenni, midőn illy roppant nyereség mellett illy pénz szegények vagyunk.

2. Ha pedig nem igaz; ugy az egész nem egyéb mint vagy egy sziv háboritó szándokos roppant mystificatio, vagy pedig.

3. Az egész számvetés olly minden criticán alóli hibás alapon épül, melly magát a kormányt is a legveszedelmesebb tévedésbe viszi. — Tessék választani. — Ad libitum.

Am de tegyük fel, hogy ezen 14 éves számvetés helyes, még igy is egy igen szomorú tüneményt mutatna. Szerinte ugyan is öszes ki s beviteli forgalmunk az austriai tartományokkal 14 év alatt 60 millióról közel 119 millióra, vagy is 58½ millióval tehát több mint 97 pCentel növekedett. Am de az activ (kiviteli) növekedés 40 millióról csak 60 mil-

lióra, ellenben a passiv (behozatali) emelkedés 19 millióról 55 millióra hágott, az az a kivitel csak mintegy 57 pCentel ellenben a behozatal közel 200 pCentel növekedett; s miután pénztelen, eladósodott allapotunk szembetünöleg bizonyitja, hogy ezen roppant fogyasztási szaporodás nem erönk növekedéséből származott, hanem a gyarapodó fényüzés következtébeni eladósodással fedeztetik, miután tagadhatlan, hogy az austriából behozott áruknak 200 pCentnyi növekedését a kivitt áruknak 57 pCentnyi növekedésével nem fedezhetök; világos az is, hogy a Rechnungsdepartement által nyakunkba szórt $184^1/_2$ millió nyereséget, maga a ki s bevitel arányábani veszteséges progressió merö képtelenségnek bizonyitja.

Egyébiránt miután megmutatám minö kiáltó képtelenségekre vezet az emlitett Ausweis számvetése ha helyesnek vétetik; miután könnyedén oda szórt kincseinek ellenébe szegezém az ország valódi szegénységét; nem abba helyezem a fö eröt, hogy e mystificatiót szándokosnak, vagy szándéktalannak higyjük, mert én nem veséket akarok visgálni, hanem tényt birálok; s azért at megyek annak részletben is számokkali kimutatására, hogy az elönkbe

tálalt hivatalos „Ausweis“ számvetése csak ugyan kibás, és pedig hibás kétszeresen.

1ᵉʳ mert kivitelünk értéke nem ollyan nagy, mint a minönek ott állittatik.

2ᵒʳ mert az austriából behozott áruk értéke nagyobb: mint a minönek állittatik.

Lássuk I. A kivitelt.

Kivitelünk öszes értéke kitétetik 63,742,349 forintra. — Az 1844ᵏⁱ évröl van szó; tudomásul elmondom a fontossági sorozatot miképen kiviteli czikkeink érték nagyság szerint egymás után következnek:

1. a gyapju . . közel 21 millió értékkel.
2. „ gabna nemüek . 18 millióval.
3. „ barmok . . . . . 9 millióval mire nézve megjegyzést érdemel, hogy viszont mi is közel 2 miliió p.forint áru barmot hozunk be austriából.
4. „ dohány — több mint 2 millió forint értékü; ezen négy czik együtt teszen 50 milliót minden egyéb öszesen nem teszen egészen 14 milliót.
5. „ nyers réz . . . 1,367,000.
6. „ nyers bör. . . 1,346,000.

7.	„ gubacs	1,136,000.
8.	„ repcze mag . .	1,130,000.
9.	„ bor	800,000.
10.	„ vas	700,000.
11.	„ olaj (repcze, kender, len olaj) .	600,000.
12.	„ kender	mindenik egy fél millión felül.
13.	„ magvak	
14.	„ szalaj (hamuzsir)	
15.	„ ágytoll	mindenik több 400,000 forintnál.
16.	„ rongy	
17.	„ nyers selyem	
18.	„ fagygyú közel	400,000 forint.
19.	„ fa	300,000 forinton felül.
20.	„ ezüst	300,000.
21.	„ viasz	200,000.

Minden egyéb öszesen alig teszen 2½ milliót.

Eszrevételeimet ez alkalommal még nem annyira a kitett mennyiség birálatára, mint inkább oda fogom irányozni, hogy ki mutassam: mennyire hibás a bécsi számitás az érték becslésre nézve. Azonban az elsö tekintetet sem fogom egészen elhanyagolni. De nem lehetvén egy gyülési értekezésben mindenre kiterjeszkednem, csak egy két föbb rovatra vonatkozandom.

Leg föbb czikk a gyapju, miböl kivitelünk (mindig csak az austriai tartományokról, s 1844 röl szóllok) 261,142 mázsára, s egy mázsának közép ára 80. pengö forintra van számitva. Nem tagadhatom, hogy ezen mennyiség minden statisticai adatinkat mesze túl szárnyalván, nekem szerfelett nagynak látszik; mert 261,142 mázsa gyapjura egy juh gyapját (finomról lévén szó) $1^1/_2$ fonttal véve 17,409,466 juh kell, pedig ne felejsük, hogy csak az austriábai kivitelröl van szó, ide még nincs számitva az a mit magunk az országban feldolgozunk, és nincs számitva a mit austrián kivül a külföldnek el adunk; tudjuk pedig, hogy gyakran a pesti gyapju piaczon nem austriaiak, hanem Belgák, Francziák, Schweicziak s Angolok a föbb vevök; — Hozzá járul, hogy a legujabb statisticusok, mint például: Fényes, és Báró Reden magyar országnak öszes juhászatát, finom, és durva szörüt, merinost, és raczkát, sött még a kecskék seregét is ösze véve nem teszik többre 17 milliónál, mig az austriai „Ausweis" szerint csupán az oda ki vitt gyapju fedezésére 17 millió finom szörü juhnál több kivántatnék, sött ha 2 fontra teszünk is egy finom juh gyapját, több mint 13 millió juh kivántatnék, az austriá-

bai kivitel fedezésére, ugy hogy ha bel, s külföldi statisticusaink szamitása helyes, egész belföldi fogyasztásunkra posztó gyárainkat, posztósainkat, — s a nálunk olly nagy kiterjedésü guba csapóságot, szürszabóságot, kalaposságot, pokrócz szövést mind ide értve, s ezen kivül még a külföldeli egész gyapju kereskedésünknek is fedezésére nem maradna több 4 millió juhnál, vagy is 80. ezer mázsánál, a mi valóságos képtelenség. Ha pedig austrián kivüli kül kereskedésünkre csak 60,000 mázsát veszünk is, a mit bizvást vehetünk, részint mivel a pesti vásár tapasztalásai erre csak ugyan feljogositanak, részint mivel az austriai „Zollverband“ (mellybe magyar ország is be van foglalva) 152,000 mázsát viszen ki, a miböl legalább 60,000 mázsát magyar országra annál biztosabban felvehetünk, mert austria a magyar országról behozni mondott 261,142 mázsán kivül még külföldröl is behoz 63,000 mázsát, magának tehat igen sok kivinni való gyapja bizonyosán nincs; ekkor a számvetés igy fog állani: ki viszünk külföldre . . . . 60,000 mázsát
austriába mint mondják . . : 261,142 „
a statisticusok egy hangulag
azt állitják, hogy belföldi

fogyásztásunk szint annyira
megy, mint egész kivitelünk,
ez tehát tenne . . . . 320,000 mázsát
e szeriut öszes gyapju tenyésztésünk 640,000 mázsára menne, s juhászatunknak 32 millio darab juhra kellene menni; az az egy millióval többre, mint a mennyivel a kétszerte nagyobb Franczia ország bir, majd háromszor annyira, mint mennyivel a körül belöl hasonló nagyságu Porosz ország dicsekszik; — 16 szor annyira, mennyije a csak 5ször kissebb cseh országnak van, s csak 4 millióval kevesebbre, mint nagy Británniának roppant juhászata, a mi ismét valódi képtelenség; ugy hogy lehetetlen nem hinnünk mikint a minket mystificáló austriai kormánynál sokkal hihetöbben számitanak a statisticusok, kik juhászatunkat 17 millióra, tehát gyapju termelésünket 340,000 mázsára téve, ebböl 170,000 mázsát vesznek fel egész kivitelünkre, mi ha egészen austriára, a külföldre pedig semmi sem szállittatnék is, mind a mellett 91,000 mázsával, az az a kormány számvetése szerint 7,280,000 ftal szállittaná le, a fájdalom alaptalanul reánk fogott activ kereskedelmi mérleget. Szerfelett nagy tehát a ki tett mennyiség, de ezen most nem akarok felakadni, mivel hogy hiteles számokban nem

tudom a kivitt mennyiséget meghatározni, azt azonban már tellyes hitelességgel mondhatom, hogy egy mázsa gyapjunak középleg 80 pengö forintra felvett becsára tulságosan nagy. En ugyan is átnéztem az 1844 ki vásári árjegyzékeket, s tellyes bizonyossággal állithatom, hogy az egy nyiretü finom gyapjunak közép ára 1844[ben] nem volt több mint 161 ft. 20 kr. váltó, vagy is 64 ft. 32 kr. pengö, adjunk bár ehez alkusz bér, fuvar, s göngyöleg (tara) fejében mázsánkint 3 ft. 28 kr., a mi szerfelett sok, mert a göngyöleg miatti mérték különbségre ügyelet már az eladásnál mindig van, még is legalább 12 pengö forintal drágábban van számitva minden ki vitt mázsa gyapjunak ára, mint kellett volna; a mi.... 261,142. mázsánál tészen .... 3,133,704. pengö forint levonandó különbséget.

Ezen számvetésem a leghitelesebb magany jegyzetek, kereskedelmi vásár tabéllák, s városi hivatalos számtételek egybevetésén épül, s annyival nagyobb hitelt érdemel, minthogy a külföldröl austriába hozott gyapju mázsája ugyan ezen Ausweisban 40 p. forintra becsültetik, a magyar országi ellenben

3,133,704 ft.

80 p. forintra, az adatván okúl, hogy tölünk csupán finom, külfoldrül pedig csupán durva gyapju vitetik austriába, mit a ki tett kétszeres arányban csak ugyan senki a világon nem fog elhinni.

2^{ik} föbb czik a gabna, s ebböl leg föbb a búza, mellyböl mint az „Ausweis“ állitja 1844^{ben} 2,636,618 mázsát, vagy is, 3,613,941 mérőt vittünk ki, számitja pedig minden pozonyi méröjét a kivitt búzának 7 ft. 30 kra váltó czédulában. Ha megakarnám is engedni, hogy miután szállitás, raktárbér, vám, harminczad, s bécsi fogyasztási adó beszámittatik egy pozsonyi mérö búzának ára Bécsben annyi lehetett (mit 1844 röl közép árnak el nem ismerhetek) ezt nekünk tellyeséggel nem lehetne nyereségül beszámitáni, hanem reánk nézve csak azt lehet számitásba venni, a hogy mi a búzát eladtuk. En erre nézve is felvetettem a vásári árjegyzéket, s úgy találtam, hogy 1844^{ben} nem is a közép árat, hanem

3,133,704 ft.

a legmagasabbat véve fel, mellyen aratás elött kis ideig a leg jobb magyar búza a pesti piaczon kelt, soha sem volt dragább 4 ft. 40 krajczárnál váltóban, vagy is köble 9 ft. 20 kr. az is csak a legjobb nemü, s csak kis ideig, — szint azon idöben Mosonyban 5 ft. 36 v. kr. volt ugyan a legjobb búza pozsonyi mérője, de volt 3—4 vft. is, s azért azt kiszem kelletén túl számitok, midön a pesti piacz legmagasabb árát veszem fel mosonyi közép árnak az az 4 ft. 40 krt. pozsonyi mérönkint. A bécsi Ausweis tehát minden pozsonyi mérö búzát 2 ft. 50 kr. váltóban, vagy is 1 ft. 8 kral. pengöben drágábban számit mint kellene, a mi 3,163,941 mérö búzánál teszen . . . . 3,585,799 „

pengö forint levonandó különbséget.

A többi gabna nemüeknél még szembetünöbb a hibás számitás. A rozs pozsonyi mérője midön legdrágább volt, kelt, 2 ft. 32 kron váltóban, a ministerium 5 ft. 4 kron.

6,719,503 ft.

veszi fel, tehát épen mégegyszer olly magasan mint kellene. A kukuricza pozsonyi mérője leg drágábban kelt 3. v. forinton, itt pedig 4 ft. 15 kron.; az árpa 2 ft. 3 kr. helyett 3 ft. 45 kra. tétetik, de én csak tulajdon azon kisebb aráuyt veszem fel, mellyet a buzánál ki mutattam, s minthogy e szerint a 9,887,316 forintra, számitott búza ára 6,301,517 ftra. csökken, hasonló arányban a többi gabna nemüeknek 5,877,316 ftra. számitott ára, két millio forintal alább szál, leszen tehát ismét leszámitandó . 2,000,000 ft.

Es ime minden kiviteli czikkek közül csak kettöt—igaz a két legfontosabbat 39 millió pengö forintra rúgót vettem, csupán az árra nézve helyesebb számitás alá; a mennyiséget pedig illetetlen hagyám, s már is ki tetszik hogy . . . . 8,719,503 p. forintal felebb számiták az austriai ministerium hivatalos kimutatásai annak öszes értekét, a mit austriának eladunk. S minthogy állitásuk szerint kereskedési mérlegünk austria irányában 8,624,442 p. forint nyereséget mutat,

csak egyedül két kiviteli czikk árának helyesebb számitása elég hogy ezen áltatólag compingált nyereséget elenyésztesse, de söt veszteséget is bizonyitson.

Ohajtom, hogy a tisztelt egyesület azon agitationalis téren, mellyre mint hiszem a vám kérdésében mái nap fellép az austriai számvetés fallaciáinak rovatról rovatra kimutatását el ne mulaszsza, s terjedt öszeköttetéseinél fogva hiteles adatokat gyüjtsön az általam im most megkezdettek kiegészitésére, én mindenre jelen elöadásomban nem terjeszkedhetvén, átmegyek.

II. A behozott áruk lajstromára.

Köszönöm a türelmet, mellyel száraz ki mutatásaimat kisérve látom, ösztönül szolgál ez nekem, a behozatalra nézve is kissé boncz kés alá venni az austriai ministerium állitásait, mi szerint ki tünjék, hogy áru forgalmunk austria irányában borzasztó veszteségben áll, melly veszteségnek kútforása azon mostoha kormányi vám politica miszerint mi kényszeritve vagyunk austria müszorgalmának kényszeritett piaczot nyújtani.

Es fájdalom, hogy e politica nem esetleges tünemény, hanem átgondolt rendszer, mellynek romlásunkra ható elvei, a vámszabályzat át visgálásánál nyiltan szemeinkbe ötlenek.

Ezen vám politicának vezér elve nem az, mit némellyek hisznek, mintha tudniillik azért, hogy a külföld olcsób gyár müvei a külvámok magasága által kirekesztetvén piaczunkról az austriai drága müiparnak gyarmati piaczúl szolgálunk némi szomorú pótlékul nekünk legalább mezö gazdasági nyers terményeinket, mik élelem szereket képeznek, austriába akadály nélkül bevitetni engednék, hanem inkább a vezér elvek e következök.

Mezö gazdasági élelem szereink bevitele csak annyiban nem akadályoztatik, mennyiben az austriai mezö gazdaság, s müipar érdekeivel ütközésbe nem jö. Innen van aztán, hogy egy mázsa búza ($1^1/_4$ pozsonyi mérö) $37^1/_4$ kr., egy ökör 12 ft. egy mázsa bor ($^5/_6$ akó) 4 ft. 24 kr. vámot, fogyasztási, s bécsi községi adót fizet, mert az austriai tartományok magok is nagy részt búza, bor termesztök, s marha tenyésztök. Ellenben

Azon nyers termékeink, mellyek gyártási anyagúl szolgálnak, tehát munka által értékesithetök, s illy értékesitett alakban ismét hoz-

zánk viszahozhatók, semmi, vagy igen csekély vámot fizetnek. De már tulajdon ezen terményeknek fél, vagy egész gyártott állapotban austriába bevitele fokonkint sulyosodó vámokkal nehezittetik, ellenben a gyártmányoknak austriából hozzánk özönlése kevessé terheltetik.

Egy két példa ezen elvcombinátiót világosabbá teendi. A nyers vas vámmentesen megyen ki, de mihelyt a gyártásnak leg kisebb neme járul hozzá, már jókora vámot fizet, a szerint nagyobbodót, a mint a gyártás fokozatán elöbbre ment. A tisztázott vas (frischeisen) már tölünk austriába vive 27½ krt. fizet, pedig ez még csak 3 ftal ér többet mint a nyers vas; a vám tehát a munka általi értékesitést több mint 15 pCentel nyomja; — a durva vasöntvény mázsája még csak 5 ftal drágább mint a nyers vas, már is 56¼ kr. vámot fizet, az az a munka általi értékesitésnek 19 pCentjét, és igy tovább a lakatos munkáig, melly már egy mázsától 10 ft. 25 kr vámot fizet, mig ellenben austriából ide hozva csak 62½ kral, a finom szerkovacs munka kivitelünknél 10 pcentnél többel, behozatalnál csak 2½ pCentel van terhelve, valamint szintugy az öntött vas is ha behozatik csak 9½ krt fizet, a mi a munka általi értekesitésnek csak 3⅙ pCentje,

mig a miénk a mint mondám 19 pCtentel nyomatik. — Igy a nyers réz vámmentesen vitetik ki, de ha lemezzé veretik csak 10 ftal növekedett értéke még is már 5 ft. 12½ kr. vámot, tehát a gyártási munka értékének 50 pCentjénél többet fizet, mig hozzánk behozva csak 1 ft. 42½ krral terheltetik; — egy fokkal felebb ismét, a kazán áruknál, mellynek értéke 16 ftal magyobb csak mint a nyers rézé, mi 6 ft. 44 kr. ök ellenben csak 1 ft. 52½ kr. vámot fizetnek.

Száz illyen példát tudnék felhozni, de az idézett vámrendszeri elv felvilágositására elég ez is.

Harmadik elv, hogy mig e szerint a magyar müiparnak minden keletkezése elnyomatik, a monarchia határszélén felállitott magas vámok külföldröl az olcsóbb ipar czikek behozatalát tökéletesen megakadályozzák, mi szerint austria drága müipara minden vetélytárs nélkül álljon monopolizált piaczunkon.

Ezek fö vezér elvei az austriai vám politicának, mellynek reánk nézve szomoru eredményét hasonló czélzatu mellék intézkedések mozditják elé; — Illyen a vám becslési határzatlanság, melly majd súlyt, majd mennyiséget, majd értéket vesz fel alapúl, a mi gyártmány-

oknál mérlegünkre kimondhatlan áltasással hat, mert például a röfenkint 10 pftos. posztó is csak 2 ftos. gyanánt csuszik be, mi szerint el mondhassák, hogy mi keveset fizetünk austriának, mig ellenben a mi nyers terményeinknél az érték szerinti (ad valorem) becslés igen ritkán fordul elé, s az érték bevallásnáli hazugságok hasonló mértékben lehetetlenek: — Illyen az, bogy az áruczikkek rovatjai nincsenek kellöleg meghatározva, miszerint a kivitelnél magasabban vámozott rovatba csusztathassanak. Innen következik aztán azon gyakori eset, hogy például a magyar vasgyártó azon hiedelemben küld ki valamit, hogy annak vámja 1 ft. 36 kr.; s azon veszi észre, hogy a vámsorompónál más rovatba soroztatik, s 10 ft. vám vettetik reá. — Illyen segéd eszköz továbbá, hogy némelly czikkeknek behozatalára nézve világos szabály van a tariffában, de kivitelére nézve semmi sincs téve, mi szerint ha az vétetnék észre, hogy egy bizonyos gyárczikk sürün kezd menni magyar országból, ex inproviso kényszerint taxáltathassék: — Illyen továbbá azmi szerint nálunk a vállalkozó egy napra sem biztos, hogy a vám máról hónapra meg nem változtatik: Meg nézi a vám tariffát, s látja, hogy a fenálló kiviteli vám mel-

lett austriába kivitelre számithatna, vagy a fenálló behozatali vám mellett austriával legalább saját piaczunkon versenyezhetne, de nem mer vállalkozni, mert senki sem áll néki jót, hogy máról holnapra amazt fel nem emelik, ezt le nem szállitják, s öt e változtatással tönkre nem teszik. — Illyen a mit némellyek ténynek is állitanak, de nekem alkalmam nem lévén tényt tapasztalni, csak bizonytalansági veszély gyanánt emlitek: a differentialis vámozás miatti félelem, t. i., hogy azon gyártási anyagokra nézve, mellyek külföldröl jönek, akár mikor különbség állittathatik fel, a mint t. i. hozzánk, vagy austriába vitetnek be gyártás végett (mondhatom például: hogy két izben tevék kisérletet gyapot fonó gyár létre hozására, s mind kétszer azon körülményen szenvedtem hajótörést, hogy az illetö vállalkozók azon esetre kárpótlási biztositást kértek, ha a kormány nagyobb vámot vetne a hozzánk mint az austriába behozandó gyapotra; hiába mondám nekik, hogy ezt nem lehet a kormányról feltenni; azt mondák: mi illy bizodalmi hiedelemre 500,000 p. ft. tökénket nem koczkáztatjuk! és haza mentek). Illyen ségédszer végre, hogy többet ne mondjak, azon gyakori tapasztalás, hogy mihelyt valamelly iparág nálunk egy kissé emelkedni

kezd, a kincstár mindjárt mint gyárnok lép versenyre, csak hogy a privát industria fel ne kaphasson: Igy történt Róhniczon, és tájékán, hol a kincstár az okszerü gyártás józan elveinek ellenére mindenbe bele fogott a rúd vastól, egész a reszelöig, s mindent roszul készit, de a privát vállalkozást még is lehetetleniti; — illyen veszély fenyegeti most a Ruszkabányai gyönyörü intézetet, melly 4000 embert táplál, s a kincstár maga szomszédjában $4^1/_2$ millió forintos vállalattal lép fel, melly Hofman és Maderspach Urakat roppant erejével természetesen agyon zúzza; illyen az oraviczai köszén bányáknak czélba vett kincstári monopolisatiója, illyen az óriásivá emelkedö magyar szivargyártás végelnyomását maga után vonandó legujabb lépés, miröl mint országos csapással fenyegetö vészröl alább szóllandok.

Im ezek az austriai vámpoliticának irányunkbani vezér elvei! Isten látja lelkemet, nem telik kedvem a panaszban. Olly örömest énekelnék szivemböl hosánnát a hatalomnak, csak lelkemismerete engedhetné; de miután ezek mind czáfolhatlan valódi tények, kérdeni vagyok kénytelen: van e ezen egész vám politicának vezér elveiben csak egy is, melly magyar ország érdekeit legkevesbé is tekintetbe venné?

s nem az e az egésznek tisztán kifejezett czélja, hogy piaczunkat austria müipara monopolisálja?

Igy áll a rendszer, s csak illy rendszer mellet magyarázható a külömben megfoghatlan tény, hogy mi kik hazánk félrészében mindennel el vagyunk látva, mit a természet a gyáriparra kedvczöt nyújthat, még is az austriai „Ausweis“ hibásan csekély áru becslése szerint 55,117,907 p. forintáru portékát hozunk be egy év alatt austriából, s ebben csak 4 millió pengö forint értékü természeti, s mezö gazdászati termék van (mig a colonialis árukat, czukrot, kávét, délszaki gyümölcsöt is ide számitva a mi ismét legtávolabról sem áll) ellenben 51 millió forintot fizetünk egész, és fél gyártmányokért, s e közt 43½ milliót egész fabricatumokért, mig az egész többi ismeretes világ gyáripara csak 752,070 forintig találhat magának utat a magyar korona tartományaivali kereskedésre, — 51 millió pengö forint! borzasztó öszveg! de nem azért borzasztó minthogy ennyit fogyasztunk, hanem mert nem ollyasmiért fizetjük azt, a minek elö állithatási áldásából minket Isten kizárt, sött inkább fizetjük béreül olly munkának, és szorgalom nak, mellyet magunk is végezhetnénk, fizetjük

akkor midön minálunk a felföldi nép munka, és kereset hiány miatt minden szükebb termés idején éhséggel küzd.

Aztán nem kell e a Védegyesület? lehet e addig, mig e rendszer tart, mig országló hatalom és törvényhozás a dolgon nem segit, másban keresni valami kis segélyt, mint a Védegyesületben?

Am de megmutatom, hogy nem is csak 51 milliót fizetünk egész, és fél fabricatumokért austriának, hanem sokkal többet.

A behozatali föbb czikkek fontosságuk szerint ekkép következnek:

1.	gyapot gyártmányokért fizetünk az Ausweis szerint austriának	23,837,820 pftot.
2.	posztóért, s más gyapju kelmékért	8,218,800 „
3.	len s kender gyártmányokért	4,912,836 „
4.	vas és aczél nemüekért	3,076,425 „
5.	selyem árukért	2,365,800 „
6.	bör árukért	1,559,965 „
7.	égetett szeszes italokért	643,845 „
8.	üvegért	515,216 „
9.	papirosért	297,525 „
		45,428,232 pftot.

		45,428,232 pftot.
10.	agyagárukért (porcellan kö edény)	265.965 ,,
	tehát csupán ezen 10 czikkért	45,694,197 pftot.

Már most nézzük bár csak magát a posztót. Mindenek elött megjegyzem, hogy a becslési vám el járásban a külföldre, s reánk nézve különbség van. — 300 pftra. veszik a finom vagy is röfönkint 2 pft.nál drágább posztót; 110 forintra a durvát vagy is 2 ftnál olcsóbbat; s a külföldrei kivitel táblázatában megjegyzik, hogy ezen osztályzati elkülönözés az érték becslést bizonytalanná tevén, helyesebbnek látták mindkettöt egybe foglalni, s a közép árt, 205 ftot venni fel becsmértékül, mivel hogy a vám ugy is mind kettöre nézve egyenlö. Magyar ország irányában ellenben még mindig feltartatott az osztályzati különbség, s az elsö osztály 300 pftjával, a második pedig 110 pfval becsültetik; mivel hogy a vám különbözö; az elsö osztály ugyan is fizet 5ft. 25 krt., a második pedig 2 ft. 55 krt. mázsánkint (mig ellenben magyar országból austriába vive az elsö osztály 8 ft. 45 krt., a második 5 ft. 25 krt. fizet) ezen osztályzatnak eredménye aztán az, hogy igen sok austriai finom posztó jö be hoz-

zánk durva posztó czim alatt, s csak 110 pftal jelenik meg passiv mérlegünkben, mig a bevett alacsony becs szabály szerint is 300 pftal kellene megjelennie.

Ezt csak tudomásul. — A ministerium állitja, hogy 14885 mázsa finom posztó jött be austriából 1844ben, az az ollyan, mellynek röfe 2 pftnál drágább; — maga mondja, hogy ezen osztályba csak illyen 2 pftnál drágább posztót számit, s különös! még is csak 300 pftra becsüli egy mázsa illyen posztó értékét. Már pedig közönségesen tudva van, hogy finom posztóból 2 röf megyen egy fontra, egy mázsa finom posztóban tehát 200 röf van; s igy ha csak 2 pfval számitotta volna is röfét, (pedig felebb kellett volna számitania, mert éppen azt vette becslés szabályul, hogy a posztó 2 ftnál drágább), még is már nem 300 hanem 400 pftra kellett volna egy mázsát számitania; de az ö számitása szerint azon képtelenség jö ki, hogy épen azon rovatban, mellynek mint mondám határozó jelleme a 2 ftnál nagyobb ár; egyetlen egy röf sincs még csak 2 ftra is becsülve, hanem mind csak 1 ft. 30 krjával számittatik. Am de ex supposito 2 ftnál drágábban kellett volna számitatnia, s pedig 2 fton felöl van a 3—4—6—10—12 pftos posztó is, de ök mind

ezt 1 ft. 30 krjával számitják! Igy aztán természetesen igen könnyü azt disputálni reánk, hogy mi 185 milliót nyertünk austriától. Semmitem kell hozzá egyéb mint csak ki vitt gyapjunkat 12 ftal drágábban, a behozott austriai posztót pedig röfönkint 1—2 forintal olcsóbban becsülni mint kellene, s készen van roppant nyereségünk a — papiroson; de készen is van ám veszteségünk erszényünkben — szépen köszönöm!

Azt gondolom igen igen mértékletesen teszünk, ha ezen elsö osztályu 2 ftnál drágább posztót közép áral 3 pftra veszszük, s ime ezen egyetlen helyesb számitás a behozott 14,855 mázsa vagy is . . . . 2,971,000. röf posztó árát . . . . 4,456,500. pftal, az az még egyszer annyival felebb rugtatja mint a mennyire az Ausweisban becsültetik.

A második osztályu vagy is 2 ftnál olcsóbb durva posztó másája 110 pftra számittatik; holott maga a gyapju fonal 180—200 p. ftra; de még a gyapot fonal is 120—140 ftra van számitva. S ez aztán gyönyörü szamitás! mert szerinte egy mázsa posztó 70 pftal volna

olcsóbb, mint a legdurvább fonál mellyből szövetett, söt még 10 ftal olcsóbb mint ha gyapotból szövetett volna. Durvább posztó röfét ³/₄ fontra véve egy mázsából kikerül 133 röf, s ezt csak 1 ft. 12 krjával véve fel, lesz egy mázsának ára 159 ft. 36 kr., a különbség tehát minden mázsánál 49 ft. 36 kr. vagy is a kitett 32,880 mázsánál 1,630,248 ft.

Ime tehát csak ezen egy czikknél is 6,086,748 pftal kevesebbre számitá a ministerium passivumunkat mint kellett volna.

Es itt én még a mennyiséget nem is vettem kétségbe; pedig hogy a mennyiség is sokban valótlanul van felvéve felvilágositásul csak egy példát akarok felhozni. — A czukort.

A legujabb statisticusok szerint a czukor fogyasztás Europában eképpen áll: Angliában esik egy före 16 font, Hollandiában 13, Franczia országban 7, Austriában 1½, s még az oroszbirodalomban is valamivel több mint egy font. — Es most nehogy nagyitással vádoltassam felakarom venni hogy mi magyarok aránylag annyi czukrot sem fogyasztunk, mint a csuvaszok, kalmukok, csucskok, karakalpakok,

hanem fejenkint csupán 1 fontot; még is kell magyar országnak, s Erdélynek 140,000 mázsa czukor egy évre. Igen de az austriai számtartó hivatal azt mondja, hogy mindösze csak 20,434 mázsa jön be az országba, tehát magunknak kellene legalább is 119,566 mázsa czukrot gyártanunk; Isten adná, hogy igaz volna! De fájdalom nem igaz; mert nincs olly sok czukor gyárunk, hogy könnyü ne volna ujjainkon elszámlálnunk, mellyik mennyit gyárt s annál fogva tellyes bizonyossággal mondhatjuk, hogy még felét sem gyártjuk a kitett mennyiségnek.

Azt nem is emlitem, hogy a ministerium a behozott raffinád mázsáját 22 pftra, az az fontját 11 réz garasra számitja; minek gazdaszonyaink nagyon örülnének ha igaz volna. De hiszen én az illy számvetési botlásokat, vagy szándokos áltatást, mellyeknél a különbség csak egy pár száz ezer forintot teszen, ez uttal figyelembe sem veszem.

Altalában a mint hiszem, hogy érdekünkben áll ezen kérdéseket már egyszer tüzettesen czikkröl czikkre végig tárgyalni, s reménylem is, hogy erröl az igazgató választmány gondoskodni fog, ugy különben is szokatlanul hoszura nyuló értekezésemben viszaélnék a

gyülés türelmével, ha ezen számvetési botlásokat czikkről czikkre még tovább tárgyalnám.

Legyen hát ennyi elég. Ime csak három czikket vettem fel, gyapjut, és gabonát a kivitelnél, s posztót a behozatalnál, s már is álom gyanánt enyészik el az udvari számtartó hivatal állitása, mintha mi kereskedésünkel nyereségben volnánk austria irányában, s csak a három czikk hellyesb számitása által is ekkint igazithatjuk a kormány számvetését:

Állitják, hogy 1844 ki kivitelünk teszen	63,742,349 ftot.
megmutattam, hogy csak a gyapjunál s gabnánál . . .	8.719,503 ,,
tévedtek, tehát kivitelünk csak e két czikk helyesb szamitásával leszál	55,022,846 ftra.
Ellenben állitják, hogy austriábóli egész behozatalunk nem tesz többet mint	55,117,907 ftot.
megmutattam, hogy csak a posztó rovatot	6,086,748 ftal.
kevesebbre tették, mint kellett volna, s csak ezen egy igazitással a behozott áruk értéke	61,204,655 ftra.

emelkedik, tehát kivitelt, és behozatalt egy-

mással egybe vetve nem csak hogy nem nyerünk 8,624,442 pftot, mint hibásan állittatik, de söt vesztünk 6,181,809 pftot, pedig csak 3 czikk számitását igazitottuk.

Es kérdem én: elöttünk, kik nem a bécsi finánczbureau csalóka perspectiváján látjuk magyar ország állapotát, hanem a mindennapi élet rideg valóságában; látjuk a tapasztalás s pénztelenség gondjai közt, látjuk a köz szegénységet, érezzük a pénz szükét, tapasztaljuk a külföld irányában naponkint növekedö eladósodást s. t. b. az én számvetésem eredménye, valoszinübb-e, vagy azon nevetséges áltatás, hogy mi 14 év alatt 185 millió pftot nyertünk austriától? — Mert ugyan hol van hát — kérdem a köznyomor nevében — hol van e roppant öszveg e pénz szegény országban?

Vesztünk igen is vesztünk tömérdeket évenkint austria irányában, ám de azon közvetlen káron kivül, mellyet szenvedünk austriának adózva olly munkáért, és szorgalomért, mellyet magunk is végezhetnénk; austria vámrendszeréböl még reánk közvetve egy irtózatos veszteség hárul. Ez igen fontos körülmény, — figyelmet kérek.

Austria kereskedelmi táblázatában el van ismerve, hogy mi csupán gyapot gyártmányo-

kért évenkint 23,838,420 pftot adózunk austriának. Ezen roppant öszvegben 106,393 mázsa nyers gyapot, mellyet austria gyár anyagul külföldröl vásárol csupán 3,191,790 pftot teszen, mit az austriai dicséretes szorgalom, fonás, szövés, és szinezés által közel 24 millió pforintra emel; s igy mi neki csupán a munkáért $20^1/_2$ millió pforintnál többet fizetünk.

Angliában, Belgiumban, Schweizban s. a. t. a gyapot gyártás olly tökélyre emelkedett, s olly olcsókká lettek a gyapot gyártmányok, hogy ha austria magát a magyar országi piaczon a külföldi olcsó pamut szövetek versenye ellen szörnyü magas vámmal nem védené, egy röf gyapot szövetet sem volna képes eladni magyar országon mert mi azt a sokkal jobb, s olcsóbb angol, schweiczi, belga s. a. t. gyárosoktól vennök mind addig mig saját gyártmányainkkal nem fedezhetnök fogyasztásunkat.

Mit csinál tehát az austriai kormány, hogy saját gyárnokai számára a magyar országi roppant gyapot áru fogyasztást biztositsa? minden 200 ftra evaluált egy egy mázsa gyapot szövetnek külföldröli behozatalára 116 ft. 40 kr. vámot vetett, s ez által a külföld versenyét tökéletesen kirekesztette.

Én a legjobb, s legkülönbözöbb adatok

egybevetése nyomán a gyapot kelme gyártás költségeit következöleg találtam:

Egy mázsa nyers gyapot . 30 pft.
A fonás költségeivel emelkedik . . . . 43 „ 10 kra.
A szövés által . . . . 59 „ $31^1/_2$ „
A szinezés költségeivel . . . 97 „ 45 „

Es mi azon gyapot kelmét, melly angliában 97 ft. 45 krba kerül, austriától 200 pfton veszük, mert amaz a 116 ft. 40 kr. prohibitionalis vámmal a versengzésböl ki van rekesztve.

A dolog igen érdekes, tehát részletben is elmondom a számvetést.

Egy mázsa gyapot szövet áll középleg 655 röfböl. Egy röfnek költségeiben

kerül a nyers gyapot . . . . $2^3/_4$ krba.
„ a fonás . . . . $1^1/_4$ „
„ a szövés . . . . $1^3/_4$ „
„ a szinezés . . . . $3^1/_4$ „
öszvesen egy röf költsége 9 kr.

tehát 655 röf, vagy is egy mázsa elö állitási költsége 97 ft. 45 kr. — már most vegyünk hozzá gyártási nyereségül 50% et (a mi csak ugyan magas nyereség) öszesen kerülne külföldröl 146 ft. 38 krba egy mázsa gyapot szövet, mi pedig fizetjük austriának a kormány saját bevallása szerint 200 pfjával mázsáját, tehát min-

den mázsát 53 ft. 22 kral drágábban mint külföldön kaphatnók, és igy a 106,393 mázsa gyapot kelmét 5,638,829 ftal. drágábban.

Nem elég tehát hogy mi közel 24 millió pforintig nyujtunk austriának piaczot gyapot gyártmányának eladására, mit különben tökéletlensége miatt széles e világon sehol sem volna képes eladni, minek legcsalhatlanabb bizonysága, hogy az egész külföldre nem képes többet eladni mint 5743 mázsát, mig nekünk 106,393 mázsát ád el, — nem elég, hogy 20½ millió ftot fizetünk austriának a gyapot kelmék körüli munkáért, mellyet éhséggel küzdő felföldi népünkkel, vagy az oriásilag tökélyesitett gépészet segitségével magunk is megtétethetnénk, hanem még ezen munkát 5½ millió forinttal drágábban fizetjük, mint ezt — ha magunk dolgozni nem akarunk — számunkra a külföld megtenné.

Ime tehát az indirect adózásnak egy irtózatos neme, s pedig olly adózásnak, melly leginkább a szegény népet nyomja, ellenünk pedig Istenhez kiált, miért hogy nem igyekezünk rajta segitni.

A status gazdászati tudomány csak két okszerü elv közt választhat. Vagy azt választhatja, hogy magunk dolgozzunk, vagy azt,

hogy ha nem dolgozunk, s idegen szorgalomnak akarunk lenni tributáriusai, leg alább ott vegyünk, a hol leg olcsóbban vehetünk. De olly vám rendszer melly azt is akadályozza, hogy magunk gyártsunk, arra is kényszeritsen, hogy ott vásároljunk, hol leg drágábban vehetünk, kivévén talán a le igázott szolga gyarmatokat, hallatlan a nemzetek historiájában.— Ezen szomoru sors az egész világon csak nekünk jutott!

Es ime le rajzolám a jelen állapotot, fel mutatám azt kiméletesen bár mert csak töredékben; — de valóság szerint leplezetlenül; bebizonyitám, hogy a fenálló vám rendszernél sem mezö gazdasági, sem müipari, sem kereskedelmi érdekeink csak egy hajszálnyira is tekintetbe véve nincsenek. Mezö gazdaságunk hervatagul sinlödik, mert a belsö consumtiónak élénkitésén kivül — mire Isten adja, hogy az ország minél több eröt forditson haladéktalanul — nincs mód nincs kilátás, melly a mezei gazda intensiv iparkodását, némi jutalmazással kecsegtethetné; — austria nem véd — hanem valóságos prohibitionalis vámokkal az egész müiparos világot számüzte piaczunkról, s ez által lehetetlenné tette a külföldeli élénk folytonos csere kereskedést; — Dunánk torkolatját

orosz bilincsekbe füzni engedé — tenger partunkhozi könnyü juthatásunkra a kormány nem csak semmit nem tesz, de söt ha magunk akarunk tenni valamit, utunkat állják, s emberei, kik vagy olly buták, hogy nem tudnák, vagy olly idegen szolgaiak, hogy nem mernék felfogni a magas szempontot, a kimondhatlanul fontos hazai érdekeket, mik minket a fiumei vasut eszeméjehéz csatolnak, kormány parti jel zászlóul tüzik ki a fiumei vasut elleni agitatiót; — még is mind ezek mellett, és mind a mellett, hogy örökké azt harsogják füleinkbe miképen a mi rendeltetésünk csak a földmivelés, földmivelésünk terményeit csak anyiban eresztik austriába, a mennyiben a kegyelt gyermeknek austriának egy oldalulag felvett érdekei nem ellenzik. — Müiparunkra nézve pedig védtelenül állunk itt saját piaczunkon martalékul vetve austriának; melly viszont ellenünkben még a nem létezett, s most is csak gyermekded magyar müipar ellen nem felejti magát rendszeres combinatióval védeni. — Ez a mi állapotunk, ez a szomoru kép, melly a rideg valóságban még szomoritóbban áll szemünk elött, és ez állapot sulyát még gúnyal tetézik! még azt mondják, hogy mi 14 év alatt 185 millió forintot nyer-

tünk austriától! — — és ha ezen állapot sorvasztó bilincsei közt Isten, és emberektől elhagyatva magány erőnk parányi körében a legszelidebb segély eszméhez, a munka, és szorgalom ösztönének eszméjéhez nyúlunk, s a védegyesületet alkotjuk, kigyót békát kiáltanak ellenünk; austriát rettegésbe hozzák, austria iránti hálátlanság, fejedelmünk iranti tiszteletlenség, mondhatnám pártütés, s hazánk irányábani nyugtalan zavargás szégyen bélyegét ütik homlokunkra béres lapjaik által a mivelt Europa elött!!

* * *

Miután a jelen szomoru képét ekkint lerajzolám, második kérdésül nyiltan azt vetem fel: látunk e csak egyetlen egy biztató jelt is feltünni, melly a bizodalomra mindig tárt magyar kebelnek csak egy remény csillámot nyujtana, hogy a dolgon tellyes nemzeti erélyünk kifejtése nélkül csak nemileg is segitve leend?

E kérdésnél kell hogy a mult országgyüles végére, s a védegyesület keletkezésere visza tekintsünk.

Az 1844ik országgyülés september 18kan a vám ügyben feliràst intézett Ö Felségéhez. Ezen felirásban az ország fö Rendei, s a nemzet Képviselöi ritkán tapasztalt közegyetértéssel kimondották miképen:

„anyagi tekintetben hazánk jelen szomoru állapotának legföbb okát abban találják, hogy **az austriai örökös tartományoknak érdekei kormányunkra**, nemzet- köz gazdasági tekintetben **hazánk saját érdekei felett századok óta tulnyomó befolyást gyakorolnak**, s legföbb okát azon **igazságtalan** vám rendszerben találják, melly hazánk irányában felállittatott, s a mint annak általános elszegényedését okozta, ugy folyvást le bilincselve tartja a nemzet erejét, mellyel e nyomasztó állapotból ki bontakozhatnék."

Kifejtvén továbbá az ország Rendei részletekben is ezen **igazságtalan** vám rendszer kártékonyságát, fejtegetésüket azon kijelentésbe öszpontositák, hogy:

„A felállitott vámrendszer elfojtotta hazánkban a müipart, megakadályoztatta tökélyesedésében a földmivelést, a belkereskedés virágzását lehetetlenné,

a kül kereskedést az országra nézve szenvedőlegessé tevé.“

Attérvén azután a szomoru állapot orvoslásának módjaira kijelenték, hogy:

„Az ország ezen nyomasztó állapotának gyökeres orvoslása (egyéb törvényhozási intézkedéseken kivül) csak abban találtathatik fel, hogy **helyreállittassék a mit a vámrendszer elrontott honunkban,** s egy részről kül kereskedésünk sulyos akadályai alól felszabadittatván, nyers terményeinkkel szabad külkereskedést folytathassunk, más részről pedig **a honban ben szilárd, és virágzó müipar fejlesztessék ki.**“

Kivánják tehát ezek következtében:

1) törvény által kimondani: hogy a Királyiház uralkodása alá nem tartozó idegen tartományokba akár közvetlenül, akar austrián keresztül, minden akadály nélkül szabadon vihessük ki áruinkat s ezen kereskedést illető mind kiviteli, mind beviteli vám szbályzatban a törvényhozás utján kivül, és igy a legközelebbi országyülésig semmi változás nem tétethetik.

2) A hazánk, s az austriai örökös

tartományok közötti kereskedésre nézve, a magyar mind beviteli, mind kiviteli harminczadot a fönálló rendszer haladéktalan meg változtatásának szükségét tekintve, még ez országgyülés alatt tökéletesen szabályozni, spontonkint meghatározni kivanják — és e végre

3) Kérik Ö Felségét, hogy az áru forgalom mennyiségét, minöségét, becsét, vámjövedetmét, s vám szedési költségeit felvilágositó hivatalos adatok, az ország gyülésével minél elöbb közöltessenek.

Azon szempontra nézve pedig, mellyböl austria iránti vám viszonyunkat tekinteni jogositva vagyunk, s hogy a kormány által is igy tekintessék Isten, és világ elött joggal, s méltányossággal megkivánhatjuk, az ország Rendei felirásukat a következö ünnepélyes nyilatkozattal rekesztik be:

„Hazánk az austriai tartományokkal csupán az egyesség, s egyetértés kötelékei által kapcsoltatik ösze, azoknak ezen kivül semmivel sem tartozik, **s joga levén hazánknak ön érdeke szerint kormányoztatni: más orszá-**

gok, s tartományok érdekeit tekintetbe venni, kimélni, s viszon kedvezések kikötése mellett részéről is engedményekbe egyezni czélszérünek, tanácsosnak, söt tulajdon érdekén is szükségesnek tarthatja ugyan: de jólétét más tartományok jólétének alá rendelni nem köteles, s mi után a kormány által századokon keresztül szigoru következetességgel folytatott rendszernek eredményei hazánkban a köz-jólétnek minden ágait lesujtván, azt most már anyagi jólétének végromlásával fenyegetik, legszentebb kötelességeink közé tartozik törvényes jogainkhozi álhatatos ragaszkodással kivánni a kormánytól annak megadását, a mit törvenyeink, s az igazság paizsa alatt méltán kivánhatunk, sa mi nélkül nemzetünknek nem csak anyagi jóléte, hanem jövendö fenállása is veszélyeztetve van."

Ime Uraim! igy tüzték ki az ország Rendei, jog igazság, méltányosság, nemzeti önérzet, s hazafiui kötelesség alapján a zászlót, melly a mint ellenvetésre az országgyülésen

nem talált, s az ország szomoru állapotára hivatkozással elnémitotta még a szolgaiság ellenzési hajlamát is, ugy azt mondom én, hogy árulás volna az 1844[ki] országgyülés magasztos hazafisága ellen, ha a honnak polgárai e kitüzött zászló körül nem egyesitenének minden erőt egészen a győzelemig.

Mi éreztük e hazafiui kötelességet, s miután a hazának attyái kimondották ez örökre nevezetes felirásukban, hogy hazánkon segiteni nem lehet, ha csak a honban szilárd, és virágzó müipar nem fejlesztetik, a socialis élet tevékenységével feleltünk a törvényhozás felhivására, s a védegyesületet megalkotók. —

Tegye magát a polgárok magány életi hazafisága mindig illy kapcsolatba a törvényhozásban nyilatkozó nemzet-akarattal, s alkotmányos életünk nem lészen meddő, hatástalan önmystificatio, mint a minővé már már süllyedett.

Az idézett felirás september 13[án] indult fel bécsbe; az országgyülés végéhez közelgetett, a sikerhezi remény mind inkább enyészett, mindennap ujabb tanuságul szolgált, hogy az országgyülés eredménytelensége nagyravágyás eszközeül tüzeték ki, s a nemes, de sikertelen

gok, s tartományok érdekeit tekintetbe venni, kimélni, s viszon kedvezések kikötése mellett részéről is engedményekbe egyezni czélszérünek, tanácsosnak, söt tulajdon érdekén is szükségesnek tarthatja ugyan: de jólétét más tartományok jólétének alá rendelni nem köteles, s mi után a kormány által századokon keresztül szigoru következetességgel folytatott rendszernek eredményei hazánkban a köz-jólétnek minden ágait lesujtván, azt most már anyagi jólétének végromlásával fenyegetik, legszentebb kötelességeink közé tartozik törvényes jogainkhozi álhatatos ragaszkodással kivánni a kormánytól annak megadását, a mit törvenyeink, s az igazság paizsa alatt méltán kivánhatunk, sa mi nélkül nemzetünknek nem csak anyagi jóléte, hanem jövendö fenállása is veszélyeztetve van."

Ime Uraim! igy tüzték ki az ország Rendei, jog igazság, méltányosság, nemzeti önérzet, s hazafiui kötelesség alapján a zászlót, melly a mint ellenvetésre az országgyülésen

nem talált, s az ország szomoru állapotára hivatkozással elnémitotta még a szolgaiság ellenzési hajlamát is, ugy azt mondom én, hogy árulás volna az 1844[ki] országgyülés magasztos hazafisága ellen, ha a honnak polgárai e kitüzött zászló körül nem egyesitenének minden erőt egészen a győzelemig.

Mi éreztük e hazafiui kötelességet, s miután a hazának attyái kimondották ez örökre nevezetes felirásukban, hogy hazánkon segiteni nem lehet, ha csak a honban szilárd, és virágzó müipar nem fejlesztetik, a socialis élet tevékenységével feleltünk a törvényhozás felhivására, s a védegyesületet megalkotók. —

Tegye magát a polgárok magány életi hazafisága mindig illy kapcsolatba a törvényhozásban nyilatkozó nemzet-akarattal, s alkotmányos életünk nem lészen meddő, hatástalan önmystificatio, mint a minővé már már süllyedett.

Az idézett felirás september 13[án] indult fel bécsbe; az országgyülés végéhez közelgetett, a sikerhezi remény mind inkább enyészett, mindennap ujabb tanuságul szolgált, hogy az országgyülés eredménytelensége nagyravágyás eszközeül tüzeték ki, s a nemes, de sikertelen

küzdelmek reményinek alkonyultával a Védegyesület October 6kán lön a nemzet képviselöinek teremében megalakitva. De balul fogná fel a védegyesület eredetét, a ki azt hinné, hogy azt a september 13 dikai felirás okozá. Alkalom volt az nem pedig ok. A nemzetek életében nem kell e kettöt egybe zavarni. Rómában a királyság öszezúzását nem a Lucretián elkövetett királyibün okozá. Dániában nem Sveine püspök diszkocsijának feltartóztatása vivé a népet az aristocratia romjain az autocratia karjaiba, mind kettö alkalom volt, nem ok. A védegyesület okai azon tényekben rejlenek, mellyek a semptember 13kai felirást provocálták; azon inséges állapotban rejlenek, mellyeknek e felirás hü rajzát adá; a felirás maga, s azon szomorú meggyözödés, hogy a kormányunkra tulnyomóságot gyakorló austriai érdekek befolyása miatt irt sebeinkre országgyülés végeig nem reménylhetünk, e kettö együtt volt az alkalom, mi ha meg nem ragadtatik, ha az országgyülés igazságérti felkiáltása socialis tevékenység által nem gyámolittatik, elhangzik ez is sikeretlenül, mint elhangzott félszázad óta annyi bús panasz, s az 1807 ki erélyes szó.

A felirásra november 7kén kormány válasz

érkezett. A kormánynak ez ügybeni ujabb rendelményeire történik abban hivatkozás mint bizonyságra, hogy a magyar kereskedés, s müipar felvirágoztatására gonddal vannak. Hogy ez irányban több nem történt, a körülmények sulyos hatalmával mentetik. Homályos szavak sejteni hagyják, hogy az austriai monarchiávali materialis egységben kell üdvöt keresnünk. Biztatás mondatik, hogy Ö Felsége semmit sem ohajt inkább mint hazánk, s az austriai monarchia kereskedelmi viszonyait, mind kettőnek kölcsönös javára szabályozva látni, s hogy reményli a Rendektöl kezet fognak az akadályok elháritására nyujtani. S az egésznek vége az, hogy a jövö országgyülésnek alkalmas segédszerek kiszolgáltatása igértetik, mi szerint a kereskedelmi kölcsönös viszonyok mind két részre szerencsés kapcsolatba füzethessenek.

Ez volt a válasz, és semmi más. Határozatlan utalvány a jövendöre, s a jövendöben egy határozatlan valamire. — S ez 30 esztendei béke után, mellynek megvásárlására annyi vérrel, annyi hüséggel, annyi áldozattal járult az árva hon!

Es e válasz november 7^{kén} adatott ki. Az országgyülés 12 ikén berekesztetett. A nemzetnek remény vesztett képviselöi, kikre a nehéz

napokban csapás jött csapás után november 9 ikén a következö határozatot alkoták:

„A k. k. és R. R. a honi müipar, és kereskedés állapota ügyében a folyó évi september 13 dik napján felterjesztett felirásban böven elöadván azon rendszert, melly az ország, s az austriai örökös tartományok között létez: azt ezennel is mind alapjára nézve igazságtalannak, mind keletkezésére nézve törvénytelennek, és ollyannak nyilvánitják, mellynek egyedüli czélja nem egyéb, hanem valamint egy részröl gátolni a honi müipar virágzó kifejlödését: ugy másrészröl a kereskedés utján ki zsákmányolni az ország jólétét az örökös tartományok javára; hogy ezek ismét a pénz ügyi különbféle tervezeteknek kész anyagul használtathassanak.“

„A k. k. és R. R. 29. évi béke után nem érthették megütközés nélkül a k. kir. Leiratnak azon szavait, mellyek által megigértetik, hogy az ország és az örökös tartományok annyagi érdekeinek kiegyenlitésére gondfordittatni csak ezután fog, és már csak ezen igéret által is czáfolva látják a kir. Leiratban történt hivatkozást: mintha Magyarország felvirágzásának elömozditására eddig bár .mi csekély gond fordittatott volna; igazolva pedig azt,

hogy az ország s az austriai örökös tartományok viszonyainak alapjául nem a méltányosság s a közös érdekek költsönös elösmerése szolgál.“

„A k. k. és R. R. a nemzeti müipar, és jólét felvirágzására legsikeresebb eszközül a védvámokat tekintik, s miután törvényhozás utján nem csak vámoknak a hazai érdek szempontjából leendö elrendezését el nem érhették, söt inkább a jelen k. kir. Leiratban ismét minden biztositás nélkül a jövöre egész általánosságban elutasittatnak, azon jövöre, mellynek multjából semmi remény sugar nem világlik: keserü panaszokra fakadni gyáva siránkozásnak tartván, kijelentik: hogy menedéket és segélyt az ország önálló anyagi érdekeire nézve máshol, mint minden egyes polgár társaik szilárd és állhatatos kitürésében sehol nem látnak.“

„Kijelentik, hogy noha ugyan azon egy koronás fö alatt vannak az austriai örökös tartományokkal egyesülve: nemzeti önálló életüknek törvényeikben biztositott, s a koronázási eskü által is szentesitett függetlenségét az örökös tartományok érdekeinek alárendeltetni nem engedik.“

„Kijelentik, hogy azon védvám rendszert, mellyet az ország határain felállitani nem lehe-

tett: minden egyes polgár ajtajának küszöbén felállitani lehet és szükséges is."

„Kijelentik, hogy ezen a polgárok küszöbénél a magyarországi müipar és kereskedés érdeke felett örködö védvám rendszert a védegyesületben tálálják."

„A k. k. és R. R. e részben polgártársaik hazafiui érzetétöl kitürni, és nélkülözni tudó szilárd elhatározást várnak."

„A k. k. és R. R. elvárják azt, hogy polgártársaik e szellemben mindent elkerülve, mi a hatalomnak ürügyül szolgálna, mindent elfognak követni, mit a törvény korlátai között szabad."

„A k. k, és Rendek a védegyletet a törvény paizsa alá helyezik."

Ezek a mult országgyülési elözmények. Nem ujat mondék, de mondék szükségest; mert ezekben fekszik az irány, mellyet követnünk kötelesség.

Már most kérdem én, történt e valami országgyülés óta a mi reményt nyujthat jobb jövendöre? a mi feljogositna, hogy a nap jöttét tétlenül lessük, vagy épen elhagyjuk a zászlót, mellyet a mult országgyüles kitüzött?

Négy tény jött azóta közbe e komoly ügyre vonatkozó. 1) a kormánynak, s kor-

mánypártiaknak magukviselete a védegyesület irányában. 2) izgatás a honunk s austria közti vám sorompók eltörlésére. 3) némelly partialis vámszabályzati változtatások. 4) a dohány ügyébeni kisérlet.

Nézzük a négy közül mellyik nyujt bizalom horgonyt jobb jövendőre.

1) Mikint lépett fel a védegyesület ellen a kormány párt? tudva van. Egyesületünk egész czélja iránya olly tisztán állott; a honi müipar pártolását elannyira minden pártszinen kivül álló köznemzeti érzelemnek tekintette minden ember, hogy valamint az ország Rendeinek september 13 kai felirása nem párt mü, hanem közegyetértés kifolyása volt; valamint az országos egyesületet megelözött vidéki egyesületeknél például Tolnában igen számos kormány pártiemberek, söt ha jól tudom, még a most legmagasb királyi hivatalban álló egyének is aláirtak, ugy kezdetben midön az országos védegyesület alakitása körül forogtak az elömunkálatok, azt párt kérdésnek nézni elannyira nemjutott eszébe senkinek is, hogy az országgyülési kormánypárt kitünöbb vezér egyénei közül aláirásukat többen meg igérnék; mások kik kir: hivatalban voltak, vagy abba jutni törekedtek valósággal alá is irtak. Am de csak

hamar intés jött bécsből, hogy a védegyesület kormányellenes domonstratiónak vétetik, és a kormány párt felzudult ellene; emberei kik aláirtak, lamentabilis levelekben könyörögtek nevök kitörléseért; kormány tilalom ment szerte a két magyar hazában, hogy királyi hivatalban lévő emberek a védegyesületbe lépni ne merészeljenek; a védegyesület tagjának lenni annyit tett s teszen, mint az ő nyelvök szerint zavargó oppositionalistának, s a kormány minden kegyére érdemetlennek lenni; s e nemben üzetett a tilalom, a gyanusitás, a rettegtetés Magyar és Erdély országban mindenütt: külföldön pedig kormány lapokban kormány emberek a védegyesületet pártütésnek kiáltották ki, s a bécsi politia annyira szivén hordozta törekvéseink megsemmisitését, hogy ha valamelly magyar gyárnok a kenyér nélkül heverő bécsi gyármunkások közül néhányat leakart hozni, belopni volt őket kénytelen mert a politia gyármunkásoktól az ut levelet magyar országra indulatosan megtagadta. Már most kérdem én lehet e azoktól jót várnunk a kik békételen oppositiónak nyilatkoztatták ki azon eszmét, hogy a hazai müipar czikknek a külföldi elött elsöbbség adassék? s a kik mindent elkövettek, hogy ezen eszmének sikere ne legyen? —

Nem azért mondom ezt, mintha állitani akarnám, hogy a Védegyesület, nem párt s nem ellenzéki egyesület. Hiszen a kormány fellépvén ellene természetesen azzá tette, azzá lenni kényszeritette, s nekünk illyennek kell lennünk, illy irányban kell müködnünk kétségtelenül, s ép ezért szólitom én is fel erélyes agitatióra az egyesületet; — hanem csak azt akarom mondani, hogy a melly kormány a védegyesületet kezdet óta mindjárt ellenzékes törekvésnek nézte s végre azzá lenni kényszeritette, attól a magyar müipar felvirágoztatására szinleges fél lépéskéket talán, de igaz valódi határozott erélyes pártfogást várni okunk nincs.

2. ik jel erre a honunk, s austria közti vám sorompó eltörlésére irányzott kormánypárti izgatás. — E kérdés hirlapokban is vitattatván, itt csak keveset akarok róla szóllani; ha folytatják ez agitatiót, mindig kötelességemnek fogom tartani fel venni a keztyüt sajtó utján is. Itt csak a következökre szoritkozom:

Igen nevetséges tactica volt a kormánypárt részéröl azon törekvés mi szerint Peel nagyszerü szabadkereskedelmi köpönyegét igyekeztek elkölcsönözni s tervöket, melly nem egyéb mint austriának korlátlan monopoliumot

biztositani magyarországon, a szabad kereskedés leplébe burkolni.

Egyike voltam azoknak, kik e burkot le rántották, s ma már azt hiszem nincs olly bárgyu ember magyar országon, a ki be nem látná, hogy olly vám eltörlés, melly a külsö prohibitionalis vámsorompókat fentartja, minket a világ kereskedésböl ki zár, a világ müiparát a mi piaczunkról ki rekeszti, ellenben az austriai müiparnak hazánkba özönlését még azon kevés mérséklés alól is felmenti, mellyet a mostani közbensö vám vonal legalább kincstári jövedelem szempontjából nyujt; hogy mondom illy vám eltörlés, melly nekünk piaczot nem nyujt, terményeinknek nagyobb kelendöséget nem biztosit, ellenben müiparunk felvirágoztatását lehetetlenné teszi, s hazánkat az austriai müipar számára kény kedv szerint ki zsákmányolandó gyarmat piaczá aljasitja, nem csak nem szabad kereskedés, hanem egyenesen biztositott monopolium.

Ugyan kérdem is én mi hasznot nyujtana nekünk ezen közbensö vámvonal megszüntetése? — Talán arra nyujtana kilátást, hogy nyers terményeinkböl sokkal többet adandunk el austriának? Ugyan Istenért! ne mystificáljuk magunkat, hiszen mondám, hogy azon

nyers terményeink, mellyekre az austriai müiparnak szüksége van, most is akadály nélkül mennek austriába, a vas, a réz, a nyers selyem, s. t. b. nem fizet vámot, egy mázsa gyapjura csak 15 kr. vám van vetve! Elelmi szereinket, gabnánkat, szarvas marhánkat pedig a mi illeti, egy körülményre akarom a tisztelt gyülekezetet figyelmeztetni. Az austriai birodalom nagysága 6,251[] mértföld, népesége legfölebb 21 millió, magyar ország s Erdély nagysága 5,916[] mföld népessége 14 millió. Az austriai birodalom legnagyobb részben maga is földmivelö, söt földmivelése virágzóbb lábon áll mint magyar országé. Az austriai birodalom gabna termése közép számvetéssel 144,400,000 pozsonyi mérö; esik tehát egyföre $6^6/_7$ mérö; magyar ország közép gabna termése 90 millió mérö: esik egy före csak $6^3/_7$ mérö; — az austriai birodalomban van 6,600,000 szarvas marha, esik egy []mföldre közel 900 darab; magyar országon van 4,800,000 esik egy []mföldre csak 828 darab. Már most kérdem én nem volna e balgaság arra számitani, hogy azon austriának, mellynek aránylag több gabnája, több szarvas marhája van mint minekünk, mi a legjobb conjuncturák közt is sokkal több gabnát, szarvas marhát fognánk eladhatni, mint

Igen is van nekünk nyers terményeink számára piaczra szükségünk: nagy világ piaczra van szükségünk, mert mi háromszor annyit is termeszthetendünk mint ekkorig, s fogunk is termeszteni csak legyen kilátás az eladásra; de ezen piaczot nem a földmivelö austriának 400,000 fönyi fö városában találhatjuk fel; hanem azon világ piaczon, mellynek küszöbe Fiume, és Buccari! oda egy vasut uraim! s e vasuttal többet tettünk földmivelésünk felvirágzására, a mezeigazda szorgalmának jutalmazására, mintha tiz bécsnek kenyérrel hussali ellátása földes uri regáléink közé tartoznék; — ámbár nem tagadom hogy a bécsi németeknek minden tekintetben bámulatig jó gyomruk van.

Vagy talán a bornak vámmentes bevitele volna az, a mi vérmes reményekre jogosithatna! Erre is azt mondom mindenek elött, hogy nem a 2 ftnyi vám miatt nem adunk mi több bort el austriának mert Tokaji, Somlyai, Neszmélyi, Visontai, Egri, Villányi, Szegzárdi, Budai, szóval jó boraink ezt csak megbirnák; a nyiri bor pedig, mellyet ha hirtelen el nem költenek, ollóval kell metszeni, külkereskedési czikké vagy soha, vagy csak Cogniac alakban lehet; hanem azért nem adunk el több bort austriának 1[ör] mert a Verzehrungs-Steuer, és

Gemeinde-Zuschlag több mint a vám, s ez a vám eltörlés által még meg nem szünnék, s 2^{or} mert austriai szomszédinkat nagyon neki szoktatták a sör italnak. Ez a sör pedig higyjék el Uraim a német politicában hatalmas szerepvivö. Sör ivó néptöl nem kell tartani, hogy mig söre van, szabadságérti nyugtalankodásra hevüljön valaha. — Mig például Bajor ország képviselö kamaráját egy sör brochure nagyobb izgalomba hozhatja, mint alkotmányos életének minden sebei, a költö király nyugalomban hajhászhatja rimjeit. Az a „Bier natur" Uraim, az a mi bor kereskedésünknek leg nagyobb ellensége austriában, mellynek különben magának is sok, és jó borai vannak.

Vagy végre a dohányra számolunk? De hiszen a dohány austriában kormány monopolium; s nem csak az maradna a vám vonal eltörlése után is, de söt ezen vám vonal eltörlésének még lehetsége is csak ugy képzelhetö, ha a dohány monopolium magyar országra is behozatik, s ezzel egész dohány termesztésünk tönkre tétetik. — Ez a szép kilátás, melly a vám eltörlésböl reánk néz. Hogy a dohány monopoliumnak behozatalát ha jogszerüleg nem megyen — a mint hiszem az

Istent, hogy nem menend — tényleg is meg fogják kisérteni vám el törléssel, vagy a nélkül — azt a legujabb lépésekből láthatjuk világosan, de hogy e nép még annyira nem vetközött ki ön érzetéből, hogy ezt keresztül vihessék, arról is meg vagyok győződve.

Kérdem tehát, hol van csak árnyéka is azon nagy jótéteménynek, melly a vám eltörlésből reánk háruIna?

Azonban nem akarom én tagadni, hogy egy, vagy más czikkre, nevezetesen borra, s tán marhára nézve is a vám eltörléssel egy pár milliónyi forgalmat nyerhetnénk talán; ám de arra figyelmeztetem a tisztelt gyülekezetet, hogy egy bizonyos kereskedelmi rendszert, nem egy vagy más czikk különvett szempontjából, hanem az öszes kereskedésre gyakorlandó hatásából kell megitélni; igy itélt a jól számitó Anglia, midőn a gabnatermesztők monopoliumát eltörlé, s ez által azon védelmet nyujtá az angol müiparnak, mellyre az egész világ müiparának ellenében immár egyedül vala szüksége t. i. olcsó kenyeret; — a gabnára nézve vesztett talán, hanem egészben kimondhatlant nyert kétségtelenül. — Igy kell nekünk is a thesist egészben szemügyre vennünk, s azért én a közbenső vám vonal eltörlése ellen

nem is azt mondom, hogy semmiben sem nyernénk általa, hanem csak azt mondom, hogy egészben véve hasonlíthatlanul többet vesztenénk, mint nyerhetnénk, söt mondom azt, hogy ezen eltörlés roszabb volna a jelen jogtalan, igazságtalan, méltánytalan állapotnál, nem csak roszabb, de söt tönkre tenné, végnyomoruságba sodorná szegény hazánkat.

Ennek bebizonyitására elég arra emlékeztetnem a tisztelt egyesületet, hogy mi a kormány saját bevallása szerint is közel 52 millió pforintot fizetünk iparmüczikkekért austriának. — Még ez igy leszen, még illy roppant öszveggel adózunk szomszédink szorgalmának olly munkáért, mellyet magunk is végezhetnénk, addig örökös veszteségbe kell süllyednünk, mert ezen iszonyu kárt semmi, még a legvirágzóbb földmivelés sem pótolhatná, miután lehetetlen kétségbe venni, hogy a mezeigazdaság emelkedésével az ipar müvek fogyasztása is mindig emelkedendik. Azért igen helyesen mondák az ország Rendei, hogy szabad és virágzó müipar fejlesztése nélkül hazánk vég inségbe jutása kikerülhetlen. Nem mondom én hogy egyébre is nincsen szükségünk, hanem csak azt mondom, hogy ez a nélkülözhetlen mentö

szerek egyike, melly nélkül még a mezö gazdaság felvirágoztatása sem képzelhetö.

S már most kérdem én minö hatással volna a közbensö vám vonal eltörlése müiparunkra? Meg ölné azt Uraim! megölné még csirájában okvetlenül. Megmutatám, hogy a mostani vám rendszer nyomasztó, jogtalan, igazságtalan, de még is azt kell mondanom, hogy müiparunk kifejlesztését még ez sem lehetleniti annyira mint a vám eltörlés lehetlenitené. Vegyünk fel bár melly cziket. Például a finom posztó ha austriából hozatik be fizet mázsánkint 5 ft. vámot, durva posztó 2 ft. 30 krt.; egy mázsa selyem áru 20 pftot; — igaz, hogy valóságos botrány látni mikint austria annyira fél a keletkezö magyar müipar versenyétöl az austriai piaczon; hogy a magyar finom posztó ha austriába vitetnék 66⅔ pCtel, a durva posztó 100 pCtel; a selymáru 50 pCtel nagyobb vámmal terheltetnék mint az austriai ha hozzánk jö, ám de valamit még is csak ez is fizet; — már most töröltessék el ezen vám, mi lesz a következés? az, hogy az austriai gyárnok a finom posztót 5 forintal, a durvát 2 ft 30 krral, a selymet 20 ftal olcsóbban árulhatandja, mint most árulja, s a magyar gyárnokot, ki a kezdet nehézségeivel küzdve különben is drágábban

gyárt, tehát az austriaival hasonló árt lévén kénytelen tartani, kisebb nyereséggel dolgozik, saját hazánkban a piaczról egészen le szoritandja, s tökélletesen tönkre teszi. Ha egyszer a magyar müipar megerösödött; ha a népességben a gyármunkássági ügyesség kifejlett, ha meghonositattak mind azon segéd iparszakok, mellyeknek nem léte nálunk a kezdő gyártást olly mondhatlanul nehezzé s költségessé teszi; akkor nem kivánandom én a magyar ipart vámokkal támogatni; lépjen ki szabadon a verseny térre nem csak austriával, hanem az egész világgal, ez lészen a hazának érdekében; de most miután minket annyira el hanyagoltak, mig az austriai müipart nem csak védvámok, hanem egyenes prohibitiv rendszer által nagyra növelték, ennek a mi piaczunkat minden vám mérséklet nélkül oda vetni martalékul annyit tenne, mint hazánkat örökös gyarmati inség sorsára kárhoztatni.

Illyenek a kilátások Uraim! illy remény nyilik elöttünk abból a mivel minket a kormány párt meg akar ajándékozni; illy szellemben, illy irányban akarják ők a vám ügy csomóját megoldani, igy akarják a betegséget halállal orvosolni. Nem elég hogy müiparunkért semmit nem tettek, hanem miután a

magára hagyatott, gúnyolt, üldözött hazafiság ezer akadályok közt óriási baj s küzdelem által még is némi csiráit kezdi a müiparnak elöidézni, még azon kis segedelemtöl is megakarják fosztani, mellyet akaratjuk ellenére bár a fenálló vámban talál. — Oh! ha most Uraim, ha most elfojtják csirájában a kezdetet, rajtunk Isten sem segitend többé.

Némellyek azzal kecsegtetnek, hogy ha eltörültetik a vámvonal, a gyárnokok majd hozzánk telepednek. — Minö csalódás! azt gondoljuk e, hogy ha a magyar piacz egyenlön tárva álland az austriai mint a mi gyárnokaink elött, azon austriai gyárnok ki már bécsben, brünben, vagy vidékén, avatott neki szokott gyárnépesség közepette megtelepedett, épitett, épületjét felszerelte, azt majd levegöbe vetteti, hogy hozzánk jöjön, hol még egyvidék sincs a hol a népesség gyármunkásokká kiképezve legyen! Ez az Uraim a mi nálunk a gyártást nehezzé, költségessé, drágábbá teszi, melly miatt a Gácsi gyárnak 15 éven át veszteséggel kellett dolgozni, mig magának a vidéken gyármunkás népet növelt. — Olly nehézség ez, mellynek legyözése nélkül a müipar meghonositása lehetetlen, s mellyet nem lehet máskint legyözni, mint csak úgy, ha ezen kedvet-

len körülményt némi vám segéllyel ellensulyozzuk. Ha ezt is elveszszük a magyar országi gyártástól, minö ösztönt nyujthatnánk az austriai gyárnoknak, hogy a mi nehéz körülményeink közé telepedjék inkább mint morva ország szegénységhez szokott ügyes avatott munkásai közé, midön onnan is szintugy vám nélkül hozhatandja be készitményeit a minden külföldi versenyzéstöl menten birt magyar honi piaczra, mintha pesten gyártana.

Ellenben ha mi azt mondjuk austriának: „ti szükségesnek láttátok az alig ébredö ma-„gyar müipar ellen magatokat védeni, 30 ft. „vámot vettek egy mázsa selyem szövetre, 8 f. „20 krt. egy mázsa finom, 5 ftot egy mázsa „durva posztóra; ám jó, védjétek magatokat, „de ne nehezteljétek, ha mi is csak és csak „ennyivel védendjük magunkat a ti verseny-„zéstök ellen;“ — ekkor igen is reménylhetjük, hogy lesz austriai gyár vállalkozó a ki hozzánk telepedendik, mert 30 ft. elönye leszen a selyem, 8 ft. 20 kr., s illetöleg 5f t. a posztó áruknál az austriai verseny ellen, s ha hasonló költséggel gyártott, ennyivel olcsóbban árulhatand, ha pedig több költséggel gyártott ez a különbséget egyenliti, s hasonló áron adhatandja müveit mint az austriai versenyzö. —

Pedig már csak ugy hiszem az emlitett viszonyosság, olly valami mondhatlanul mérséklett kivánság hogy ha még ezt is elleneznék a kormányunkra tulnyomó sulyt gyakorló austriai kegyelt érdekek, lehetetlen volna töbül fel nem háborodni a magyar nemzet érzelmeinek, s részt vevö rokonszenvel nem találkozni a mivelt világ minden igazságos emberénél.

Öszitsük az okoskodás lényegét: földmivelésünk vagy épen nem, vagy csak igen keveset nyerne, müiparunk ellenben helyre hozhatlanul vesztene a vám vonal eltörlésével; egészben véve vesztene tehát maga is a földmivelés, mert ennek jutalmazóbb rugonya nem lehet, mint a virágzó honi müipar; — miben várhatunk hát az eltörlésre izgató kormány pártiaktól valami jót? — talán szellemi, talán nemzeti, talán önállási tekintetben? — Nemzeteknek Istene! szomorú, háromszor szomorú, hogy azt kell mondanom, mikint nemzeti országos ön állásunk olly boldogtalan karban van, hogy a vám vonalra még e tekintetben is szükségünk volna. Nincs erösebb olvasztó kapocs mint a materialis érdekek egybe olvadása. Midön évek elött a német vám szövetséget tüzettesen taglalám, azon thesist állitottam fel, hogy a német nemzet egységére többet

tett 10 év alatt a vámszövetség, mint a római császárság hajdani institutiója századokon át, többet mint az ugynevezett szent szövetség, többet mint a fejedelmek „Deutscher Bund" — ja 30 év alatt: — és ez igazságot senki sem tagadta, söt minden ember elisméré. Törüljük el a vám vonalt köztünk, s austria közt, olvaszuk bele anyagi érdekeinket az austriai érdekekbe, s olly bizonyos, mint a számtannak örök szabályai, hogy kis idö mulva szellemi tekintetben is bele olvadtunk austriába; — és hogy ezen bele olvadás nem történendik, a szabadságnak, nem az alkotmányosságnak, nem a magyar nemzetiségnek érdekében; azt ugy hiszem nem kell bizonyitgatnom. — Jó barátság, kölcsönös érdek méltánylásra alapitott jó barátság austriával ha neki tetszik! — szivböl lélekböl nyujtom jobbomat; de bele olvadni austriába? — — soha — soha!! Ha már csak ugyan vesznünk kellene, én sok dicsöségesebb halált ismernék, mint az illy gyalázatos elmállás, mint az illy gyáva nemzeti ön gyilkolás.

Azonban én öszintén meg vallom, hogy ámbár a köztünk s austria közti vám vonal eltörlését most mielött hazánkban a müipar jobban kifejlett, és megszilárdult, mielött személy és

vagyonjogi tekintetben törvényeink a szerint javittatnának, a mint javittatniok kell, hogy a hazánkbani gyárvállalkozásra ösztönt, biztositást, s az iparüzö osztálynak kellö polgári állást nyujtsanak; mi elött a közlekedési eszközök, ugy a hazában benn, mint a magyar tenger part felé az élénk forgalmat lehetségessé tennék; mielött az ipar fejlesztésre nélkülözhetlen status intézkedések, iskolák, hitelintézetek s. t. b. nem csak életbe léptetnek, hanem jótékonyságukat már a gyarkorlati életben is érezhetövé teendik, — ámbár — mondom — most mi elött mind ezek megtörténnének, a kormány párt által pengetett vám vonal eltörlését, hazánkra nézve öldöklöen károsnak tartom, még is csak azon esetre aggódnám ezen kártékony eszme agitatiója miatt, ha nemzetemröl olly gyávaságot akarnék feltenni: hogy eltürné miszerint egy részröl a vám eltörlés minden alkotmányos garantiák s nemzeti jog biztositás nélkül törvényen kivül decretáltassék, más részröl pedig még a dohány monopoliumnak is hazánkba tényleges behozatalát elszenvedje. — De miután én nemzetemröl ezen gyávaságot fel nem teszem; miután más részröl azt is tudom, hogy az austriai dohány monopolium 12—14 millió pforintnyi jövedel-

ének eltörlését az austriai status financzia állapotja meg nem birhatja, és tudom azt, hogy az austriai dohány monopolium a vám vonal eltörlése mellett csak ugy volna fentartható, ha a dohány monopolium magyar országra is kiterjesztetnék, és tudom végre azt, hogy magyar ország a dohány monopolium jármát el nem fogadja; egyenesen kinyilatkoztatom, hogy ha a dolog nem olly borzasztón szomoru volna, mi pedig egy kissé malitiosusok tudnánk lenni, csak nem kedvem volna azt mondani; ám lássuk! tessék hát eltörülni azt a vám vonalt" — meg vagyok győződve szörnyü zavart képet csinalnának saját eszméjük felett, annyira impracticus, épen austriai szempontból is impracticus ezen idétlen beteg gondolat.

Hogy impracticus, ennek bebizonyitására keves szócska kell. Az austriai birodalom adóssága közel 1000 millió pforint (négy millió hiján mint a statisticusok mondják; — de én azt hiszem haladja az ezer milliót). Evi jövedelme 135 millió, évi költségei 100 millió; az adósságok kamatján, s törlesztésén kivül. — Már most én azt kérdem, a ki 1000 fttal adós, s attól kamatot kell fizetnie, s azt törlesztenie is, de ennek fedezésére évi jövedelme

csak 35 ft. mi lábon áll annak financziája?— — a felelet nem lehet kétséges. Az austriai financzia világos deficitben van, és ezen deficitnek évröl évre okvetlen növekedni kell, mert az országlás költségei által fel nem emésztett évenkinti jövedelmeiből még csak adóssága kamatjait sem képes uj meg uj költsön nélkül fedezni. Hogy ez igy van, hivatkozom az 1836 ki költsönre, hivatkozom az 1839ki költsönre, hivatkozom arra, hogy a bécsi börse általános tudomására épen most ismét 80 millió pforintnyi költsön terveztetik; a bécsi banknoták bonyolult állapotját (mellyröl egyszer már tüzettesen kellend majd szóllani) nem is emlitve.

Már most kérdem én: ugyan hihetö e hogy a kinek financziája illy állapotban van, kit sem az 1811ki status banquerott égre kiáltó rendszere, sem a párisi békekötés tömérdek kárpótlásai (mikből mi magyarok iszonyu áldozatainkért egy fillért sem, csak egy utacskát, egy hidat, egy ipar iskolát sem kapánk osztályrészünkül) sem a későbbi financz operatiók, sem 30 esztendös béke, sem a birodalom népeinek adó terheltsége, sem magyar honnak indirect adókkali folytonos kiszivatyuzása, sem a borzasztó kiméletlenséggel üzött só monopolium, sem a világon semmi de semmi

nem volt képes a rémitön növekedö eladósodástól meg óvni; kérdem én vallyon az nélkülözheti e azon 14—15 millió forint évi jövedel met mellyet néki a közbensö vám s azzal válhatlan kapcsolatban lévö dohány monopolium behoz? — Illy practicus financieri hit széles e világon csak a Buda-pesti Hiradótól telik ki, a ki maga sem tudja mit akar, hanem csak beszél, hogy beszéljen; s mindig csak vak bizodalmat emleget; de maga sem tudná meg mondani, hogy mire, kihez, és mi végre.

De ha ennyire impracticus ezen gondolat minek ellene agitálnunk? kérdhetné valaki. Azért Uraim! mert az impracticus eszme csak az által válhatnék practicussá, ha mi semmit sem tevén a köz vélemény felvilágositására, a tuloldali mystificátoroknak sikerülne a nemzetet bolondá tenni, s elhitetni vele, hogy e kártékony veszedelmes lépés nem csak nem kártékony, és veszedelmes a magyarra, de söt olly kimondhatlanul jótékony, mellyet minden áron el kell fogadni; fel kell érette áldozni a nemzet jogszerü ön állásának igényeit, alkotmányos befolyásának garantiáit, be kell hozni vagy el kell fogadni a dohány monopoliumot, s még tán egy két millió forintnyi harminczad pótlást fizetnünk is, vagy nem tudom hány

száz millió status adóságot el vállalnunk. — Igy biz elhiszem practicussá válnék az impracticus gondolat, annyira practicussá, hogy még hetvenedik utó nemzedékünk is megsiratná. — Ezért kell iparkodnunk jogszerü agitatióval a közvéleményt ezen vám eltörlési eszme kártékonysága iránt felvilágositani.

Annyi minden esetre bizonyos az elöadottak szerint, hogy a vám eltörlési eszmének a kormány párt részéröli impracticus felmerülése nem olly tény, melly bizodalmat ébreszthetne, hogy komoly szándok létezik a hatalomnál, a vám kérdését hazánk érdekeinek méltó tekintetbe vételével megoldani.

3ik tény, melly ide vonatkozva a mult országgyülés óta felmerült a partialis vám szabály változtatás. Kérdés: van e ebben valami a mi oda mutatna, hogy a vám rendszernél hazánk érdekei csak legtávolabbról is tekintetbe vétetni kezdenek? — Felelet nem csak semmi sincs, de söt inkább ellenkezö van.

Felveszem például a legujabbat, a kender s lenfonál vámját. Most épen most a külföldi kender s len fonál vámját 50 krról 2 ft. 30 krra; fejéritve 3 ft. 20 krról 5 ftra: festve 8 ft. 20 krról 10 ftra emelték, a kivitelt ellenben megkönnyitették.

Nevezetes tény ez Uraim! nevezetes meghazudtolás, mellyet a kormány párt organumainak haszontalan szájaskodásaira a kormány tettel adott. Mig amazok botrányos eszmezavarral Peel szabad kereskedési rendszerét dicsöitik, minden véd vám eszmét avult oktalanságnak keresztelnek, s a szabad kereskedés tanát minden józan status ferfiu egyedüli tanának vallják s minket a kormány azon felvilágosodott bölcsességével kecsegtetnek, hogy vám szabályzataiban a szabad kereskedés eszméjét igyekszik megközelitni, addig a kormány tettleg felemeli a védvámot, s tettel vallja meg, hogy az austriai müiparnak nem csak védvámra van szüksége, hanem még nagyobb véd vámot nyujt neki segitségül, mint a minövel eddig birt vala — ehez hasonló éles dementit rég hallottunk. Valóságos charivari féle elméncz-ség, mellyel a kormány a saját emberei által reá fogott státus bölcsességi liberalismust pasquillirozá.

Am de kérdem én minö szinben kell azon embereknek Europa elött feltünniök, kik midön austria javára a védvám rendszerhez jobban ragaszkodnak, mint valaha, a mi gyáriparunkat egészen védtelenül oda akarják dobni monopolizált martalékul a mindenkép védett au-

striai müiparnak, s ha mi egy kis figyelemért, egy kis méltánylásért, egy kis igazságért esengünk ez ország számára is, melly az austria ház koronájának leg drágább gyöngye, de nem hóditott tartománya, hanem alkukötések szentségén nyugvó szabad ország, akkor minket zavargó ellenzéknek kiáltanak, s elszakadási törekvésekröl gyanúsitanak. — Tehát mi soha se lépjünk be az édes gyermekek sorába? örökké mostoháknak tekintessünk? érdekeink soha se nyomjanak e semmit az országlás mérlegében? — loyalitas ez? igazság ez?

Es nézzük hát — a feltett példánál maradva minö rendszert követtek a vámszabályzati változtatásban magyar ország s austria közt, midön ennek javára a külvédvámot felemelék?

Eddig a fehéritett len, s kender fonál há austriából hozzánk hozatott, fizetett 1 ft. $27\frac{1}{2}$ krt. — ez némi védvám volt a mi számunkra, — most ezt leszállitották 1 ftra. — Ellenben, ha mi vittük austriába fizettünk 1 ft. $52\frac{1}{2}$ kr. vámot most fizetünk 1 ft. 50 krt., tehát $2\frac{1}{2}$ krból áll az ugy nevezett concessio! — Azonban nem igaz, hogy ez concessio, nem az, söt inkább ellenkezö. Mert a dolognak eredménye az, hogy ekkorig 25 kr. vámmal olcsóbban hozott be fehéritett fonalat hozzánk austria, mint mi

ö hozzá, jövendöben pedig 50 kral olcsóbban hozhatandja be, tehát a mi védvámunkat felére le szállitották, az austriai védvámot ellenben fel emelték. — Ha azt mondotta volna austria: ti fizettek 1 f. 50. kr. vámot ha len — kender fonalat visztek austriába: tehát fizessen austria is ennyit, midön hozzátok viszen; ezt köszönettel vallanám igazsághozi közelitésnek, de azt mondani: „parancsoljuk nektek magyarok! türjétek hogy austria lenipara, mellynek védvámját a külföld ellen felemeltük, jövendöben 25 kral olcsóbban versenyezzék veletek saját piaczotukon: mint ekkorig teheté; — ez nem concessio, nem közelités, hanem keserü gúny; megvetése magyar hon érdekének, javának, országos tekintetének.

4ik tény végre a dohány monopoliumi kisérlet. — Tudva van közönségesen, hogy sok ipar ágban tapasztalható ugyan 'a védegyesület jótékony hatása (mint például a posztóban, selyemben, gyapju, gyapot szövésben, üvegben, edénygyártásban st. b.) de olly nagy szerüen csudás hatással semmire sem volt a védegyesület mint a hazai szivar gyártásra. Mint egy varázs veszszö ütésre emelkedtek a szivar gyárak országszerte, maga Budapest több ezer embert foglalatoskodtat most a bel-

földi szivargyártásban, mint a mennyi százat előbb kül s belföldi szivargyártásban foglalatoskodtatott; voltak hónapok, midőn nö cselédet alig lehetett kapni a fővárosban, mert mindenki a szivar gyárokba tódult dolgozni; — a hazai szivar, melly ez előtt izlelhetlen vala: ma már a kényesebb izlésüeket is kezdi kielégiteni; ez előtt szégyeneltük volna vendégünket magyar szivarral kinálni, ma már mást mint magyart tartani, vagy mást kivánni eszünkbe sem jut; — Ezen kifejlődés kedvezőn hat visza a dohány termesztésre, mert a hol ez előtt 10 — 12 pftnál magasabb árt a termesztök nem is ismertek, most jobb szivar levelekért 30—40—50 pftot, söt többet is örömest adnak a honi szivargyártók, s mig a gyártás végetlenül javult, mig a termesztök nagyobb árt kaptak, a szivar ára már is szépen alább szált, s a gyárnokok még is szép haszonnal gyártanak; — Minden nemben hallottunk a lefolyt nehéz két év alatt bukásokat, szivar gyártásban egyetlen egyet sem hallánk! — Illy csudás hatást eszközölt ez ipar ágban a védegyesület! s a honnak milliókat mentett meg.

Lássuk már mit csinál a kormány ez ipar ágra nézve. Epen most jelenik meg a hiriapokban a kincstár hivatalos hirdetése august

13 káról, mellyben jelenti: hogy szivarait árulni fogja magyar országon, a publicum kényelmére áru boltokat fog nyittatni még pedig Budapesten különféle helyeken, s felszóllit boldogot boldogtalant, jelentse magát, a ki a kormány szivarainak árulását elakarná vállalni, s kecsegtetésül olcsó árt szab; — a legdrágább magyar szivart $2^1/_2$ krra, a legolcsóbbikat $^2/_5$ krra szabja darabonkint: százankint még olcsóbbra; egyszersmind külföldi lapokbani bécsi tudósitások szerint pedig nem elégli magyar országnak austriában gyártott kincstári szivarokkal elöntését, hanem magyar honban is szivar gyárakat akar állitani.

Ez Uraim olly tény, melly felett lehetetlen a birka türelmü szivnek is fel nem háborodni. Bizonyitja ezt azon általános indignátio, melly ezen hir hallattára a tömegeken keresztül rezg.

Mindig a mondó voltam, hogy boldogtalan észtehetségü kormány az, melly saját magas bureaucraticus személyében földmivelésre, gyártásra, kereskedésre adja magát; — Ezek magános polgári kereset ágak, mellyekre kormányoknak leszállani botrány, s a szerepeknek monstruosus ösze zavarása — országoljanak ök ez az ö hivatásuk; a földmivelést, ipart, és kereskedést hagyják a polgároknak, s a hol e

részben a polgároknál hiány van, ott lépjenek fel segitöleg, háritsák el az akadályokat, ápolják az ipart, segitsék pártfogolják a szorgalmat, mozditsák elé a közlekedést, teremtsenek versenyt a polgárok között, de ne versenyezzenek briaraeusi karjaikkal kenyér keresetben a békes polgárokkal, mert ez valóságos szégyen, és képtelenség.

Azonban vannak még is esetek, hogy a hol egy bizonyos ipar ág lábra nem kaphat ámbár az országnak javára, vagy legalább di szére válnék, mivel hogy megkezdése nehéz, s költséges, sikere bizonytalan, kisérletei veszéllyel járnak, vannak mondom esetek, hogy illyenkor kormányok magok is állittanak gyárakat mintegy ösztönzésül, s gyakorlati tanoda gyanánt; — de mihelyt az ekkép felösztönzett magán szorgalom munkatérre lép az ön becsöket, s hivatásuk méltóságát érzö kormányok vagy viszalépnek a gyártás, s kereskedés köréböl, vagy ha feltartják is gyárukat, nem nyerészkedés végett tartják fel, hanem mint egy izlés nemesitö mintául, vagy drága fényüzésre irányzott költséges kedtvöltésül.

Arra ellenben példa alig van, hogy olly ipar ágban, melly a kormány segitsége nélkül, söt atyátlansága ellenére tág, szabad versenyben

virágzásnak indult, s óriási haladásban ki fejlett, melly a földmivelőnek jutalmat, ezer meg ezer ügyefogyott munkás embernek becsületes élelmet ád, mondom nincs példa, hogy illy esetben kormányok aránylag kimerithetlen tulsulyok elnyomó hatalmával versenyre lépjenek a ki fejlett privát müipar ellen, s alattvalóik szájából, kikneki munkájuktól is adót fizetnek, ki vegyék a keserves darab kenyeret.

Ezen tapasztalást is csak magyar országon lehet tenni:

Mit jelent ezen lépés Uraim? Gr. Dessewffy Emil az austriai Budapesti Hiradó föszerkesztője el kezdett kaczérkodni Dohány czikkeivel utat egyengetve a szándoklott monopoliumi ohajtásoknak. Annyi belátást azonban tulajdonitok az austriai financiereknek, miszerint átlátnák, hogy a dohány termesztő magyar országon a kincstári dohány monopoliumot törvény által behozni lehetetlen: hogy minden nagyszerü corruptionális müködésük mellett sem számithatnak olly depravált ország gyülésre, melly ebbe megegyeznék, és semmi esetre sem számolhatnak annak lehetségére, hogy egy illy törvényt, — ha meghozatnék is, végrehajthassanak; mert nagyobb „naderer“ sereget kellene tartaniok minden dohánytermesztő

paraszt, minden dohányzó ember ellenörzésére, mint egész fegyveres hadseregök, s még sem lehetne czélt érniök; — mit tesznek tehát? gondolják: adósságuk ugy is tömérdek, egy két millióval több vagy kevesebb, telljesen mind egy, gyárakat állitnak hát, boltokat nyitnak uton utfélen, bizományba adják boldognak boldogtalannak szivaraikat, s árát a forgó pénz nemek legalsóbb fokáig szállitják, egypár millió veszteséggel nem gondolnak; a virágzásnak indult magyar gyárnokok lehetetlen hogy velük a versenyt sokáig kialhassák; — egyik eldöl a másik után. Ök tágas magyar országon egyedül maradnak, s egyedül maradva megszabják az árt mint tetszik, ök lesznek az egyedüli dohány vevök, ök az egyedüli szivar gyárnokok, ök az egyedüli szivar kereskedök, ép ugy mint austriában; és — készen van minden alkalmatlan törvényhozási veszekedés nélkül a dohány monopolium tettleg behozva!! akkor aztán huzzák a közönséget a mint szemüknek szájuknak tetszik; az elsö idöszak veszteségeiért magukat könnyen kármentesitik: s néhány milliócska indirect adót sajtolnak ismét ki magyar országból, mellynek státus jövedelmei ugyan gazdagon fedezik saját országlási költségeit, s azon kivül még néhány

milliócskát fel is küld bécsbe évenkint; de melly még is nem fizet annyit, mennyit szeretnének, hogy fizessen, s azért szeretik is világszerte hirdetni, hogy magyar ország aránylag nem osztozik a birodalom terheiben.

Ez a dolog képe Uraim! én sziveket nem vizsgálok, szándokot nem taglalok, mert ez Isten dolga, hanem mondom azt, hogy ha sikerül a kisérlet: ez lesz a dolognak természetes kikerülhetlen ki fejlödése.

Méltánytalan volna a kormánynak ezen fellépése a szivargyártás ellen, ha mindjárt csak külföldi szivar kereskedésre volna is intézve, mert a kincstári gyárak vámot nem fizetnek, magán gyárnokok ellenben 15 — 40 pft. vámot fizetnek minden mázsa külföldi dohányért; — de nem is ez ellen van az intézve, mert a külföldi szivar árszabás magas, magasabb mint a privát gyárnokoké, hanem intézve van a magyar szivar gyártás elnyomására mert itt szál le a kormány a szivar árával egész $^2/_5$ krajczárig — és azért kétszeresen méltánytalan.

Méltánytalan volna akkor is, ha a kereskedésre nézve magát a törvényszerüleg divatozó szabályok korláta között tartaná, de midön Pesten egy dohány gyárnoknak egynél több helyütt boltot nyitni nem szabad, a kormány

pedig a város minden részeiben uton utfélen határtalan számu boltokat nyitni készül; lépése nem csak kétszeresen méltánytalan, de egyszersmind törvénytelen is.

Hogy mit kell ezen dohány monopolium kisérlet ellen tenni? - abba jelenleg nem ereszkedem, czélom csak az, hogy tanuljuk ismerni a jeleket, mik leg ujabban feltünnek s képesek legyünk véleményünket tájékozni.

Es végig mentünk a feltünt jelek mindenikén; és aggasztót találtunk mindenütt; biztatót, megnyugtatót sehol, sehol egy remény sugárt, melly hinnünk engedné, hogy kormányunknál az austriai egyoldalu önzö érdekek tulnyomó befolyása az igazság fokára szállott; sehol egy vigasztaló jelt, melly oda mutatna, hogy magyar-országlás létezik, elég erös a birodalmi országlás tanácstereméban elismerést kivivni jogszerü érdekinknek. Fejedelmünk szivéhez olly közel állunk kétségtelenül, mint birodalmának akármelly tartománya; de a ministerium tanácstereméban a magyar - érdek ajtón kivül áll, ajtón kivül all még akkor is, midön az egy fejedelmet uraló országokat közösen érdeklö dolgok forognak rendelkezés szönyegén, minö épen a vámkérdés is.

,,A monarchia közös java! a monarchia

közös java!" ez a szokásos szójárás, mellyel az austriai kormányférfiak ügyetlenségüket Európa elött palástolgatják, ám de alkalmazásban — mint épen ismét a vámkérdés bizonyitja — nem azon elvből történik a kindulás, hogy a szövetséges status testületnek állandó javára csak az válhatik, mi minden tagnak javára válik; hanem számba veszik mindenek felett az eladósodott országlási kincstár érdekét, mintha ez volna a státus czélja s nem a nép java: utóbb azt nézik, mi lesz jó Bécsnek, mellynek csillogó fényével leplezik a kormánytanácsnokok a világ elött, leplezik a fejedelem, leplezik ön maguk elött a tartományok nyomorát, s ha ezen túl tekintetbe jö is a tartományok érdeke, az alkotmányossága miatt rosz kedvvel nézett magyarhon csak ollyba vétetik, mint mellynek hivatása alárendeltség, s nem egyenlöség. Pedig mi egy ország vagyunk 14—15 millió néppel, magában is elég nagy, elég erös törhetlen hüségével az austriai ház koronáját elsö rendü hatalmak polczán tartani, mig amott a császárságban sok heterogen tartománynak kell aggregáltatni, hogy anynyit nyomjanak, mint mi nyomunk. Es még is, hivatkozom a nemzet köz érzelmére, jobb mint baloldalon különbség nélkül, megfelejtkezénk

e annyira a köztünki barátságos szövetség természtéröl, miszerint követelnök, hogy mi kegyelt gyermekek legyünk, hogy réank több jusson a fejedelmi sziv szeretetéböl, mint austriára; nem! soha sem; hanem követeljük s Isten és világ elött követelhetjük, hogy egyenlö jogu testvéreknek tekintessünk, s a hol viszonyaink érintkezésbe jönek, a mi érdekeink is nyomjanak annyit a latban, mint más akárkié.

Ha azon férfiak, kiket fejedelmi kegyelem, vagy az udvari elöszobák mesterségei, a státushajó kormányrudjához emeltek, nem képesek eltanulni azon mesterséget, mikint kell az egy koronához füzöt tartományok javát viszonos kapcsolatba hozni; ugy nem érdemesek a magas polczra, mellyen állanak; — de ök ezt maiglan meg nem tanulták, nekik egész bölcsességök abból áll egy részröl, mikint kell az austriai birodalomból lehetö legtöbb adót sajtolni (mert ebben ott alkotmányos formák által nem kéjetlenitvék) másrészröl (hogy az ország Rendeinek saját, már fölebb is idézett szavaival éljek) mikint kell a monarchia s magyarország internationalis viszonyait az austriai örökös tartományok javára a lehetségig kizsákmányolni: miszerint az ekkép austriába szivárogtatott anyagi erö: „a különféle pénz-

ügyi tervezeteknek kész anyagaúl használtathassék." Igy jellemezték s igazság szerint jellemezték országunk karai s Rendei az austriai ministerium kormány-politicáját; s hogy e politica mellet még ezen agglomerált statushalmozat ösze nem roskadt, valóban nem másnak, mint csak azon régi mondás erejének tulajdonitható, hogy „mundus se expedit, quantumvis parva regatur sapientia." Ám de nekünk azon kinézés, hogy a világ el nem vész, ha bár mi, véginségbe süllyedünk is, szomoru vigasztalás! s minél nagyobb aggodalommal szemléljük, hogy az austriai ministerium 30 éves béke folytán sem tudott czélszerübb kormányzási elvre vergödni, mint mellyet az ország Rendei a fenidézett szavakkal jellemeztenek: minél nagyobb okunk van hinni, hogy ezen máról holnapra tengödö s mindig mélyebb és méllyebb eladósodási örvénybe süllyedö országlási politica magát a dynastia jövendöjét is compromittálja: annál inkább kötelességünk nekünk mint hazafiaknak s kötelességünk mint hü alattvalóknak oda törekedni, hogy hazánk anyagi ereje folytonosan ne sorvasztassék, hanem elég ép, elég szilárd legyen törhetlen

támaszúl szolgálni dynastiánknak az egykor okvetlenül elkövetkezendö vészek napjain.

Es miután értekezésem folytában bebizonyitám, mikint a mult országyülés óta feltünt jelek nem csak azt mutatják, hogy ezen országlási politica hazánk irányában jobbra teljességgel nem változik, söt inkább a vámvonal eltörlési s dohány monopoliumi velleitások még azt is bizonyitanák, hogy uj meg uj lépések terveztetnek (ismét a K. K. és R. R. szavaival élve) „hazánk jóllétét az örökös tartományok javára kereskedés utján kizsákmányolni" önkint következik a végsö kérdés mit cselekedjünk?

* * *

Ha magyarország kormánya tényleg is az volna, minek törvény s alkukötések szerint lennie kellene: megnyugvó bizodalommal mondanám: figyelmeztessük kormányunkat hazánk érdekeire s hivjuk fel azon uton, mellyet alkotmányos életünk illy végre kijelöl, kötelességének teljesitésére; mert ö van, ö neki kellene

legalább hivatva lenni minden mások elött a trón zsámolyánál hazánkért őrt állani, — és tenném e lépést megnyugvó bizalommal, bár mennyire ne birják is rokonszenvemet kormányunk egyéniségei; mert csak ugyan magyaroknak hiszem őket is, s ha angol nem akad nem akadhat, legyen Whig, legyen Tory, ki hazája kereskedését a Francziának, ha Franczia nem akad, akár mi párthoz tartozzék bár, ki azt Angolnak elárulná; illy parricidiumot magyarról sem teszek fel, bár minö politicai bölcsöben ringassák is. Am de, igy a mint állunk ezen lépés egészen haszontalan volna, mert csaknem közhitté vált az országban, mit országos s megyei közgyülésekben számtalanoktól mondani hallánk, hogy magyar kormány nem létezik; hogy a magyar udvari Cancellaria már már nem egyébb, mint alkotmányunkban ismeretlen láhatlan hatalmak parancsainak pósta bureauja; — hazai főkormányszékünk pedig nem egyébb, mint ama posta bureau utján hózzá érkezett „Cabinets-Ordrek" expeditora.

Vagy ha a Nádori méltóság azon hatalomnak volna gyakorlatában, mellyel törvény szerint birnia kellene, abban helyezném bizodalmamat. Helyezném annyival inkább, mert

szivem mélyéből osztozom azon szeretetteljes ragaszkodásban, mellyel a fenséges férfiu iránt, ki jelenleg a nádori székben ül minden magyar sziv viseltetik. — Am de mióta austriával mint mondani szeretik, vegyes házasságban élünk, nem ok nélkül halmoztak őseink törvényt törvényre, hogy a nádori méltóság alkotmányszerü hatalmában fentartassék: (hasonló óvásokra előbbi időkről törvénykönyvünkban alig van példa) nem ok nélkül tették ezt őseink: nem ok nélkül, de — sikertelenül. — „Nec seges est ubi Troja fuit.“ Nádorunkat szeretnünk is alig szabad már. Szerénysége vétetik igénybe, önkénytes szabad érzelemből forrásozni akart tiszteletünknek is utját állani. —

En a Nádortól sokat remélek a vámkérdésben országgyülésen, hol a jogainak érzetére emelkedendő törvényhozó-test álland oldala mellett, de országgyülésen kivül e kérdésben nem szeretném őt gyöngédtelenül azon kedvetlenséggel illetni, melly a sikertelen lépést kisérni szokta: különben is e kérdés olly természtü, hogy felőle sikeresen és jogszerüleg csak törvényhozás intézkedhetik.

A dolgok e helyzetében nincs egyébb hátra, mint oda hatni, hogy a jövő országgyülés gyakorlatba vegye rég elmulasztott alkotmányos

hivatását, — mondhatnám kötelességét, s a mult országgyülésén megkezdett ösvényen haladva, oldja meg a vámkérdést, nemzetünk érdekében.

Nekünk erre egyetlen eszközünk van; a békés jogszerü agitatio. Ez az alkotmányos élet természetében fekszik. — Ha igaz, igaz pedig, hogy az alkotmányosság eszméje ezen mondatban van kifejezve: „semmit rólunk nélkülünk“ ugy a törvényhozásnak a közvélemény kifolyásának kell lennie; közvélemény pedig csak agitatio következtében fejlödhetik, csak annak következtében nyilatkozhatik. Agitatio nélkül alkotmányos élet nem is képzelhetö. Ennek amaz olly postulatuma, mint az életnek a levegö.

Kell pedig mondám — agitatiónknak mindenek elött oda intézve lenni, hogy az országgyülés ne csak panaszkodjék vámügyi sérelmeink miatt, hanem a kérdést hatalmának, hivatásának teljes érzetével vegye kezébe, és vegyen alkalmazásba minden biztositó szert, mellyre öt állása és hivatása feljogositja.

Meglássa azonban a tisztelt gyülekezet, miképen még mi azon botrányt is megérjük, hogy akadjanak emberek s pedig magyar anyáknak fiai, kik még azt is kétségbe hozandják,

van e a törvényhozótestnek joga a vámkérdésbe avatkozni? vagy legalább sophisticus köritésekkel ügyekzendenek ezen jogot szükebbnél szükebb szegletbe fojtani. Mert miután a magyar kormány önállását nullificáló ministeriumot azon korlátlan uralkodási gyakorlatban, mellyet austriában megszokott, a magyar alkotmány kéjelmetleniti, nálunk nem elég a nemzet jogainak gyakorlati biztositására azon tény, hogy alkotványos nemzet vagyunk, következöleg bel s kül dolgainknak minden kigondolható ágához szóllónknak kell lenni, hanem még azon kivül csak nem minden egyes tárgynál specialis harczot kell vinunk a nemzet jogszerü befolyásának határa iránt: és mindig akadnak olly napraforgó természetü magyarok, kik a tusában nem a nemzet s nem az alkotmányosság oldalán állanak.

Azonban bár e kérdésben a törvényhozás intézö hatalmának historiai bebizonyitásául számtalan törvényekre hivatkozhatnánk: nem illy — hogy ugy szóljak — prókátori térre akarnám jogaink igényét állitva látni, hanem oda kivánné, agitatiónkkal hatni, hogy a nemzet ne alacsonyitsa le magát soha annyira, miszerint törvényhozási jogát akár mi tárgyban csak kétségbe is vonni engedje, vagy azt

specialis historiai adatokkal legyen szüksége bizonyitgatni. Mi alkotmányos nemzet vagyunk, s mint illyen sem törvény nélkül nem kormányoztathatunk, sem nélkülünk törvény nem alkottathatik. Ennyi elég. Ebben minden benfoglaltatik, s kivevén azon nemzeti kötés levelet, minélfogva urunknak királyunknak alattvalói hüséggel tartozunk s megegyezése nélkül törvényt nem alkothatunk; törvényhozási részvétünk hazánk minden ügyeire kiterjed, mert mindenben csak törvény uralkodhatik felettünk, törvény pedig nélkülünk nem alkottathatik. Ennek eleven érzetét kell a nemzetben kifejteni, s ha kifejlett nem akadhatand ember a ki kerdésül merje felvetni: ha van e s milly részben van joga a nemzetnek kereskedési viszonyait törvény által kormányozni.

Kell továbbá agitatiónknak oda irányozva lenni hogy a jövö országgyülés a vámkérdést hazánk érdekében oldja meg.

Három mód van, melly közül választanunk kell.

Egyik mód: a minket s austriát a világtól elválasztó külsö vámvonalt meghagyni a mint van, ellenben a köztünk s austria közt létezö közbensö vámvonalt eltörülni. — Erröl

már kifejtém nézeteimet, s azt hiszem körünkben a hazai müipar védletére szövetkezett egyesület körében egy ember sem lehet, ki ezen a hazai müipart csirájában legyilkolandó, hazánkat austriának örökös martalékul feláldozandó s gyarmati függés bilincsébe szoritandó idétlen szerencsétlen inpracticus gondolatot magától el ne utasitsa, s még inkább nem akadhat ember közöttünk, ki annyira elvetemednék, hogy vesztünket még alkotmányos jogaink s biztositékaink feladásával vagy anyagi áldozattal is megvásárolni kész volna.

Utasitom e tekintetben a tisztelt gyülekezetet még azon czikkemre, mellyet e tárgyban Junius végével a „Hetilapban" közrebocsáték, s mellynek kérdéseire a Buda pesti Hiradó & Co. mai napig is adósok maradtak a felelettel.

Másik mód: Lerontani minden vámvonalt s szabad-kereskedést nyitni az egész világgal mindenfelé.

Ha angol volnék, minden erömmel azokat támogatnám, kik ott a szabad-kereskedést pártolják, mert Anglia müipara olly magas fokon áll, hogy a gabna-törvény eltörlése által olcsóbb élelmet biztositván magának, senki versenyétöl nem félhet, neki tehát semmi sem lehet már érdekében, mint épen csak a szabad-kereskedés.

Ám de a mi állapotunk épen megforditva áll; a magyar müipart védeni kell, miszerint egykoron képessé legyen a világ szabad versenyét itthon legalább kiállani.

Mindezáltal én következő tekinteteket veszek figyelembe:

1) hogy a hazai müipar kifejtésére nézve az átalánas szabad-kereskedés nem hozna bennünket rosszabb állapotba, mint most vagyunk, mert hazai müiparunk most is védtelenül oda van vetve martalékúl az austriai kegyelt müipar elnyomó versenyének; elannyira, hogy socialis uton volnánk kénytelenek pótolni a védelmet, mellyet müiparunktól a kormány mostoha politicája megtagadott. Ellenben:

2) kereskedési mérlegünkre nézve sokkal kedvezöbb heyzetbe jönénk a szabad-kereskedés által mint most vagyunk, mert a melly gyártmányokért jelenleg austriának 60 millió pengö forintot fizetünk évenkint, azt a jobban s olcsóbban gyártó külföldröl 40 millió forintért bizonyosan megvehetnök; ha tehát magunk nem gyártanánk is, legalább kiadásainkban évenkint 20 millió pforintot meggazdálkodnánk. Tekintetbe veszem:

3) hogy megnyitván piaczunkat a világ müiparának, melly tölünk jelenleg ki van

rekesztve, ennek következtében folytonos élénk csere kereskedés fejlödnék ki s nyers terményeink számára olly piaczot nyernénk a világkereskedésben, minöt nekünk austria soha sem nyujthat, ha mindjárt tizszerte nagyobb volna is, mint a minö, s mezögazdaságáról egészen lemondana is, mit kedvünkért tenni bizonyosan soha sem fog. — Tekintetbe veszem

4) hogy a szabadság mindenütt és mindenben azon jótékony sajátsággal bir, miszerint a sebeket, miket tán kezdetben sujt, idövel minden bizonnyal meggyógyitja;

5) hogy a hazai müipar ápolása végett e helyzetben is fenmaradhatna a védegyesület s fel mindazon segéd-szer, mellyet a socialis müködés tevékeny népeknek boldogulásukra képes nyujtani.

Mind ezen tekintetekböl s föképp azon meggyözödésböl indulva, hogy a világgali szabadkereskedés mindenesetre ezerszerte jobb a jelen gyarmati állapotnál, mellynél minden kigondolható státus gazdászati rendszerek között csak egyetlen egy van a mi még roszabb, t. i. az, ha a külföld irányában a fenálló magas vámok fenhagyatnának, ellenben a köztünk s austria közti vámvonal eltörültetvén, egész jövendönk örökös martalékúl oda dobatnék

austriának: — Ezennel ünnepélyesen kinyilatkoztatom, hogy a szabad-kereskedés rendszerét, ha austriának tetszik, teljes készséggel elfogadom. Szüntessünk meg minden vámot ejszaknak, délnek, keletnek, nyugotnak mindenfelé ily áron kész vagyok a védegyesületi eszmének tovább fejtését is felfüggeszteni, kész vagyok lemondani mindenről, mit a hazai müipar ápolására eszközlésbe venni életem feladatának vallok. — A ki nemzetemet szabadsággal kinálja, én annak jobbját mindig és mindenben örömmel fogadom el, ha bár életemet kivánná is áldozatúl. — De legyen szabadság a mivel kinál, nem pedig fél szabadság leplébe burkolt szolgai monopolium. — Helyzetünk most egy börtönhöz hasonlit, mellyben legalább annyi szabadságunk van, hogy a vérünket monopolizáló pióczák elött itt ott az ajtót be is zárhatjuk; de az austriai vám eltörlése a külsö vámok fenhagyásával börtönünkben még falhoz is lánczolná tagjainkat, miszerint a szomszéd pióczái elutasithatlanúl kiszivhassák utolsó csep vérünket.

Szabad kereskedést tehát ha nektek tetszik, de piócza monopoliumot számotokra soha!

Azonban ne mystificáljuk magunkat. A szabad világkereskedés, minden országgazdászati

combinatiók között épen az, mellyhez az austriai politicának megegyezését legkevesebbé remélhetjük. Azért nem akarván egyszerre a hurt megfesziteni, a szabadkereskedés eszméjét nem ugy állitom fel mint agitátiónknak ez idö szerint korszerü stadiumát, hanem felállitom olly eszme gyanánt, mellyel austriának feleljünk, ha monopoliumi hálóit vonná össze fejünk felett. Ha ök kereskedési szabadságot emlegetnek, de ennek neve alatt gyarmati szolgasággal kinálnak, ragadjuk meg a szabad-kereskedés zászlóját, de vessük meg indignatióval monopoliumi kinálgatásaikat. Meglátják Uraim! mi szépen viszsza riadnak Sir Robert Peel uj vámrendszerének magasztalásaitól; mikint fuvandják a hátrálót s mikint hazudtolandják meg szóval is azon embereiket, kik nevökben szabad-kereskedést emlegettenek, mikint például a len s kender-fonál vám szabályzata által már tettleg meghazudtolák.

Harmadik mód végre oda irányozni a jövö országgyülés intézkedését, hogy a vám-vonal köztünk és austria között, melly ekkorig védvám volt austria javára mi ellenünk, a szerint szabályoztassék, miszerint költsönös méltányosság alapján védjen jövendöben minket is ö ellenök, s ekkint készitse elö annak lehetségét, hogy

egykoron eltörlésébe romlásunk nelkül beegyezhessünk.

Jogunk volna nekünk tisztelt gyülekezet austria ellenében a védvám rendszer elvéhez tekintet nélkül az ö érdekeire ridegen, szigoruan ragaszkodni; jogunk volna, mert miután nekünk már 1588 — tól kezdve egész 1741 — igszámtalanszor ünnepélyesen megigértett, hogy austriávali kereskedésünk viszonyainak költsönös egyesség utjáni kiegyenlitésére lépések fognak legközelebb tétetni, de ezen igéretnek teljesitését 258 év folytán soha sem érhettük meg, ámbár egy fejedelem uralkodván mind kettönk felett, az mint austriai uralkodó, megegyezését a szomszédsági viszonyok barátságos kiegyenlitésére egy tolvonással megadhatta volna: — miután továbbá szomoruan tapasztaljuk, hogy az igért kiegyenlités helyett nélkülünk, megegyezésünk, söt csak megkérdeztetésünk nélkül is austria olly vám-rendszert léptetett ellenünkben életbe, melly hazánknak teljes megrontására vezet: Isten és emberek elött mentve lehetnénk, ha elvégre hoszszu türelmünknek vége szakadna, és azt mondanánk austriának, „a szövetséges viszony, mellybe bennünket fejedelmünk egysége hozott, ti reátok is azon jó szomszédság kötelességét

háritja, mellyet mi tölünk követeltek; mert mi nem vagyunk meghóditott tartománytok, hanem vagyunk önálló szabad ország; ti még is három századon át soha sem vettetek e viszonyt tekintetbe, vámrendszertöket szabályoztátok ellenünkben, nélkülünk, a mikint tetszett; reánk figyelem soha nem vala, öszinte barátsággal kinyujtott jobbunkra századokon át puszta igérettel s az igéretnek homlok-egyenest ellentmondó ellenséges tettel feleltetek; — fejedelmünk egysége által csak nem jöhetént roszszabb helyzetbe irányotokban, mintha nem egy fejedelmet uralnánk, pedig, ha nem egy fejedelmet uralnánk s egészen idegen szomszéd bánt volna velünk igy, mikint ti szövetségeseink bántatok velünk háromszázadon át, viszszatorló vámokkal rég megovtuk volna ellenötökben érdekeinket s repressáliákkal kényszeritettünk volna méltányos egyességre; azért is mentve leszünk Isten és világ elött, ha ezen lépést végre megteszszük, s vámainkat tekintet nélkül a ti érdekeitekre szabályozzuk, védvámot állitván föl ellenetökben, mikint ti állitottátok fel ellenünkben.“

Azt hiszem tisztelt gyülekezet! jogunk volna illy rideg-szigoruan szóllani, s ne mondja nekem senki, hogy ennek kivivásához nem

lehetne reménységünk. Egy nemzetnek mindenhez kell reményének lenni a mi igazságos, csak ön magáról gyáván ne mondjon le. Aztán ismétlem: arról csak nem fog senki minket capacitálni akarni, hogy az austriávali szövetség olly természetü, minélfogva roszszabb helyzetbe kell jönünk, mintha nem volnánk szövetségesek; s annyit sem szabad szövetségesinktöl kivánnunk, mennyit idegen szomszédtól megkivánhatnánk, mert ezen capacitatio valóban igen különös támogatása volna a szövetségnek, — de én nem akarnék Uraim illy ridegen fellépni igényeinkkel, én nem azt inditványozom, hogy védvámokat állitsunk minden tekintet nélkül austriára, hanem csak annyit inditványozok: agitáljunk, hogy a jövö országgyülésen a vám kérdés austriávali költsönös egyezkedés utján akkint egyenlitessék ki, mikint azt a méltányosság s mind két részröli érdekek védelme megkivánja.

Ennyit értek én az országgazdászati tudomány jelen állása szerint a védvám rendszer alatt, mellyhez nekünk a hazai müipar védletére szövetkezett egyesületnek ragaszkodnunk kell; és nem többet; — ha valaki német szobatudákosssága székéröl szörszálhasogató név értelmezés-

ben gyönyörködve ezt nem védvám rendszernek, hanem Isten tudja mi másnak nevezné, én vele nem gondolok, én nem névben agatódzom, hanem valóságot keresek.

Csak az tehát a kérdés, mit értek a két szomszéd ország érdekeinek kiegyenlitése alatt? Erre először átalánosságban s utóbb némi részletesb alkalmazásban felelek.

Szeretik emlegetni, hogy mi austriával vegyes házásságban élünk, — balga hasonlitás! mert a nőnem emancipatiójának jelen stadiumában, házasok között még nincs tökéletes jog-egyenlőség. Nekünk pedig ezt van jogunk internationalis viszonyainkban követelni austriától. Am de ők szeretik e hasonlitást nem csak: de söt austriával e vegyes hazasságban a keleti férj szerepét játszatják, velünk pedig a nöét, ki ott nem hason jogu élettárs, hanem jogtalan kéjhölgy; — eszköz, nem egyeniség. — Ennek nem lehet, ennek nem szabad tovább is igy maradni.

Egy bécsi ismerőm, nekem nem régiben egy igen nevezetes historiai oklevelet mutatott, azon kéziratot (Handbilletet) mellyet Ferencz Császár és Király az 1811ki erdélyi országgyülés vége olött, az ottani királyi biztosnak

báró Stipsitz tábornoknak irt. Ezen „Handbillet" ekképen szól:

„Von dem, was ich zum Wohle der Monarchie beschlossen, werde ich keineswegs abgehn, noch zugeben, dass die ungarischen Stände das Wohl meiner übrigen Erbstaaten untergraben."

Ezen nevezetes „Handbillet" ben, ha azt az élettel s gyakorlattal egybevetjük, ki van mondva azon politica rendszere, mellyet az austriai tanácsnokok jó fejedelmeinknek századok óta tanácsolgatnak. Ha a befolyt három század történeteiből egyetlen egy tényt feltudna valaki mutatni, azt bizonyitót, hogy mi valaha austria romlására akartuk volna jólétünk épületjét felemelni, bevallanám őseink büneit, s nem fájna szivemnek e szemrehányás; de vessük össze e szavakat az élet valóságával, mit teszen az? hogy: „Die ungarischen Stände das Wohl der Erbstaaten untergraben wollen? teszi azt: das die ungarischen Stände nicht zugeben wollen, dass Ungarns Wohl aus Rücksicht für die Erbstaaten untergraben werde." Nincs egyetlen egy tény az egész historiában, melly oda mutatna, hogy a magyar nemzet ezen határon valaha tul ment — és még is

reánk süttetett a szégyenitö bélyeg, mintha mi austria jólétének romjain akarnánk felemelkedni. Mert állandó változhatlan gondolatja három század óta a bécsi Cabinetnek: hogy magyarország, ha saját érdekeinek elismerést, jogainak méltánylást követel, austria jólétét ássa alá, illy ellentétbe helyezé az austriai politica magyarhon érdekét austria érdekével, a helyett, hogy a kettöt öszsze egyeztetni iparkodott volna. Midön áldozatról van szó, akkor a monarchiához tartozunk s kötelességeink együve kapcsolvák, de midön a közjólét elömozditásáról van szó, akkor magyarhon java nem számitatik be a monarchia jólétébe, söt inkább azzal ellentétbe helyeztetik, s mély status bölcseség gyanánt halljuk emlegetni a boldogtalan tévtant, hogy: „Die Rücksicht für das Wohl der Monarchie erlaubt es nicht, dass man die Wünsche Ungarns berücksichtige.“ Es ha ennek ellenében Magyar hon a status szövetségben ön magát is czélnak tekinteni; ha jogait, javát, érdekeit figyelembe vétetni sürgeti, készen van a szivet sebzö felelet: „Ungarn will das Wohl der Erbstaaten untergraben.“ Az austriai kormány-tanácsnokok ezen boldogtalan fallaciája, ezen ellentétbe helyzése a monarchia érdekeinek magyarország

érdekeivel gyász betükkel van beirva hazánk multjába, felszámithatlan bajnak, mondhatlan nemzeti keservnek volt az szerencsétlen kútfeje, s nyomasztó ón sullyal nehezkedik jelenünkre is. — Sokszor gondolkozám életemben minő arány az, mellyben az austriai kormány-férfiak kegy-mosolygásából egy két töredék sugár minekünk is jut; és többek között egy furcsa tény-sorozat jut itt eszembe. Tudják Önök Uraim, mikint Fejedelmeihez mindenkoron hő ragaszkodással viseltető nemzetünk századok óta legforróbb kivánságai közé számitja azon ohajtást, hogy Királyaink az országban lakjanak; és alig van tárgy, mellyről annyi törvény alkottatott volna, mint épen erről; és a törvény többnyire mindig akkint szól, miszerint Ö felségök biztositják kedves magyarjaikat, hogy „a mennyiben egyéb tartományaik uralkodási gondjai megengedik" hazánkban örömest s hoszabb ideig mulatandnak. — Kiváncsi voltam tudni, mennyit engedett hát nekünk három századon át a többi tartományok elöleges tekintete, s miután Fessler minden napot gondosan feljegyzett, mellyet az uralkodó házbóli királyaink magyarhonban töltöttek, összeadtam az elszórt napokat, s ugy találtam, hogy az egész öszveg három évet és 67 napot

teszen! tehát egy századból épen egy év jutott Magyarországnak! — Es a melly alárendeltséget e kedélyes tárgy körül mutat a historia, azt tapasztaljuk minden-nemü érdekeinknél, mindenütt azt látjuk, hogy hazánk érdekét austria érdekével ellentétben képzelik, ennek tehát alárendelik az austriai kormány-tanácsnokok, de sehol sem tapasztaljuk ezt kiáltóbban, mint épen vámviszonyainknál, mert itt egy századból (hogy számban szóljak) csak egy év sem jutott a „perchara gens hungara“ nak, söt inkább az egész vám rendszer csak egyedül, kivétel nélkül austria javára van irányozva.

Ezen kormány politicánál valami szerencsétlenebb nem is képzelhetö, s azt hiszem, nem is tehetünk valami loyalisabbat, nem királyi házunk érdekében hasznosabbat, nem az austriávali szövetség biztositására czélszerübbet, mint ha oda intézzük agitatiónkat, hogy a jövö országgyülés felséges királyunk elött az austriai kormány politica ezen veszedelmes balságát kiméletlenül leleplezze, s ép az internationalis érintkezések legkényesbikében a vám kérdésben gyakorlatilag kimutassa annak lehetöségét, mikint hazánk érdekei az austriai birodalom érdekeivel ellen-

tétben nem állanak, söt inkább sem igazságtalan alárendeltségre, sem országos önállásunk megbuktatására, sem a századok óta kedvencz eszme gyanánt üzött beolvasztási speculatiókra nincsen szükség, hogy érdekeink austria érdekeivel öszhangzásba hozassanak.

De hogy ezt a századok óta megkövesült austriai politica ellenében kivihassuk, teljes eréllyel kell, hogy fellépjünk s hazánk érdekeinek méltányos elismerést követelve, fel kell emelnünk igényeinket a közvéleményi nyilatkozat azon fokára, mellytöl, s a vele szövetkezett igazság s loyalitas isten erejétöl sikert remélnünk egyedül lehet.

Nem szeretném én, ha hogy erönket túl becsülnénk: de még nagyobb szerencsétlenségnek tartanám, ha olly gyöngéknek hinnök magunkat, miszerint annak még csak reményéröl is lekellene mondanunk; hogy iparkodásunknak sikere lesz; feltéve, hogy csak jogosságot akarunk, de azt teljes eréllyel akarandjuk, csak méltányosságot követelendünk, de azt nemzetünk jogos igényeiböl meritett törhetlen erövel követelendjük, ha csak törvényes, csak loyalis eszközökhöz nyúlunk, de ezeket felhasználni csüggedetlenül el nem mulasztjuk. — A ki azt merné állitani, hogy egy hü nemzetnek

kormánya irányában a jognak, méltányosságnak, s egy fejedelmet uraló más tartományokkali egyenlö érdek-méltánylásnak kivivásához még csak reménye sem lehet, arról nem lehetne mást mondanom, mint azt, hogy az uralkodó iránti szeretet kapcsait vakmerö kézzel megszaggatni nem iszonyodik; — pedig ezen szeretet az uralkodók legföbb kincse — hüséget parancsolni lehet, de szeretetet nem; önkénytes indúlat az, melly lélektani törvények szerint csak addig tarthat, miglen ki nem hal az ájtatos hit, hogy a kormányoknál a jog-védelemre, az igazság elismerésére, a méltányosság viszonozásra talál.

Es én megvagyok győződve, miképen illy lélektöl vezéreltetve nem leend nehéz gyakorlatilag kimutatnunk, hogy a v m kérdés, mind két rész megelégedésére szabályozható.

Nem lehet ugyan czélom, jelen értekezésem folytában specialis vám-tariffát inditványozni; remélem is, hogy a ma elfogadandó elvek nyomán az igazgató választmány leend majd megbizva, a vám-tariffát czikkröl czikkre kidolgozva a jövö évi közgyülésig elökészitni, azt hiszem mé is, nem teszek felesleges dolgot, ha némelly vezér-elveket futólag megemlitek,

mellyeknek alapján a vám-szabályzás mind két rész elégedésére elintézhető:

Illyen elvek volnának:

I. Az austriai ház uralkodása alá nem tartozó idegen tartományokali kereskedésre nézve:

a) hogy hazánkból s kapcsolt részeiből azon határszéleken át, hol az austriai birodalom közbe nem esik, mindennemü akár itt termesztett, akár máshonnan hozott terményeket s gyártmányokat és kézmüárukat minden akadály nélkül szabadon kivihessünk; s a kivitelre legfölebb csak a legcsekélyebb a kereskedést teljességgel nem nehezitö tisztán jövedelmezési vám vettessék országgyülésileg;

b) hasonlag biztositassék az austriai tartományokon keresztül külföldre folytatandó átmeneti kereskedésünk;

c) az elsöre nézve törvény által a másodikra nézve pedig alkukötés által biztositassunk, hogy e tekintetben a Magyar országgyülés megegyezése nélkül a vámokban semmi változtatás nem történhetik.

Az elsö pontot méltán követelhetjük, mert a hol nem érintkezünk austriával, ott vámainkat egyedül saját érdekünkben szabályozni kétségtelen jogunkhoz tartozik, s ha ezt ugy

szabályozzuk, hogy minél többet adhassunk el a külföldnek, ez által nem csak nem sértjük austria érdekét, söt anyagi erönk növelésével a szövetséges monarchia erejét is növeljük.

A másodikat szint ezen tekinteteknél fogva méltán megvárhatjuk a szövetséges austria barátságától.

A harmadik nélkülözhetlen föltétele a kereskedés virágzásának, mert ennek semmi sem árt annyira, mint a semmi határidöt nem biztositó ingatagság s kormány-önkénytöl függö bizonytalanság, melly jelenleg Damocles kardja gyanánt függ kereskedésünk élete fölött.

Azonban, ha mi meggyözödvén, mikint virágzó hazai müipar nélkül az ország szegénységén enyhiteni nem lehet, müipart pedig szemközt a kifejlett külföldi müiparral védvámok segitsége nélkül teremteni szerfelett bajos; a védvámrendszernek barátjai vagyunk is, a prohibitionalis vámrendszernek mint status intézkedésnek nem vagyunk nem lehetünk barátjai. A védegyesület prohibitionalis természetü ugyan, de nem status intézkedés, hanem socialis cselekvény, melly a védvám hiányának magány életi surrogátuma. Socialis uton védvámot nem lehet rendezni; socialis uton nem lehet mást tenni, mint a mit mi tevénk, t. i. elsöséget

adni a hazainak a külföldi gyártmány felett. Erre még sokáig leszen szükségünk, sokáig kell akadni hazafiaknak, kik a hazai müipar felvirágzását áldozattal is készek legyenek gyámolitani, s még többeknek kell akadni, kik ha nem áldoznak is, legalább többre becsüljék, jobban szeressék a külföldinél, mit a hazai szorgalom nyújt. Ám de ez mindig csak a polgár-erény köréhez tartozandik, mindig csak egyesületi téren maradhatand; a nemzet pedig milliókból áll, s e milliók közt, kivált e pártszaggatott hazában, mindig sokan lesznek, kik mindennapi életük kellékeinél nem birandnak fölemelkedni a polgári erény fokozatára; a törvényhozásnak pedig az egész hazára ki kell terjeszteni gondoskodását, s azért igen sok jó dolog van, mit a törvényhozás maga nem parancsolhat, hanem a socialis müködésnek kénytelen átengedni. A mértékletességi egyesületek igen hasznosak, de törvényhozás nem tilthatja el a szeszes italt; könyörület és jótékonyság a socialis életnek gyöngyei, de a törvényhozás sem könyörületet sem jótékonyságot nem parancsolhat; az okszerü mezei gazdaság az ország jólétének egyik alapköve, de a törvényhozás nem avatkozhatik kényszeritöleg az okszerütlenül gazdálkodó hanyag gazdának

szántás-vetésébe. Igy a védegyesület is fel számithatlan áldást harmatoztat ez árva honra: de a törvényhozásnak, ha okszerüleg akar intézkedni — prohibitionalis vámrendszerhez nyulni nem tanácsos.

Es azért, ha hogy az austriai kormány-ámbár már meglehetösen kifejlett müipara van, a külföld irányában magára nézve a prohibitionalis rendszerhez ragaszkodnék is, tölünk semmi joggal, semmi méltányossággal nem kivánhatja, hogy mi ö miatta hasonlót tegyünk; elég, több mint elég, ha mi készek vagyunk austriának kedvezéseket nyújtani; s az ö gyártmányait kisebb vám mellett hazánkba behozatni engedjük, mint a külföldieket, de hogy ezeket magos prohibitionalis vámokkal egészen kizárjuk piaczunkról, azt tölünk kivánni méltánytalanság; mert mi nem vagyunk austriának coloniája; méltánytalanság annyival inkább, mert ha bár minden egyébb akadályait elháritanók is nyers-terményeink külföldrei kivitelének, azért még is soha sem fejlödhetnék ki élénk folytonos forgalommá külfölddeli kereskedésünk, ha mi a külföldet piaczunkról kirekesztenök. — Azértis a külföldröl hozzánk behozandó árukra nézve következö elveket gondolnék teljes méltányossággal alkalmazandóknak.

d) Olly árukra nézve, mellyek külföldről behozva austriába, vagy magyarországba s tartozmányaiba, az austriai müipar védelme tekintetéből jelenleg sokkal nagyobb vámot fizetnek, mint ha hazánkból vitetnek austriába; azon elvet gondolnám követendőnek, hogy a külföldről vagy egyenesen vagy austrián keresztül hozzánk behozandó illy nemü áruk, annyival kevesebb vámot fizessenek, mint ha austriába vitetnének, a mennyit teszen azon vám, mellyet mi fizetünk, ha illy árukat austriába viszünk. Példáúl egy font finom gyapju szövet a mostani vám-szabályzat szerint külföldről austriába vive fizet 1 ft. 50 kr. vámot, tőlünk vive austriába fizett 5¼ krt, tehát a mostani (helytelen) külvám szabályzat mellett hozzánk külföldről hozva 5¼ krral kevesebb vámot fizetendne, mint ha austriába vitetnék. Igy egy font selyem szövet fizet külföldről hozva 10 forintot, tőlünk austriába vive 18¼ krt, elvem szerint tehát fizetendne külföldről hozzánk hozva 9 ft. 41¾ krt; szóval a külföldről magyarországrai behozatal vámja, ugyan azon czikknek magyarországból austriába beviteli vámjával együtt véve, annyit tegyen, mennyit teszen a beviteli vám külföldről austriába. Mi

ellen austriának nem lehet ellenvetése, mert e szerint ha magyarországon keresztül vitetnék is valamelly külföldi áru austriába, az egész vámot meg fizetné.

Az emlitett példákat azonban csak eszmém világositása végett, nem pedig olly végből hoztam fel, mintha a vámszabályzat számait ekkint vélném megtartandóknak, söt inkább a prohibitionalis vámnak barátja nem lehetvén, oda kivánnék hatni, hogy austria is vegye tekintetbe, mikint a védvámoknak rendeltetése ma már nem lehet az, hogy örökre normalis állapotot képpezzenek, söt inkább csak átmenti stadiumúl kell szolgálniok, a szabad-kereskedés rendszeréhez, ha tehát mi árván hagyott gyöngébb müiparunknak sem kivanunk prohibitionalis vámokat, még inkább ideje, hogy austria azokat mérsékelje. Mert 1000 pforint vámot vetni egy mázsa selyem-szövetre, mellynek értéke 1600 frt; — 183 frt 20 kr. vámot vetni egy mázsa gyapju szövetre, mellynek értékét 300 pforintra teszik, 116 forint 40 kr. vámot vetni egy mázsa pamut szövetre, mellynek mesterségesen felcsigázott ára 200 ft., csak ugyan avult illiberalis gondolat, — s azon 8 ft. 45 kr., mellyel az elsönél és utolsónál, s 30 ft. mellyel a selyemnél kisebb vámot fizetne elvem

szerint a külföldi gyártmány, ha hozzánk, mint ha austriába vitetik, a prohibitionalis rendszer természetén még észrevehető változtatást nem eszközölne s külfölddeli kereskedésünket elő nem mozditaná. Oda kellene tehát austriávali egyezkedés utján hatni a jövő országgyülésnek, hogy a külsö vámvonal prohibitionalis vámjai az érték 25—40 percentjénél magasabbra semmi esetre se szabassanak, hozzánk hozva pedig annyival kevesebb vámot fizessenek, mennyit azon árunak tőlünk austriába bevitelére köz egyetértéssel vetendünk. Mi ez által olly közelitést mutatnánk a külföld iránt, mellynek, ha Fiuméhoz vasutat épitünk, lehetetlen volna kedvezőn nem hatni külkereskedésünk emelkedésére a mellett, hogy még elegendőleg védve találnánk müiparunkat, Austria pedig ezen mérséklet által semmit sem vesztene, mert példaúl (a legkevesebbet, 25 pCent, vámot véve föl) selyem-gyárnokai egy mázsa selyem-szövetnél még mindig 400 pfrt vámmal volnának védve; pedig a melly gyárnok még illy védelem mellett sem volna képes saját bécsi piaczukon a külfölddel versenyt állani, miután közel ¾ századon át valóságos prohibitionalis vámmal védelmeztetett, az csak ugyan nem érdemlené Istennek éltető napvilágát.

e) Továbbá alku-kötési elvül kivánnám fölvétetni, hogy azon külföldi nyers-anyagok, mellyek belföldön fölgyártathatnak, példáúl a nyers gyapot, valamint a gyártási segédszerek is, példáúl a festö-anyagok, hozzánk, ugy egyenesen és közvetlenül, mint austrián keresztül hozva, minden akadály nélkül szabadon s legfölebb csak csekély jövedelmi vám mellett hozathassanak be, melly vám azonban nagyobb semmi esetre se lehessen, mint a mennyi ezen gyár-anyagoknak külföldröl austriába hozatalukra vetve leszen; s szükségesnek látnám magunkat alkukötés által biztositani, hogy a magyar müipar elnyomása végett, soha sem fog azon igazságtalanság gyakoroltatni, miszerint az austriai gyárnok differentialis kedvezésekben részesitetvén, kevesebb teher mellett láthassa el magát az illy gyár-anyagokkal, mint a magyarországi gyárnokok. — — Végül

f) Valamint a kivitelre nézve mondám, ugy a beviteli vámokra nézve is biztositassunk, hogy az ekkint megállapitandó vámszabályzatban, változtatás csak országgyülésünk hozzájárultával történhetik. A mi pedig

II. A köztünk s austria közti kereskedést illeti, a vámokat költsönös védelem s költsönös

méltányosság alapján illy forma elvek szerint vélném szabályozandóknak:

Legyen a fő alap-elv bar tságos érdek viszonyosság, mellynek azonban alkalmazása következő másod elvek szerint intéztessék:

a) élelmi szerek, azon vám mellett engedtessenek austriába bevitetni, melly mellett most austriából hozzánk behozatnak;

b) gyártásra szolgáló nyers anyagok be és kivitele költsönösen vagy egészen szabad legyen, vagy pedig az austriábai kivitel is csak azon csekély vámmal terheltessék, melly az austriából behozatalra vetve van;

c) azon gyártmányokra nézve, mellyek már minálunk is gyártatnak, mellyeknek azonban rendeltetésük részünkről nem az, hogy austria piaczára számitsunk, hanem hogy saját szükségeinket fedezgessünk, s mikre nézve még is austria eddig olly illoyalis volt irányunkban, hogy nagyobb vámmal védené a maga kifejlett müiparát mi ellenünkben, mint a mennyi mellett saját gyártmányaival a magyar piaczot elözönli, s ekkép minket védegyesületi eszmékhez kényszerit folyamodni, hogy hazánkban a gyár-ipart némileg lehetségessé tegyük, azon elv szerint szabályoztassék a vám-tariffa, hogy müiparunk védelmére bár ha csak 5 pCent

vám is állapitassék meg, s ezen vámot fizessük mi, ha illy árut austriába viszünk, de fizesse austria is, ha hozzánk hozza. Igy például, egy mázsa magyar-posztóra most 8 frt. 45 kr. van vetve, ellenben az austriai posztó csak 5 frt. 25 krt. fizet; jövendőben egy mázsától a vám mind két részre 15 frt. volna, tehát egy röftöl nem több 4½, legfölebb 6 kr., mig a külföldi poztó, ha vámja 25 pCentre szállitatnék is, austriába vive még mindig 60 frtal, hozzánk hozva pedig 45 frtal magasabban terheltetnék. — A 15 forint vám még az austriai posztót teljességgel nem szoritaná ki a magyar-piaczról, csak a mi sok nehézségekkel küzdö posztó - gyártásunknak adna igen mérséklett védelmet, mig a külföldi posztó 3 — 4 szerte nagyobb vámmal terhelve, austriával a versenyt csak ugy álhatná ki, ha austria müipara, az eddigi prohibitiora támaszkodva megszokott aléltságát tovább is megtartaná, s nagyobb tökélyre nem iparkodnék. Azt hiszem, ez olly mérséklett kivánság, mellyet csak a legméltatlanabbb ellenségeskedés tagadhatna meg.

d) Az ezen pontban emlitett elvnek alkalmazására kölönös figyelem forditassék olly gyártmányoknál, mellyek nehéz sulyúak, mint például a vas-gyártmányok, mert ezekre nézve

azon helyzetben vagyunk, hogy maholnap már saját legjobb s az austriaival minöségben máris versenyezhetö vas-müveinket saját fö piaczunkról Peströl is kifogja austria szoritani, mivel topographiai helyzetünk ugy hozza magával, hogy még igen sokáig kellend bel közlekedési eszközeinket javitanunk, mig példaúl a távol Gömör hegyközi vidékeiröl olly olcsón fogunk Pestre vasat szállithatni, mint Austria a Dunán lefelé, vagy vasutain. Azt gondolom tehát, igen méltányos kivánság, hogy ezen kedvetlen s minket nagy veszéllyel fenyegetö körülmény a vám által némileg kiegyenlitessék. Legyen a kiegyenlités viszonos, nem kivánom én, hogy mi kisebb vám mellett szállitsunk austriába, mint az mi hozzánk, hanem emeltessék a vám mind a két részre.

e) Vannak gyártmányok, mellyek minálunk is gyártatnak s könnyen nagyobb mértékben is gyártathatnának, s mellyekre austriának szüksége van; s mind a mellett olly barátságtalan volt irántunk austria, hogy csak nyers alakbani kivitelét engedte meg szabadon; ellenben gyártott állapotban — ámbár szüksége van reájok — nagyobb vámmal terhelte kivitelünket, mint a mennyit fizet az austriai gyárnok, midön saját anyagunkat feldolgozott

állapotban hozzánk viszsza hozza. Igy példaúl a nyers-réz ki s bevitele szabad, ellenben gyártott állapotban austriából behozva csak 1 ft. 42½ kr. s illetöleg 1 f. 52½ kr. vámot fizet, mig ellenben Magyarországból Austriába vive 5 ft. 12½ kr. s illetöleg 6 ft. 44⅙ kr. vámmal terheltetik. Ez a legnagyobb barátságtalanság. Alku-kötési elvül kivánnám hát vétetni hogy az illy nemü áruk Magyarországból austriába vive is csak azon kisebb vámot fizessék, mellyet fizetnek, midön Austriából hozzánk hozatnak.

f) Az ekkép megállapitandó vámoknak megegyezésünkön kivüli változhatlansága természetesen biztositassék.

Illy nemü elvek alapján vélném a közbensö vámvonal kérdését megfejtendönek. Ezen elvek felállitásával nem akarék mindenben határozott axiomát mondani, még kevésbé igénylem azt, hogy több irány elvekre is szükség nem leszen; — azt pedig világosan megjegyzem, hogy a hol számokban szóllottam, nem azért szóllottam igy, mintha egyes czikkek specialis vámjáról akartam volna számokbani véleményt mondani, hanem csupán azért, hogy elv javaslataimat a mostani vám-tariffából meritett példákkal érthetöbbekké tegyem; egyedüli czélom

ezen elvek felállitásával csupán az vala, hogy megmutassam, mikint vannak vezér-elvek, mellyeknek alapján, mérseklett védvám-rendszeri szempontból, a köztünki vámszabályzás költsönös méltányossággal barátságosan elintézhetö. Es czélom vala megmutatni hogy ez a legpracticusabb, egyszersmind legloyalisabb gondolat. Practicus, mert semmi financialis zavarodásokkal nem jár; loyalis, mert financialis vesztességet a kormánynak nem okozván, mindennemü furfangos dohány-monopoliumi s hasonló szerencsétlen gondolatot megelöz; mellyeknek csak kisérlete is végetlen ingerültséget s boszús elégedetlenséget okozna Magyarországon, a nélkül, hogy keresztül vitelök reményével az austriai kormány magát józanúl kecsegtethetné, ha mindjárt még nagyobb mértékben alkalmazná is a corruptio rendszerét, mellyet a legujabb idöben nemzeti jellemünk s a politicai morál megmérgezésére alkalmazva szomoruan szemléljünk; s mellynél szerencsétlenebb kormány-rendszer különben sem képzelhetö, mert van Isten felettünk, s annak örök igazsága ugy hozandja magával, hogy a ki bünt vetett, kárhozatot arasson elöbb utóbb. Ne hányjátok fel vakmerö kezekkel az erkölcség gyeptüjét, mert

meg van irva, hogy alula kigyó jövend ki, melly a felhányót megmarja!!

Hogy a példaúl felhozott elvek alkalmazásánál különös figyelmet kiván a cathegóriáknak meghatározása s egyes áru-czikkeknek cathegóriák szerinti világos osztályozása, az magában értetik, valamint az is, hogy a jövö országgyülésnek mindenek elött azon kell lenni: miszerint Urunk Királyunk, mint austriai Császár felhatalmazott biztosokat nevezzen, kik mindjárt az országgyülés elejére a magyarországgyülési biztosokkal ugy az elvekre nézve egyezkedjenek, mint azok szerint a vám-tariffát kidolgozzák. Remélem egyetértend velem a tisztelt egyesület, hogy a hazának hasznos szolgálatot teendünk, ha egyesületünk igazgató Választmányát megbizzuk, hogy ezen munkálatot elökészitse s jövö évi közgyülésünknek agitationális irány-adásul bemutassa.

Kérdhetné talán javaslatba tett vezér-elveim ellenében valaki, minö pótlékot nyujtunk mi Austriának ezen concessiókért (?!!) viszonyozásúl? — Concessiokért tisztelt egyesület? ha százados sorvasztó igazságtálanság helyrehozásában még a méltányosságnak illy parányi megközelitése is concessiónak nevezhetö, ugy concessiónak kell mondanunk azt is, hogy

élnünk, hogy nyelvünkön szóllanunk, hogy Isten szabad légét szivnunk engedik. Én nemzeti öntudatból meritett indignatióval vetem itt visza a concessió eszméjét, s azt mondom, hogy türhetlen zsarnokság, nem pedig szövetséges barátság volna szomszédinktól, ha még ezt is concessiónak neveznék. Mert Istennek hála, még sem olly gyáva, sem olly elvetemült nemzet nem vagyunk, hogy Isten rendeltetésének vennök az olly nemü szerep-osztást, mellyben nekünk csak a csapra ütött hordó szerepe, austriának pedig a csapoló pinczéré jusson.

Azonban azt mondom én, hogy mi nyújtunk, igen is tetemes pótlékot nyujtunk austriának ezen ugy nevezett concessiókért, söt mi részünkön van az áldozat, mi részünkön van a concessió, mert ha mi nem ellenezzük azt, hogy a külföldi jobb gyártmányoknak hazánkbai behozatala négyszer ötszörte magasabb vámmal terheltessék, mint Austriáé; ez által olly concessiót teszünk Austriának, melly az ö haladott szorgalmát évenkint tömérdek milliókkal jutalmazza, s minket milliókig adóztat meg; olly concessiót teszünk, melly túl megyen a barátságos szövetség, túl az önfentartási kötelesség határain, s a tributarius alárendeltség terére csapong. — Azonban Isten neki, hozzuk meg ez

áldozatot, mutassuk meg, hogy tisztább hűséggel ragaszkodunk uralkodói házunkhoz, mintsem hogy velünk egy fejedelmet uraló szövetséges szomszédainkhoz százados igazságtalanság után is nagy lelküek lenni ne tudnánk; és ne resteljük a nehéz munkát, mellyet hazánk javának előmozditása illy concessiók mellett tőlünk tovább is igényelni fog. — En a küzdelmek edzett gyermeke, bár fáradt tagjaim pihenésre vágynak, szivesen részt veszek jövendőben is a nehéz munka legnehezebb részeiben, s azért nem csak nem vonakodom javaslani, hogy adjuk meg austriának az emlitett kedvezést, azon austriának, melly nyers-terményeinknek bő piaczot nyujtani soha sem leszen képes, mig a neki nyujtott kedvezés miatt csak parányi rés marad azon külfölddeli élénkebb kereskedésre, melly nyers-terményeinknek végetlenül tágpiacz nyújtással viszonozná közelitésünket; hanem még tovább megyek, s még egy tetemes concessióval vagyok kész austria iránti loyalitásunkat bebizonyitni, s azért vám szabályzati elveimhez utolsó gyanánt még azt adom;

g) Hogy azon gyártmányokra nézve mellyek külföldi anyagból készülnek, s mellyeknek, készitésében még nem tettünk nevezetes hala-

dást; ámbár egy kis munkával, egy kis kitüréssel azt is meghonosithatnánk, mint akármi mást; ne kivánjuk magunknak 5 pCentnyi védvámot sem, hanem engedjük meg, hogy azokat austria továbbá is a mostani, szót sem érdemlö csekély vám mellett hozhassa be hazánkba; mig a külföld hasonló gyártmányát magas vámokkal terheljük; feltéve, hogy a magyar földrül austriába vitel vámja is háson ló csekély legyen; — Emlékeztetem a tisztelt Egyesületet azokra, miket fölebb a gyapotszövetekröl mondottam, — ezen egy concessió évenkint 20 millió körül forog, s austriának elkellett volna vesztenie a méltányosság minden érzetét, ha loyalitásunkat el nem ismerné.

Az illy elvek alapján rendezendö vám-szabályzat a legbarátságosobb hivatkozás austria szomszédságos loyalitására, a méltányosság szerény kisérlete az, mielött a jognak követeléséhez nyulnánk, és a békének és a szomszédságos egyezkedésnek kisérlete. Es a ki állitaná, hogy még ennyinek sikeréhez sem lehet reményünk, az egyszersmind azt is kimondaná, hogy austria érdekei hazánk érdekeivel össze egyezhetlen ellentétben állanak. Jól meggondolja, hogy mit cselekszik, ki a magyar-nemzetet ezen hitre

kényszeriténé, mert Istenemre mondom ollyas mire kényszeritené, mit neki sem Felséges Királyunk sem az austriai birodalom meg nem köszönné.

En ellenkező hitben vagyok, hiszem, hogy érdekeink összeegyeztethetök, ha mind két részről loyalisak, méltányosok leszünk. S azért értekezésem berekesztéseül felhivom a tisztelt egyesületet következö nyilatkozatok elfogadására:

„A védegyesület kinyilatkoztatja, hogy a köztünk s az austriai örökös tartományok közt fentálló vám-rendszer méltánytalan és igazságtalan, mert nem csak a magyar-gyáripar lehetlenitésére, hanem egybevetve a kül vámvonal rendszerével oda is van irányozva, hogy mi monopolizált piaczúl szolgáljunk austria iparmüczikkeinek, miket máshonnan olcsóbban vehetnénk."

„A védegyesület kinyilatkoztatja, hogy hazánk status gazdászati szomoru állapotján a hazai müipar emelése nélkül segiteni lehetetlen."

„A védegyesület kinylatkoztatja, hogy a köztünk s austria közötti vám rendszer kérdésének egyedül olly módoni megoldása nyugtathatja meg a Nemzetet, melly az eddig csak

ellenünk irányzott védrendszert a kölcsönös érdekek kiegyenlitésére, alku s egyezkedés utján viszonos méltányossággal alkalmazza.“

„A védegyesület kinyilatkoztatja, hogy ennek a magyar-törvényhozás hozzájárultával haladéktalan alkalmazását, megvárja az Uralkodó-ház igazság szeretetétől s az austriai kormány loyalitásától; s kinyilatkoztatja végezetül, hogy összesen s egyenkint minden törvényes és loyalis utat és módot használni fog, miszerint e nézetének közvéleményt, s általa a törvényhozásnál s országlásnál elfogadást, szentesitést, és végrehajtást szerezzen.“ —

A magyar

conservativ párt

és

a nemzetiség

illustrálta

Bábolnai Mihály

1846.

A csodák világa megint ránk viradt. A vakok látnak, a siketek hallanak, és a halottak feltámadnak. —

A tünemény minden nagyitás nélkül is elég rendkivüli, s nem kétlem e sorok olvasói, — s talán az egész szabadelvü párt — e csodák miatt nem kis mértékben meg fognak szeppenni. —

E roppant metamorphosis a Budapesti Hiradó hasábjain történt — mások rettentő példájára. —

Ne gondolja senki hogy ama nagyszerü fölfedezésekről szólok, mellyeket á B. P. H. újabban a házai ipar körül tön; a dolog sokkal nagyszerübb és megrázóbb: a B. P. H. t. i. nemzetiségünket kezdi védeni- a szabadelvü párt ellen.

Itt eszébe juthatna ugyan valakinek a mese medvéje, mikor szerelmi fellobbanásában a zergét úgy magához ölelte, hogy eme szegénynek

párájával kelle a „drága perczet“ megfizetnie. Hasonlót rebesget a csacska mese a farkasról és libáról. Miből némely együgyü ember könnyen azt a tanúságot vonhatná ki, hogy nagy urakkal nem jó egy tálból cseresznyét enni.—

A dolog azomban teljességgel nem áll ily gonoszúl. A B. P. H. egész komolysággal szerelmes lett nemzetiségünkbe. A ki nem hiszi, vegye kezébe az emlitett conservativ lap 246, 247, és 249 számait; ott czáfolhatatlanúl be van bizonyitva, hogy a szabadelvü párt törekvései nemzetiségünket veszélyeztetik. —

E roppant fölfedezés nem most tétetett ugyan először, de az okfők, mellyekre ezen állitás visszavitetik, szintoly újak, mint meglepők; s ha nem tesznek is igen nagy bizonyságot arról, hogy a conservativ párt némellyei valami mély tanúlságot meritettek volna a történetekből: de annál nagyobb bizonyságot tesznek arról, hogy némely ember, még most is a testamentomi inspiratiókból meriti status bölcsességét. —

Hát még a logicai él, mellyel e conservativ paczal (e különben jellemző phrasist, csak conservativ „atyánkfiai“ politikai étlapjának kiegészitésére találtam föl) az olvasó közönség elébe tálaltatik! — Oh ez az él, ollyan

él, mely a leguehezebb statustani problemákat is — ketté szeli.

A magyar közönség kétség kivül nagy figyelemmel olvassa azon czikket, mely a B. P. H. emlitett számaiban e sokat igérö czim alatt jelent meg: „A heti lap illy czimü vezér czikkére: Teendöink legszükségesbike.“ Hogy az olvasót ezen czikk hosszú tartalmával ne untassam, annak csak rövid értelmét fogom kivonni:

A fekete pánczélos lovag, ki e manifestummal a nemzetiség védelmére hadot izen a szabadelvü pártnak s föleg K. L. nak, négy pontot emel ki különösen, melyben csalhatatlan véleménye szerint elhárithatlan veszély rejlik a nemzetiségre nézve: 1) a szabad sajtót; 2) a juryt; 3) az általános képviseletet, es 4) az úrbéri viszony általános kény szeritett megváltását országos erövel. Okai — röviden szólva — ezek: mert 1) sajtószabadság mellett az ország lakosságának nem magyar ²/₃ része agitálna a magyar harmad rész ellen, s mert ez által a magyar literatura piacza is szüküllne; — mert 2) jury mellett a birói hatalom a nem magyar ²/₃ rész kezébe jutna, minél fogva utóbb még a magyarság is bünnek nyilvánittathatnék, s az idegen elem

tort ülne az $^1/_3$ rész magyar fölött; — mert 3) általános képviselet mellett — ugyan minö képe lenne ez országnak, ha $^2/_3$ résznek képviselöi az erdélyi szászkövetekkint viselnék magukat zöld asztalainknál?" — és mert 4) az úrbéri viszony általános kényszeritett megváltása után $^2/_3$ rész nem magyar állana a sorompók közt $^1/_3$ rész magyar ellen; s itt engedje meg az olvasó, hogy magának a fekete pánczélos lovagnak néhány szavait idézzem. — „Nézzünk csak szét a felszabaditott községekben, nevezetesen sok királyi várasinkban, mi lábon áll nemzetiségünk? bizony kéntelenek vagyunk megvallani; mikép a százados szabadság (?) öket meg nem magyaritá, söt az idegen elem Árpád óta erösebbnek soha sem érzette magát, mint éppen ma. Gazdagsága szellemi ereje egyaránt jelentékeny, s szabadságát nem arra használja, hogy magyar érzelmeket szabadon tápláljon, hanem inkább arra, hogy velünk erejét éreztesse. Ezt soha ez elött nem tette az idegen elem. Ma már nemzetiséget követel ö is, erre használja szabadságát (a mennyi van a községekben). Es hát mi még a többi $^2/_3$ részt is ezek erösitéséül akarnók felszabaditni? Uram Isten $^2/_3$ részt egy harmad rész mellett szabadon mozogni hagyni?

Politica ez? Vagy hát hiszi valaki, hogy háládátosságból törzsökeiktül külön válva velünk tartandanak? ezt a sajtó mai állásánál (hát még sajtó szabadsággal!) kereken tagadjuk s a t. A fekete pánczélos lovag továbbá azt hiszi, hogy a földes úr az úrbéri viszony fen állása mellett, mint patronus scholarum et ecclésiarum ezer móddal bir a nemzetiség terjesztésére. Sokat beszél még lovagunk az úrbéri birtok biztos voltáról, minél fogva ma már kaputosok is igen szeretnek sessiót szerezni; hivatkozik jelesül a B. P. H. tulajdonosára (s ez csak ugyan roppant argumentum), a veszprémi Káptalan tisztjeire, s a t. s végül ezt kérdi K. L. tól: „Reményli e, hogy meg adva a felebb emlitett felszabaditásokat egyszerre a magyar — résznek, mi ⅓ rész magyarokúl az ország egységét fentartani képesek volnánk? Ezt kérdezzük töle apodictice. Feleljen rá apodictice: igen e vagy nem? (No nézze csak meg az ember!) csak arra kérjük, hogy el ne felejtse, mikép ma magyarország progressióban van terjedésére nézve, s csak akkor fog szünni illyen körülmények között, ha mindent felemésztett, ha nem lessz assimilálandó tárgy. Ennél rosszabb feltételt tehát egységeül az országnak ne szabjon. Igen is egy

nyilatkozattal már egyszer tartoznék e nemzetnek, mellyben az általa, és pártjától tervezettek létesülte utáni képe foglaltatnék az országnak. Mert ma, ha valami elv alkalmazását nálunk közvetlen meg nem pillanthatják, annak létesitését teendöink legfőbbikéül tüzik ki — fenyegetödzve. En is szeretném ezt; de mivel világos, hogy ha közvetlen létesitjük, tehát azon porázra eresztés által, még most létezö kis szabadságunkat is veszitnök; tehát nem kell a csalkép." —

Ebböl áll a czikk tartalma, s az idézett helyekböl láthatja az olvasó, milyen csodálatos logicával hozatnak a megtámadott alkotmányi kérdések, a nemzetiség szempontja alá. Engedje a nyájas olvasó elölegesen a B. P. H. viszonyát e czikkhez néhány szóval illustrálnom.

A B. P. H. t. i. e czikkhez a következö jegyzéket ragasztá: „Ambár nem irjuk alá ezen értekezésnek minden állitásait, miután azonban sok figyelemre méltó (?) találtatik benne, s számos divatos eszmék eredeti felfogással, és a nemzetiség szempontjából rostáltatnak meg, az általa elöidézhetö eszmecsere kedvéért is érdemesnek tartottuk olvasóink elibe terjeszteni." —

Az „eredeti felfogású" czikk állitásainak

alapos, vagy alaptalan voltát ez úttal ki hagyva a játékból, csak annyit jegyzek meg, miként a B. P. H. máskor egész legiojával bir a csillagoknak, hol más ember fiának véleményétöli bölcs különbözését kitálalni szükségesnek gondolja; most azonban elégnek tartja megjegyezni, hogy az idézett „eredeti felfogású" czikknek nem minden állitásait irhatja alá. Pedig talán ily lényeges, nem alkotmányos, hanem alkotmányi kérdések körül, mellyek a legkényesebb oldalról támadtatnak meg, nem lett volna fölösleges a B. P. H. közönségének, melynek nem minden tagjáról lehet feltenni, hogy a B. P. H. conservativ kátéját könyv nélkül tudja, megmondani, hogy mellyek tehát azon állitások, mellyeket a B. P. H. aláirhat, vagy alá nem irhat? A B. P. H. azonban mélyen hallgat, s ama perfidiával, mely e conservativ lapnak minden, kivált nemzetgazdasági kérdések körüli eljárását jellemzi, egyenesen az olvasóra bizza eltalálni ama figyelemre méltó dolgokat, mellyeket ö is aláirhat. Ez kétségkivül leg egyszerübb módja a politikai vitatkozásnak, és az alkotmányos kifejlödést feltételezö kérdések mellözésének. — Ha akarom vemhes, ha akarom nemvemhes. Ez conservativ politika.

Meg engedi tehát a B. P. Hiradó, hogy

az idézett „eredeti felfogású" czikk minden állitásait az övéinek tekinthessem, igy legalább békén hagyhatom a fekete pánczélos lovagot, kinek sisak rostélya alá pillantanom nem volna nehéz, kit azonban boldog sessionális obscuritásából politicai celebritásra juttatni, már philantropiai természetemnél fogva sincs kedvem; ezen „emberi" gyöngeségem — úgy hiszem — nem nagy kárt teend a talán majdan születendö magyar Plutarchban. Sok ember akkor legboldogabb, ha világ róla mit sem tud, s fekete pánczélos lovagunk épen ily esetben van. —

Szózatom tehát nem a fekete pánczélos lovag, hanem azon „figyelemre méltó eredeti felfogásu" állitások ellen van intézve, mellyeknek magát a B. P. H. organumáva tette. —

A megtámadott négy alkotmányi kérdés a nemzetiség szempontjából vétetik rostálás alá, s az egész okoskodás ide megyen ki: 1) nem kell sajtó szabadság, mert a nem magyar elemnél is értelmiség fejlödhetnék ki. 2) Nem kell jury, mert a magyarokkal a nem magyarok is részt vennének a biráskodásban. 3) Nem kell általános képviselet mert ez a nem magyarokat is politicai nagykorúságra juttatná. 4) Nem kell örök váltság ország-

gos erövel, mert ez a nem magyarokat is emáncipálná, s mind ezek öszvevéve a nemzetiséget veszélyeztetnék. Más szóval: ezen nézetek szerint, értelmiségi, igazság kiszolgáltatási, polgár szabadsági, és társadalmi tekintetben az ötmillió magyar, és a 10 millio nem magyar közt, minél nagyobb hézagott kell teremteni; ez lészen nemzetiségünk terjesztésének vagy legalább fentartásának egyetlen módja. Jó lessz, ha a Pesther Zeitung, a Zágrábi illir lap, és a posonyi tót ujság e gyönyörü conservativ programmot haladék nélkül terjeszteni kezdik olvasóik közt, jó lessz továbbá, ha bizonyos „fizetett poéták" (kérem a tisztelt szedöt e phrasist ki nem hagyni, mertazt bizonyos nagy reformer találta fel, ki azonban, mint az 1001 ejtszakák halásza, azóta nem kissé megszeppent a szekrényéböl kiszabaditott szellemtöl) tüstént megirják az augsburgi nénikének, hogy a magyarországi conservativek sokkal eröszakosabb csint akarnak a magyarországi nem magyarokon elkövetni, mint a dán kormány a Schleswigi sógorokon, mert mig emezeknél csak egy jövö dynastia körül forog a kérdés, addig a magyar conservativek egyenesen oda törekszenek, hogy magyarországban

létezö idegen elemeket a virginiai feketék sorsára juttassák. —

Ki hitte volna, hogy a magyar conservativek tartalék serege, még a szabadelvüek védelmére fog szorúlni! Ez azon csodák egyike, mellyek elöidézésére a conservativismus oly bámúlatos ügyességgel bir. Mondom neked szives olvasó, a vakok látnak, a siketek hallanak, és a halottak feltámadnak. —

Az egész dologban csak egyet nem birok eléggé csodálni: mikor nemzetiségünk palládiumáért nyelvünkért küzdöttünk, kik állottak elleneink sorában? a conservativek, és nem magyar szövetségeseik; — mikor alkotmányunk terjesztéséért, és a feudalis viszonyok megszüntetéséért fáradoztunk, kik képezék a conservativ párt föerejét? nem magyar szövetségeseik; — mikor a harczot közgazdászati térre vittük által, s kereskedésünk, és iparunk emeléséröl, függetlenitéséröl szólánk, kik számüzék mind ezen kérdéseket a politicai chimerák, és ellenzéki utópiák országába? — A conservativek, és nem magyar szövetségeseik. Vannak emberek, kik a históriát is tagadni szeretnék; de a történetek kérlelhetlen nemtöje, meg fogja mondani az utókornak, hogy minden jobb törekvés a conservativek és szövetségeseik ellen-

szegülésén törött meg. Es ezen emberek, kik sem okúlni, sem feledni nem tudnak, most egyszerre a nemzetiség palástya alá bujkálnak, hogy nehány feudalis rongyot, mellyek fölött siralmasan elzengett már Sz. Dávid hegedüje, a század gyalázatára, és nemzetiségünk vesztére, — igen is nemzetiségünk vesztére — megörizhessenek! — Kétségbeesetten kell a conservativ ügynek — legalább ész dolgában állani, midön már is kénytelen a nemzetiség palástjával takarózni. „Erklärt mir Graf Oerindur, diesen Zwiespalt der Natur!“

A felhozott körülmények a B. P. H. nak e rögtöni szerelmét nemzetisegünk iránt felette gyanússá teszik, s ámtegyünk egy kis kisérletet: valjon minö eredményre vezetnek nemzetiségi tekintetben kölcsönös következtetéseink; igy talán ama „figyelemre méltó eredeti fölfogású“ czikk megjelenésének titkos rugóira is rá bukkanhatunk.

Ugy veszem egyelöre ezen conservativ okoskodást, mintha öszintén lenne gondolva, mintha a lélekisméret szózata csakugyan megszólalt volna politicai elleneinkben, s ök nemzetiségünk megörzését politicai hitvallásuk föelvéül tüzték volna ki.

Ugy de mi egészen más következményekre

jutok, ha ezen okoskodás lántzolatán végig tekintek!

Megtagadni az értelmiség kifejlödésének eszközeit néptöl vagy néposztálytól, jogügyeit, vagyonát, becsületét, szabadságát, életét másokra bizni, kikhez rokonszenve bizalma nincsen, s a dolog természeténél fogva nem is lehet, — a parlamentaris és municipális önkormányzás jótéteményeiböl kizárni, — s elvégre minden józan status gazdászati doctrina legelsö, — s legnélkülözhetlenebb alapját, a föld birtok szabadságát, s függetlenségét megtagadni töle; ez nem annyit teszen e, mint a polgárosodás kellékeit, magával a polgárosodással ellentétbe hozni? nem annyit tészen e mint egy örökös köz falat vonni, az uralkodó Casta és a többi nép osztályok között? Nem annyit teszen e, mint ama ²/₃ részt oly térre állitani, melyen kölcsönös jogviszonyról szó sem lehet, s melyen a szükség elodázhatlan törvénye minden merényt szentesit? Ez azon politikai tan, melynek árát nagy brittania drágán fizette meg Irlandban, s mellyet napjainkban még a conservativek józanabbjai is undorodással útasitanak el maguktól, és én erösen hiszem, hogy ily doctrinák hazánkban sem fognak többé lábra kapni. —

Magyarország történetei az utólsó két év tizedben sajátságos képét mutatják, a politikai és társadalmi forrongásnak Europa többi nemzetei közt. Mig t. i. emezek állapotokért küzdöttek, mellyek által a kölcsönös jogok határai világosan kijelölve legyenek, s mellyek a hatalom és szabadság fölforgatott egyensúllyát helyre állitsák: addig a magyarnak minden erejét öszve kelle szednie, nem hogy jobb állapotokat honositson meg hazájában, hanem hogy hajdani dicsöségének egyetlen ereklyéjét, nemzetiségét — megörizhesse: — megörizhesse elöször egy fonák kormányzati rendszer ellen, melynek századok alatt nem volt mástörekvése, mint a magyar nemzetnek harczaiban, s álladalmi életében egyaránt nyilatkozó függetlenségi typusát elmosni, és a geographiai terjedelmére nézve Europa országai közt negyedik helyen álló, jövö fontoságára, és tömérdek segély forrásaira nézve pedig az elsök közé sorozható magyar birodalom anyagi és politikai kifejlödését rég elavúlt s a kor igényeivel semmikép öszve nem férhetö kormányzati maximáknak föl áldozni; — megörizhesse másodszor saját felei ellen, kik egy epikureus század ragálya által megvesztegetve, feledni tanúlák a forrást, melynek fényöket, nagysá-

gukat köszönheték; — feledni tanulák az ösöket, kiknek vérrel szerzett öröke, szennyes sybaritai saturnáliák segéd eszközévé vált; — feledni tanulák a hazát, mely nélkül a nagy világban számokra hely nem vala, s gyávarabszolgákkint idegen istenek oltárzsámolyához borúlának, készebbek a küldföld asztalának hulladékait fölszedegetni, mint saját házukban férjfiakhoz illö méltósággal és önérzettel a gazda szerepét játszani; — megörizhesse harmadszor ama zavargó elemek ellen, mellyek meghasonlásainkba, és elszaggatottságunkba bizakodva, a magyar hazában elég széles tért gondoltak találni fondorkodásaik torlátlan üzhetésére. Es miután a magyarnak sikerült nemzetiségének törvényes elesmerést szerezni, miután a felébredt nemzeti öntudat, minden akadályt diadalmasan leküzdött mit egyébiránt nem igazságos igényei méltánylásának, hanem részint saját erejének, reszint az europai viszonyokból kifejlett „parancsoló szükségnek" köszönhete; — Mi vala természetesebb, mint most már állapotai javitására is forditani egy kis figyelmet. — Mi tagadás benne? Nemzetiségünknek sok ellenségei vannak a hazában, de csak balgák, nem akarják átlátni, hogy ezen ellenségeskedés, nem annyira a fajok, mint az

állapotok különbségéből, és a nagy számnak jog kivüli helyzetéből ered. Tehát ellenségeinket nemzetiségünk iránt kiengesztelni, bennök e magyar haza, magyar alkotmány és egy casta által eddig csak egyedárúlag használt magyar szabadság iránt rokonszenvet ébreszteni, s ekként minden érdeket a köz haza nagy érdekébe olvasztani: — ez volt minden hazáját öszintén szerető magyar státus férjfiú föladata. Mi azt hivök, hogy ezen feladat csak azon jogok, és javak megadása által oldathatik meg, mellyek nélkül organicus nemzet-élet korunkban már nem is képzelhető, mellyek nélkül az álladalom politikai csajkája, mindig a véletlen, és egymás ellen fondorkodó camarillai coteriak kezeire van hagyva. Es a szabadelvü ellenzék e jogokat és javakat tüzte zászlójára, e tekintetben főleg ama szempontból indúlván ki, hogy az alladalmi lét organisatiója nélkül, a korszükségelte javitásokra, kivált financialis, és nemzetgazdasági ügyeinkben gondolni sem lehet. —

Es mit mondanak most conservativ elleneink? ök kik közül igen soknak csak nem rég jutott eszébe, hogy talán jó lesz egy kissé magyarnak is lenni, kik nemzetiségi harczainkban, mindig legyezgeték a nemzetiség ellenes

törekvéseket, kiket — kevés kivétellel, — mindig a magyar érdekek ellen látunk küzdeni, — ök mondom, most egyszerre szerelemre lobbannak, az általok annyiszor legázoltt magyar nemzetiség iránt, s ezt kiáltják, „nem kell adni a népnek értelmiséget, nem kell adni a népnek egyenlö igazságot, nem kell adni a népnek polgári jogot s föleg nem kell megoldani a népnek feudalis bilincseit, mert a két harmad rész idegen elem eröt vehetne a magyar nemzeten!“

Ugy de mondja meg valaki az isten szerelmére, mitsoda nemzetiség az, az mellyet csak az ázsiai butaság, és feudalis önkény eszközei által lehet fentartani? Megérdemli e az ily nemzetiség, hogy polgarisodott ember csak egy irgalmas kiáltást eresszen is utána? En részemröl szivessebben lennék Angol, Franczia, Spanyol, vagy német, mint illy körülmények közt csak egy perczig is magyar, pedig szeretem s féltem nemzetiségemet én is, mint a conservativ párt akármellyik, vagy valamennyi tagja öszesen. —

A dolog azonban teljességgel nem úgy áll, és a történetek csak egyetlen egy példát sem mutatnak föl, hogy a patrimonialis jog, patronatus, és feudalis hatalom minden esz-

közeiáltal valamelly népben nemzetiségi érzés fakasztatott volna, s szeretném látni azt a magyar földes urat, ki e conservativ politikával tót, német vagy oláh jobbágyait ötven év alatt olly magyarokká birná tenni, mint a minö francziákká tette a franczia alkotmány egy percz alatt Lotharingia, Elsass és Bretagne lakosait. —

Altalában véleményem szerint a nemzetiségnek két neme van; faj nemzetiség, és politicai nemzetiség, s úgy hiszem nem szükség bizonyitani, miként a polgári instituliok, és érdekek különbsége és egyenletlensége sokszor már meghasonlásokat idézett elö egy fajú nemzeteknél, mellyeket, sem az idö, sem a közös származás tudalma nem birt kiegyenliteni, mig a polgári institutiok, és érdekek egysége, a közös alkotmány, közös szabadság, és közös polgarisodás szükségének érzete a legkülönfajúbb népeket is egygyé olvasztotta. Példákúl szolgálhatnak amarra a hajdani görög köztársaságok, emerre pedig, América és Franczia ország.

Nem ez a conservativ politica, melyben á B. P. H. oly sok „figyelemre méltót“ talál, nem képes többé fenntartani nemzetiségünket. Söt ha valami, egyedül csak illy sötét elvek

alkalmazása képes a haza népességei közötti hézagokat tágitani; ha valami, épen ezen politica képes táplálékot adni azon ellenszenvnek, mellyel nemzetiségünk iránt sok nem magyar hazánkfiai, nem fajgyülöletből viseltetnek, hanem azért, mert polgári institutionkban, csak kény-uralmat látnak, mellyet egy kiváltságos osztály milliók rovására bitorol, mert jogkivüli helyzetökben, szemközt vannak állitva az alkotmányal, melynek paizsa alatt menhelyök nincsen, szemközt vannak állitva a hazával, mely őket fiainak s örököseinek nem ismeri, szemközt vannak állitva a nemzettel, mellynek álladalmi asztalára fölhordják ugyan a lakomát, de jó izü falatjaiban nem részesülnek. Ezt azonban talán fölösleg is mondanom, mert hiszen ezt conservativ elleneink is jól tudják. Es éppen itt fekszik a bökkenő. —

Igen is, itt fekszik a bökkenő. Ők jól tudják, hogy alkotmányos élet, és az eddigi rendszer, két egymással megférhetlen dolog; ők jól tudják, hogy ezentúl, vagy az alkotmányos jogok, vagy az absolutismus irányában, de minden esetre nivellálni kell, ők jól tudják, hogy kivált, ha a közteherviselés már nem igen messzire halasztható kérdése jogosan megoldatik, — vagy általános garantiákat kell nyúj-

tani a státus sáfárkodásával szemközt, vagy meg kell szüntetni az eddigi garántiákat is, hogy az adó megajánlási jog, vagy csak azokat illetheti, kik az adót megfizetik, vagy nem illethet senkit; ök jól tudják, hogy az anyagi reformok kérdésében nem lehet többé az anyagi érdekek képviseletét mellözni. Szóval ök jól tudják, hogy a kor szükségei az alkotmány kizárolagosságának alapjait megrenditették, hogy ezentúl úgy jogok, mint anyagi érdekek terén minden egyedárúságnak meg kell szünni, hogy az alkotmánynak vagy minden osztályokra ki kell terjedni, vagy az alkotmány megszünik jótétemény lenni a nemzetre nézve.

Még egyet találtam e conservativ okoskodásban, mi nekem nagy mértékben feltünt. Az ember azt hinné, hogy olly féltékeny szerelem mellett, minöt a fekete pánczélos lovag czikkében a nemzetiség iránt olly fennyen fitogtatni látunk, nem maradhat el olly nemü javaslat mi szerint tehát nemzetiségünk szilárditása tekintetéböl, legalább a magyar harmadrész minden haladék nélkül az alkotmány sánczai közé fogadtassék, ez volna ama hirtelen fellobbant conservativ szerelemnek legtermészetesb córollariuma, és semmi kétség benne, hogy 5,000,000 alkotmányos polgár jobban

megörizhetné a nemzetiséget, mint 4 vagy 5 száz ezer, kik közt egyéb iránt szinte sok idegen, és még több korcs elem van. Illyesmit azonban a legnagyobb erőködés daczára sem birtám a kérdéses conservativ okoskodásból kibetüzni. S az ötmillió magyarnak e mellőzésében hihetöleg azon ok lebegett fekete pánczélos lovagunk vagy is inkább a B. P. H. adó elött, hogy oly nép közül, melly jog nélküliség tekintetében egyenlö téren áll, ötmilliót alkotmány sánczai közé befogadni, 9 vagy 10 milliót pedig kivül hagyni még gonoszabb politica lenne, mint az alkotmányos jogokat általánositani, mert — az argumentumot nem nehéz kitalálni. E körülményt nem ezért emelem ki, mintha az alkotmány alkalmazásában illy különbség tételt elfogadhatónak vélnék — mentsen Isten, hogy Casták által szétszaggatott hazánkban új castát óhajtsak teremteni; — hanem kiemelem azért, hogy megmutassam, miként e hirtelen fellobbant szerelem nemzetiségünk iránt nem egyébb ürügynél, mellyel a létezését palástolni nem biró reactio fedezi szándékait.

Igen is ez igazi neve e politikának, s ne gondolja senki, hogy ezen irányt épen csak e különben elég silány fekete pánczélos czikkből

magyarázom ki; ez egy egész összefüggö rendszer, mellynek symptomait a B. P. H. minden hasábjain láthatni, s mellynek tüneményeire nem lehet a magyar közönséget, és az egész nemzetet, eléggé figyelmeztetni.

Ismétlem: a Conservativek tudják, hogy a sajtó leghatalmasb müszere, és emeltyüje az értelmiségnek, hogy a naponta terjedö és szilárduló felvilágosodás hamar megtanitani minden hazafit, érteni és követelni jogait, csak hamar elosztlatná ama homályt, mellyet a közép kor borúlatai még mindig terjesztenek társadalmi állapotaink fölött, tudják, hogy a sajtó által nevelt közvélemény pálczát törne az al kotmány és nemzetiség nevében gyakorlott monopoliumok fölött, ébren örködnék az igazság, törvény, szabadság és úgy a kormányzók, mint a kormányzottak politicai morálja fölött, szó val: hogy Sheridánnak a sajtó szabadságról mondott szép igéje, a legczáfolhatlanabb politicai igazságot tartalmazá; — a conservativek tudják, hogy jury mellett a polgárok vagyona szabadsága, élete nem függne többé, egy semmi törvényes garántiával meg nem kötött birói hatalom önkényétöl, melly — hogy egyéb úgy is eleggé ismert hiányok mellett csak egyet emlitsek — a vádlót és birót magában egyesiti, s

gyakran nem törvényes igazságból, hanem a vádlott politicai Katechismusából meriti itéletét; — a conservativek tudják, hogy általános képviseletet adni annyit tészen, mint minden polgári érdeket az alkotmány paizsa alá helyezni, a kiváltságok aristocratiája helyébe az érdem, értelmiség, munka aristocratiáját allitani, a polgári jogok és kötelességek közötti arányt helyre állitani, és a polgárokat a törvények alkotásabani tettleges részvét által kötni a törvények érdekéhez; s elvégre a conservativek tudják, hogy az örök váltság után a patrimonialis hatóság, és a feudalis rendszer többi maradványai sem álihatnának fenn; szóval: ök tudják, hogy mind ezen javitások, egy compact erös és szabad nemzetet teremtenének a magyar földön, mellynek sorsáról nem lehetne többé szabadon rendelkezni. Es itt lappang a legújabb conservativ politicának titkos rugója.

Ideje már, hogy némelly dolgokra nézve végkép tisztába jöjjünk egymással, miszerint a nemzet tudhassa, hogy mi körül forog sajátlag a vita, s hogy a vélemények, és palástolt vagy bevallott szándéklatok eme súrlódásában magát tájékozhassa.

Es itt ismétlem, miként a B. P. H. kérdéses czikkénél nem azért idözök olly soká mintha

azt magán véve valami különös figyelemre méltónak vagy a mellette fölhordott okfőket részletesb czáfolatot igénylőknek tartanám; hanem egyedül csak azért, mert ebben is symptomáját látom ama reactionarius rendszernek, mellyel ez úgy nevezett conservativismus a nemzet álladalmi életének kifejlődését gátolni törekszik. —

Conservativeink újabb időkben sokszor fenn hangoztaták a „korszerü haladás“ szükségét; ők elismerik, hogy az állapotokat javitani, s az álladalom czéljával szorosb összehangzásba hozni kell; elismerik, hogy ama jogzavart, mellynek viszonyaink iszonyú bonyodalmát köszönhetjük, el kell oszlatni; ők mindnyájan hő baráti az alkotmánynak és nemzetiségnek, s ha az ember őket szolni hallja, könnyen azt gondolhatná, hogy bennök az emberi nemnek új megváltója született, a philantropia úgy foly ajkaikról, mint a csepeg méz, ők sajátlag ugyan azt akarják, mit a szabadelvüek akarnak, csak hogy ők a kivihetőségnek más eszközeit, gyakorlatibb czélra vezető módját akarják követni; szóval: ha szavaiknak hihetne az ember, a conservativek és szabad elvüek közötti egész különbség csupán és egyedül a „miképen“ körül forog. —

Igen is, ők elismerik a haladás „parancsoló szükségét" s in thesi majd nem minden kérdésben egyetértenek velünk, hanem úgy vélekednek, hogy az ellenzék tacticaját nem lehet el fogadni. —

Máskor meg azt mondják, hogy nálunk a haladási ügy azért van ferde állásban, mert reform-kérdéseket nem a kormány, hanem az ellenzék kezdeményezi, illy esetben pedig a kormány részéröli engedés gyöngeség volna s a közhatalmak körüli józan fogalmak fölforgatására vezetne; szóval: hogy olly ellenzék mellett, melly a haladás zaszlóját megragadja, kormányozni lehetetlen.

Ismét máskor azt mondják, hogy p. o. a védegylet eszméjének van ugyan jó oldala is, de ök azt in thesi azért nem pártolhatják, mert túlságos követeléseket állit fel, s föleg mert az ellenzéktöl indúlt ki, még pedig nem a haza müipari erejének serkentésére, és a nemzet naponkénti szegényebbülésének gátlására; mentsen Isten! ez csak ürügy mellyel az ellenzék vétkes czéljait palástolni akarja; — hanem a védegylet keletkezett politikai demonstratio gyanánt a kormány ellen, melly az ellenzék rohanó dühe által magát elragadtatni nem akarja.

Nem lenne hossza vége a beszédnek, ha tovább akarnám füzni sorát ama negatióknak, mellyekkel az úgy nevezett conservativek a haladás ügyét megakasztani törekszenek. Náluk minden kérdésre kész a felelet: ez nem jó, amaz nem jó, mert az ellenzék ezt is amazt is csak demonstratio gyanánt állitja föl a kormány ellen, s ha Kossuth Lajos, vagy Deák Ferencz ma egy arcanumot fedezne föl, mely által az ausztriai kormány egyszerre megszabadúlhatna nyomasztó status adósságától a conservativek ezt is repudiálnák, mert az ellenzék czéljai nem lehetnek jók, s mindig csak a kormány ellen irányozvák. —

Minthogy azonban az ellenzék elleni recriminátiok fegyvere kissé már élét kezdi veszteni, s a közvélemény, a mennyiben t. i. ez által nem tyukodi vagy muraközi nemes atyankfiainak boros kancsója, sem a kormány fizetett creaturáinak megparancsolt hiszek egy Istene, hanem a haza értelmileg nagykorú független polgárinak roppant többsége képviseltetik — már rég pálczát tört fölötte, nem maradt egyéb hátra mint elvégre az álarczot levetni, s kereken kimondani, mikéni a conservativek sajátlag nem oda puskáznak, a hova kancsal szemeikkel czélozni látszanak; mert ök tulaj-

donképen a butaságot, a jogok anarchiáját, a feudalis zavart, a birói önkényt, a casta rendszert, szóval a közép kor minden iszonyait fenn akarják tartani; minthogy pedig valami okot csak kell mondaniok, lép vesszö gyanánt, a nemzetiséget biggyeztik ki a jámbor magyar közönség elébe. —

Ha a figyelmes szemlélö kissé mélyebben vizsgálja politicai viszonyaink csodálatos menetét, hamar rábukkanhat ama hézagra, melly a magyar conservativeket az ellenzéktöl elválasztja. —

A kérdés köztünk nem a „miképen" hanem a „mi czélra" körül forog.

Ez igen lényeges különbség; s ki e különbséget folyvást szemmel tartja, ki a conservativek mézes madzagával nem kenyerezteti le magát, könnyen meg fog gyözödhetni, hogy a conservativek politicáját egy utó gondolat vezérli, mellyet bevallani nincsen bátorságuk. Politicájuk rosz is gyáva is egyszersmind. —

Mi akarjuk a sajtó szabadságot, esküdtszéket, népképviseletet, örök váltságot; mert alkotmányt és szabad nemzetet akarunk.

A Conservativek nem akarják a sajtó szabadságot, esküdtszéket, népképviseletet, örök váltságot; ellenben akarják az értelmiség és

eszmék rabságát; a patrimonialis biróságot (mert hiszem a táblai, megyei, városi st. b. biróság sem egyéb) az aristocratia törvényhozási monopoliumát és a feudalis rendszert, mert sem alkotmányt, sem szabad nemzetet nem akarnak. —

A magyar aristocratia nem tarthatja fel többé az álladalmat, mert a XIX[ik] század szelleme kissé mást ért álladalmi élet alatt, mint Istenben boldogúlt jeles őseink banderialis rendszerét. A mai világban minden egyes ember biztos telket akarbirni, az álladalmi lét nagy mezején, s ha ezen igen természtes czélt el nem érheti, vagy ellenséget lát a köz állományban, ha t. i. elég értelmiséggel bir átlátni, hogy a polgáriság jogatlanúl tagadtatik meg töle, vagy — ha értelmi lát köre a polgáriság önérzetéig, vagy óhajtásáig nem terjed — közönyös marad a közállomány minden ügyei, ugy jó, mint balsorsa iránt, s ama politicai szenvedély, mellyet az illyenben az idö, és a terjedö felvilágosodás megérlel, bizonyosan nem-szerelem fog lenni azon álladolom iránt, melly czéljából kifelejtette a népet. Es a magyar aristocratia, melly eddigi álladalmi rendszerünknek alpháját és omegáját képezé, érezni kezdi, hogy a régi alapok ingadoznak

lábai alatt, hogy feudalis czafrangjainak csillámával isolálva maradt, hogy elaggott erejével, sem a régi romokat nem tarthatja fenn többé, sem az idö dagadó árjának gátott nem tehet, hogy tehát transigálni kell, még pedig az aristocratia saját érdekében. — Es eddig a szabadelvü, és conservativ párt közös téren állanak. A meghasonlás ott kezdödik, hogy a szabadelvüek transigálni akarnak a néppel, csak hogy az alkotmány, nemzetiség és a hazának törvényeinkben biztositott független államdalmi léte fenn maradjon; a conservativek pedig a népröl mit sem akarnak tudni, s inkább transigálnak az austriai kormánnyal, ha bár az alkotmányt, nemzetiséget és a haza törvényes függetlenségét adnák is oda egy kegyelemböl türt ideig óráig tartó tengéletért. Ebben fekszik politicánk lényeges különbsége.

Ebböl elég világos, miként a kérdés csak ugyan nem a „miképen“ hanem a „miczélra“ körül forog, és hogy a szabadelvü és conservativ párt közötti értelmülésröl szó sem lehet. Mi magyarországi ablakról tekintjük hazánk ügyeit, ök pedig austriai ablakról kandikálnak le. Es itt a legnagyobb bökkenö.

Ök tehát csak látszanak a haladás szükségét elismerni, mert ez által idöt reménylnek

nyerhetni; ök úgy vélekednek, hogy a ki idöt nyer, mindent nyer, s egy szerencsés véletlen az álladalom kerekét talán megint a régi feudális kerékvágásba viheti.

Félö azonban, söt a már is mutatkozó korjelek szerint bizonyos, hogy mig el szigetelt alkotmányos csatatérünkön egymással veszekszünk, addig hátunk megett az alkotmányon kivül álló milliókban új szellem, új irány fejlödik ki, olly szellem és irány, melly minthogy a századok ótai feudalis önkény elleni vissza hatásból ered, nem a mi irányunk, nem a mi szellemünk. Es valljon lesz e emberi hatalom, melly ezen iránynak és szellemnek kiszabhassa a határt, és ekkint parancsolhasson rá: „Eddig és ne tovább!“

Bizony bizony mondom néktek, hogy ha önként nem megyünk, tehát akaratunk ellen is menettetni fogunk, akár transigálunk akár nem.

A magyar haza 14 millio jogatlan gyermeke polgáriságot követel. Igaz ugyan, hogy e követelés nem nyilatkozik kérelmezésekben meetingekben, s hasonnemü demonstratiókban, de nyilatkozik a népnek úrbéri mozgalmaiban, az aristocratia iránti ellenszenvében, sorsávali elégületlenségében, a kornak halasztást nem türö alkotmányos és anyagi

kérdéseiben, a nemnemesek tetemes részénél naponta terjedö értelmiségben, a nemzetiség elleni mozgalmakban, a jogatlanok roppant számában és, — hogy ezt se feledjük — az aristocratia erötlenségében.

Tizen négy millió ember polgáriságot követel. Lehet e súlyosb argumentum a conservativek mától hónapig tengödö politicája ellen?

S a hazát, a nemzetiséget, az alkotmányt vagy e 14 millió fogja mogtartani, vagy le kell mondanunk a haza, az alkotmány, a nemzetiség jövendöjéröl.

14 millió ember polgáriságot követel. S e követelés jogczime örök lángbetükkel van beirva a természet szent törvényébe, a népek polgáriságrai hivatásába, a magyar nép százados szenvedéseibe, és áldozataiba, a történetek nagy tanaiba, és minden becsületes ember igazság szeretö szivébe.

S mi akarjuk, hogy ezen igazságos követelés teljesitessék, mert hazánk s nemzetünk újjá születését óhajtjuk; mert szabad, önálló és erös hazát akarunk; mert nem akarjuk, hogy törvényeink végrehajtása, vagy végre nem hajtása akár kormányi, akár megyei önkénytöl függjön, mert nem akarjuk, hogy egy austriai

minister tetszésére legyen bizva alkotmányunk legsarkalatosb elveit felforgatni, mert nem akarjuk, hogy egy önzö szükkeblü aristocratia, mellynek az egykori históriai diszböl s nagyságból már csak foszlányok maradtak, a hazát olly legelönek tekinthesse, mellyen csak az ö juhai legelhetnek; mert azt akarjuk, hogy a hazának joga legyen e 14 millio fiúi szerelméhez hüségéhez, bátorságához, mi viszont csak úgy lehetö, ha e 14 milliónak egyenlö joga leend a haza minden adományihoz, a felvilágosodás minden jótéteményeihez és az alkotmány minden áldásihoz; mert azt akarjuk, hogy minden hatalom eredeti forrására vitessék vissza; mert azt akarjuk, hogy a hazában „minden ember legyen ember, és magyar;“ mert e 14 millió nélkül nincsen sem kormány, sem haza, sem aristocratia, sem alkotmány; — mert e 14 milliónak naponkint erösbülö anyagi és erkölcsi súlya, nem sokára édes mindnyájunknak törvényt fog szabni, s nem kérdezendi, ha valljon a B. P. H. tulajdonosa, és a Veszprémi Káptalan tisztjei az úrbéri telket szeretik e jobban, vagy a nemesi jószágot, — hanem — ha magunk nem intézkedünk, majd intézkedik, úgy, mikent a benne századok óta megfertözött emberiség, minden fogalmat meg-

haladó szenvedései, és áldozatai, s a gyönyörü rendszerünk által benne meg érleltt népszenvedélyek intézkedni tanitandják. Es akarjuk mindezeket, mert haz nk ügyeit nem másunnan, mint épen csak magyarországi ablakról tekinthetjük.

Mi hazát akarunk, szabadot, függetlent minden idegen gondnokságtól, minden idegen önkénytöl, függetlent akár az austriai örökös tartományok érdekeitöl, akár báró Kübeck financialis speculatioitól; és ezen kivánságunk erejét meritjük törvényeinkböl, mellyekben magyarország függetlensége, consistentiaja, önkormányzása mindannyiszor biztosittatott. Es ezt a koronának is akarnia kell, mert erre 14 fejedelmi eskü kötelezi.

Es mivel szabad független hazát akarunk, akarunk alkotmányt is, még pedig nem árnyék alkotmányt melly meddö küzdésekben fárassza ki a nemzeti eröt a nélkül azonban, hogy az elpazarlott tömérdek idönek, olly sok szép eszme-súrlódásnak és hazafiúi expectoratiónak legkissebb eredménye lenne. S mellynek gyümölcseit akár a kormány inertiája, akár egy austriai statuskontár loyalis ellenszenve minden alkotmányos mozgalom iránt, meghiusithasson; — nem oligarchiai alkotmányos torzké-

pet, melly jogot adjon egy aránylag igen csekély castának 14 millio ember erszényéről önkényesen rendelkezni, terheket, mellyeket maga viselni nem akar, mások nyakába róni, s a polgári szabadságot, és annak minden következményeit egy kiváltságolt osztály monopoliumává tenni; hanem akarunk alkotmányt, mellynek minden igéje megtestesüljön, mely — mint izmos tölgy — mélyen verjen gyökeret a nép szivében, melynek szilárd köszálára a legszegényebb haza polgár is bizton épithesse szerény viskóját, melly világosan kijelölje mindenkinek alkotmányos jogkörét, s mig az egyesnek bástyáúl szolgál a sarcz, és minden néven nevezendö önkény ellen, egyszersmind mindenkit másnak jogát is tisztelni tanitson. Olly alkotmányt akarunk, melly a hazát mindenki hazájává tegye, melly béke idején áldott böség szarujával a nemzet minden tagjára árassza a szabadság, és polgárisodás szent áldásait; a vész óráiban pedig a lelkesedés fegyverét nyújtsa minden hazafi kezébe. —

S mert illy alkotmányt akarunk, természetes, hogy annak feltételeit is akarjuk. —

Akarjuk elöször is a gondolat, a sajtó szabadságát. En — igénytelen meggyözödésem szerint — a sajtó szabadságot

(természetesen szabályozva a törvény hozó hatalom által) legelső legsürgetőbb szükségeink közé sorozom. A sajtó szabadságot ma már a legtekervényesb útakon járni szerető sophistica sem képes többé a népiségen, és polititicai nemzetiségen nyugvó alkotmányos léttől elkülönözni. A gondolat, a vélemények szabadsága korunkban nem csak köz értelmülés eszköze, hanem kormányzati medium is egyszersmind, s ezt a kormány embereinek is meg kellene jegyezniök. De fölöslegesnek tartom a sajtó szabadság védelmére a szót pazarolni mert a kinek szeme van nézzen körül; kisérje figyelemmel a tudományok, hasznos ismeretek, az összes irodalom elömenetelét, a közszellem, a polgárisodás állapotját olly nemzeteknél, hol a teremtő legnemesb ajándéka, a gondolat nem tartatik a hatalom zsoldosai által rabságban, s hasonlitsa azon nemzetek szellemi állapotjához, mellyekre még nem viradt a gondolat szabadságának arany reggele. Itt — ugy hiszem — minden álokoskodásnak ell kell némúlni. Az önkény sötét szelleme sok roszat árasztott már az emberiségre; leggonoszabb remekét azonban akkor hajtá végre, midön fölfedezé az eszközt, az istenség hasonmását, az ember — fogalomnak elsajátithatlan attributumát, a lel-

ket bilincsbe verni. E bilincset eltördelni nem csak joga, de kötelessége is minden népnek, minden embernek. —

Sokat beszéltek mások, sokat beszéltünk mi is a kormány és organumainak felelösségéröl. Mintha bizony egy, még olly szigorú, három vagy négy soros törvénykével e felelöség biztositva lenne; mintha a hatalomnak nem lenne ezer módja e felelöséget kijátszani. Tudjátok e miben fekszik sajátlag p. o. az ángol kormány felelösége? A közvélemény mindenható erejében, melly épen úgy kicsikarja ma egy tory — kormánytól a gabna — törvények megszüntetését, miként lesújtja holnap a Wigh-Ministeriumot, ha rokon szenvét töle megvonja. S e közvélemény a szabad gondolat organumaiban, a sajtó termékeiben nyilatkozik. Azonban alig ha nem épen ez a conservativek legnagyobb argumentuma a sajtó szabadság ellen. —

A Conservativek a fekete pánczélos lovag vallomása szerint — nem akarják a sajtó szabadságot egyebek közt azért is mert ez által a nem magyaroknál is értelmiség fejlödnék ki, mert közöttök is Kossúthok, Széchenyiek támadnának. Igen jellemzö, hogy ök épen attól félnek léginkább, mitöl mi legtöbbet remélünk.

Ők azt hiszik, hogy a nem magyaroknál fejlödhető értelmiség, a magyar nemzetiség ellen fordúlhatna. Mi pedig azt hiszük, hogy a fejlődő értelmiség egy magasb álladalmi élet, a politicai nemzetiség szükségének érzetét fogja felkölteni keblökben, s megkivántatni velök azon alkotmányos javakat, mellyeket nékik a magyar hazában csak a magyar nemzetiség adhat.

Es mivel mi ekkint vagyunk meggyözödve, ám, hadd terjedjen nem magyar hazánkfiainál is az értelmiség, hiszen nekiek a gondolat, a vélemény szabadságához szintolly elsajatithatlan joguk van, mint nekünk; hadd üzenjen harczot a sajtó az elöitéletek országának; hadd ostromoljon, minden fonák kormányzati rendszert; hadd taszitsa le a rosz kormány férjfiút bitorlott polczáról; hadd süsse a szégyen lemoshatlan bélyegét a lélekismeretlen, gyáva jogtaposó biró homlokára, ki siró, és igazságért rimánkodó özvegyek és árvák véres könnyeiböl s az elnyomott ártatlanok keserü fohásziból vegyitette két emeletes palotájának meszét; hadd tiporjon leminden bitorlott álfényt, büntessen minden erkölcstelenséget, s lobogtassa nemesis szövétnekét azok fölött, kik szentségtelen lábaikkal az emberiségen gázolni, dög-

vészes lehelletökkel az erényt megmérgezni, mogorva önkényökkel minden szabadsági fogalmat felforgatni törekszenek; hadd tárja fel az ismeretek végetlen mezejét az emberi szellem elött, mellyet négy fal közé zárni, ugy sem sikerült még semmi földi hatalomnak. A köz morál törvényszéke megvesztegethetlen, a közvélemény szava Isten szava; ebben nem csak a kormányzottak, de a kormányzók is legerösb paizsukat találandják, mert áltatás minden más alkotmányos garántia a hatalom ellenében, áltatás minden kormányzati rendszer a nemzet ellenében, mig a kölcsönös értelmülésnek e mindenható emeltyüje nem játszandja a közvetitöi szerepet, mig a szabad sajtóban nyilatkozó közvélemény nemzetnek s kormánynak egyetemben irányt nem mutat.

Akarjuk másodszor az esküdtszéket. Akarjuk pedig azért, mert a birói hatalom, a mennyiben a vétségek megállapitásáig terjed, nem illethet senkit, mint kizárólag a népet, mert nem akarjuk, hogy ezentúl a vádló és biró egy legyen, s mert azt akarjuk, hogy az eddigi igazságszolgáltatási Bábelnek — kivált fenyitö perekben — vége legyen, hogy a kormánynak ne legyen módja egy megye tiszti

karát hivatal vesztéssel fenyegetni, ha egy bevallott váltóhamisitót a vizsgálati fogságból ki nem szabadit; s akarjuk már csak azért is, hogy egyszer már 12 becsületes polgár, vagy paraszt is tarthasson itéletet a leg újabb divatú palétotban, és gláce keztyüben pávázó méltóságos vagy tekintetes, és vitézlö bünös fölött. Ám tegyünk kisérletet: mellyik esetben lesz a hon polgár élete, vagyona, becsülete jobban biztositva? Mellyik esetben lesz a bün szigorúbban és igazságosabban büntetve?

Akarjuk harmadszor az általános képviseletet. Ohajtjuk pedig azért, mert ezt sajátlag nem is lehet nem akarnunk. Rokon szenv a népben csak úgy lehet törvényei iránt, ha ezek saját anyagi és szellemi szükségeinek érzetéböl folytak, ha megtartásukhoz saját érdeke köti. Ellenben benne soha sem leend rokon szenv olly törvények iránt, mellyek egy hóditó szerepet játszó Casta által mintegy ellenséges kézzel tukmáltatnak nyakára. Akarjuk tehát az általános képviseletet, hogy a népet szorosb érdekek kössék a törvények megtartásához hogy az alkotmány szünjék meg zsarnoka lenni a népnek, hanem ezt az álladalmi életnek egy magosb fokára állitván, keblébe forró szerelmet öntsön a haza, a törvé-

nyek, a közös szabadság iránt. Akarjuk továbbá azért, hogy a hazában létező idegen elemek értelmisége, mellyektől a B. P. H. fekete pánczélos lovagja annyira fél, a nemzetnek és a nemzet közös érdekeinek megnyeressék. Es elvégre akarjuk azért, mert sokat akarunk, mit általános képviselet nélkül soha, de soha el nem érhetünk, miután született törvényhozói osztályunk nem csak hajdani erejéből, hanem törvényhozói bölcsességébül is kifogyott.

Akarjuk negyedszer az úrbéri tartozások örökös megváltását országos erővel és minden feudalis hatalom megszüntetését még pedig a mennyire lehet haladék nélkül, mert — denique ha magunk nem megyünk tehát menettetni fogunk. —

Es mint ezt akarjuk azért, mert jogban, és jellemben szilárd, erőteljes, haza szerető alkotmányos népet akarunk. — Akarunk pedig illyen alkotmányos népet, mert mindenek fölött a magyar nemzetiséget akarjuk. Ez nem olly csodálatos, mint a conservativeknek nemzetiség iránti legújabb szerelme, de minden esetre természetes.

Foglaljuk egybe már most mind a conservativ, mind az ellenzéki okoskodást.

A conservativek azt mondják, tót, rácz,

oláh, német hazánkfiainak: mi nem akarjuk megadni nektek az értelmi kifejlődés eszközeit, nem akarjuk, hogy nálatok elmék és tehetségek támadjanak, maradjatok buták, tudatlanok, müveletlenek, mi bezárjuk elöttetek a szellemek országát, csupán és egyedül csak azért, mert nem vagytok magyar ajkúak.“

„Mi azt akarjuk, hogy ezentúl is egy kiváltságoltt casta birói farkasgúsának fenyitéke alatt álljatok; ti nem fogtok birákat kapni, kikhez bizalmatok lehessen, kiktöl szigorú pártatlan itéletet remélhettek; életetek, vagyonotok, becsületetek ezentúl is, nagy és kitsiny zsarnokaitok önkényétöl függend; s csak a kegyelem útja marad nyitva elöttetek; minthogy pedig a trón lépcsöin is ellenségeitek adják a tanácsot, ott se reméljetek igen sokat: mert lám ti nem vagytok magyar ajkúak.“

„Mi nem adunk nektek képviseletet, nem adunk polgáriságot, mert közöttetek, kivált a királyi városokban értelmiség is van, nekünkpedig ezen értelmiség nem kell; hagyjatok bennünket gazdálkodni; mi majd meg irjuk az árjegyzéket, ti csak fizessetek; mi gondotok arra, mire költjük fillérjeiteket? Titeket Isten arra teremtett, hogy a mi tivornyáink árát megtéritsétek, és engedelmesked-

jetek, bennünket pedig arra, hogy véres véritékkel szerzett pénzeteket elköltsük és nektek törvényeket szabjunk, mert lám ti nem vagytok magyar ajkúak.“

„Mi nem engedjük meg, hogy úrbéri tartozásaitok országos erövel megváltassanak hogy a szolgaságnak házából kiköltözzetek, hogy nehéz munkával és veritékkel termékenyitett földeteket valaha sajátúl birni remélhessétek, nem engedjük, hogy a szabadság napja valaha rátok viradjon, hogy a szabadság örök jelképének a végetlen égnek, egy darabka szabad földnek, mellyet szeretettel hazátoknak nevezhessetek, szabadvéreknek, szabad magzatoknak örülhessetek; mert hiszen ti nem vagytok magyar ajkúak!“

S valljon mi lenne majd illy doctrinák természetes eredménye? Az hogy a Tót, Rácz, Oláh pap nem sokára egyházi szó székröl papolna hiveinek dolgokat, mik alkalmasint nem a nemzetiség erösbitéseül szólgálnának. Ök ekkint szolnának, s teljes joggal szolnának igy: „Ti magyarok akartok lenni? azokhoz akartok szegülni, kik századok óta forgatják az önkény ostorát fejetek fölött? Olly nemzetiséget akartok felvenni, melly magát csak a hóditás fegyverével tarthatja fenn, csak a rab-

szolgaság bilincseivel bástyázhatja körül? Melly azért tagadja meg tőletek az értelmiség eszközeit, mert értelmiségtöktől rettegnie kell? azért az egyenlö jogot, és igazságot, mert bün rovásán elsö helyen áll azon öntudat, miként ö századok óta elnyomótok vala? azért a képviseletet, és polgáriságot, mert talán eszetekbe juthatna máskép élni törvényhozói jogotokkal, mint a miként ezt ö eddig gyakorlá; és azért a birtokot, mert ez által ti is szabad fiui leendnétek a hazának? s valljon mit fogna erre ama 9 vagy 10 millio felelni? Hiszen a feleletet meg van már adva Lengyel országban, s meg van adva törvényeink tanúsága szerint már édes magyarhazánkban is. —

Mi pedig ezt mondjuk: „Imé mi megkinálunk titeket az értelem, az igázság szolgáltatás, a törvény alkotás, a föld birtok szabadságával; megkinálunk titeket alkományos polgárisággal, politicai nemzetiséggel, s mind azon javakkal, mellyekkel ez a haza polgárait elárasztja; s mindezekért nem kivánunk egyebet, mint hogy a hazát, melly titeket ezennel ünnepélyesen édes gyermekeiül fogad, s a nemzetiséget, melly titeket politicai nagy korúsággal megajándékoz, szeressétek, és velünk egyetemben oltalmazzátok. — Am lássák, mellyi-

künk nyeri meg elöbb ama 9 vagy 10 milliót a nemzetiségnek.

Imé kimutattam a különbséget az ellenzéki és conservativ politica között; meg mutattam, miként a nemzetiségi ürügy csak egy kis diversio az absolutismus, és vele szövetséges magyar conservativismus czéljainák patástolására. A reactio, a politicái bontás ezen rendszere, nem az ellenzék egy vagy más eszméje, hanem a magyar alkotmány, és az ország consistentiája ellen van irányozva; és a conservativek csak azért szegödtek ezen rendszer bérszolgáivá, hogy arczra esett feudalis jogaik néhány töredékeit még — bár mi rövid idöre is — meg menthessék. —

De mi nem hisszük a rendszer sikerét, mert a mi szövetségünkben vannak a polgárisodás eszméi, a kor s egy ki fejlettebb társaság szükségei, és a jogatlanok milliói. Azért mi bizony egy cseppet sem félünk a conservativek gyáva politicájától. —

A nemzet pedig itéljen és válasszon.

Népképviselet.

Elsö fejezet.

Haladásunk fö akadályai.

Ritkán merült fel történeteink folytában olly és annyi nemes lelkesedés, mint mennyit nemzetünk életének utolsó 20 éves szakában fölmerülni láttunk.

Másutt egy nemesb társasági állapot eszméit áthághatlan közfal zárta el a kiváltságos osztályoktól; nálunk ezen eszmék a kiváltságos osztálynál találtak fogékony keblekre.

Másutt véres okfökkel s minden társasági rend felforgatásával kelle a születési aristocratiát meggyözni arról, hogy kiváltságolt helyzete nem fér meg egy müveltebb és nagyobb igényü polgáriság eszméjével; nálunk maga az aristocratia, vagy legalább annak jobb része nyujtott kezet, minden a század szelleme által igényelt politikai és társadalmi javitásokra.

E sajátságos tünemény egyetlen az összes történetben, s habár el nem törleszti is az apák büneit, mellyek igen mély nyomokat véstek a nemzet életébe — de minden esetre szép tanuságot tesznek arról, hogy a fiak mélyen érzik a hézagot, mellyet öseik közöttök és más polgárisodott nemzetek közt hagyának.

S ennyi lelkesedés, ennyi nemes áldozatkészség mellett — mert olly javakról lemondani, mellyet a századok élvezés és a társaság tényleges rende sajátinkká szentelt, bizonyára megérdemli az „áldozat" nevet, miként van az mégis, hogy nem birunk helyből mozdulni hogy minden üdvös törekvéseink csak jámbor óhajtások maradnak?

Pedig annyira halljuk már minden oldalról, miként eddigi állapotunk, ha még sokáig tart, nem csak alkotmányos létünket, hanem nemzeti fenállásunkat is végromlással fenyegeti, hogy elvégre nem csuda, ha bizonyos neme a pessimismusnak kezd a hon legjobb fiaiban is a haza jövendöje iránt ébredezni.

Sok kisérletet tettünk már ujabb és legujabb idöben nemzeti ujjaszületésünk elökészitésére; de minden kisérletünk ugyan azon okok élén szenvedtek hajótörést, mellyekből sajátságos állapotunk ered.

Tudom, mi kényes dolog — akár magunkat, akár a kormányt, akár az alkotmányos ügyet tekintve — ezen okokról nyiltán szólani; nem azért, mintha az embernek a „hatalom komor tekintetétöl“ vagy a hazai közvélemény — a mennyiben illyesmi létez — boszújától kellene tartania, hanem mert illy revelátiok eredménye vajmi sokszor fölötte kétes.

En azonban félre teszem — bármi fontosnak láttassék is — ezen tekintetet; mert épen a crisis pillanatában szükség a betegség természetét s egész kiterjedését ismernünk.

Férfiakhoz nem illik akár a halál veszélyeitöl is visszaborzadni; de ferfiakhoz magukat gyáván megadni sem illik, kivált ha nem veszett el minden kilátás, hogy kissé hatályosb gyógyszerrel a nemzet élete még megtartható.

E végre pedig mellözhetlenül szükséges tudni, hogy voltakép honnan fenyeget a halálos veszély.

Szomorú dolog, de úgy van. Bennünket az ég igazságos ostora ért utól; mi öseink büneiért lakolunk illy keşerün, örök tanubizonyságául annak, hogy él a Nemzetek felett egy halhatatlan Nemesis, kinek boszuló karja utól éri az apák büneit a késö ivadékban is.

De nem tüztem ki czélomúl öseink bün

lajstromát elsorozni: elég lesz az eredményt, mint jelen szomorú helyzetünk közvetlen forrását, néhány szóval megemlitenem.

Akármerre fordul vérrel szerzett s vérrel áztatott hazájában a magyar — s itt épen csak a „hivatalos" nemzetet értem, csak azt, mellynek az alkotmány jogokat ád, t. i. a nemességet — mindenütt csak titkos vagy bevallott ellenszenvekkel találkozik.

A mult kor feudalis alkotmányai közt az egyetlen magyar az, melly a század szégyenére még mai nap is fenáll; és ezen feudalis alkotmány nem csak az ország politikai szerkezetét, hanem egész társadalmi rendszerünket is végig áthatotta.

Minden hatalom, mellynek bizonyos ellensúlya nincs, természeténél fogva egész terhével azokra nehezül, kiket a sors alája helyezett.

Eddig Magyarországon minden hatalom a nemességben központosult. A nemesség alkotja országgyülésen a törvényeket; a nemesség utasitja a megyei követeket; a nemesség ajánlja meg az adót, mellyet azonban csak a kivaltságtalan osztályok fizetnek, — és a katonaságot mellytől azonban iszonyúan szabadkozik; a nemesség magyarázza s hajtja végre úgy a törvényeket mint a felsöbb rendeleteket;

a nemesség kormányozza a megyéket; a birói hatalom a nemesség kezében van; földesúri hatosága körében a nemesség fél is biró is egyszersmind, s elvégre — hogy semmi se maradjon ki — a rendörséget is a nemesség kezeli, minélfogva csakugyan csodálatra méltó rend is van a szabad magyar hazában.

Illy minden mértéket haladó központositása a közhatalmaknak egy osztály kezében oda vezetett, hova illy természetellenes viszonynak szükségkép vezetni kell, t. i. hogy a nemesség nem ismervén többé azon határt, mellynél a józan okosság megállapodást parancsol, a haza millióit politikai semmiségbe sülyesztette.

Ennek többféle szomorú következései lettek.

A királyi városok — mellyek úgy is kezdet óta vagy idegen elemet képeztek a hazában, vagy legalább a nemességgel szemközt lehetöleg elszigetelék magukat, századok óta egyetlen czélnak tekinték: magukat az aristocratia feudalis önkénye ellen biztositani.

A királyi városoknak eredetileg egy igen magasztos vágy adott létet: t. i. elsö királyaink óhajtása, a harczos magyar népet keleti vadságából rendezett állodalmi életbe vezetni át, s szilaj természetét a polgárisodás eszközeinek befolyásával szeliditeni,

Am de a — főkép idegen elemekkel betelepitett — királyi városok nem csak a béke és polgárisodás müveit hozák magukkal e hazába, hanem hozának idegen szellemet is, mellyel a magyar soha sem tudott egészen megbarátkozni.

A városok elszigetelt állásuknál fogva főleg királyi pártfogásra valának utasitva, s ekként természetesen olly erőt kelle képezniök, mellyre viszont a királyok is a nemességgel szemközt különösen támaszkodhatának.

Ebből kölcsönös féltékenykedések eredtek, mellyek vörös fonalként fonódnak végig történeteinken, s mellyek nem igen valának alkalmasak arra, hogy az idegen elemü lakosságnak a nemzetteli összeolvadását elősegitsék.

A szabadságban gyakran mértéken túl csapongó Magyarország nem örömest látott egy új hatalmat keletkezni hazájában, melly a királyi hatalommal szövetkezve a szabadságra nézve könnyen veszélyes lehete.

A városok ellenben nem nagy rokonszenvvel viseltetének olly nemzet iránt, mellynek szabadságróli fogalma olly kevessé illeszkedheték a polgári rend létéhez.

E kölcsönös féltékenység olly ellentételes helyzetbe hozá a városokat a nemességgel

szemközt, miszerint — míg a nemesség századokon át magát a hazával és alkotmánynyal azonitá — az alatt a városok végkép elszokták érdekeiket a nemességével közöseknek tartani, s folyton sovár szemekkel pillantottak fel a magas pártfogókhoz, kik tellyes készséggel siettek is a várakozásnak megfelelni.

Igaz ugyan, hogy ez által a városok politikai súlyának végkép el kelle enyésznie, a polgári rendnek függövé lennie a hatalom önkényétöl; de ezen körülmény is csak tágitotta a hézagot s nevelte a kölcsönös elkeseredést.

Törvényeinkböl tudjuk, miként a nemesség a városok elszaporodását minden telhetö módon gátolni törekedett.

Tudjuk azt is, hogy a rövidlátású aristocratia elvégre a városokat országgyülési szavazatuktól is megfosztotta.

S ez által — kivált a jövendöt tekintve — nem csak az alkotmány fosztatott meg egyik legerösb támaszától, hanem a polgári rend érdeke is egyenes ellentétbe hozatott az alkotmánynyal s mód nyujtatott a hatalomnak — ha ez az alkotmányt és nemzetiséget kormányzati rendszerére nézve alkalmatlannak tartaná — phalanxait a haza saját keblében állitani föl az alkotmány ellen;

Mennyire kellett illy visszás körülmények közt a városokban a közszellemnek is eltörpülni, szükségtelen magyarázgatni, mert szomorúan bizonyitja napjainkban ama körülmény, miszerint azon reformok, miket a nemzet a városok képviselete és rendezése körül létesiteni óhajtott, sem birtak a polgári rend indolentiáján erőt venni.

Igaz ugyan, hogy itt ott a városokban is kezd már a hajnal szürkülni; de a legnagyobb részben még mindég sötét éjfél uralkodik.

Igy állunk a királyi városokkal.

S valljon mikép állunk a föld népével?

Ugyan urak, ismeritek-e ezt a népet, mellynek urai, „atyái“ vagytok, mellyet mindentől megfosztottátok, minek az ember előtt becse van: mellyben urbéri foltozásaitokkal csak homályos vágyakat ébresztettetek, de nem rokonszenvet alkotmánytok iránt?

Ismeritek e ezt a népet, mellyet szazadokon által olly égbekiáltólag legázoltatok?

Sokan szeretik mondogatni, hogy a földesúri viszony az ős patriarchális élet jellemét viseli.

Am de valljon hányan szoktak megfordulni jobbágyaik viskóiban, hogy ama dicsőitett patriarchiális élet jellemét tettekkel fejezzék ki?

Hány jelen meg vigasztaló angyalként beteg jobbágya vagy jobbágynöje ágya felett?

Hány siet emberszeretö segélyt nyujtani nyomor és inség idején szenvedésekkel küzdö helotáinak?

Hánynak jut ideje a nép gondolkodásával, érzelmeivel, vágyaival, szükségeivel, szellemi és erkölcsi képességeivel megismerkedni?

Ez volna azon patriarchális viszony, mellyel a népet talán — de csak talán — ki lehetett volna engesztelni ama rabszolgai állapottal, melly mindenütt eltünt már a polgárisodott föld szinéröl, s melly csak hazánkban áll még fenn, utmutató gyanánt, mellyen az utas megolvashassa, hogy midön Magyarország határain átlép az ázsiai barbárság küszöbére lépett.

Hogy illy népet a nemzet nem tekinthet politikai erejü támaszának, szükségtelen magyarázgatni.

Illy népre nézve a haza, az alkotmány üres hang vagy legfölebb gyülölet tárgya, s a nemzetiség, mellynek rá nézve semmi jótékonysága nincsen — elötte közönyös.

Illy népnek rokonszenvei nincsenek, vagy ha vannak, általuk bizonyára nem kényuraihoz vonatik, hanem azokhoz; kik öt zsarlói ellen némileg ótalmazzák.

A nemesség tehát illy roppant ellenséges elemek közé állitva, elszigelten áll alkotmányával, politikai törekvésével, s mindazon magasztos ösztönökkel, mellyek öt a szabadság bajnokává szentelik.

Simea társasági meghasonlás első leglényegesb forrása tehetetlenségünknek s legsúlyosb akadálya haladásunknak.

Második akadály: a nemzetiségünket körülzajgó antipathiák.

Es kell e itt valamit bizonyitani? — Nem szólnak-e érthetöleg az utolsó évek eseményei? Pedig politikai institutióink nem ollyneműek, hogy ezen antipathiákat kellöleg ellensúlyozhassák; nemzetiségünkkel mindeddig semmi édesgetőszert nem birtunk öszekötni; nemzetiségünk mellet csak alkotmányos jogunk s egy évezredes politikai lét szól; de szükségtelen magyaráznom, hogy a jognak kevés ereje van, ha a körülmények hatalmától és a nagy tömegek rokonszenvétöl nem támogattatik.

Harmadik forrása gyöngeségünknek s akadálya haladásunknak: Ausztria politikája.

Itt a legkényesb húrt penditem meg, mellynek illetése sokakban fájdalmas idegrángást szokott okozni.

Szólok s szólanom kell azon politikáról, melly számos polgártársaink öszintén vagy csak önzöleg vallott véleményében olly tért nyert, hogy napjainkban már a hazafiság jellemét is kétessé tevé.

Elsorozni: minö eszközökkel jutott az austriai ház Magyarország trónjára? miként vivatott ki a királyi örökösödési jog és pragmatica sanctio elfogadása? miként törültetett el az arany bulla 31 szakasza? miként hozatott be az állandó katonaság? stb. — nem tartozhatik ezen értekezés tárgyai közé; elég lesz megjegyezni: hogy — ha öseink nem ollyanok lettek volna mint a minök voltak — mind ezen események nem sikerültek volna; vagy — ha öseink ollyanok lettek volna a minök nem voltak — csak olly alkotmányos biztositékok mellett sikerülhetének, mellyek mind a trón mind a haza jogainak erös védbástyáúl szolgálandának. Mindezekröl szólni most már céltalan s meddö kifakadásokra vezetne.

Engem bizonyára nem vádolhat senki tulságos rokonszenvvel ama politikai tanok iránt, mellyeket Ausztria Magyarország irányában három század óta követett; de ha egy részröl öszintén bevallom, hogy Ausztria országlási rendszerének barátja nem vagyok, — más

részről meg mellőzhetlennek tartom ama forrásokat is kimutatni, mellyekből e rendszer erejét meritette, — s azon okokat megemliteni, mellyeknél fogva e rendszer annyira élre lön állitva.

Történetlapjaink s törvényeink egyaránt mutatják nyomait ama véres gazdálkodásnak mellyet őseink — kiknek hamvai azonban nyugodjanak békével — hazánkban véghez vittek. S valljon gonoszabb joggal élt e Austria, midőn Magyarország után terjeszté ki sovár kezeit, mint őseink, midőn a perpetua subditela által hazánk millióit rabszijra fűzték? vagy mikor a dölyfös Zápolya János és féktelen párthiveinek féktelen becsvágya egy ephemer királyság béreül a törököt — kinek kezein még Mohácsnál elvérzett höseink vére párolgott — hozá nyakunkra?

Nem volt e Magyarország alig egy emberkorral a diadalmas Hollós Mátyás után a legborzasztóbb pártvillongások martaléka?

Nem egymást dúlták, nem egymás vérében fürödtek e Arpád s dáliáinak unokái, hitszegőleg megfeledkezvén ama szövetségről, mellyet őseik egykor saját vérök poharával pecsételének meg?

S nem kétszázadig dulakodának e a hon kebelében saját hütlen fiai?

Igényelhettek e tiszteletet a jognak, melly csak erőszaknak szolgált zászlóul, — s a törvénynek, mellyet minden feudalis kényúr szabadon felforgatott?

Bátran merem állitani miként — ha őseink nyomorú önzése Magyarország erejét szét nem darabolja, ha akár a keleti akár a nyugoti hóditásoknok compact nemzeti erőt birunk elibe állitani, ha alkotmányunk más érdeket ismert volna mint a dölyfös oligarchiai igények legyezését: úgy sem Erdély nem szakadt volna el tőlünk, sem idegen gyámság alá nem jutottunk volna, s a magyar király alkotmányos trónja ma is Budán sugárzanék, körülbástyázva egy alkotmányos nemzet szerelmével s fedve a törvény érczpajzsával tiszteletet adva minden jognak s tiszteletet parancsolva minden hazapolgárnak nemzetfeletti hasonértékü joga iránt.

Am de találkozott e Ausztria compact nemzeti erővel csak egyszer is Magyarországon?

Nem a honnak tulajdon fiai voltak e azok, kiknek segélyével a nemzetet megigázta?

Ausztria Magyarországon azon „divide et impera" féle kormányzati elvet követte; úgy de lehetséges e ezen elvnek alkalmazása ott,

hol egy nemzet egyesült s szilárd kitüréssel kivánja fentartani szabadságát.

Kormányozhatta-e volna Ausztria valaha Magyarországot másként mint alkotmányosan, ha saját gyöngeségünkből és meghasonlásainkból nem meritette volna erejét?

Tisztelhetett-e kormány jogokat, mellyeket nem tisztelt senki, s tarthatott-e fen jogokat, mellyeket a pártok rongyokra téptek, s mellyeket mindenki a maga hasznára igyekezett magyarázni?

Es tisztán emberi szempontból tekintve a dolgot, magyar törvényes értelemben alkotmányosan kormányozni nem annyit tett-e, mint egy felfuvalkodott oligarchiát legyezni, az aristocratia feudalis önkénye előtt arczra borulni; az alkotmányból kiszoritott millióknak pedig dictálni a törvényt a kötelességet, az életet és halált?

Ausztria országlási elveit nem akarom a politikai moral, nem a népek igazság érzetének mérlegén mérni; én csak annyit mondok, hogy politikájának tévedéseit polyglott birodalmának álláspontja és azon viszonyok, mellyekben Magyarországot találta, ha nem igazolják, is, de teljesen megfejtik.

„Magyarországot minden áron birni“ — ez volt Ausztria kiindulási pontja; s

minthogy a magyar aristocratia független, de pártos szelleme ezen birtokot minden lépten kétségbe voná, a haza csekély számú alkotmányfiai pedig sehol a hazában támaszt nem találhatának: — Ausztria magát ezen pártos szellemet, oligarcháink önző becsvágyát s társasági rendszerünknek alkotmányunk által okozott hézagait használá fegyverül ellenünk.

Igy lön a kormány a polgári rendnek, jobbágyságnak s mindazon felekezeteknek, — mellyek barmi oknál fogva nem viseltettek rokonszenvvel az uralkodó casta irant — pártfogójává.

Ekkép veszté el alkotmányunk nyomatékát, mert egy egész nép súlya esett ki mérlegéből.

Ha Ausztria ezentúl még jónak látta alkotmányunkat fentartani, ezt részint csak azért tevé, mert nem teheté magát minden körülmények urává; — részint meg azért, mert ezen alkotmány mellett legkönnyebb volt Magyarország önálló nemzeti kifejlését gátolni; legkönnyebb volt, az alkotmányból kizárt vagy abba csak árnyéklag foglalt osztályokban tartalék sereget nyerni a nemesség ellen azon esetre, ha ez alkotmányos mozgalmaiban s önállósága iránti féltékeny szerelmében túlcsapongana azon

mértéken, mellyet Ausztria alkotmányos életünknek szabni jónak talál.

Más szóval: az alkotmány erejét az alkotmány gyöngeségével lehete legsikeresebben ellensúlyozni.

S ekként ha igaz is, hogy alkotmányunkat fentartottuk; — de más részről az is igaz, hogy ugyan azon okok, mellyek alkotmányunk fentartására hatottak, állottak egyszersmind utjában az alkotmány korszerü kifejthetésének is. Ausztria örökös tartományait hübéri joggal birta; Magyarországot pedig országos szerződéseknélés a nemzet szabad választásánál fogva: legalább ez volt a czim, mellyel Ausztria Magyarország trónjára jutott.

Egy alkotmányos kormány eszméje abban az időben — főleg a hübéres nemesség erejének megtörése és ez ujabb katonairendszer behozatala után — még fölötte szokatlan dolog volt.

Ausztria hübéres birtokaiban a fejedelmi hatalmat semmi alkotmányos forma nem korlátozá.

Magyországon ellenben Ausztria nem csak egy — keskeny alapon ugyan, de az akkori időkhez mérve teljesen kifejlelt — országrendi alkotmányt talált, hanem egy — egész Euro-

pában páratlan — megyei rendszert is, melly saját lényegét képezé az egész alkotmánynak, s mellyben mint minden politikai hatalom gyúpontjában — kivált mikor még a fegyver nem puszta pipere gyanánt lógott a tens karok és rendek oldalán — az alkotmány még azon esetben is menedéket találhata, ha Ausztria a magyar törvényhozási rend felforgatását kisértette volna meg.

Ausztriának tehát birodalmaiban két kormányzati elvet és irányt kellett követnie: egy alkotmányos és egy határtalan monarchiait.

Ausztria előtt e szerint csak két út állott nyitva.

Elsö ut lett volna: azon irányt követni, mellyet a magyar alkotmány és egy ezzel összefüggö magyar birodalom eszméje jelölt ki elötte.

Ez esetben azonban Ausztria kormány rendszere az örökös hübéres tartományokban is lényeges módosulást szenvedett volna.

Magyarország, melly — kivált a törökök által birt részek viszafoglalása után — mind terjedelmére mind természeti segélyforrssaira, mint politikai consistentiájára, mind népségeinek harczias jellemére nézve legnagyobb súlyú volt az ausztriai birodalam status-

kapcsolatában, saját életét kétségen kivül az örökös tartományokba is átszivárogtatta volna.

Ekkor Magyarország érdekei valószinüleg tulnyomóságot nyernek, a birodalom állodalmi rendszerének Magyarország leende súlypontjává, s Ausztria statusférfiainak a magyar al kotmány szelleme dictálja vala politikájokat. Szóval: ez esetben a birodalom magyar birodalom leende, s illy helyzetnek az alkotmány alapjainak szélesbitése természetes fejleménye lett volna.

Ugy de irányában feküdt e Austriának e politika?

E kérdést legjobban fejti meg egy futó tekintet az akkori idök szellemére és a habsburgi ház hatalom fejlödésének történetére.

Mindenki tudja, mennyire voltak abban az idöben a passiv engedelmesség tanai kifejtve. A fejdelmi hatalom forrásának az isteni jog hirdettették; s ezen doctrinák szelleme lengett nem csak a politikai rend, hanem a vallás, társasági morál, söt majd nem az egész európai irodalom fölött is. Alkotmány, szabadság blasphemia volt, mellyet nem lehete elég szigorún megtorlani.

E fölött ausztria is sajátságos helyzetben vala.

A habsburgi ház nem minden alap nélkül vádoltaték, hogy a római császárságot saját családjában kivánja megörökiteni, s már maga e körülmény elegendő akadályul szolgált az ellen, hogy Ausztria politikájának súlypontját Magyarország képezze.

Ausztria továbbá kormányzati elveket öröklött, mellyek mintegy termésetesen folytak polyglott birtokainak természetéből, s mellyek merőben ellenkezének egy alkotmányos kormány eszméjével; ide járult még az is, hogy hazánkban csak az oligarchiai becsvágy és önzés tévedéseire, csak nemzeti meghasonlásainkra támaszkodhatott.

E fölött egy erős, alkotmányos Magyarország nem függött volna a nyugoti birodalom vontató kötelén, hanem az leende keleten, a mi Francziaország volt nyugoton: az érdekek és hatalmak egyensulyozója, melly közvetitő súlyával kelet és nyugot közt dictálta volna a békét és háborút.

Illyen magyar és német császári birodalom eszméje nem fért meg egy süveg alatt.

Ausztria teh't a másik utat választá.

Polyglott birtokainak nagyobb része által a német birodalom rendszeréhez vonatván, s emennek mérlegén az ő súlyának levén leg-

nagyobb nyomatéka, nem ismert magasb czélt mint magát a csaszárságban megerösiteni.

Ausztria Magyarországot csak hóditmánynak tekinté, melly iránt a körülmények és a nemzet sajátságos jelleme kiméletet parancsolának ugyan, mert az akkoriban még félelmes félhold ellen védfalul szolgála; mellyet azonban mint kiegészitö részt, az ausztriai birodalomhoz csatolni, volt már kora czélja minden ausztriai törekvésnek.

E czélnak azonban utjában állott a magyar nemzet ös ellenszenve a német iránt; utjában a nemesség függetlenségi szelleme, mellyet még feudalis alakjában is nagy mértékben táplált az alkotmány; utjában még ama súly is, mellyel Magyarország geographiai helyzetére nézve birt kelet és nyugot birodalmai közt.

Ezen súly azonban olly arányban lön kisebb, a minöben az ozmán birodalom félelmessége csökkent.

Szomorú dolog, de igaz!

Ha törvénykönyveinket a történetekkel egybevetjük, könnyen észrevehetni, miként alkotmányunk Ausztria által is akkor tartatott legnagyobb becsben, mikor a török leggonoszabbul vérengzett hazánkban; s minél több diadalt vivának ki apáink az ellenség

fölött, annál több csapások érték felülröl alkotmányunkat és nemzetünket.

Ausztria politikája, fonák volt, s minden politikának, melly nem a kor, helyzetek, s nemzetek szellemét rugalmát követi, szükségkép fonáknak kell lennie.

Am de ezen politika századok fejleménye, s midön e politikának már határozott iránya lön, — midön a birodalom heterogen elemeit mindinkább egészszé olvasztani lett fö érdeke a dynastiának, — midön Európa meggyözeték arról, hogy a római császárság mellett, söt ugy szólva, saját keblében, egy uj birodalom keletkezett, melly igényeinek a kellö súlyt kivini akarta is tudta is, melly épen olly félelmes vetélytársa lehete a német császárságnak, ha e méltóság megtagadtatik töle, mint a minö fényt vala képes adni a császári koronának, melly minden más birodalmi fön puszta árnyékká hanyatlik vala: ekkor Ausztriát már fátuma, a kénytelenség elodázhatlan parancsa ragadta tovább a meg kezdett ösvényen, s Ausztria statusférfiai Magyarországot és magyar alkotmányt igen alárendelt érdekünek, vagy legfölebb a birodalmi rendszer kifejtését akadályozónak kezdék tekinteni.

Ausztria jól tudta, hogy Németország

decentrált állapotja mellett erőinek lehető legszorosb központositása által érheti el czélját legsikeresebben, s ezen kiindulási pontból eredeit a pragmatica Sanctio; az örökös tartományok viselék ugyan viselék ugyan még hübéres tartományi neveiket, de az ausztriai birodalom kinöte már magát belölök, s a tartományi rendek befolyásának teljes megtörése után annál szigorúbban fejtheté ki a kormány öszpontositó erejét; Bécs, melly eddig csak az uralkodó ház lakvárosa volt, egy nagy birodalom fővárosa lön, mellyben a csodálatosan szerkesztett állománygép lánczai összefutottak; közös lett a kormányzati, igazság szolgáltatási, financialis rend, közös a kereskedelmi müipari s altalában minden nemzetgazdasági érdek; ez volt a polyglott birodalom fenállhatásának veszélyes bár, de egyetlennek tartott föltétele.

Mind e mellett is azonban Magyarország maradt az austriai birodalom achillesi sarka.

Itt a nivellatio nem sikerülhetett olly tökélletesen mint az austriai tartományokban.

Az alkotmány annyira bele volt olvadva a nemzet jellemébe, a közigazgatás minden ágaiba, és a nyilvános élet minden nyilvánulásaiba, miszerint az örökös tartományokra alkalmazott kormányzati rendszert meztelenül

Magyarországra isilleszteni annyi lett volna, mint a büszke népet legérzékenyebb oldalán támadni meg, a forradalom szikráját megint a még annyira gyulékony anyagba vetni, s a sikert — melly után Ausztria már habsburgi Rudolf óta törekedett — egyszerre s végkép koczkáztatni.

A dolog — röviden szólva — ekkép áll: Ausztriának egy részröl állodalmi gépezetében mindenek felett egységre vala szüksége, mellyet illy heterogen elemekböl kelt birodalomban épen csak a legszigorúbb monarchiai elvek alkalmazásával vélt elérhetni; — más részröl e rendszernek még is utjában állott Magyarország, népe jellemével, alkotmányával, történetével.

Igy két egymással ellenkezö irány közé állitva, Ausztria olly eszközhöz nyult, melly — habár egy magasb politikai morál igényeinek nem felelt is meg — Ausztria statusférfiai által legczélszerübbnek tartaték arra, hogy Magyar ország alkotmányos léte az öszes birodalom consistentiájának akadálya ne legyen.

Ausztria t. i. kebékült a magyar alkotmánynyal, de gondoskodott egyszersmind arról is, hogy ezen alkotmány lehetöleg elveszitse súlyát.

Erre legalkalmasb módot nyújtott az alkot-

mány feudalis természete, a nagyok oligarchiai becsvágya, a megyék egymás közti kapcsolatának gyöngesége, az osztályzati érdekek meghasonlása stb.

Szóval alkotmányunk fenmaradt ugyan, de úgy hogy a nemzet annál kevesbbé érezhesse jótékony hatását; s mig a kormány egyfelöl a felsöbb aristocratiát az udvari élet mézes mádzagával füzte magához, és az „ösi dicsöségnek“ gazdagon szórta az ingyentömjént, más felöl nagy óvatossággal ügyelt arra, hogy az alkotmányba semmi népszerü elem ne vegyüljön.

Elmondhatni, hogy a magyar aristocratia soha nagyobb szolgálatot nem tett az ausztriai kormánynak, mint mikor minden a nem nemes osztályokra mért csapás által az osztályzati hézagokat tágitotta.

Igy emésztette fel lassanként az alkotmány saját erejét, s ekkép hanyatlott az egykor olly fenhangoztatott magyar szabadság egy beteges tengéletté.

Hihetö azonban, hogy Magyarország természetes eröinek kifejtése az ország alkotmányos kifejlödését is egy hatalmas lépéssel elöbb rugtatta, s ekként a nemzet politikai súlyát nem kis mértékben nevelte volna. Ezt Ausz-

tria jól tudta, s kereskedelmi politikájának ólomsúlyával lebilincselte Magyarország termő erőit, műiparát, és összes anyagi érdekeit, mellyek azóta alkotmányos életünkkel párhuzamosan tengődnek.

Magyarország nemzeti erejét kettős irányban, t. i. saját alkotmányának hiányaival és anyagi erőinek zsibbasztásával, kimeriteni: ez volt tehát Ausztria kormányzati maximája hazánkra nézve.

Ausztria azt hivé, hogy ekként czélját elérendi; azt hivé, hogy illy kormányzati maxima követése mellett Magyarország, alkotmánya mellett is, megszünik aggodalom tárgya lenni, megszünik akadálya lenni azon gépszerü egységnek, melly az ausztriai kormányrendszerben a szellemi egységet pótolá. Ausztria igy remélhetni gondolá, hogy az alkotmány saját idegzetének erőtlensége miatt előbb utóbb erőszakos megrázkódtatás nélkül is ki fog múlni; s ekkor mi leende természetesb, mint hogy Magyarország is végkép a birodalomba olvasztassék? — de nem azon Magyarország, melly országos kötéseknél fogva választá trónjára az ausztriai dynastiát, — nem az alkotmányos Magyarország „propriam habens consistentiam" hanem azon tartománya az ausztriai

birodalomnak, melly csak a többiektöli megkülönböztetés végett neveztetik Magyarországnak.

S ime ez — egyéni véleményem szerint Ausztria magyarországi politikájának fejleménye.

De itt az a kérdés: erösbült e a birodalom és Magyarország közti kapcsolat? — nem volt e természetes, hogy a nemzet illy kormány irányában soha sem bontakozhatott ki kétségeiből? hogy gyanúja kiterjedt azon hazai néposztályokra is, mellyeket Magyarország balvégzete a kormány szövetségeseivé tön? hogy annál nagyobb hévvel ragaszkodék aristocratiai alkotmányához, annál távolabb ügyekezék tartani a kiváltságtalan osztályokat a politikai élet tüzhelyeitöl, annál szükebbre szoritani jogaik körét? — Ez kétségkivül nagy tévedés volt, de nem feküdt e ezen tévedés a dolgok csodálatos bonyodalmában?

E szerencsétlen állapot volt az ausztriai politika sajnálatos következménye.

Ausztria tehát egyenesen soha sem támadta meg az alkotmányt, mert ezen alkotmány csak egy casta kezében volt, mellynek önzöbb része különféle érdekeknél fogva Ausztriához vonatott, mellynek elsöszülöttei s hatalmasbjai egy ragyogó fejdelemnö diadalszekerén elnemzetietlenültek, mellynek a haza kiváltságtalan milliói

közt sehol sem volt támaszpontja, mellynek kezében tehát az alkotmány nem vala félelmes fegyver, hanem legfölebb fa kard, gyermekek s tudatlanok ijesztésére.

Ausztria nem támadá meg egyenesen az alkotmányt, mert ezen alkotmány mellett könnyü vala az urbért behozni, könnyü a milliók rokonszenvét megnyerni, könnyü az osztályzatok közti meghasonlást majd majd orvosolhatlanná tenni.

S elvégre Ausztria nem támadá meg egyenesen az alkotmányt, mert illy alkotmány nem birhatá a polgárisult népek, a fölvilágosult európai közvélemény rokonszenvét, s az időt is ki lehete mérni, mellyben ezen alkotmánynak önterhe alatt összekellend roskadnia.

De ugyan azon okok, mellyek arra hatottak, hogy Ausztria az alkotmányt egyenesen meg ne támadja, hatottak arra is, hogy Ausztria ezen alkotmány korszerü kifejtését gátolja; mert hiszen az ausztriai politika kiindulási pontja szerint épen a magyar alkotmány ereje lett volna a birodalmi kormányrendszer legnagyobb gyöngesége, mert hiszen Ausztria épen alkotmányunk gyöngeségéből meritett legnagyobb erőt országlási maximáinak alkalmazása körül; mert egy népies alkotmány mellett

Ausztria nem egy castával, hanem a nemzettel állott volna szemközt, melly esetben Magyarországot vagy végkép meg kelle hóditani, vagy elöállott volna a kénytelenség Magyarországnak alkotmányos kormányt adni, melly esetben a birodalmi kormány kiejtette volna kezéből Magyarország végzeteinek fonalát.

S ime ez Ausztria három százados politikájának veleje, mellyből mind a mellett is, hogy e politika egy roppant tévedésen alapszik, a harmadik súlyos akadály gördül nemzetünk haladásának elébe a reformok mezején.

Negyedik akadálya haladásunknak és forrása erőtlenségünknek: a közvélemény gyöngesége, vagy jobban: minden tiszta, határozott kinyomású közvélemény teljes hiányá.

A közvélemény napjainkban elsö rangú hatalomma emelkedett.

A közvélemény mindenható birószéke elött trónokat, kormányokat s törvényhozásokat látunk meghajolni; erején megtompul a zsoldos had fegyvere; hangos szózata mellett elnémul a pártok ujongatása, s csak azon hatalom györhetlen, mellyet a közvélemény hordoz ajkain.

A közvélemény teszi a társaság moráljat,

vallását, s jaj annak, ki e hatalommal sorompóba száll, s erejét maga ellen idézi fel.

A közvélemény törvényt ront és alkot; kimutatja az irányt, mellyet a társasági főhatalomnak követnie kell; megegyengeti útját a törvényhozásnak, hallgatást parancsol a magán érdeknek és saját pecsétjét üti az eseményekre. A közvélemény arczulata az időnek, hévmérője a népek érzelmeinek, s fátuma ugy a kormányzóknak mint a kormányzottaknak.

Magyarországon illy közvélemény nincsen.

A közvélemény a népek meggyőződése, mellynek gyökerei mélyen hajtanak a népek lelkében.

Általános az, mint a lég mellyben a természet él és lehell.

Ezen meggyőződés a törvények, szokások és az egész társasági rend jó vagy rosz voltáról, tartja fen vagy oszlatja fel a társaság tényleges rendét.

Ezen meg győződés szolgáltat sinormértéket a törvényhozásnak, s teljesen erőtlen azon országos hatalom, mellytől a közmeggyőződés elpártolt.

Magyarországon illy általános meggyőződés nincsen.

Kell e több annak kimutatására? miért nem birunk a reformok mezején elöre haladni? —

De miként is fejlödhetett volna nálunk közvélemény olly politikai és társasági viszonyok mellett, mellyeket fölebb fejtegeték?

Hazánk népessége olly sokféle osztályokra van szakadva, az egyes osztályokat ismét annyi különbsége a vallásnak, nemzetiségnek, polgári foglalkozásnak és miveltségi fokozatnak osztja kisebb töredékekre, miszerint teljességgel nem csodálhatni, hogy ama politikai és társasági öntudat, melly a nemzeti lét legáltalánosabb jellemét képezi, nálunk teljesen hiányzik. Magyarországon az alkotmány és kiváltságtalan néposztályok közt semmi kapcsolat nincsen, melly emezeket amannak érdekéhez vonná; az alkotmány a milliók által csak tehernek tartatik, melly alatt a kiváltságtalan honpolgár nyög; azon viszony, mellyben a kiváltságtalan osztályok az alkotmányhoz állanak, értelmileg is kiskoruságban tartja az alkotmányon kivül álló osztályzatokat; bilincs az mellyet a nagy tömeg csak azért visel türelemmel, mert homályos vágyai nem találnak czélt, mert értelmi elhagyatottságában nem ismeri nyomorult állapotját egész kiterjedésében,

s mert tudalmától sohasem viseltetik szük látkörén fölül; — az osztályzatok közt ismét nincs semmi közös kapcsolat, semmi közös eszme vagy érdek, melly a tömegek eszmélkedését fölidézné s egy közös czélra központositaná.

Akármerre forditjuk e regiokban szemeinket, mindenütt csak tespedés, eszmeszegénység, crettinismus! — Honnan teremjen aztán itt a közvélemény?

Egyben azonban minden kiváltságtalan osztályok egyet értenek: abban t. i. hogy mindnyájan egyenlö elkeseredéssel gyölölik az aristocratiát; de ezen gyülölet sem tünik föl politikai eszme gyanánt, hanem azon ösztönböl ered, mellyet a százados nyomatás keserü tudalma kifejtett.

Itt fölötte könnyü volna részletekbe bocsátkozni s minden egyes osztályzat értelmi állapotját — kivált a hazai ügyek körül — kimutatni; de nem élünk-e magunk e csodálatos világ közepette? nem vagyunk-e mindnyájan, ki kárörömmel ki fájdalommal, de szemmel látó tanúi ama sötétségnek, melly e tekintetben hazánk felett uralkodik? nem kell-e azoknak, kiket a hazafiuság nemesb ösztöne magasb czélokra törekedni tanitott, kik egy diszesb

társasági és emberi hivatás tuldalmától hajtatva, jóbb állapot, szebb jövendö elökészitését tüzék ki nemes életök föladatául — épen azok elmeszegénységével leginkább küzdeniök, kiknek javáért lemondanak egy nyugalmas élet kéjelmeiröl, kikért sorompóba szállnak a balitéletekkel, a százados önkény mogorva rémeivel, a hatalom redös homlokával, s mind azon kisértö szellemekkel, mellyek a közszabadság, — az ösjogába visszahelyezett emberméltóság — szentekszentjétöl a nagy tömeget visszariasztják? — Nem tapasztaljuk-e naponként, miként minden jobb szándékainkal elszigetelten állunk a terveink által boldogithatni vélt milliók közt, s hogy legönzéstelenebb minfeláldozásunkat, leghösibb küzdelmeinket még azon remény sem édesiti meg, hogy példánk s emlékünk nyomot hagyand egykor azok keblében, kikért a nyár hevét, és a tél hidegét egyaránt kiállottuk, kikért viseltük s örömest viseltük — a vészes napok terheit, bátran s csüggedetlenül, mint bajnokokhoz illik? — Itt szükségtelen minden további elemezés. Kiknek szemeik vannak, láthatnak.

Es valljon ama castánál, melly nálunk sajátlag az alkotmányos nemzetet képezi, t. i. a nemességnél van e közvélemény?

Nincsen!

Szomorú dolog de igaz. Tiszta, határozott kinyomású közvéleménye a nemességnek sincsen.

És ez igen természetes.

Szükségtelen megmutatnom, miként olly élre állitott egyéni érdekek mellett, mint a minök körül az aristocratia egész élete rendszerint forog, — annyi localis és megyei coteria közt, mint a mennyire politikai és társadalmi rendszerünk mellett a nemességnek szükségkép oszolnia kell, s kellene még azon esetben is, ha a nagy többség értelmi világa kissé terjedtebb volna, — továbbá annyi különböző fokozata mellett a vagyonosságnak, müveltségnek és állapotnak, — s elvégre olly politikai doctrinák mellett, mellyek legföbb argumentuma a boros kancsó és ólmosbot körül forog, annak, mit nálunk közvéleménynek neveznek, igen csekély súlyt tulajdonithatni.

De hát valljon legalább a társaság szine mellyet kitünöleg müvelt osztálynak nevezünk, mutat e szellemibb lényegében ollyasmit, mire rá lehetne fogni a közvéleményt?

Nem! s ennek oka igen egyszerü.

Alkotmányunk s ebböl eredö viszonyaink állapotokat idéztek elö, mellyek igen alkalmasok

arra, hogy az önzés durva ösztoneit kifejtsék; de arra nem alkalmasok, hogy ezen önzésnek a mindég csak saját szük látkörében saját tengelye körül forgó magánérdeknél magasztosb s messzebbre terjedö irányt tüzzön ki.

Nincs a világon emberosztály, melly anyagi körülményeinél és a törvények páratlan kedvezéseinél fogva függetlenebb helyzetben volna mint a magyar birtokos aristocratia; és mind e mellet sem létez a világon emberosztály, melly e függetlenhelyzetet könnyebben dobná el magától mint épen a magyar birtokos aristocratia, s jelesül az úgynevezett müvelt osztály: Sehol a világon nem látunk annyi dölyföt, perfidiát, servilismust, apostasiat, olly mohó hajhászatát a hivatalos csillogásnak, olly könnyelmü arczulcsapását minden erkölcsi maximának, olly legázolását minden tisztultabb elvnek, olly össze ütközését a nyilván vallott hitvallásnak a magános élet jeleneteivel stb. mint épen a magyar müvelt osztálynál. — Es honnan mind ez? — Mert kevés kivétellel mindenki, ugy a társasági mint a polgári életben, saját egyéni czéljait s kinézéseit követi; — mert ezen érdek hajhászat még a csekély számú müvelt osztályt is számtalan töredékekre aprózza, minélfogva magában ezenmüvelt és

anyagilag független osztályban sem fejlödhetik ki olly mértékben a közvélemény, miszerint elég erös legyen úgy az egyest mint a coteriákat a politikai morál és társasági szemérem korláti közt tartani. — Roppant szerencsétlenség olly nemzetre nézve, mellyet annyi oldalról veszély fenyeget! Es

Tekintsünk végig politikai életünk tüneményein az utolsó évtizedekken. A vallás és nemzetiség kérdésén kivül merült-e föl csak egyetlenegy reformkérdés, csak egyetlenegy magasb politikai eszme, melly a nemzetet mélyen és tartósan megragadta, melly általános s kétségbe vonhatlan igényü közvéleményt ébresztett volna? — S bizonyára a vallás kérdésében nem annyira a hazai mint az európai közvélemény, a kor felvilágosultsága, — a nemzetiség kérdésében hasonlag nem annyira a hazai közvélemény mint inkább az európai ügyek kétes állása birt eldöntö hatással.

Am de tekintsük a többi reformkérdéseket egytöl végig: volt-e közöttök csak egy is, melly a nemzet szenvedélyeit mélyeikben fölrázni képes lett volna? nem azért borult-e sirba mindenik, mert semmi nagyszerü közvélemény, semmi öszinte meggyözödés nem vivott

s mai napig sem ví a nemzet nagy tömegében mellettök?

Es mit mondjak a védegyletre, melly sajátlag a nemzet legérzékenyebb üterére tapintott, s melly — ha valami — bizonyára leghathatósb eszköz vala nemzetünket s annak minden egyes osztályait fölrázni s legalább a hon anyagi érdekei körül egyesiteni? S mire szolgált a védegylet? — Arra hogy nemzeti jellemünknek egyik igen gyönge vonását annál leplezetetlenebbül föltakarja, s hogy a kormány a dohány monopoliummal gúnyolja ki erötlenségünket, mi neki talán sikerülhet is, ámbár meg vagyok győződve, hogy a dohány monopolium behozatala után épen azok legnagyobb része, kik mast osannah kiáltások közt szórják a virágokat a kormány lábai alá, fogja leghangosabban orditani: „feszitsd meg öt!"

Igy állunk mi közvélemény dolgában. S már most kérdem: honnan meritsünk erőt a haladásra?

A sajtóról nem szólok, mert keserűvé kellene lennem, mi fölvett czélommal meröben ellenkezik, s mert nem hiszek embert a hazában, ki azt merné állitani, hogy sajtónk bármi csekély részben a közvélemény kifejezése.

Es igy hazánkban nincs közvélemény,

mellytöl egy jó akaratú kormány irányt kérhetne, mellyre egy szilárd jellemü törvényhozás bizton támaszkodhatnék, melly ráparancsolhatná a társasági szemérmet, a politicai morált ugy a státus ferfira mint a pártokra, melly a különféle osztályokat egy irányban, vagy csak egy közös óhajtásban is egyesitené, a társasági kapcsokat erösitené, a törvények és annak szigorú végrehajtása fölött örködnék. Sötétben bolygunk mindnyájan, nem ismerve s nem is kérdezve egymás szükségeit és vágyait. Es azután, mégis kérdezzük, miért nem birunk helyböl mozdulni?

Im haladásunk négy fö akadálya, erötlenségünk négy anyaforrása, mellyekböl számtalan más apróbb akadályok is folynak.

Néhány szóba foglalom egész okoskodásomat.

Nem birunk kibontakozni szomorú helyzetünkböl, nem tudunk eröt adni törekvéseinknek mert az alkotmányos osztály t. i. a nemesség egyedül áll az öt mindenfelöl környezö ellenszenvek közepette, — mert ezen osztálynak is csak egy aránylag igen csekély számú része érzi ez állapotok javitásának szükségét; — s mert ezen aránylag csekély számú résznél sem érzik mindnyájan e szükséget olly

élenken, hogy e czélért minden áldozatra, mellyet a hon jövendöje követel tölök, magukban elég erőt és resignatiót érezzenek.

A nemzet ujjászületésének öszinte baráti keskeny köszikláu állanak egy hullámzó tenger közepette, mellyröl minden lépés csak a feneketlen örvénybe sodor, ha mentö hajó nem érkezik, melly öket révparthoz vezesse.

Ha tehát hazánkat veszély fenyegeti, pedig ki tagadhatná hogy fenyegeti? — ugy világos hogy az aristocratia feudalis alkotmányával, e veszélyt legjobb, legnemesb akarattal sem fogja elhárithatni.

Második fejezet.

Nemzeti ujjászületésünk egyetlen alapja.

Kimutattam haladásunk fő akadályait. S most ez a kérdés: ollyanok e ezen akadályok, hogy azon lelkesb fiai a hazának, azon magasztos keblü bajnokai a szabadság és polgárisodás ügyének, kik nemes életöket a jövendö nagy czéljainak szentelik, a haza kilátásai fölött kétségbe essenek?

Erös meggyözödésem az: hogy a hösnek akkor sem szabad csüggedni, ha a halállal szemközt áll. A jövendö isten titkaiban van, mellyek fátyolát még nem takarta föl emberi kéz.

Lehet, hogy a világvégzet könyvében nemzetünk halála van elhatározva. De ne mondhassa a jelen, ne mondhassa az utókor, hogy magunkat gyáván föladtuk, hogy nemzetünk, végzetteljes napjain nem mertünk létünkért küzdeni.

Nem! — a magasb czélokra törekvö férfiúnak semmi akadályoktúl nem szabad visszarettennie.

A vagy ki vannak-e fürkészve mindazon titkos erök, mellyek egy nemzet élet müvezetében lappanganak? — Nem végetlen-e az eszmék világa, mint a megmérhetlen mindenség? — S az eszmék e végetlenségében épen mi ne volnánk képesek gondolat szikrát találni, melly a magyarnak létanyagát ujra fölelevenitse? Epen mi volnánk arra kárhoztatva, hogy keresztbe tett karokkal legyünk kénytelenek végromlásunk elibe nézni? . . .

Nem hiszem! — S ámbár meg vagyok győződve, hogy „a magyarok istene“ kedvünkért csodákat tenni nem fog: — de arról is meg vagyok győződve, hogy szilárd akarattal s csüggedést nem ismerö tett erövel nemzeti létünkröl a veszélyt elhárithatjuk, s nemzetünk ujjászületését elökészitsük.

En az elö adott roppant akadályokban csak ingert látok arra, hogy testilelki erönket megfeszitsük s még a kudarczból is uj erőt merétsünk, annál kevesbbé lankadó kitüréssel állani ki a küzdés hevét.

Epen mert a czél olly kétes és az akadalyok olly nagyok, kell mindent mernünk, mit

a béke, a jogtisztelete és az alkotmányos trón iránti hódolat mernünk enged.

Igaz ugyan, hogy bajaink teljes orvoslását csak az idötöl, csak az eszmék terjedö hatalmatól csak a magasb polgári szükségek és érdekek általánosb megismerésétöl s kedvezö körülmények szerencsés találkozásától várhatjuk; de egyedül csak tölünk függ mindezek anyagát elökésziteni.

Azt mondám az elöbbi fejezet végén, hogy a nemzetünkre törö veszélyt az aristocratia, feudalis alkotmányával, legjóbb legszilárdabb akarat mellett sem fogja elhárithatni.

Itt ismétlem állitásomat, azon hozzá adással hogy feudalis alkotmányával az aristocratia magát soha sem fogja megmenthetni.

Hajdan a nemesség erös volt, nem csak az alkotmány által, hanem azon társasági felsöbbségnél fogva is, mellyet akkor a hadi dicsöség, a nemesség egyedüli jogczime, adott.

Napjainban, midön az ész, tudomány, munka, gazdagság szinte hatalom forrásivá emelkedtek, — midön minden szellemi és anyagi haladás szaporitja e forrásokat, — midön a hadi dicsöség kapuja — melly régebben csak a márványpaloták és sziklavárak lakosai elött tárult föl — megnyilt a nép igénytelen fia elött is — szóval; midön a nemesség hajdani

jelentöséget teljesleg elvesztette természtesen el kelle hanyatlani a nemesség erejének is.

S ma csak ott tarthatja fen magát a nemesség, hol nem képez külön castát, hol úgy tünik fel mint emlékjele a polgári érdemnek, mint Pantheon, mellyet egy hálás nemzet nagy férfiainak emel; mellyből azonban senki sincsen kizárva, kit nágy tehetségek és nagy erények a közönséges embertömeg fölé állitnak.

Illy nemesség soha sem leend fanyar irigység tárgya, hanem mindég egy magasztos becsvágy, egy erényes verseny czélpontja.

Illy nemesség népszerü is marad mindörökké, mert gyökerei a nemzetben vannak, s a nép önmagát, saját erényeit tiszteli benne.

Illy nemesség erös is; de ereje nem fekszik hübéri kiváltságokban, hanem azon kegyeletben, melly által a nép a valódi nagysághoz, az érdemekhez, a nemes példakhoz vonatik.

Illy nemesség nem kiván a nemzeten uralkodni, hanem megelégszik ama szép hivatással, hogy mint elsöszülöttje a közös anyának — az édes honnak — példát mutasson ifjabb testvéreinek, miként kelljen e jó anyát szeretni; de illy nemesség nem is adja el ezen elsöszülöttségi jogát nyomorú tál lencséért.

Illy nemesség — melly mindent befogad,

mi a nemzet keblében nagy és jeles föltünik, melly magát a néppel nem állitja szembe, hanem épen a nép szerény hajlékai közt üti fel diszes és mindenkinek szabad bemenetet engedö sátorát, melly minden nemes ösztönnek, minden magasztos szenvedélynek világos és csak gyáva lelkek elött elérhetlennek látszó czélt mutat — nem akadálya a haladásnak, söt ennek egyik leghatalmasb emeltyüje.

Illy nemesség nem ellensége a polgári egyenlöségnek, söt épen ama tisztelettel, mellyel legelsö hajol meg a törvények elött, s ama kegyelettel, mellyet mindenki joga iránt nyilvánit, biztositja leginkább a polgári egyenlöséget.

Illy nemesség nem keresi saját, hanem csak nemzete dicsöitését, s azért mindég fogja birni a jók, a nemeskeblüek rokonszenvét.

Illy nemesség aztán méltó gyúlpontja a polgári és társasági életnek, mert melegét átleheli a nemzet test mindenik tagjába.

Illy nemesség végre elérhetlen távolságban van a forradalmi ujjongástól, mert nem fertözi meg a társaság alapeszméjét, nem szaggatja szét a társaság tagjai közötti erkölcsi kapcsolatot.

Illyen nemesség az angol aristocratia.

A magyar nemesi kiváltságok védöi gyakran szeretnek Angliára hivatkozni.

Am de ez roppant tévedés; mert az angol és magyar aristocratia közt épen olly nagy a különbség, mint az angol és magyar alkotmány, az angol és magyar polgárisodás, egy angol harom fedelü hadi sorhajó és egy mármarosi sódereglye közt.

A magyar aristocratia casta, az angol aristocratia pedig nem casta.

A magyar aristocratia kizáró kiváltságul birja a polgári szabadságot, az angol aristocratia pedig az utolsó glasgowi napszámossal ugyan azon törvénynek hódol, ugyan azon öszvegét a polgári szabadságnak élvezi.

A magyar aristocratia semmi országos terhet nem visel; az angol aristocratia pedig mint legtehetösb osztály, az országos terheknek is legnagyobb részét viseli.

A magyar aristocratia, mint feudalis institutio, természetes ellensége minden népszabadságnak; az angol aristocratia, mint az alkotmány és törvények által legközelebb érdekelt, legszilárdabb öre a népszabadságnak.

Tovább is füzhetném e hasonlitást; de hiszen kik meggyözödni akarnak, ebböl is láthatják, mi nagy tévedés, a középkor marad-

ványainak és az osztályzati szellem jogatlan kicsapongásainak védelmére mindúntalan Angliára és az angol aristocratiára hivatkozni.

A magyar aristocratia tehát nem felel meg ama képnek, mellyet fölebb a nemességről vázolék; s mivel nem felel meg, nem egyéb mint bemohosúlt vár rom, melly bátorságos hajlékot már senkinek nem nyujt, s kormos falainál s borzasztó mondáival csak rémületet vagy szomorú emlékezést idéz elö a völgy csendes lakói közt.

A magyar feudalis aristocratia épen ugy különbözik az angol aristocratiától miként különbözik a középkor a tizenkilenczedik századtól.

A magyar aristocratia tehát mint minden feudalis aristocratia, erötlen: mert elvesztette hajdani jelentöségét, a nélkül hogy a század szelleméhez illeszkedett, s létezését a kor és polgári szabadság igényeivel öszhangzásba hozta volna.

A magyar nemesség e természetes erötlenségénél s elszigetelt állásánál fogva annyi ellenszenvek közepette saját erejével a nemzet ujjá születését nem fogja eszközölhetni, mert minden lépten utjába gördülendnek a fenemlitett akadályok.

Söt eddigi eszközeivel önmagát sem fogja

fentarthatni, s fenmaradása egyedül azon mértéktöl függ, melly szerint létezése az ausztriai kormány érdekének megfelel.

Ki mentse meg tehát a hazát a jövendönek, a szabadságot késö ivadékoknak, a nemzetet az emberi nem világcsaládjának?

Senki más mint a nép!

Igen is! A hazát, a szabadságot, a nemzetiséget vagy a nép fogja megmenteni, vagy nem fogja megmenteni semmi.

Es ezt eszközölni, még a nemesség hatalmában áll, s jaj nekie, ha ez utolsó perczet is könnyelmüleg elszalasztja.

A múlttal kiengesztelni a jelent és hidat épiteni a jövendöhez: ez e pillanatban a magyar aristocratia legsürgetöbb feladata.

Feudalis alkotmányával a nemesség egyetlen egy lényeges reformot sem fog kivini, mert mindég utjában állandanak az elsö fejezetben taglalt akadályok; de a nép segitségével a legmagasb politikai czélokat is elérheti.

Az alkotmányt mélyen a nép életébe kell bele oltani: ez egyetlen föltétele nemzeti ujjászületésünknek.

Rendithetlen meggyözödésem szerint tehát egy általános reformban kell öszpontasitanunk egész erönket.

Es ezen reform: a népképviselet.

„Am de ha feudalis alkotmányunkkal minden haladás lehetetlen, úgy nem láthatni át, mikép leend olly sarkalatos, olly egész alkotmányos és társasági rendszerünket lényegesen változtató reform — minö a népképviselet — feudalis alkotmányunk segélyével kivihetö.“ Ezen ellenvetést hallom tételeim következetessége ellen sokaktól felhozatni.

En pedig azt mondom: ha a népképviseletet szilárdul és öszéntén akarjuk, úgy azt — erös meggyözödésem szerint — ki is vihatjuk.

Ha az aristocratia a népképviseletet akarja, úgy azonnal megszünik elszigetelve lenni s egész táborától körül lesz véve a szövetségeseknek.

Szövetségében lesz a hon minden mivelt kiváltságtalan polgára; szövetségében lesz a a kor felvilágosultsága; szövetségében lesznek minden kiváltságtalan osztályok meleg óhajtásai; szövetségében lesznek az ész, a megdönthetlen örök igazság — melly ez esetben a legnagyobb ildomosság is — minden polgárisodott népek részvevö rokonszenvei, és elvégre a szabadságnak minden emberrel született ösztöne.

Van-e czél a világon, mellyett illy szövetségesekkel elérni nem lehetne?

Van-e ellenség, melly illy szövetségesektöl támogatott tábornak sokáig ellenállhatna?

Ne engedjük hát, hogy viszonyaink bonyodalmának vakitó sötétsége láterönket behomályitsa, hanem vessünk egy pillantást ki, az eszmék nagy világába, hol szellem szellemmel találkozik, honnan hazánkra és nemzetiségünkre is fény derülhet egykor, csak akaratunk legyen e fény elött készakarva nem húnyni be szemeinket.

Ismétlem tehát: nemzeti ujjá születésünk egyetlen alapja: a népképviselet.

Harmadik fejezet.

Miért van szükség mindenek elött népképviseletre?

A világtörténet soha sem volt még olly éles meghasonlás tanúja, mint mellyet napjainkban a népjog körül a kedélyek közt támadni látunk. Az egész polgárisodott társaság két roppant táborra van oszolva.

Az egyik fél a népjogban kisértetet lát, melly csak a békes kedélyü emberek rémitésére jelent meg az élök tanyái közt; — a másik fél a népjogban szemléli a polgári társaság rendének egyetlen alapját.

Az egyik fél lázas félelemmel fordul el a népjog eszméjétöl, mellynek minden borzalmast talajdonit, mi az emberiséget valaha látogatá; — a másik fél reménvel tárja ki karjaitfeléje, mert nem szörnyet, hanem üdvözitöt lát benne, mellytöl megváltást remél az évezredes bilincsen tartott emberiség.

Az egyik fél a népjogot egy nagy sophismának tartja, mellyet az élet, a társaság tényleges rende, az egyéni és társasági erők egyenetlensége és évezredes tapasztalása egyaránt megczáfol; — a másik fél ugyan azon okfőkre hivatkozik annak megmutatása végett, hogy minden rosz, mi az emberi társaságot valaha érte, onnan ered: mert egyesek, és osztályok határtalan önzése s féktelen becsvágya nem akart meghajolni az ész és morál azon törvénye előtt, melly minden embert egyenlő erkölcsi és társasági czélokra jogosít.

E meghasonlást a tizenkilenczedik század nyelvén elvek harczának szokták nevezni.

Pedig ez sajátlag nem elvek harcza; itt az elvek csak ürügyül csak czimül szolgálnak, melly alatt egymással szemközt álló érdekek lappanganak; s innen magyarázható, miért olly nagy a hézag a meghasonlott felek közt, s miért olly nehéz a kölcsönös értelmülés olly felek közt, mellyek létök feltételeiért viaskodnak.

Azokkal, kik eddig parancsoltak, azok állanak szemközt, kik eddig csak engedelmeskedtek.

Az egyik fél, melly a hatalom tényleges birtokában van s ennek fájáról a gyümölcsöt leszedegeti, nem akarja a vele születettnek vélt

tulajdont elszalasztani; a másik fél pedig e tulajdont, mint a népnek elidegenithetlen ösjogát, az összes társasági test számára követeli vissza.

Nekem eszem ágában sincsen népjogi elméletet irni, vagy a felek alaptanainak taglalatát megkisérleni.

En azt hiszem, hogy sokan olly tant vallanak nyilván, mellynek emberi tudalmok titkos szózata ellenmond; — azt hiszem hogy ki a közös emberi gyarlóság tudalmát viseli keblében, az igen közel áll azon öntudathoz, hogy az emberek közös erkölcsi hivatása is egyenlö mértékkel van mérve.

A népek szabadságra törekvésének a középkor emberei a történeti, a századok által szentesitett jogot tartják elibe, s azt mondják, hogy észszerüleg csak a történeti tények képezik a társasági jogok alapját.

Ám, fogadjuk el ezen álláspontot, igy legalább sokkal elöbb czélra jutunk.

Az én ki indulási pontom tehát nem egyik vagy másik jogelmélet, hanem az ellentábor által felállitott tan: a tények, az emberi dolgok felett uralkodó historiai fatum doctrinája.

S ekként kérdésen kivül hagyva minden okfőket, mellyeket napjainkban a szabadság

egyenlöség s általában a népjógok tanai korunk bölcsészetéböl meritenek, — megállapodom azon történeti tüneményeknél, mellyeket a népek életében fölmerülni látok.

Am de a világtörténet nem egyéb mint processusa azon alakzatoknak, mellyeket az emberi társaság idök folytában magára öltött. Epen a történetek mutatják, hogy az emberi végzetek változásai körül nincs megállapodás, hogy az események hatalma határtalanul uralkodik az emberek müvei fölött.

Ha a történeti jog képezi az emberi társaság tényleges rendének alapját, ugy az amerikai democratia és az orosz despotismus teljesen egy eredetü és egyenlö jogeredetü, mert mint a kettö történeti ágyon termett, és az idötöl nyerte törvényesitését.

Ha a történeti jog képezi az emberi társaság rendének tényleges alapját, ugy a franczia forradalom a középkor historiai jogával szemközt uj jogalapot mutatott a népeknek, s ha ezentúl a népek jogokat akarnak nyerni, elég lesz az eröszak fegyverével a történeteknek uj irányt adni és az idö sanctioját nyomni a tényekre, hogy uj történeti jog keletkezzék az emberi társaság számára.

Ha a történeti jog képezi a társaság tény-

leges rendének alapját, ugy igen könyen megeshetik, hogy egy két század mulva a communismus leend az emberi társaság historiai jogtana.

Csodálatos, hogy a népjog ellenségei, a kiváltság, egyedáruság és önkény emberei mindég csak a történeti jogra hivatkoznak, s nem veszik észre, hogy ekként a legélesb fegyvert adják maguk ellen a népek kezébe.

A vagy csak a kiváltságosoknak van történetök, s a népeknek nincsen?

Innen világos, hogy vagy a népjog is történeti jog, vagy a történeti jog merő ábránd, üres fictio, mellyre az észnek hivatkoznia nem szabad.

Az a valódi történeti jog, melly a népek anyagi és szellemi szükségeiből, müveltségi fokozatából s a társaság egyetemes érdekéből folyva, mindenkit korának álláspontjára helyez, s mellyre a század szelleme üti pecsétjét.

S valljon mit láttat velünk századunk szelleme?

A népek nem akarnak többé gépek lenni, s természetesen nincs földi hatalom, melly őket arra kényszerithesse, hogy ezentúl is gépek maradjanak.

A népek számon kérik a hatalom jogczi-

mét, s e számonkérésben rejlik a legerösb okfö arra, hogy a népeket nem lehet többé akaratuk ellen vagy érdekeikbe ütközö irányban kormányozni.

Félszázad óta sokszor mondatott már azon vád, hogy a forradalmakat egy, a kegyeletet mindentöl mi szent, megtagadó, minden emberi viszonyokat szétromboló destructiv philosophia szülte.

En ezen vádat nem csak elvben alaptalannak, de a szemeink elött fölmerült eseményekkel is ellenkezönek tartom.

A forradalmak minden kivétel nélkül onnan eredtek: mert a hatalom hitbizományosai akkor is pórázon akarák a népeket vezetni, midön ezek már saját lábaikon tudtak járni.

A határtalan monarchiák és aristocratiák politikájának rugója többnyire egy a hatalmat legföbb czélnak tekintö becsvágy, mellyet igen nehéz lenne ösforrásaira vissza vezetni.

A népek ezen becsvágyról mit sem tudnak; ök a hatalmat csak eszköznek tekintik, hogy a nagy szám minél szabadabban eszközölhesse azt, mit polgári jólétnek nevez.

Am de a hatalmasak becsvágya sokszor csak a nép jólétének feldulásával elégetethetik ki, s ime ez forrása a forradalmaknak.

Minden nép elött, melly szellemi és anyagi szükségeinek s érdekeinek megismerésére jutott, nem nyitni tért, mellyen ezen érdekek és szükségek fedezésén munkálhasson, annyit tesz, mint a polgári társaságot alapjaitól megfosztani, melly esetben az állodalmi épület a föld leglassabb megrendülésének sem állhat sokáig ellen.

A bölcs törvényhozó — ki az idök örtornyán lesi a nemzetek életének óramutatóját, kit nem kapnak el az emberi hiuság ugynevezett „nagy" szenvedélyei, — nem törekszik a nép mozgalom árjának gátokat rakni, mellyeken a böszült roham ugy is hamar, s annál pusztitóbb dúlással áttörne, hanem inkább medrét szabályozza, s ha szükség, tágitja, miszerint ne csak kártétel nélkül, söt termékenyitve zúghassanak el hullámai a virágos partok közt.

A nép egy roppant oczeán, mellynek sima tükre csendes idöben pompásan ragyogtatja visza az ég csillagos boltozatát, — mellyen kedvezö szelekkel vitorlázni egyike a legnagyobb kéjeknek, miket a természet nagyszerüségéhez fölemelkedni tudó kebel élvezhet; — de titokteljes ölében veszélyes örvények lap-

pangnak, s minden hullámban, mellyet a szélvész fölkorbácsol ágyából, halál ólálkodik.

A népet s annak jogait napjainkban a legrövidlátóbb, csak egy mától holnapig számoló politika képes kifeledni combinatioiból; ugyan azért nincsen is illy politikának delejtüje, melly szerint magát tájékozhassa, s minden véletlen más más iránynak hajtja hajóját.

En nyiltan kimondom: miként a despotismusnak — ha egy Marc Aurel vagy egy Antonius által volna is képviselve — ellensége vagyok; — nyiltan kimondom, hogy épen olly mértékben, mint a despotismust, gyülölöm a casták uralkodását is, legyen bár a hatalom a legerényesb polgárok kezében, mert nagy csapásnak tartom, ha a birodalmak boldogságának nincsen más alapja mint az uralkodók véletlen jósága. —

A nép képezi legszélesb értelemben a polgári társaság alapját; a nép vagyon állapotán nyugszik az állodalom anyagi jóléte; a nép rokon-vagy ellenszenve tartja fen vagy rontja le a kormányt, közhatalmakat, törvényeket és öszes társasági rendet; a nép viseli nagyából az állodalom terheit; — s elvégre a nép maga az állodalom.

Ugyanazért a nép forrása minden hata-

lomnak: mert minden hatalom azon fogalomban gyökérzik, melly a nép kedélyében a hatalom természetéről és eredetéről világosb vagy homályosb öntudattal ki van fejlődve.

Ha tehát semmi elmélet nem volna is a nép tényleges jogai, a nép szabadság nagy doctrinája mellett: — ví maga a történeti jog érdeke, ví a hatalom hitbizományosainak s a hatalom és nép közötti súlyegyen fentartásának érdeke, melly a hatalmasakat a történetek példájával inti, hogy az idő szózatát megvigyázzák, hogy a villámot játékszernek ne tekintsék, hogy épen ama hódolatnál fogva, mellyet a nép jogai iránt tettleg tanusitanak, kössék a népet állandóan a társasági rend, a törvények, a nemzet történeti létének érdekihez.

Szemeink előtt nagy tusa megyen véghez. A dolgok régi rende ellen egy uj eszme ivadék ragadta meg a fegyvert.

Amannak szövetségében látjuk a vallási és társasági előitéleteket, a rosz szenvedélyeket, az önkényt, és ennek minden satelleseit; emezében a század értelmiségét, a polgári társaság legmagasb érdekeit, a tudományok, művészetek, ipar, kereskedés roppant előmeneteleit, és — mi legnagyobb figyelmet érdemel — a népek derekát, mellynek száma megszámlál-

hatlan, mint a tenger fövénye. — Lehet-e még kérdés: mellyik félre fog hajolni a győzelem?

Azonban eltérek ezen általános nézetektől, s egyenesen azon kérdést teszem magamnak: minő okok támogatják vagy épen sürgetik hazánkban, hogy a nép az alkotmányos élet előszinére állitassék?

En ezen kérdést négy szempontból fogom vizsgálni: *a*) az alkotmány, *b*) a kormány-nyali viszony, *c*) a nemzetiség és *d*) a korszükségelte törvényes és társadalmi reformok szempontjából.

a) Alkotmány.

Tekintsük először az alkotmányt.

Ertekezésem első fejezetében ki mutattam azon általános bajokat, mellyek alkotmányunk kiváltságos természetéből eredtek. Legyen szabad a tárgyat itt kissé részletesebben taglalnom.

Minden józan alkotmánynak — a szó európai értelmében — főjelleme abban áll: hogy a törvények — mellyek által a nemzet test organicus élete és a közhatalmak öszhangzatos müködése szabályoztatik — valamint az egész társasági rend, kifolyásai legyenek a nemzeti közakaratnak, mérsékelve azon erkölcsi tekintet

által, mellyet a társaság consistentiája, mint minden emberi szövetkezés fö czélja parancsol; és minthogy a társaság consistentiája egy, minden társasági eröket magában egyesitö országos föhatalomban öszpontosul, szükség hogy a nemzeti akaratnak ezen országos hatalom legyen súlypontja, mellynek hiánya különben a társaságot feloszlásra vezetné.

Minden józan alkotmány tehát két nevezetes mütételt ruház a nemzetre: a törvényhozásbani irányadást, s illetöleg egyenes részvétet, és az arrai felügyelést, hogy a végrehajtó hatalom a törvények által szabott vonalokon se kivül se belül ne maradjon, hanem azon erkölcsi tekintélynél fogva, mellyet a nemzet rá, mint hatalma hitbizományosára ruház, a törvénynek szigorú sikert eszközöljön.

Ezen kettös mütételt az alkotmányos népek a nemzeti képviselet által gyakorolják, melly azonban csak ugy tartathatik nemzetinek, ha benne a birtok, munka, értelmiség: a társaság minden eröi s rétegei képviseltetnek.

A magyar alkotmány ezen jellemmel nem bir.

A magyar alkotmányban hasztalan keresnök a nemzeti képviselet eszméjét; mert

az, mit magyar alkotmánynak nevezünk, nem egyéb mint nemesi oklevél, melly épen ugy, csak egy a tágasb értelemben vett nemzet nagy tömegétől kiváltságilag elkülönzött castára ruházza a törvényhozó hatalmat, miként a nemesi oklevél csak a nemesre ruházza a szabad magyar polgár jogait.

A magyar alkotmányban sem a birtok, sem a munka, sem az értelmiség nincs képviselve, hanem egyedül a nemesi kiváltság.

Am de a nemesi kiváltság sem abban az értelemben van képviselve, mellyet a képviselet eszméje sajátlag föltételez: mert minden képviseletnek azon egyenlőségi arány szolgál alapul, mellynek a képviselt testületek közt szükségkép fen kell állani, hogy az egész képviselet csalódássá ne fajuljon.

Ebből világosan következik, miként például a nemesség a törvényhozásban akkor lenne valólag képviselve, ha minden képviselő körülbelül egyenlő erőket vagy testületeket képviselne.

Ezen egyenlőséget azonban a magyar nemesség úgynevezett országgyülési képviseletében nem találjuk föl, mert országgyülésünkön — mellyet igen helytelenül nevezünk igy —

— sajátlag nem is a nemesség, hanem a megyék képviseltetnek.

A magyar alkotmány tehát lényegesen nem képviseleti, hanem megyei — cantonalis — alkotmány, és a törvények nem a nemesség képviselősége, hanem a megyék többsége által hozatnak.

Innen világos az is, hogy a képviselők testületét soha sem lehet egyszersmind az alkotmányos értelemben vett nemzet meggyőződése kifejezésének tekinteni, s a megyei követek többsége nem képviseli mindig az alkotmányos nemzet — a nemesség többségét is. Például: Arva, Turócz, Moson, Esztergam, Torna leszavazzák Gömör, Borsod, Szabolcs, Szatmár és Zala megyéket, holott emezek követei legalább is húszszorta nagyobb számú nemességet képviselnek, mint amazokéi, tekintetbe sem véve azon különbséget, melly a kiterjedést, birtokot, s egyéb minőségeket illetőleg fenforog.

A törvények ekként nem a nemzet, hanem a megyei közönségek akaratából folyván, sokszor megeshetnék, hogy a hasonlithatlanúl csekélyebb kevesbség hoza a törvényt az egész nemzetnek.

A magyar alkotmányban ekként az alkot-

mányos elv legelsö s legnélkülözhetlenebb alapja, a képviselet, s ebböl folyó nemzeti többség elve hiányozván, nem szükség bizonyitani, hogy illy roppant anomalia mellett a törvényhozás nem tekinthetö a nemzet — ez esetben a nemesség — akarat kifejezésének.

Nincs ország a világon, mellyben annyiszor történnék hivatkozás a törvényre, mint Magyarországon; s mégis nincs ország a világon, hol a törvény olly könnyen sértetnék mind felülröl mind alulról, mint épen Magyarországon. E különös tüneményt, mellyröl a magyar sokkal inkább világhirüvé lett, mint akármelly nemzeti erényéröl, sokan a magyarnak nemzeti jelleméböl magyarázgatják; én azonban e vádat alaptalannak tartom, s e mindenesetre rendkivüli tünemény okát alkotmányunk természetében gondolom találhatni.

Alkotmányunk — miként már megjegyzém — nem képviseleti, hanem lényegesen megyei; s ekként szükség leend a megyei rendszert kissé részletesb elemezés alá venni.

A megyét, mint törvényhatóságot, a karok és rendek közönsége képezi; kik ezek sorához nem tartoznak — tehát a nem nemes osztályok egész tömege — a megyével szemközt csak passiv viszonyban állanak.

Meg kell tehát mindenek előtt jegyezni, hogy a közhatalmak egyetemes alapja, t. i. a megye rendszer, feudalis institutio.

A megye Magyarországon nem forrása, hanem öszvege minden törvényes hatalomnak, legtulságosabb torzképe a centralisationak, körülpikkelyezve a decentratio minden hibáival és káros következményeivel.

Láttuk a megyét mint törvényhozót. Ám de a megye nem csak törvényhozó, hanem a törvények végrehajtója is; vagy helyesebben szólva: a megye maga a végrehajtó hatalom. Itt azonban még nincsen vége, mert a törvényhozó és végrehajtó hatalmon kivül még a birói hatalom is a megye kezében van, s az igazságszolgáltatás egész rendje a megyei karok és rendek által szabatik meg és ellenöriztetik.

Igen természetes, hogy illy a közhatalmakat magában egyesitö, senkitöl föl nem hatalmazott, senkitöl felelöségre nem vonható, minden egyes polgár, minden köztisztviselö, minden egyes község, söt még a törvény irányában is omnipotentiával biró testület a törvények magyarázására is jogositottnak érzi magát, s e törvény magyarázatot száz eset közül kilenczven kilenczben nem a törvényho-

zók szelleméből, hanem saját érdekeinek, szokásainak s fogalmainak sugállataiból meriti.

Ime, a megye nem csak törvényhozó, nem csak végrehajtó (egy megyei szónok egykor igen jellemzetesen ezt mondá, hogy a megyék ö fölsége legolcsóbb ministerei) nem csak biró: hanem — s ennek illy praemissákból önként kell következni — a törvények magyarázója is, — és millyen törvény magyarázó!

E fölött a megye külön ügyeinek kormányzását is — minö a házi adó meghatározása és kivetése, utcsinálás és a polgári, gazdasági és rendöri közigazgatás minden ágai — a municipalis és rendörségi hatalom kettös minöségében a megyei rendek kezelik.

A megye a törvényhozási, végrehajtási, birói stb. autonomia minden sajátságaival bir, a nélkül hogy kormányzati eljárásaiért, s a törvények szigorú megtartásaért vagy áthágásaért valakitöl feleletre vonathatnék; — sértbetlensége még törvénytelenségek esetében is annyira vezérelvül szolgál politikai életünkben, miszerint e tekintetben az egyes szabad polgár véleménye talán sehol a világon annyira megkötve, s a megye által netalán elkövetett sérelem orvoslása annyira nehezitve nincsen mint Magyarországon.

Szóval: Magyarországon a megye a legföbb hatalom, mellynek hasonmását hiában keresnök akár az ó akár az ujabb történetek népeinél, akár a legkifejlettebb alkotmányú, akár a legsötétebb önkényü állodalmakban.

Az önkormányzás eszméje kétségkivül sehol a világon nincsen olly kiterjedésben alkalmazva mint a magyar megyékben; minélfogva igen természetesnek találom sokaknak ama hiedelmét, hogy ha a magyar megyei rendszer a népiség alapján nyugodnék, úgy nem tudom, minö instutiot lehetne még kivánni, hogy szabadságunk mértéke teljes legyen.

Am de valljon minö irányban gyakorolja a megye e páratlan öszvegét minden földi hatalomnak? s valóban teljes e általa a szabadság mértéke?

Még egyszer megjegyzem, miként e roppant hatalom öszveg forrása nem a népböl fakad, hanem kizárólag a nemesi kiváltságból.

Ha már most a nemesség magán és közjogi állását tekintjük, ha végig vizsgáljuk azon elöjogok sorát, mellyeket a nemesség tagjai részint öskirályainktól — kik egyébiránt nem birtak mind Salomon bölcsességével — nyertek, részint ököl joggal vittak ki maguknak; könnyen megfoghatóvá lesz azon irány, mellyben a

megye rémitö — mert egy casta kezében rémitönek kell nevezni — hatalmát gyakorolja. A nemes és nemtelen állapot Magyarországon nem polgári fokozat, mint p. o. Angliában, hanem valóságos ellentét mint Amerikában a szabadság és rabszolgaság.

Azon iránynak tehát, mellyben roppant hatalmát a megye gyakorolja, kulcsát — véleményem szerint ezen ellentétben, a magyar nemes elöjogaiban és azon kiterjedésben kell keresni, mellyet elöjogainak a nemesség adni szokott.

Az országos hatalmak súlypontja a megye; a megyei hatalom forrása pedig a feudalis aristocratia, melly ekként a nemtelen osztályokkal szemközt a fölségiségnek minden tulajdonaival föl van ruházva s azt határtalan önkénynyel gyakorolja is.

A nemes többnyire magán vagy legfölebb osztályzati érdekeit viszi át a közéletbe, s ezen érdekek kiindulási pontja mindig és örökké a nemesi kiváltság, mert a magyar nemes a polgári szabadság más formáját képzelni sem tudja, s mit a hazában a „polgáriság“ név alatt ismer, nem igen alkalmas arra, hogy elöjogainak olly módfeletti bálványozását idololatriának fesse elötte.

A megyei rendek majd nem minden korlát és minden árnyéka nélkül a felelöségnek kezelik a megyében központosult hatalom öszvegét; s minthogy elöjogaikból folyó érdekeik a hazai népesség minden többi osztályainak érdekeivel egyenes ellentétben állanak, ezen egyedárulag birt megyei hatalom szükségkép olly önkénynyé fajul, miszerint bizvást elmondhatni, hogy a kiváltságtalan osztályok a megyei rendekkel szemközt teljesleg jogtalan allapotban vannak.

Merjen vallamelly paraszt község az adó kivetési kulcs igaztalansága ellen panaszkodni: meg lehetünk győződve, hogy a panasz inditványozói mint néplázitók büntető kereset alá fognak vonatni, melly esetben a dögvészes lebujban, mellyet megyei börtönnek szoktak nevezni, és a világszerte hires deresen bö alkalmuk leend a szabadság, — osztó igazság — és a nemes megye humanitásáról elmélkedni.

Valamelly községlegelö vagy más akárminemü tárgy miatt a megyéhez folymodást nyujt be földesurasága ellen, s a fölötte gyakoroltatni szokott önkényt kissé elevenebb szinekkel festi, mint a minökhez a nemes urak bátortalan jobbágyaik részéröl szoktak; — a földesúrnak történetesen nagy befolyása van a

megyei ügyekre, tisztujitásra, követválasztásra stb. — százat lehetne fogadni egyre, hogy a fölperes község elöjárói halonlag mint néplázitók a megye börtönébe fognak vándorolni, s a község ügyvéde csak különös rabulistikai úgyességnek, vagy egy két pártfogó kegyének köszönheti, ha tiszti ügyészi kereset alá nem vonatik.

Valamelly magános peres ügy elintézésére megyei tisztviselö küldetik ki; de a felek egyikének sincs hozzá bizalma, s talán mert vagy részehajlónak ismeri (mi egyébiránt nem tartozik a csodák közé) vagy némi adatocskát tud, mellynél fogva alapos — vagy tegyük fel hogy alaptalan — gyanúja van, hogy az érintett tisztviselö nem fog elfogulatlanul eljárni tisztében; — s ezen igen természetes ellenszenvénél fogva a kérdéses fél folyamodik a vármegyéhez, hogy az illetö ügy elintézésért más tisztviselö küldessék ki: ismét százat mernék egyre fogadni, hogy a t. karok és rendek bizalmukat teljes mértékben biró tisztviselöjük személyében mélyen bántva érzendik magukat, s nem késendenek a folyamodó fél ellen a tiszti ügyészi keresetet azonnal elrendelni, azon fölül, hogy illy esetben a panaszos fél peres ügyének is lehetö legrosszabb kimenetelére számolhat.

Ha — kivált régibb törvényeinket — végig tekintjük, két kitünö vonást, vehetünk bennök észre.

Egyik az: hogy a nemesség magát min dég nem csak a felsöbb hatalomtól függetlenné tenni, hanem a törvények szigora ellen is lehetöleg biztositani törekedett.

Másik az: hogy a többi néposztályokat saját önkényétöl minél függöbbekké tenni, s ez irányban a törvények szigorát is nevelni ügyekezett.

S ime az egyenlönek lenni kellö igazság ezen egyenetlensége, a feudalis rendszer ezen alapdoctrinája szolgáltat kulcsot a megyei önkény megérthetésére, mert mindég szemmel kell tartanunk, hogy a megyei hatóság kizárólag a feudalis aristocratia kezében van.

Igen világos, hogy olly törvényeket, — — mellyeket ugyan azon kiváltságos testület kezdeményez, hoz, magyaráz és végrehajt, még pedig mindig felelöség nélkül — megtartani vagy meg nem tartani egyenesen csak ezen kiváltságos testület szeszélyétöl függ.

Elég példa van rá hazánkban, hogy igen lényeges törvények annyifélekép magyaráztatnak, a hány megye s a hányféle „törvényes szokás" van.

Ebből világos az is, hogy olly törvénynek, mellyet megtartani vagy meg nem tartani a feudalis aristocratia önkényétől függ, mellyet annyifelé magyarázhatni, a hány osztályzati érdeknek palástul szolgál, nem lehet semmi ereje.

Illy forrásokból eredve, a megyei hatalom a kiváltságtalan osztályokkal szemközt akár mellyik ázsiai despotismussal tökéletesen egy vonalban áll.

S valóban ha elfogulatlanul viszgáljuk a megyék törvényhozási, közigazgatási, igazság szolgáltatási, financialis, rendörségi stb. rendszerét: könnyen megfoghatóvá lesz ama titkos és bevallott gyülölet, ama legyözhetlen ellenszenv, mellyel az ország minden nem nemes osztályai a megyék iránt viseltetnek.

Innen van az is, hogy a megyei rendszer, és az ezen nyugvó ország alkotmány a feudalis aristocratiával egy értelmünek tartatik, s hogy sokan azt hiszik, miként az aristocratia praepotentiája csak a megyei rendszer megszüntével törethetik meg.

Miudezeknek eredménye egy nagy társasági meghasonlás, melly általában két táborra választja hazánk népeségét: elnyomókra és elnyomottakra.

S e meghasonlás daemona közéletünket végiglen áthatja mérges lehelletével. Az elnyomottak nem hisznek elnyomóiknak; ezek viszont nem hisznek azoknak. A félelem és bizalmatlanság az aristocratia és többi osztályok közt kölcsönös.

A polgári rend — mellyet csak fictione juris nevezhetni szabadnak, s melly egy a kormány szemhunyoritásától függö bureaukratia fenyitéke alatt, minden magasb polgárisági eszme nélkül s teljesen kizárva minden befolyásból az állodalom vagy csak helyhatósága ügyeire is, tengődik egyik napról a másikra — pangóhelyzetének okát a nemességben s ezzel egyértelmünek tartott alkotmányban keresi.

Az országgyüléstöl nem vár semmit, söt annak minden törekvéseit a polgári rend ellen irányzottaknak gondolja; s meg kell vallani, hogy hazánk mult történeteiböl elég anyagot merithetett illy — napjainkban különben már alaptalan — hiedelemre.

A megyék iránt nincsen semmi rokonszenve, mert azokat csak tisztujitási vérengzéseikröl ismeri s azon részrehajlásról, mellyel a megyék a nemesség személyes és osztályzati érdekeit néha még a törvényes igazsággal szemközt is legyezgetni szokták.

Ugyanazért a polgári rend Magyarországnak európai példabeszéddé vált rendetlenségeit egyenesen a megyei szerkezetnek tulajdonitja.

Ide járul azon irigykedés, mellyel a polgári rend a nemesség kiváltságait szemléli ámbár elég példa van rá, hogy épen ezen irigykedésnél fogva a polgári rend tehetösb tagjainak nincs melegebb óhajtásuk, mint azon osztályba juthatni, mellynek — még nem tartoznak hozzá — elöjogaiban a hon elmaradásának és a többi osztályok jogatlan állapotának forrását szemlélik.

Szóval: a polgári rend gyülöli az aristocratiát, mert minden többi osztályok elnyomójának tartja; nem vonatik az alkotmányhoz, mert ezt kizáró kiváltságul látja usurpáltatni a nemesség által; idegenkedik a megyéktöl, mellyeket minden féktelenség és rendbontás tüzhelyeinek tart, s nincs hiedelme a törvényekhez, mellyek ellen egy nemesi curia teljes biztosságot nyujt, s mellyeket csak az alkotmányos elöjogokból kizárt osztályok ellen lát popáncz gyanánt használtatni.

Igaz ugyan, hogy e gyülölség mamár nagy részben csak elöitéleten alapszik: de nem kell feledni, hogy ezen elöitéleteket századok történetei nevelték.

Es a nép?

Valahányszor erre gondolok, mind annyiszor kisértetes alakban tünik fel elöttem hazám állapota, s nekem ugy tetszik, mintha egy vulkán felett járnánk, mellynek kitöréseitöl perczenként félhetünk, s mellynek izzó lávája hazát, alkotmányt, és nemzetiséget egy nap alatt elhamvasztani képes.

Nincsen olly neme a bünnek és fertelemnek, mellyet századok folytában a népen el ne követtünk s rajta bizonyos kéjérzetével à kárörömnek ne gyakoroltunk volna.

A nép társasági, erkölcsi és értelmi állapota egyaránt nyomát mutatja azon önkénynek, mellyet az aristocratiától századok óta folyvást szenvedett.

A megyei hatalom a nép irányában ezen aristocratiai önkény leghatározottabb kinyomata, minélfogva nem is létez a nép elött olly tárgya a rettegésnek mint a tekintetes nemes vármegye.

Már pedig természetünkben fekszik, hogy mitöl rettegünk, azt — legalább öszintén és tartósan — nem szerethetjük, habár ellenszenvünk és rettegésünk csak egy igazságtalan elöitéleten alapulna is.

Ezt azonban a jelen esetben nem mond-

hatjuk; mert habár a polgári rend ellenszenve ma már nagy részben csak elöitéletből foly is, de a nép ellenszenve magában a megyei hatalomban s alkalmazása természetében gyökérzik.

Minden terhet, melly urbéri viszonyain kivül a népre méretik, közvetlenül a megye rak a nép vállaira.

Ha a közigazgatás tárgyait végig tekintjük, azok jobbára ollyanok, mellyek a nemességet kötelezöleg nem illetik, mint p. o. adó, közmunkák, katona élelmezés s az úgynevezett házi igazgatás majd nem minden ágai.

Ugyan azért helytelenül mondatik, hogy a megye mint a karok és rendek közönsége önmagát kormányozza. A megye a népet kormányozza, még pedig a keleti satrapa egész határtalan önkényével.

Lehetnek a hazában emberek, kik azt hiszik, hogy a népet csak illy rendszerrel lehet féken tartani; de olly embert nem hiszek, ki tagadni merné, hogy e rendszer szomorú kénytelensége azon elaljasulásból eredett, mellybe a népet az aristocratia sülyesztette, s természetes következménye ezen hiedelemnek, miszerint Magyarországon eddig csak a nemes tartatott alkot-

mányos és nemzetiségi képességgel biró telivér polgárnak.

A megyék vaskézzel tartják a kormánypálczát a nép fölött, még a nemest, — kivált ha még úgynevezett megyei befolyással is bir — telhetöleg legyezik.

A nép nem vonathatik rokonszenvel olly hatalomhoz, mellynek emblemái, láncz, hajdupálcza és bitó, még a nemest elöjogai mindezen eszközei ellen az önkénynek teljesen megvédik.

A megyei birót már aristocratai állása s elöitéletes meggyözödése a népnek bünökrei hajlamáról elfogulttá teszi a nép iránt; innen ama dracoi szigor, mellyel a népnek még csekélyebb rendörségi áthágásai is megfenyitetnek.

Nem akarom tovább fejtegetni e szomorú themát, s még csak annyit jegyzek meg miként mindezek után nem tagadhatja senki, hogy a megyékben s illetöleg nemességben központositott hatalmak egész súlya a népre nehezül; s ugyanzéri a népnek minden szenvedélyei közt legerösb ama gyülölet, mellyel a megye — mint közvetlen zsarnoka iránt — viseltetik.

A magyar alkotmánynak tagadhatlanul legerösb oldala a megyei rendszer, a mennyiben ez a nemesi jogoknak, mint a magyar állodalmi

rendszer egyedüli alapjának, biztositékául szolgál; a megyei rendszernek azonban, s ekként az összes alkotmánynak, legnagyobb gyöngesége a nép és ennek jogtalan állapota a nemességgel s különösen a megyékkel szemközt.

Es e határtalan megyei fölségnek nincsen semmi alkotmányos ellensúlya, melly annak mérték feletti eldagályozását gátolná vagy csak mérsékelné is.

Íme, alkotmányunk itt roppant hézagot mutat, mellyet, mindeddig nem tudánk betölteni semmivel, s melly politikai életünk miasmáját képezi.

De tévedek. Van e határtalan megyei hatalomnak is egy ellensúlya; de ezen súly sem nem alkotmányos, sem nem kevesbiti a megyei rendszer feudalis természetéből eredő bajokat; és ezen ellensúly a kormányban fekszik. Erröl azonban alább.

Az volna most a kérdés miként kelljen e hézagot betölteni, hogy ama roppant meghasonlás, melly nemzetünket mind politikailag mind társaságilag annyira megoszlatá, ki engeszteltessék, és alkotmányos életünk folyama szabályzottabb mederbe vitessék?

Véleményem szerint az alkotmány eldagályozásának ellensúlyát magában az alkotmány-

ban kell keresni, s ha ott nem létezne, beléje vinni.

A alkotmányt, melly eddig csak megyei, vagy jobban, csak feudalis volt, kepviseletivé kell tenni, mellynek sánczai odáig terjedjenek, meddig hazánk népessége és összes érdekei terjednek.

Meg kell azonban jegyeznem: hogy midőn ama nagy hézagokról, mellyeket alkotmányunkban tapasztalunk, s a megyei hatalom eldagályozásáról szólok, távolról sem jut eszembe a némelly hazánkfiánál rögzeszmévé vált központositásnak apologiát tartani.

En nem a helyhatósági rendszer alapeszméjében általában, hanem azon forrásban, mellyből a megye hatalmát meriti, keresem a megye hatalom eldagályozásának okait.

A megyei hatalom forrása a nemesi kiváltság; és e hatalom azért viseli feudalis önkény typusát, mert egy feudalis casta által usurpáltatik.

En azt hiszem, hogy a megyét nem meg semmisitné, hanem szabályozni kell, miszerint józan és alkotmányos korlátok közt, de szabadon müködhessék.

En nem vagyok barátja a központositásnak, mert a polgári szabadságnak vagyok

barátja; már pedig a polgári szabadságot én — bármiként vélekedjenek mások — sokkal magasb czélnak tekintem egy bármi tökélyre vitt ügyes kormányzati gépezetnél.

En még azon esetben is, ha felelős kormányunk volna, barátja volnék a helyhatósági rendszernek; mert nem csak az alkotmányos formáknak, hanem a polgári szabadságnak is biztositékokra van szüksége.

Es meg kell jegyezni, miként usurpatiot nem csak a végrehajtó hatalom, hanem a törvényhozás is gyakorolhat; a szabadságnak tehát s föleg a polgári szabadságnak, nem csak a végrehájtó, de a törvényhozó hatalom ellen is van biztositékokra szüksége, mellyeket épen csak egy jó helyhatósági rendszer nyujthat tökéletesen.

A melly arányban központosittatnak a hatalmak, abban az arányban szükül a szabadság mezeje. Ezt nyilván mutatja nagyban Franczia ország, kicsinyben a magyarországi megyék példája.

Tévednek azok, kik a központositás támogatásául Angliára és Amerikára hivatkoznak. Ezen állodalmak kormányai azért számolhatnak mindég a helyhatóságok engedelmességére, mert soha sem jut eszökbe ezektől törvénytelen-

séget kivánni, vagy törvényes hatáskörüket megszoritani.

Ha a kormány Angliában vagy az Egyesült statusokban egyes helyhatóságok szabadságán csorbát ejtene, vagy ezeket, önkényleg törvénytelenségekre kényszéritené, — minden helyhatóságok és az összes közvélemény ellene nyilatkoznának, s a végrehajtó hatalom müszerei épen úgy feleletre vonatnának a nemzet által, mint egyéb kormányzati vétségeikért vagy törvényszegéseikért.

Nem a hatalmak központositása, hanem a polgári érdekek egysége az, mi egy nemzetet erössé tehet; — már pedig ki tagadhatja, hogy a legföbb polgári érdek a polgári szabadság, melly által a polgár legerösebben vonatik az állodalom czéljaihoz?

Sokat beszélnek hazánkban erös és gyönge kormányról.

Véleményem szerint gyönge nemzettel szemközt minden kormány erös; erös nemzettel szemközt pedig csak ugy erös, ha a törvények erején kivül a nemzet közvéleményétöl támogattatik.

Sokat beszélnek hazánkban a kormány felelöségéröl is.

Ám de a kormány felelöségének biztositéka

nem egy elméletileg jó, de gyakorlatilag vajmi sokszor kijátszható törvényes formában, hanem a közvélemény, a nemzeti akarat erejében fekszik.

Ha a nemzet erös, ugy a kormány nem merendi a törvényt megszegni; — ha gyönge, valljon miként fogja a kormányt feleletre vonhatni?

En a polgári szabadság nagy eredményeiért — ha épen kikerülhetlen — egy kis féktelenséget is eltürök; de a legügyesb kormányzati gépezetért sem áldoznám föl a polgári szabadságot.

Csalódás pedig azt hinni, hogy a hatalmak központositása mellett a polgári szabadság nagyobb biztosságot nyer.

A kormány már azon — hogy úgy szóljak — vallásos elöitéletnél fogva, mellyel a nép nekie hódol, szükségkép nagy felsöbbséggel bir a nemzet fölött; ezen felsöbbség neki különben is vezérbefolyást ád az állodalom sorsára, s ha e fölött még minden törvényes hatalmak is a kormányban központosittatnak, e felsöbbségnek szükségkép önkénynyé kell fajulnia.

Minden monarchiai kormánynak van egy utógondolata, melly ellen a nemzet nem vér-

tezheti magát eléggé, mert ezen utógondolat az alkotmányosságnak merö ellentétele.

Ha az alkotmányos monarchák során végig tekintünk mindenütt azt fogjuk tapasztalni, hogy a kormányok törekvése sokkal inkább van a monarchia mint az alkotmány fentartására irányozva, s ezen törekvést én a monarchia természetéből folyónak tartom.

En az alkotmányos monarchiának minden más országlási formák fölött elsöséget adok, mert mig egy részről a nagy becsvágyakat üdvösen fékezi, más részről a kisebb becsvágyaknak magasb czélt tüz ki a piaczi daemagogiánál; e fölöt a kicsiny becsvágyak nem is olly veszélyesek a szabadságra nézve mint a nagyok.

A monarchiai elv nyiltan bevallott megtámadás a szabadság ellen; öszinte ellenség, kit mindenki ismer, kinek utógondolatit homlokáról olvassa le mindenki, ki ellen tehát a nemzet mindenkor védheti magát; — köztársaságokban a politikai becsvágy nyilván a szabadság szép igéjét kiáltozza, még sötétben annak bilincseit késziti s ama szer, mellyből a rabszolgaság álomitalát vegyiti, — a népszerüség.

Mind a mellett is azonban, hogy az alkotmányos monarchiának — föleg az európai társaságot tekintve — minden más országlási

formák fölött elsöséget adok, azt akarom, hogy a szabadság is teljesen biztositva legyen.

A kormány — a monarchiait értem — már mint mondám, a nép vallásos elöitéletében gyökérzö felsöbbségénél fogva is vezérbefolyást gyakorol az állodalom ügyeire, s tömérdek eszközzel bir pártfeleinek számát szaporitani.

A kormány czimeket, rendjeleket, hivatalokat, s más ezernemü kegyelmeket osztogathat, táplálékot nyujthat mindenféle szenvedélynek és hiuságnak; innen tapasztalni fogjuk, hogy a legszilárdabb alkotmányú országokban is elég nagy bösége van a kormány teritett asztalát körüldongó legyeknek, s alkalmasint nem szükség megjegyeznem, mikint e kegyelem osztogatás igen veszélyes fegyver a szabadság ellen.

Ha e fölött minden törvényes hatalom is a kormányban központositatik, ez olly mindenható befolyást nyerend nem csak az állodalom ügyeire, hanem minden egyes polgár sorsára, mellynek az alkotmány csak igen gyönge ellensúlyát fogja képezhetni, mert maga a törvényhozás is nem sokára a kormány szemhunyoritásától függne, s illy esetben a kormány alkotmányos felelösége üres szojárássá aljasulna.

Központositott állodalmakban láthatunk ügyes kormányzati gépezetet, jeles administrativ tehetségeket, gyorsaságot az igazságszolgáltatásban; de polgári szabadságot, polgári egyéniségeket és pártatlan igazságot nem láthatunk. Központositott állodalmakban az alkotmányos formák szoros megtartása mellett is csak a kormánytól függ, a törvényhozást, törvényszékeket, sájtót szolgaiakká tenni, söt magát a közvéleményt is meghamisitani; s ekkor hol marad a központositással összefüggö kormányi felelöség? Francziaországban egy forradalomra és egy tizenötszáz éves dynastia számkivetésére vala szükség, hogy a ministerek a juliusi rendeletekért feleletre vonathassanak! —

Ismétlem: a szabadságot nem csak egy önkényes kormány, hanem egy szolgai törvényhozás, és általában minden gondolható önkény ellen is biztositani kell.

A monarchiai kormányhatalomnak, melly már természeténél fogva az önkény felé vonatik, legbiztosb ellensúlya nem egy pompás papir alkotmány, hanem a polgári szabadság, mellynek egyetlen nyomatékos garantiája a hatósági rendszerben fekszik; ez a nemzeti köz-

véleménynek egyetlen jogszerü és meghamisithatlan kifejezése.

Mig a helyhatósági rendszernek egyetlen egy kis töredéke is fenmarad, addig a szabadságnak is van tere, mellyen magát az önkény ellen védhesse.

En tehát akarom a helyhatósági rendszert, mert nem csak az alkotmányt, hanem annak lelkét — a polgári szabádságot is akarom, mellynek legerösb öre a helyhatóság.

En csak azt akartam a megyei hatalom tuláradásának fölleplezésével megmutatni, hogy ezen túl-áradás az ezen institutiot egyedáruzó feudalis aristocratia természetéböl fakad.

Láttuk fölebb, miként esett az aristocratia saját kelepczejébe; láttuk miként elerötlenült állapotjában saját erejéböl a korkérdések egyikét sem birja megoldani, és hogy ennélfogva az eddigi állapotokat saját létének és az összes nemzet fenmaradásának koczkáztása nélkül nem tarthatja fen tovább; láttuk, miként a megyei szerkezet, mostani feudalis alapjain, nem csak alkotmányos kifejlödésünk akadálya, hanem állodalmi felbomlásunk magvát is magában hordozza.

A magyar megyei alkotmány — a mennyiben a nemesség elöjogaiban gyökérzik —

igen alkalmas volt eddig arra, hogy a feudalis aristocratiát egy a democratiában különben sem igen gyönyörködő kormány ellen megoltalmazza; de arra nem alkalmas, hogy magát — szemközt ama milliókkal, kiknek eddig határtalan kényura volt — az észszel, melly napjainkban megtompitja az erőszak fegyverét, — és az egyetemesb polgári érdekekkel, mellyek nem türnek semmi hizárólagosságot — ezentúl is fentarthassa.

A vagy azt gondoljuk-e: a világtörténet szelleme türni fogja, hogy (Erdélylyel együtt) 6000 [] mérföldet meghaladó területü birodalomnak — melly annyi forrásival bir a gazdagságnak, mellynek népségeiben számtalan nemes erők szunyadnak — fejlődése egy casta által — mellynek alkotmányosoknak nevezett előjogai eddig minden magasb politikai czéllal, minden polgári érdekkel egyenes ellentétben állottak — ezentúl is meggátoltathassék?

Nem! az alkotmányt nem birják meg eddigi porhadásnak indult alapjai, s múlhatlanul szükséges, hogy újabb és tartósb alapokról gondoskodjunk, s mellyekre országunk épületét bizton rakhassuk.

Illyen alap nem lehet más mint egy a

haza minden érdekeit és polgári társaság minden rétegeit képviselö törvenyhozás.

A csupán megyei alkotmánynak — a mennyiben a törvényhozó hatalom alapjául szolgál — haladék nélkül képviseletivé kell válnia, mellyet egy casta önkénye helyett egy egész nemzet szabadság szeretete leheljen át.

Atalában a kérdés ide megy ki akarjuk e vagy nem akarjuk az alkotmányt?

Ha akarjuk az alkotmányt, ugy szükségkép akarnunk kell a népképviseletet is, mert népképviselet nélkül nem tarthatjuk fen tovább az alkotmányt.

Alkotmányunknak a nép rokonszenvére van szüksége mellyet csak úgy vihat ki magának, ha mindazon alkotmányos jogokban, mellyek most csak egy kiváltságolt osztály által képviseltetnek, — föleg pedig a törvények hozatalárai egyenes befolyásban a nemzet minden osztályait egyaránt részesiti.

Alkotmányunknak a nemes polgári becsvágyak versenyére van szüksége, mellyet csak ugy eszközölhet; ha minden jeles tehetségnek, minden magasb törekvésü értelmiségnek mezöt nyit, erejét a haza és alkotmányos szabadság érdekében termékenyiteni; — ha az osztályzati

szellem nem szegi többé szárnyait a magasztosb czél után sovárgó polgári szellemnek.

Alkotmányunknak a nép nemes szenvedélyére van szüksége, mellyekre a nép csak ugy lelkesülhet, ha az alkotmányban minden földi javainak legmagasbikát szemléli.

Alkotmányunknak erös törvényekre, és a törvénynek kegyelettel hódoló polgárokra van szüksége, melly kettö csak ugy érethetik el, ha a törvények a nép egyetemes akaratából s összes érdekeiböl folynak és megtartásuk fölött egy egész nép örködik.

Alkotmányunknak ama nagy társasági meghasonlás kiengesztelésére van szüksége, mellyet a nemzet keblében okozott; meg kell kérlelnie ama gyülöletet, mellyet a haza millióiban századok sanyarai által fakasztott, — begyógyitania a sebeket, mellyeket a nemzettest tagjain ejtett — s egy nemesb polgári hivatás öntudatát ébresztenie föl azokban, kiket az alkotmány eddig csak mostoha gyermekeinek tekintett, mi csak ugy lehetö, ha nemes és nem nemes testvérileg egysülve képezik az alkotmány és törvényhozás alapját.

A népképviselet az elsö hágcsó alkotmányos kifejlödésünk lépcsözetén, melly nélkül

egyéb alkotmányos és társadalmi reformokat — ugy szólva — nem is eszközölhetünk.

Illyen okok ellenében hasztalanul hivatkozik az önzés és az elöitélet a nép tudatlanságára, müveletlenségére, urbéri viszonyaira, s általában a nép szellemi és társasági sülyedettségére: — hasztalanúl mondatik, hogy magasb politikai jogok gyakorlatához azoknak értése és méltánylása is szükséges: mert minden alkotmányos nemzetek példája bizonyitja, miként a politikai nevelést épen csak a politikia jogok gyakorlata adhatja meg.

Arra hogy a nép tovább is szellemi és erkölcsi sülyedettségében tartassék, nincs czélszerübb eszköz, mint alkotmányunkat eddigi képtelen alakjában fentartani.

Népképviselet nélkül az alkotmányos lét merö csalódás, mellyböl a lengyel nemzet csak azért ábrándult ki, egyperczre, hogy örök álomba szenderüljön.

Az alkotmányt tekintve tehát nem lehet kérdés: miért van szüksegünk népképviseletre? mert mindenki érzi és tudja, hogy az alkotmányt csak a nép millióinak rokonszenve mentheti meg.

b) Kormány.

Második szempont, mellyből a népképviselet kérdését tekintem: a magyar nemzetnek a kormánynyali viszonya. Es itt különös figyelmet kérek olvásómtól.

Mikor mi magyarok kormányról szólunk, magunk sem tudjuk, hogy sajátlag miről beszélünk.

Határtalan monarchiákban a fejedelmi akarat kormányoz, melly fölötte áll minden törvénynek, s melly hatalmát az isteni jogból származtatja, a fejedelmi fölség nem csak sérthetlen, hanem forrása egyszermind minden jogoknak és törvényeknek. Határtalan monarchiákban tehát a kormányzás a fejedelmi méltóság attributuma.

Alkotmányos monarchiákban, hol a fejedelmi méltóság nem egyéb mint jelképe a népfölségnek s hordozója azon erkölcsi tekintélynek és hatalomnak, mellyet a törvény — mint minden társasági erők akaratkifejezése — rárubáz, a kormány fogalma lényegesen különbözik a fejedelmi méltóság fogalmától, s kormány alatt nem értetik egyéb, mint bizonyos polgári hatalom, melly az ország ügyeit a törvények által megszabott mérték szerint és korlátok közt saját felelősége alatt kezel:

Alkotmányos monarchiákban — miként Thiers mondá — a fejedelem országol, de nem kormányoz.

Eben világosan ki van fejezve az is, hogy a fejedelmi méltóság — mint jelképe a népfölségnek — szüségkép sérthetlen; a kormány ellenben — mint végrehajtó müszere a törvényekkel közösen kifejezett nemzeti és fejedelmi akaratnak — eljárásaiban csak azon ösvényt követheti, mellyet az alkotmány és törvény jelölt ki elötte.

Es igy akár határtalan monarchiákban, akár alkotmányos állodalmakban tekintsük a kormányt, mindég olly tárgy lebeg elöttünk, mellyet meg birunk fogni, mellynek értelmezése tisztán s határozottan áll elöttünk.

Határtalan monarchiákban mindenki le vett kalappal szól a kormányról, mert a fejedelmi fölség és kormány teljesen egyértelmü.

Alkotmányos monarchiákban a kormány tisztelet vagy megvetés, magasztalás vagy megrovás tárgya lehet, a mint t. i. az azt kezelö személyek a nemzet bizalmát birják vagy nem birják, a mint törvényes ösvényen járnak vagy — mint akármelly magános személy — törvény ellen vétkeznek.

Mind a határtalan mind az alkotmányos

monarchiákban tehát jól tudják úgy az egyes polgárok mint az összes nemzet, hanyadán vannak kormányukkal.

Nálunk a kormány ollyasmi, mit sem nem látunk, sem meg nem foghatunk.

Vannak országos kormányszékeink, udvari cancellariánk, helytartó Tanácsunk, udvari kamaráról, kormányzásról szóló törvényeink: de kormányunk nincsen.

Nálunk a kormány ollyan mint a kisértet: minden ember beszél róla: de szemtül szembe senki sem látta.

Francziaországban a kormány neve Soult, Guizot, Duchatel, Salvandy stb. Angliában Russel, Grey, Palmerston, Fox Maule stb.; — nálunk a kormánynak nincs neve, mert annak, mit mi kormánynak nevezünk, nincs teste, nincs alakja, nincs árnyéka; szóval: nálunk a kormány nem egyéb mint elvont eszme, mellyen az elme élt igen ügyesen gyakorolhatni, mellyen azonban a józan ész csak bámészkodni képes.

Alkotmányos ország — alkotmányos nemzet — törvényhozás — és mindenek kormány nélkül: lehet-e ennél csodálatosb állodalmi tünemény?

A különbség Magyarország és más alkot-

mányos állodalmak közt abban fekszik hogy másutt a kormány bizonyos polgári hatalom, mellyet a törvények állitottak fel, s mellynek irányát törvény jelöli ki; nálunk ellenben a kormány nem polgári hatalom, hanem rendszer, melly irányat saját motivájától veszi.

S mind e mellett is Magyarország kormányoztatik, még pedig — és ez máskép illy körülmények közt nem is lehet — elég fonákul.

Az, a mit mi kormánynak nevezünk, teljesen el van takarva szemeink elöl; eredete, iránya, kiterjedése: mind ez kifürkészhetlen titok elöttünk; s azon bizonyos rendszer, melly által kormányoztatunk, olly távolságban van tölünk, hogy sem erönk sem törvényeink nem hatnak el odáig.

S ezen rendszer, melly által kormányoztatunk, az ausztriai birodalom rendszere.

Ime, megneveztem a kórt, mellyben Ausztsriávali összes viszonyunk sinylödik.

En nem tartozom azon gyöngéd termeszetü szabadelmüek közé, kik csupa loyalitásból egy két valótlanságot is elmondanak, csakhogy szándékuk tisztaságában senki ne kétkedjék; — kik akként gondolnak hitelt szerezhetni maguknak, ha mind maguk mind mások szemébe fövenyt hintegetnek.

A hon boldogsága, a nemzet nagysága, a királyi szék dicsősége, azon egyetlen nyugpont, mellyen lelkem álmaiban legel.

En nem csak azért, mert alkotmányos monarchiában élünk, — nem csak azért, mert a törvénynek hódolok — ragaszkodom alkotmányos dynastiánkhoz: hanem azért is, mert őszintén meg vagyok győződve, hogy hazánk sorsa dynastiánk sorsához van kapcsolva.

De épen mert igy vagyok hangolva, fogom elmondani minden utógondolat nélkül, mit Ausztriávali viszonyunkat illetőleg igaznak, valónak hiszem, mert mindenek fölött igazsággal tartozunk egymásnak.

Elmondám e munka első fejezetében, ama körülményeket, mellyek Ausztria statusférfiait a Magyarország irányábani politika követésére birhatták.

Megmutatám miként Austriával birodalmainak assimilatiójában gyanitatá a tartósság föltételét országlási elve.

Megmuttattam, miként az ausztriai kormány el is követett mindent, hogy a határtalan monarchia e postulatumának eleget tegyen, s II. Jósef magasztalt, és sok tekintetben méltán magasztalt — politikája nem volt egyéb mint Austria három százados politikájának élre állitása.

E mütétel következtében két nevezetes tünemény merül föl szemeink elött.

Elsö az: miként Ausztria három század alatt mindent elkövetett, hogy Magyarországot — a mennyiben az alkotmány egyenes megtamadása nélkül lehetett — örökös tartományaival assimilalhassa; kimeritette a békes és eröszakos eszközöknek minden nemeit, s mind e mellett sem volt képes Magyarországot örökös tartományival assimilálni, söt e czéltól ma távolabb van mint volt valaha.

Második az: hogy Magyarország — kivált a polgári háborúk után — a nemes önfeláldozásnak, a heroismus és loyalitásnak minden nemeit kimeritette, hogy Ausztriában a magyar nép és magyar alkotmány iránti elöitéletet gyöngitse, hogy méltányos igényeinek sikert eszközöljön, — megmutatta, hogy alkotmányos trónjáért vérét örömest ontja, de alkotmányos szabadság nélkül nem kiván egy perczig is élni; — s ime az alkotmányos lét elleni kisérletek még sem szüntek meg.

S valljon honnan van az, hogy még mindig olly élesen állunk szemközt Ausztriával mint állottunk a tizenhetedik században? — Honnan van az, hogy sem Ausztria nem birta Magyarországot birodalmi rendszerébe vonni,

sem Magyarország nem volt képes ezen rendszer befolyásától egészen menekülni?

Ez onnan van: mert Magyarország érdekei háromszáz éves balkormányzás-által ellentétbe hozattak az összes birodalom érdekeivel. Es ebben fekszik az ausztriai kormány politikájának legnagyobb tévedése.

A kormány az alkotmányos Magyarországot mindég aggodalom tárgyának tekinté, minélfogva minden törekvése — miként már e munka elején megmutattam — arra volt irányozva, hogy az alkotmány ereje zsibbasztassék.

Nem szükség bizonyitgatnom, miként e törekvés — ha a kormány a birodalmi kapcsolat erősitését akarta ez által elérni — czélját teljesleg eltévesztette.

A magyar nemzet mindég alkotmányát tartotta legféltettebb kincsének; s véleményem szerint csak egy igen rövid látásu politikának juthat eszébe a nemzetet épen legféltettebb kincsében támadni meg.

Csodálatos, hogy az ausztriai kormányban soha sem látszott fölmerülni ama gondolat, miszerint a magyar nemzet olly kormányt, melly az alkotmányban rémet lát, s annak

igézetétől minden áron szabadulni akar, mindég gyanuval fogja kisérni.

S még csodálatosb, hogy a kormánynak soha sem jutott eszébe, miként sokkal tartósb azon erő, mellyet egy szabadság szerető nemzet rokonszenvéből, mint mellyet a nemzeti jellem gyöngitéséből és az alkotmányos élet zsibbasztásából merithet.

Tekintsük a mult időket; vessünk egy pillantást Ausztria vészes napjaira a 18. század közepén és a 19. ik század elején: nem az alkotmányos magyar nemzet volt-e az, melly a dynastia védelmére és a birodalom fentartására legtöbbet áldozott?

En minden gondolható politikai tévedések közt legnagyobbnak tartom, ha a kormány a magyar alkotmány mellőzésével vagy épen gyöngétésével véli Magyarországnak az összes birodalommali kapcsolatát erősithetni; söt ellenkezőleg úgy vagyok meggyőződve, — s e tekintetben mellettem szólnak a történetek — hogy illy fonák politika az érintett birodalmi kapcsolatot csak gyöngitheti.

Ausztria háromszázados tévedése onnan eredett: mert olly elvek szerint akarta Magyarországot kormányozni, mellyek Magyarországra nem valának alkalmazhatók.

Olly politika, melly mindég csak a jelen pillanattól kér tanácsot, s nem függeszti szemét a jövendöre is, szükségkép tévedésekre vezet, mellyek eredményeit a legmélyebb politikabölcsesség sem képes elöre kiszámolni.

Ausztria statusférfiai a magyar alkotmányban mindég Pandora szelenczéjét látták, s e bal szempont volt legnagyobb akadálya az ország anyagi kifejlödésének is.

Ezt kézzelfoghatólog bizonyitja Ausztriának Magyarországra és az örökös tartományokra nézve követett kétoldalú kereskedelmi és összes nemzetgazdasági politikája.

Ausztriának félig meddig tilalmi, félig meddig védelmi vámpolitikája az örökös tartományokban virágzó müipart teremtett; Magyárországon ellenben még ama csekély müipart is, melly néhány évtized elött létezett; elfojtotta.

Ausztria kereskedelmi politikája Magyarországot még nyers termékekre nézve is teljesleg elzárta a világvásártól.

Ausztria kereskedelmi politikája vagyonosságot keltett az örökös tartományokban, még Magyarországot a végelszegényedés örvényének széléhez hajtotta.

Es ime, ez volt az ausztriai kormány második

nagy tévedése; mert ama pillanatnyi csekély haszonért, mellyet financialis tekintetben illy politika talán eredményezett, föláldozá mindazon roppant elönyöket, mellyek Magyarország anyagi eröinek természetszerü kifejtéséből az összes birodalomra hárulhatának.

Könnyen megfogható, hogy olly ellentételek mellett, mellyek illy balkormányzás által eröszakosan állitattak föl Magyarország és az örökös tartományok érdekei közt, olly kormány vagy rendszerrel szemközt melly impulsusát Magyarországot tekintve nem alkotmányos eröktöl, hanem százados önkénytöl veszi, mindég sérelmekröl fogunk panaszolkodni.

Ismétlem: nálunk a kormány nem polgári hatalom, hanem rendszer, mellynek hatását érezzük, de határait nem ismerjük; s mivel alkotmányunk sehol sem jelöli ki a közhatalmak határvonalait, alkotmányunkkal még csak nem is férkezhetünk e rendszerhez, mind a mellett, hogy e rendszer nem alkotmányos.

Azt mondám fölebb, hogy a határtalan megyei hatalom ellensúlya a kormányban fekszik, de hogy ezen ellensúly sem nem alkotmányos, sem nem kevesbiti a megyei hatalom természetéböl eredö bajokat.

Azok után, miket a kormány természetéröl

s irányáról mondottam, talán nem is lenne szükség itt még valamit bizonyitani, mert hiszen a dolog maga szól magáért.

Minthogy azonban ujabb időkben egy egész nagy párt keletkezett, melly politikai hitvallásában a kormány minden áron pártolását tüzte ki főágazatul: lássuk, miként szerepel a kormány a magyar alkotmány irányában?

A kormány nálunk nem az ország és alkotmány élén, hanem vele szemközt áll, s egész politikai létünk nem egyéb szünetlen harcznál alkotmányunk védelmére.

Nálunk — miként már megjegyzém — a közhatalmak határvonalai sehol sincsenek világosan kijelölve, a „jus supremae inspectionis regiae" ép olly széles értelmü ürügyül szolgál a kormánynak az alkotmány szabadabb erőkifejtésének akadályozására, miként a megyei hatalom alkotmányos palástja minden aristocratiai önkénynek. —

Itt két negativ erő küzd körömszakadtig s pihenés nélkül egymással.

Ki a kormány magaviseletét figyelemmel szemléli, két nevezetes müntételt fog Magyarországra nézve követett három százados politikai rendszerében észrevehetni.

Első az: hogy a hányszor maga a nemzet

nyitott rést még világos törvények ellenére is alkotmányán, a kormány mindég egész készséggel behunyta szemeit.

Második az: hogy valahányszor a nemzet észre jött, s egy egy becsúszott idomtalanságot akart kiküszöbölni alkotmányából, vagy egy egy irott malasztot megtestesiteni, azt a kormány mindég hatalma egész súlyával gátolta.

A királyi városok világos törvény daczára megfosztattak országgyülési szavazatuktól, s a kormány elnézte e kiáltó törvénytelenséget, mert jól tudta, hogy ez által maga az aristocratia ejtette a legnagyobb csorbát alkotmányán, jól tudta, hogy Magyarország alkotmányos jövendöje föleg egy erös, független és felvilágosult, egy az ország anyagi érdekeit kiválólag képviselö polgári rendben fekszik, és hogy e polgári rend kiszoritásával az összes közép osztály, anyagi és értelmi erejének egész súlyával az alkotmány és aristocratia ellen fordul.

Midön ellenben Pestmegye a fenyitö eljárás eddigi rendetlenségeit meg akará szüntetni, s egyebek közt a törvényszék csarnokait a közönség számára megnyítni, — a kormány mind a mellett, hogy a megye intézkedésében sajátlag semmi ujitás nem volt, katonai eröszakkal

is kész volt e rendszabály sikerét gátolni. Hasztalan volt a hivatkozás a megye törvényes jogára, s más megyék példájára, a kormány hajthatlan maradt. Ürügyül az épen akkor együtt ült országos választmánynak kelle szolgálni, melly a büntető törvénykönyv kidolgozásával foglalkozott, de a titkos rugó bizonyára más volt, t. i. a kormány ösztönszerü borzadása mindentől, mi a nyilvánosságnak csak szinét is viseli, pedig hihető, hogy a nyilvánosság a törvényszéki teremekből máshova is utat törne magának.

Ugyan azon kormány, mellynek a mult országgyülés, vagy legalább a rendek táblájának nagy többsége módot nyujtott a megyei rakonczátlankodások fékezésére sikeres rendszabályokat létesiteni, valljon használta e a törvényhozó testület e kedvező hangulatát? Hozatott-e csak egy három sornyi törvény is a megyék rendezésére? — Országgyülés után azonban behozatott az uj administratori rendszer, a föispáni helytartókra hatalmak ruháztattak, mellyek mind a megyék törvényes jogaival, mind azon czéllal, melly e rendszernek czimürügyül szolgált — merőben ellenkeztek; mert ezen ujitás nem csak hogy a megyékben a rendet helyre nem allitotta, de ott is, hol

eddig szokottnál nagyobb rend tapasztaltatott, csak rendbontásokra nyujtott alkalmat. — S mi volt hát czélja a kormánynak, ha nem a jobb rend, jobb közigazgatás, jobb és gyorsabb igazság szolgáltatás? — Nem egyéb mint hogy politikai táborát szaporitsa, mi nekie egy pillanatra — de csak egy pillanatra — sikerült is.

Ugyanazon kormány, mellynek ezelött huszonnégy évvel elég ereje volt arra, hogy a hadi adót és katona állitást a megyék által a néptöl törvény és alkotmány ellenes módon kicsikarhassa, késöbben, midön a házi adó törvény által az urbéri telkeken lakó nemesekre is rovatni rendeltetett, nem birt elég erövel arra, hogy a törvényt végrehajtani vonakodó megyéket kötelességök teljesitésére szorithassa, ámbár ez esetben nem csak a törvényre, de az összes hazai közvéleményre is támaszkodhatott volna.

Lépésröl lépésre késérhetném a kormányt politikai eljárásaiban s megmutathatnám, hogy törekvése mindég ugyanazon vezérgondolat körülforgott, t. i. Magyarország alkotmányát gyöngiteni, eröit zsibbasztani, és anyagi fejlödését gátolni; de szükségtelen megmutatnom, miként ez igen szerencsétlen eszköz volt a

birodalom és Magyarország közötti kapcsolat öregbitésére.

Igen világos tehát, hogy azon viszályos érintkezés, melly Magyarország és a birodalom érdekei közt fenforogni látszik, nem a magyar alkotmány, nem a dolgok természetes helyzetének, hanem egy háromszáz éves balkormánysás eredménye.

S e szerencsétlen viszony azonnal meg fog szünni, mihelyt Ausztria politikájának ama meggyözödés szolgáland vezérelvül: miszerint Magyarország érdekei teljesleg ugyan azok a birodalom érdekeivel, s hogy ezen érdek egység épen Magyarország kifejlödésében találja legerösb támaszát.

Letüntek már azon idök, midön a népek a dynastiákat csak vallásos ösztönböl s azon szerencseért szerették, hogy jobbágyaikúl születhettek; s napjainkban a népek e dynastiákat csak azon jókért szeretik, mik fenállásukból az egyetemes állodalomra hárulnak.

A utolsó félszázadban nagy dolgokat s tanulságos eseményeket láttunk.

Láttunk régi dynastiákat, — mellyek évezredes alapokat birtak, népeik vallásos csatlakozásában — elenyészni s ujakot fölmerülni; láttuk, miként az események rohama mindent

felforgatott, mi régebben ösztönszerü tisztelet, vallásos áhitat s jobbágyi hódolat tárgya volt. A század világa fényt vetett a népek életébe, hol elöbb csak sötétség uralkodott.

A népek vak ösztönböl sem nem szeretik, sem nem gyülölik többé a dynastiákat, hanem a legerösb alap, mellyen a népek hüsége nyugszik, a jogok tisztelete és a nemzeti érdekek méltánylása, s véleményem szerint ez által a dynastiák mit sem vesztenek,

A magyar nemzet öszinte hüséggel csatlakozik alkotmányos dynastiájához; de egyetlen egy magyar sincs a hazában, ki elevenen ne érezné, miként az eddigi kormány rendszer a helyett hogy a birodalom érdekeit a nemzetéivel szorosan összeforrasztaná, inkább csak arra volt alkalmas, hogy a birodalom érdekeit a nemzetéitöl különválassza.

En minden gondolható csapások legsúlyosbikának az tartanám, ha Magyarországon azon meggyözödés kezdene megerösödni, hogy a nemzet érdekei nem egyeznek meg a birodaloméival.

Nekünk s a birodalomnak egymásra kölcsönös szükségünk van; mert öszinte meggyözödésem szerint ezen kapcsolat nélkül Magyarország egy perczig sem tarthatná fen állodalmi

létét; Magyarország nélkül pedig Ausztria rögtön a másodrendü hatalmak sorába hanyatlanék.

Magyarországot az érdekek egyenlöségén kivül még egy hatalmas kapocs köti a birodalomi kapcsolathoz.

S ezen kapoes: a közös politikai lét.

Ezt minden gondolkozó ember tudja széles Magyarországon; s ugyan azért vagy örültnek vagy haza árulónak kellene annak lennie, ki e kapcsolatot tágitani vagy épen szétszaggatni óhajtaná. .

Ezen kapcsolat szüksége fekszik dynastiánkban, közös történeteinkben és az európai ügyek helyzetében.

De tagadom, hogy e kapcsolatból legféltettebb érdekeink feláldozásának szüksége folyna.

Nézetem szerint épen abban lappang a kormány háromszáz éves politikájának tévedése, hogy Magyarországot csak eröinek lebilincselésével gondolá tartósan a birodalomhoz köthetni.

En ellenkezöleg épen Magyarország természetes eröinek kifejtésében látom e kapcsolat erösségét és tartósságának biztositékát.

Meg vagyok azonban győzödve, hogy az eddigi balkormányzás folytatása ezen kapcso-

latot sokkal inkább képes gyöngiteni mind erösiteni; balkormányzás lesz pedig minden kormányzás, melly Magyarország alkotmányától és érdekeitöl nem nyeri rugalmát.

Mig a magyar ügyek alkotmányos kezelésének, még alkotmányunk és nemzeti érdekeink kifejlödésének ólomsúlyát egy az alkotmányon kivül álló féltékeny rendszer képezendi, addig mindég Magyarország leend Ausztria politikájának achillesi sarka.

Nekünk alkotmányos kormányra van szükségünk mind a dynastia, mind a haza, mind az egyetemes birodalommali kapcsolat érdekében, ollyan kormányra, melly csak az alkotmányban találhassa fel léte föltételét; illyen kormány nélkül hazánk fonákul fog kormányoztatni.

Nekünk arra van szükségünk, hogy a törvény azon igéi, mellyek Magyarországot mint saját önállásu állodalmi testet, magyar férfiak által és a magyar alkotmány szellemében rendelik kormányoztatni, holt betükböl valósággá legyenek.

Nekünk olly kormányra van szükségünk, melly a szó legteljesb értelmében képviselje hazánk érdekeit a birodalmi kapcsolatban, mert hiszen a kormánynyali viszonyunk balságai és a kormány tévedései éppen onnan eredtek,

mert a magyar érdekek mind eddig vagy épen nem vagy fölötte gyöngén valának képviselve a birodalmi kapcsolatban.

Illy kormány mellett, melly egy alkotmányos nemzet nyomatékát viendi magával a birodalmi politika mérlegébe, azonnal helyre álland hazánk és a birodalom érdekeinek homogeneitása.

Illyen alkotmányos kormány azonban csak úgy lehetséges, ha egy egész nemzet rokonszenvére támaszkodhatik, ha egy minden polgári érdeket képviselö törvényhozás által szabatja ki magának azon határokat, mellyeken túl alkotmányos lenni megszünik.

Szóval: alkotmányos kormány és népképviselet — két egymástól elkülönözhetlen dolog.

Akkor, ha e törvényhozás teremében egy egész nemzet leend képviselve, lesz ideje annak, hogy a kormány e közvéleményre, a polgárok meggyözödésére appelláljon; s e közvélemény, e meggyözödés töle — még alkotmányos ösvényen jár — nem is fogja rokonszenvét megtagadni.

Legyen aztán akkor conservativ vagy szabadelmü, nekem mindegy, — örömest meghajolandok elötte, mert alkotmányos lesz és a nemzeti meggyözödés typusát viselendi.

S meg kell jegyezni, miként a népképviselet nem csak pajzsúl szolgál érdekeinknek és alkotmányunknak, hanem a kormánynak is erősségül a pártok ostroma ellen.

Valóban a népképviselet nem csak alkotmányi, hanem kormányzati kérdés is egyszersmind.

En azt hiszem, hogy ezzel minden sérelmeink egyszerre orvosolva lesznek; — azt hiszem, hogy ez által sokkal szorosabban fogunk a birodalmi kapcsolathoz füzetni mint az eddigi balkormányzás által, mellynek tengelye országos érdekeink mellőzése volt; azt hiszem, hogy mihelyt egy erös nemzeti képviselet által támogatott magyar alkotmányos kormány kezelendi hazánk ügyeit, azonnal egy magasztos örömmel üdvözlött frigy kötendi hazánkat a többi tartományokhoz, s Magyarország azonnal megszünik Bécsben ággodalom tárgya lenni; — azt hiszem, hogy a milly arányban erősödik egy nemzeti képviselőség által a közvélemény ereje, abban növekszik az alkotmányos kormány ereje is; — és elvégre azt hiszem hogy ha három viszályteljes század alatt nem sikerült az ausztriai politikának Magyarországot a birodalommal assimilalni, annál inkább sikerülend azon szoros köteléknél fogva, mellyel

egy közösen szeretett dynastiához és közös politikai létünk egyesült eröveli fentartásához vonatunk, érdekeinket akként egyenliteni ki, hogy egyiknek érdeke a másikénak föl ne áldoztassék.

Es ime, valamint az alkotmány, úgy természetesen az alkotmányos kormány elsö alap föltétele a népképviselet.

c) Nemzetiség.

Harmadik szempont, mellyből a népképviselet kérdését tekintem a nemzetiség.

Nincs tárgy a világon, mellynek rovására Magyarországon az emberek annyit vétkeztek volna, s még ma is vétkeznének, mint mennyit a nemzetiség nevében vétkeznek.

Miszerint azonban e tikintetben tisztában legyünk, szükség szorosan meghatároznunk, hogy sajátlag mit értünk nemzetiség alatt.

Egy emberfaj, mellyre a közös származás, közös nyelv, és ebből eredöleg az erkölcsök, szokások és családi élet egyenlösége egy általános — hogy ugy szóljak — természeti jellemet ruház, nemzetnek hivatik.

Illy értelemben minden népfaj, melly az emlitett általános természeti jellemmel bir,

nemzetnek nevezhető, s ezt anyagi vagy fajnemzetiségnek lehetne nevezni.

Szükségtelen megjegyeznem, hogy ollyan népfaj, mellyet ezen általános természeti jellemnél erősb kapcsok nem kötnek össze, még nem igen szilárd politikai testet képez.

Korunk egy magasb nemét ismeri a nemzetiségnek: azt t. i. midőn egy népnek tagjait a gondolkozás, vélemények, jog és szabadság, müveltség, politikai institutiok s általában minden magasb és legmagasb polgári érdekek és törekvések egyenlősége alakitja egy nagy erkölcsi és politikai testté, s ezek kétségkivül a legerősb kapcsok, mellyek egy nemzetet egyesiteni képesek.

Illyen nemzet, ha e fölött még vérben s nyelvben is egy, meghódithatlan; de ha különféle népfajokból szövetkezett volna is, csakhamar vérben s nyelvben is rokonulni fog.

Valahányszor tehát nemzetiségről szólandok, mindég politikai nemzetiséget fogok érteni.

Ha a magyar korona tizennégy millio alattvalóját közös nyelv és közös származás egyesitené, ugy kétségkivül kevesb okunk lenne jövendőnk felett aggódni s nemzetiségünket félteni.

Csodálatos tünemény! — Majd nem egy évezred, hogy e földet lakjuk, hogy a sors s

az események hatalma az itt lévő idegen népfajok uraivá tön, s még sem valánk képesek a különféle néptöredékeket nemzetiségünkbe beleolvasztani.

Vagy a magyar nemzetiségben kell hát valaminek létezni, mi a többi népfajokban legyőzhetlen ellenszenvet fakasztott iránta, vagy a többi népfajok nemzeti sajátságaiban lappang valami titkos vonzerő, mellyel, a magyar nemzetiség olvasztó ereje föl nem ér.

Ezt legjobban fejtik meg a magyar nemzet történetei.

Nemzetünk a meghóditott népfajok irányában teljes mértékben élt a diadalmas hódító jogával: ez a magyar nép és többi népfajok közötti társasági viszony általános jelleme.

Eleink szabad alkotmányt, szabad hazát szabad nemzetet alkottak; de az alkotmány, haza és a magyar nemzet ezen szabadsága a megigázott népfajok rabszolgaságával teljesen egyértelmü volt.

S e szabadságnak nevezett önkényt a magyarfaj későbben kiterjeszté saját gyöngébb feleire is; ekkép fejlődött ki Magyarországon a kiváltságos elnyomók, és kiváltságtalan elnyomottak osztálya.

Természetében fekszik az embernek, hogy minél erőszakosabban ostromoltatik külvi-

szonyaiban az önkény által, annál erösebben bástyázza körül magát azon tulajdonokkal, mellyeken az önkénynek nincs ereje.

Van egy ösztön emberi természetünkben, mellyen az eröszak fegyvere megtompul, s mellyet csak még ennél is erösebb ösztönök birnak legyözni: s ezen ösztön az, mellyel vérünkhez, nyelvünkhez, családi életünk szentekszentjéhez s szenvedéseink társaihoz vonatunk. Ezen ösztön tartotta fen a magyarországi népfajokat; de ezen ösztön érlelte meg bennök azon ellenszenvet is, mellyel a magyar nemzetiség iránt viseltetnek, s mellyet urával szemközt a rabszolga keblében az idö csak kérgesithet, de onnan soha ki nem irthat.

Ezen ösztönnek köszönheti fenmaradását a magyar nemzetiség is, melly — midön a nemzet elsöszülöttei a külföld bálványainak oltára elött tömjéneztek — a falusi pór szerény hajlékába költözött, s ott leste korányát az egykori boldag feltámadásnak.

Valóban ha földnépünk nem létezne, nemzetiségünket már rég elsodorta volna; de ha történeteink s feudalis alkotmányunk olly roppant meghasonlást nem okoztak volna társasági rendszerünkben: a nemzetiség kérdése ma nem volna Eris almája közöttünk, s állodalmi

létünkért nem kellene olly életre halálra viaskodnunk.

Sokan azt gondalják, hogy miután nyelvünk a törvényhozás, közigazgatás és igazságszolgáltatás nyelvévé lett, azóta nemzetiségünk már egészen biztosan alapon nyugszik.

En e tekintetben máskép vélekedem, s azt hiszem, hogy mióta nyelvünk törvényesitése nemzetünk ellenségeiben a féltést felébresztette, mióta nem kétség többé, hogy hazánkban nem csak a magyar nemzet hanem a magyar nemzetiség is az uralkodó, azóta a magyar s többé népfajok közötti meghasonlás is sokkal élesebb s ez nemzetiségünk alapját bizonyosan nem erösbiti.

Ki tagadná a magyar nép jogát nemzetiségéhez? — Nem magyar vér folyt-e e hazáért? nem magyar vér tartotta-e azt fen századok viszályain át? nem magyar törvényhozói ész alkotta-e annak törvényes rendszerét? nem magyar genius lebeg-e történetei fölött?

Igen is, a magyarnak egy évezredes politikai lét által szentesitett joga van nemzetiségéhez; s szégyen — lemoshatlan szégyen fejére annak, ki elég nyomorult lenne e legdrágább kincsünket, apáinknak e legszentebb

hagyományát akár melly fényes jutalomért áruba bocsátani.

Am de elvitázhatlan jogunk azért nem kevesbiti ama veszélyeket, mellyek az alkotmányunk és történeteink által okozott társasági meghasonlás következtében nemzetiségünket fenyegetik.

S mégis vannak emberek e hazában, kik a nemzetiség szent nevében akarják az eddigi égbekiáltó állapotokat fentartani.

Midön a holt latin nyelv helyett saját nemzeti nyelvünket ügyekezénk az egyedül öt illetö diplomaticai polczra emelni, ki hinné? voltak emberek, kik azt hirdetgeték, hogy ez ujitás nemzetiségünket s alkotmányunkat koczkáztatja.

Midön ama meggyözödés, hogy az állodalmi épületet nem birják meg eddigi alapjai, alkotmányunk javitásának óhajtását ébreszté föl bennünk, voltak elegen, kik azt mondák: hogy alkotmányunk megváltoztatása nemzetiségünk elsülyedését vonná maga után.

Valahányszor szó volt az ösiség megszüntetéséröl, örökváltságról, vagy más anyagi javitásokról, mindannyiszor akadtak emberek, kik teli torakkal hivatkoztak ama veszélyekre, mellyekkel ezen ujitások a nemzetiséget fenyegetik.

En nem tudom, s nem is akarom vizsgálni mennyi öszinte meggyözödés volt e folytonos hivatkozásban a nemzetiségre; de azt tudom s tudja mindenki, hogy a magyar nyelv diadalát nem azok vitták ki, kik mindég a nemzetiség palástjával takarták nemleges politikájokat.

Tudom továbbá, s tudja velem mindenki, hogy e negativ politika nem erösitette nemzetiségünket, nem forasztotta be a társasági test szakadásait.

Nemzetiségünknek annyi ellenséges elemek közt egyetlen védpajzsa az alkotmány; ám de ha alkotmányunkat az aristocratia nem birja fentartani, valljon miként fogja a nemzetiségünkre rohanó veszélyeket gátok közé szorithatni?

Minden alkotmány, minden politikai intézmény gyönge, ha nem birja a nagy tömegek, a polgárok nagy többségének rokonszenvét vagy talán épen a milliók ellenszenveivel kell harczolnia.

Es ne feledjük, hogy alkotmányunk ellenségei épen azon ellenszenvböl meritettek legnagyobb eröt, mellyel alkotmányunk és nemzetiségünk a haza saját keblében minden lépten találkozik.

Ha nem tudunk módot, nemzetiségünket a haza millióival megszerettetni, s minden hazapolgár legféltettebb kincsévé tenni, ugy minden eröködésünk czéltalan sysiphusi munka, mellyet sem a jelen sem az utókor nem fog meghálálni.

Ha nem tudunk idegen ajku hazafitársainkban ösztönt ébreszteni, mellynél fogna erösebben vonassanak nemzetiségünk iránt, mint mellyel fajnemzetiségükhöz vonatnak, ugy politikai szerepünk ki van játszva s nincs egyéb hatra, mint hogy végzetünknek zúgolódás nélkül adjuk meg magunkat.

En azonban nem hiszem, hogy e roppant meghasonlás, melly nemzetiségi tekintetben közöttünk támadt, ne volna kiengesztelhetö; de meg vagyok györödve, miként e kiengesztelés csak ugy lehetségés ha alkotmányunk, — melly eddig csak egy casta usurpatiojának czimlapja volt — ezentúl a népszabadság törvénytáblája leszen.

Ha az alkotmány ollyan lesz, mint isten dicsö napja, mellytöl minden növény nyeri az éltetö meleget, — ha az igazság mérlegével egyenlöen fogja osztogatni javait a hon gyermekei közt, — ha elég tágas lesz, hogy mindenkinek szabadságát megvédje: akkor nem-

zetiségünk vonzereje nagyobb leend azon önkényszülte ösztönnél, melly idegen ajkú honfitársaink kedélyét ellenünk izgatá.

En hiszem a szabadság, a polgárisodás, a napról napra tisztuló közvélemény s föleg a magasb s általánosb polgári érdekek mindenható erejét; — hiszem, hogy a tökélyre törekvö emberi szellem, melly olly merészen szöki át az idö és tér szük korlátait, lerombolandja ama közfalakat, mellyeket a közös hon gyermekei közt századok mostohasága emelt; — hiszem, hogy ama nemesb ösztön, melly magasb világhivatásunkat sejteti lelkünkkel, idegen ajkú honfitársinkat is megnyerendi a közös hazának, a közös szabadságnak, mint egyetlen térnek, mellyen polgári hivatásuknak megfelelhetnek.

En tizennégy millio szabad polgártól nem féltem nemzetiségünket, de tizennégy millio rabszolga mellett a nemzetiséget üres ábrándnak tekintem, mellyet komolyan senki sem tarthat valóságnak.

Ha tehát csak az alkotmányos szabadság és polgáriság nyerheti meg nemzetiségünk elleneinek rokonszenvét, ugy a népképviselet — mint az alkotmány legelsö kelléke — legelsö föltétele nemzetiségünk fentarthatásának is.

d) Egyéb reformok.

Negyedik szempont végre: mellyről a népképviselet kérdését tekintem: a korszükségelte törvényes és társadalmi reformok szempontja.

S van-e ember a hazában, ki át ne látna, miként e szégyenitö hátramaradás politikai institutioinkból és társadalmi viszonyainkból eredett?

Es végre van e ember a hazában, ki át ne látná, hogy minél nagyobbat haladnak Európa müvelt népei a polgárisodás mezején, annál inkább kell tágulnia ama hézagnak, melly tölök bennünket elválaszt? annál inkább fogynia a valószinüségnek hogy nemzetünk valaha nagy és dicsö leend, ha haladásunkat gátló politikai és társadalmi viszonyainkból ki nem bontakozunk?

Ha e themát még tovább akarnám fejtegetni, szükségkép ollyan dolgokat kellene elmondanom, miket mindenki tud, s tagadni senkinek nem jut eszébe.

Végig tekintve azon — föleg anyagi — reformok során, mellyet ujabb idöben hazánkban legsürgetöbb teendökül kitüzettek, egyetlen egyet sem fogunk találni közöttök, mellynek

valósulása alkotmányunk és társasági viszonyaink fonákságain hajótörést ne szenvedne.

S ha valósulnának is ezen reformok, egyetlenegy sincs közöttük, mellynek sikerét haladásunknak e munka elsö fejezetében elsorolt általános akadályai ki ne játszanák.

Tegyük, hogy például sikerülni fog a fiumei vasut elkészitése — mellynek hitem szerint törvényes akadályokat nem is lehet elébe gördíteni — ám de mennyivel leszünk a külföld világvásáraival közelebb érintkezésbe hozva, ha ezentúl is az ausztriai vám — és harminczad rendszertöl függend ezen érintkezést annyira neheziteni, miszerint a vasut sikere kijátszassék?

Elfogadtatik például az országos terhek közös viselésének elve: úgy de mennyivel lesz a nemesség és jobbágyság egymáshoz közelebb hozva ha az adómennyiség megajánlása, fölosztása s kivetése ezentúl is a feudalis aristocratia elöjogai közé tartozandik?

Sikerülni fog valahogy az örökváltság — s ez kétségkivül a legnagyobb fontosságú anyagi reform lenne: ám de meg lenne e ez által a nép; nyerve az alkotmánynak, ha a patrimonialis hatóság és a vármegye még tovább is határtalan önkényt gyakorolhatna fölötte?

Akármilly jó törvényeket hozunk, igazságszolgáltatási bábelünk megszüntetésére, várhatunk-e sikert ezen törvényektöl, még azok végrehajtása egy semmi polgári hatalom által nem ellensúlyozott kiváltságos casta kezében marad? — még a törvények sikere az alkotmány kezessége alá nem helyeztetik, és az igazság kezelöi az összes nemzettel szembe nem állitatnak?

Almodhatunk-e nemzeti kereskedésröl, müiparunk kifejlesztéséröl s általában a hazában szunyadó erök munkásságba hozataláról, még e részbeni óhajtásainknak minden társasági erök, minden társasági érdekek, az összes nemzet egyetemes akarat kifejezése nem adnak nyomatékot?

Es mit remélhetünk a szellemi haladás körében, még egy részröl egy a kort gúnyoló feudalis alkotmány, más részröl egy a szellemi munkásság leglassúbb mozgásától is borzadó rendszer zsibbasztó hatásatartja bilincsen a szellemi eröket? még nem nyilik meg a szabadság mezeje az emberi lélek elött, hogy mind azon czélok után törekedhessék, mellyek egy szük emberélet határin túl hatva, képezik a kapcsot a jelen s késö ivadék között?!

Miért itt példákra hivatkozni! — Hiszen

a történetek nagy könyve mindenki elött nyitva áll; ki ebböl nem okul, azok közé tartozik, kik sem nem tanulnak, sem nem felednek.

Valóban a népképviselet kérdése nem csak alkotmányi kérdés, hanem a szellemi és anyagi haladás kérdése is egyszersmind.

Azon nap, mellyen az összes nemzet lesz képviselve országgyülésünkön, leend nemzetünk és alkotmányunk szellemi és anyagi ujjászületésének napja.

Azon napon, mellyen egy egész nemzet küldöttei fognak a hon tanacsteremébe gyülekezni, oszlandanak szét egy sötét feudalis kor utolsó borúlatai.

.Azon naptól fogva, mellyen egy egész nemzet sereglendik össze az alkotmány körül, leend a törvénynek ereje, s fog a jogok kölcsönös tisztelete elsö társasági törvénynyé emelkedni.

Azon napon, mellyen tizennégy millio haza polgár azonitandja magát az alkotmánynyal, leend a közös teherviselés kérdése végkép s igazságosan megoldva.

Azon naptól kezdve, mellyen az összes nemzet érdekei teendik nyomatékukat a törvényhozás mérlegébe, fog nemzeti kereskedésünk s müiparunk megszületni.

Azon napon, melly minden hazapolgárt a legmagasb polgári czélokra jogositand, fog végtelen pálya nyilni a nemes polgári becsvágy elött, s ezrek keresendik dicsöségöket abban, hogy a közjónak hasznos szolgálatot tegyenek, még most a legnagyobb rész a politikai életet csak hágcsónak tekinti, mellyen czimekhez s hivatalokhoz juthat.

Azon nap végre, mellyen egy egész nemzet a polgáriság magasb polczára jutand, fog végtelen mezöt nyitni a magasb czél után sovárgó szellem elött; nagyobb és nemesb ösztönök nyujtandanak ingert az irodalom, tudomány s müvészet kincseit nevelni, s nemzeti életünk egyik jeles tényézöjévé tenni.

Szóval: azon napon, mellyen a népképviselet kérdése megoldva leend, leend megoldva reformjaink kérdése is.

* * *

Legyen szabad okoskodásom egész lanczolatát egy pár szóba foglalnom.

Alkotmányunk, nemzetiségünk, s haladásunk valamennyi kérdései olly lényeges kapcsolatban vannak egymással, miszerint nem vagyok képes határvonalt találni, melly ezeket egymástól elkülönzi.

A kor, az események hatalma, saját tévedései, elszigetelték a magyar aristocratiát; s most nincs egyéb hátra, minthogy az összes nemzet egyetemes érdekeiben keressen s találjon menedéket.

Erös meggyözödésem szerint vagy a nép fogja megoldani ujjászületésünk problemáját, vagy nem fogja megoldani semmi.

— Ideje tehát, hogy azon nemes fiai a hazának, kiknek keblei a legtisztább s legkitünöbb honszerelem lángja heviti, e nagyczélra egyesüljenek.

Kérdezni: akarjuk-e a népképviseletet? — annyit tenne, mint kérdezni: akarjuk-e az alkotmányt, a nemzetiséget, a reformot s általában akarjuk-e a hon jövendöjét?

Kába ember az, ki nagy czélokat kicsiny eszközökkel remél elérhetni.

„Hagyjatok elöbb alapot raknom,“ — mond Bulwer — a jeles regényiró — „azután kimérendem a torony magasságát.“

Népképviselet az alkotmányos lét alapja, melly nélkül minden reform félszeg, minden épitmény kora romlásnak van kitéve, nemzeti ujjászületésünk pedig épen lehetetlen.

En tehát a népképviselet kérdésének megoldását legelsö szükségeink legelsejének tartom.

Negyedik fejezet.

A népképviselet kérdésének gyakorlati megoldása.

Itt bezárhatnám munkámat, mellynek czélja nem annyira a lehető legjobb népképviseleti rendszert kimutatni, mint inkább a közönséget meggyőzni arról, hogy ezentúl a népet, a társaság egyetemes érdekeit, nemfeledhetjük ki többé politikai számvetésünkből.

Sok olvasóm azonban befejezetlennek tartaná könyvecskémet, ha nem mondanám el röviden nézeteimet az iránt is: miként gondolom én e kérdést gyakorlatilag kiviendőnek?

Részletes népképviseleti javaslatot adni e perczben nincs szándékom, de minden esetre szükségesnek tartom azon elveket megállapitani, mellyek körül nézetem szerint a népképviseletnek sarkallania kell.

A népképviselet sikere lényegesen egy jó választási rendszertől függ, melly közös tért

nyisson minden társasági erőknek a törvényhozásrai befolyhatásra.

Egész Europában egyetlen egy alkotmányos ország sincsen, hol a választási rendszer minden igényeket kielégitene: jele annak, hogy a legjobb választási rendszer még nincsen fölfedezve.

A választási rendszer elveinek megállapitása körül annyival szükségesebb az óvatosság, mert élő tanúi vagyunk, miként egy hiányos választási rendszer épen olly könnyen válhatik ürügyé a népeknek forradalmakra, mint a kormányok kezében a népszabadság elfojtására. Példa Spanyolország és Portugal.

A választási rendszer megállapitásánál három fő tényező jő tekintetbe: 1) Választó testületek. 2) Közvetlen választás. 3) Választói képesség.

Vizsgáljuk e tényezőket egyenként.

1) Választó testületek.

A népek tapasztalása a képviselet körül még korán sem haladott annyira, miszerint el lehessen mondani, hogy a legjobb képviseleti rendszer már föl van fedezve.

Eddig Europában két neme a képviseletnek vétetett leginkább gyakorlatba: az osztalyonkénti, vagy diplomaticailag szólva: országrendi képviselet (Repraesentation der Reichsstände), és általános értelemben vett népképviselet (Allgemeine Volksrepräsentation).

Az elsö szerint a nemzet alkotmányilag elkülönzött osztályai külön választott követek által képviseltetnek; a második rendszer szerint a képviselök nem külön osztályok, hanem a választó testületekre osztott egyetemes nemzet által választatnak.

Az elsö rendszer homlokán viseli a feudalis származásának bélyegét, a helyett, hogy az egyetemes nemzeti érdekeknek szolgálna emeltyüül, osztályokat állit szembe egymással, éles ellentételeket idéz föl a külön polgár osztályok érdekei közt, s módot nyujt a kormánynak ezen ellentételeket saját hasznára kizsákmányolni, az alkotmányt erejétöl megfosztani; s felelöségével azon osztályok háta mögé rejtekezni, mellyekhez csatlakozott.

Illy rendszer mellett soha semmi politikai pártok, hanem mindég casták viaskodnak egymás ellen.

S hol az osztályok vagy rendek külön képviselösége még külön törvényhozó testüle-

tekre is oszlik, mint p. o. Svédországban, ott a törvényhozás majd nem a lehetetlenségek sorába tartozik.

Ezért láthatjuk, hogy mindazon népek, mellyek országrendi képviseletet birnak, semmit sem óhajtanak forróbban, mint hogy e rendszert minél elöbb általános népképviselettel cseréltessék föl.

A második rendszer a polgári egyenlöség eszméjéböl eredett, s magában foglalja mindazon jókat, mik az országrendi képviseletben foglaltatnak, emennek minden káros oldalai néikül.

Az általános népképviselet nem tür alkotmányos közfalat a polgári társaság külön osztályai közt, s az alkotmányt minden osztályok közös tulajdonává teszi.

Az általános népképviselet a külön osztályok érdekeit egymásba olvasztja, s mindenikben ama nemes ösztönt ébreszti föl, hogy a nemzet egyetemes érdekét a magáénak elébe tegye.

S ha maradnak is fen osztályzati érdekek, mellyek a politikai élet mezejét választják küzdhelyül, az általános népképviselet ezen érdekviszályt a törvényhozás teremeiböl a választó kamrákba utasitja, hol mindenki egyenlö erövel

mérközhetik ellenfelével, s hol e csata nem szülhet káros következményeket az egész hazára nézve.

A mennyire ama férfiak hangulatát ismerem, kik e házában az alkotmányos haladást öszintén óhajtják, egyet sem tudok közölök, ki az általános népképviseletnek elsöséget ne adna az országrendi képviselöség fölött, s én már csak azért is általános népképviseletet óhajtok, nehogy országrendi képviselet mellett a gyógyszer gonoszabb legyen a kórnál, mellyet orvosolni akarunk.

Az általános népképviselet súlypontja azon testületekben fekszik, mellyek által a képviselök választatnak, s mellyek közönségesen választó kamráknak neveztetnek.

Minden attól függ tehát: miként rendeztetnek ezen választó testületek?

A választó kamrák rendezésénél véleményem szerint föképp a következö körülményekre kell ügyelni:

1) hogy azon kerületek, mellyek mindenike egy egy választó kamrát állit ki, ne csak területileg egyenlök legyenek, hanem a mennyiben lehetséges — minden kerület egy cgy kikerekitett egészet képezzen;

2) hogy ezen kerületek felallitásánál ne

csak a választók, a népesség száma is tekintetbe vétessék;

3) hogy az adómennyiség körül azon arány vétessék figyelembe, melly általában az adó kivetésénél is kulcsul szolgál, s mellyet a földérték, kereset, és általában a helybeli viszonyok különbsége nyujt.

S minden illy kerület az országgyülésen egyenlö szavazat mennyiséggel képviselendö.

2) Közvetlen választás.

Igen sokat lehet a jó rend érdekében a kettös vagy föbb fokozatú választás mellett elmélkedni; én e helyen elégnek tartom egyszerüen ama tényre hivatkozni: miszerint mindazon népek, mellyek kettös fokozatú választással birtak, nem sokkal jobb helyzetben voltak mintha épen nem lett volna alkotmányuk.

Tökéletesen értem, ha valaki azt mondja, hogy a választást azért kell szük alapra szoritani, mert az állodalom legföbb érdeke azt kivánja, hogy a törvényalkotás súlypontja ott legyen hol az ország egyetemes érdekeinek súlypontja van; tökéletesen értem — habár e nézetben nem osztozom is, — ha valaki azt mondja: hogy a választói képességet azért kell

magas censushoz kötni, mert épen a nemzet tehetösb része az, melly az alkotmány fentartásához kellö anyagi függetlenséggel bir, mellynek egyszersmind a jó rend, polgári szabadság és törvények uralma, valamint az institutiok állandósága legközelebb érdekében áll; — de hogy mind azon czélok miként érethetnek el kettös fokozatú választás által, fölfogni képes nem vagyok.

A népképviselet alapeszméje a nemzeti többség eszméjében gyökérzik.

Kettös fokozatú választás mellett a képviselök nem a nemzet, hanem a nép által kinevezett választók többségét képviselnék; illy esetben pedig sokszor megtörténhetnék, hogy a választók többsége a nép többségével ellenkezö irányban tenné meg a követválasztást.

A közvetlen választás — bármi szük alapra legyen is a választói képesség a census által szoritva — bizonyos számú polgárokat egyszerre politikai nagykorúsággal ruház föl, és senkit nem foszt meg azon kilátástól, hogy munkás szorgalma által egykor a választói képességet is magáévá teheti; kettös fokozatú választás mellett a polgárt legmerészebb álma sem ragadhatja tovább egy választó kinevezhetésénél.

Közvetlen választásoknál a választó — bármennyire tömjénezzen is saját érdekének — önkénytelenül követi a kor szellemének, a közvéleménynek nagy impulsusát; s tudja, hogy választói jogának alkalmazásáért a jelen és jövö ivadék elött nagy erkölcsi felelöséget vesz magára; — kettös fokozatú valasztás mellett ellenben az ösválasztó — kinek egész politikai hatásköre csak egy másod választó kinevezéseig terjed mindössze is a rokonság, komaság s jó czimboraság impulsusát követi; a másodválasztó pedig valamint puszta véletlennek köszöni megválasztatását, ugy sem a jelen sem a jövö kor irányában nem érez semmi erkölcsi felelöséget, s szavaz véletlenül valakire, miként rá is csak véletlenül szavaztak.

Erre azt mondhatná valaki: hogy „a kettös fokozatú választásnak csak politikailag kiskorú népeknél lenne illy eredménye;“ — ám de politikailag nagy korú népek úgy sem türnék el a kettös fokozatú választást.

Minden jó választási rendszernek második fökelléke tehát: a közvetlen választás, minden fokozatosságnak egyenes kizárása mellett.

3) Választói képesség.

Leglényegesebb kérdés a választás rendezésénél: kik legyenek sajátlag a választók? Ezen kérdés a képviseleti alkotmány tengelye, melly körül forog az alkotmány, nemzetiség, szabadság és az összes állodalmi lét.

Fölebb azt mondám, hogy az általános népképviselet súlypontja a választó testületekben fekszik: mert a törvényhozás erejét sajátlag a választó testületek ereje képezi; minélfogva a választói jog kérdése lényegesen alkotmányi kérdés.

S itt vagyok ama nagy kérdésnél, melly Európa alkotmányos országaiban a nagy politikai pártok közötti különbséget képezi.

Korunkban igen különös tanok merültek föl a választói jog körül.

Ugy látszik, a vén Európa nem tud kibontakozni azon rögeszméből, miszerint nekie minden áron aristokratiára van szüksége; a kegyelet és loyalitás annyira vele van születve, hogy — ha nem talál — maga csinál bálványt magának, mellyet imádhasson.

A középkorban a sziklatetőkön ülő sas fészkeket bámulta s egy nagy pecséttel ellátott pergament legmélyebb tisztelete tárgya volt; ma — miután az idő vasfoga, mind a szikla-

fészket, mind a kiváltságlevelet elmorzsolta — átviszi tiszteletét a börzepalotákra és a teljes értékü bankjegyekre.

Valamint a középkorban csak az tartatott valódi embernek, kinek ös vára, vasvértezete és pergamentje volt; ugy ma csak az tartatik valódi embernek, kinek pénze van.

Naponként halljuk hirdetni, hogy csak azt lehet politikai jogokkal fölruházni, kinek félteni valója van, kinek anyagi értékében elég kezesség van arra, hogy nem fog a tömeg szenvedélyeivel szövetkezni azon politikai rend felforgatására, mellynek ótalma alatt javait élvezi, s ez fölötte csodálatos logika!

Amerikában elégnek tartatik, ha valaki a szabadság földjén született és a szabadságnak levegöjét szija, ha egy szabad alkotmány által nevelt társasági rend befolyása alatt tanulta ismerni a törvények erejét és az emberi méltóság becsét, a végre hogy a hazát és szabadságot szeresse s jogositottnak érezze magát fölkeresni minden pályákat, mellyeket az alkotmányos szabadság a polgárok törekvése elött nyitva tart, és személyes befolyása súlyával nevelje azon erőt, melly által az alkotmányos szabadság és társasági rend fentartatik.

Europában bizonyos nagyobb mennyiségü

érték szokott alkotmányos mértéke lenni a haza szeretetnek, s az alkotmányt és szabadságot csak azok képesek fentartani, kik ennyi vagy annyi értékkel vagy jövedelemmel birnak.

Amerikában a szerény kézmüves épen annyit nyom a politikai jogok mérlegén, mint a newyorki vagy bostoni pénzváltó két vagy három millio dollárjával, s azon hatalmat, melly a gazdagságból olly könnyen eredhetne, tökéletesen ellensúlyozza azon hatalom, melly a jogok egyenlöségéböl és a szabadságszeretet mindenható erejéböl ered.

Europában a gazdagság nem csak hogy végtelen felsöbbséget ád a társasági életben a vagyontalanság fölött, de még azon egy jogot is megtagadja a vagyontalanoktól, melly a gazdagságszülte hatalomnak pénzaristocratiai önkénynyé fajulását ellensúlyozhatná.

A vagyontalanok harczát a vagyonosak ellen Amerikában is láthatjuk, de ott ezen harcz a társasági rendet súlyegyenben tartja, holott azt Europában perczenkint felbomlással fenyegeti.

A dolog igen természetes: mert Amerikában ezen harcz törvényes téren vivatik; Europában ellenben a törvényes tér meg van a szegényektöl tagadva, minélfogva emezek titkos

szövetkezésekben keresnek és találnak fegyvert az öket nyomasztó társasági rend ellen.

Igy fejlödtek ki a communismus, socialismus, fourierismus és mindazon kinövései az európai proletariatusnak, mellyek Amerikában több kisérletek után sem birtak megfogamzani, s mellyek Damokles kardja gyanánt lebegnek az európai társasági rend fölött.

Az európai pauperismus olly óriásivá nöt, hogy a gazdagokat már perczenként elnyeléssel fenyegeti, minélfogva a vagyonos osztályok nem ismernek sürgetöbb föladatot, mint magukat a vagyontalanok osztálya ellen lehetöleg körülbástyázni, s innen eredtek a szegénységi törvények, a szegényházak, a szegényházi rendörség és a — választási census.

Az emberi társaság jövendöje isten titkaiban rejlik; de annyi bizonyosnak látszik, hogy az európai társaság betegségét az eddig alkalmazott gyógyszerek nem képesek orvosolni.

Minthogy azonban e társasági betegség megvan — habár nem mindenütt egyenlö mértékben — a census olly szükséges rosznak látszik, mellytöl alkalmasint egy európai népképviselet sem menekülhet.

Am legyen hát census! de állitassék olly szabadelvü alapra, miszerint az alkotmány

ne fosztassék meg a nép oltalmától; miszerint ha egy részről szükségesnek látszik, hogy a szegénységszülte rosz szenvedélyek a capitoliumhoz ne férhessenek, s az alkotmány a legtöbbet igérők által olly könnyen megvásárolható proletariusok martalékává ne legyen, — más részről a gazdagság befolyása is olly ellensúlylyal fékeztessék miszerint az alkotmány egy felfuvalkodott pénzaristocratia kizáró monopoliumává ne fajuljon.

Altalában a választói képeséget akként kell elhatározni, hogy a választó testületekben minden érdek, minden jog pajzst találhasson, s még az se panaszkodhassék ügye mellőzéséről, kinek a választásra egyenesen befolyni joga nem volna.

Csak kettőt kivánok a valasztói képességre nézve megjegyezni: 1) hogy az olly általános legyen, miszerint a polgári társaság minden osztályaira s rétegeire illeszthető legyen; 2) hogy törvény által olly szorosan meghatároztassék, miszerint annak valakire illesztése senki önkényétől ne függjön, hanem világosan ki legyen jelölve az eset, mellyben, a polgár választói képességre jut.

Részletesebben nem tartom szükségesnek a tárgyba ereszkedni; mert nekem — miként

már megjegyzém — nem annyira egy képviseleti alkotmányt tervezni, mint a népképviselet szüksége iránt meggyözödést ébreszteni volt leginkább czélom.

Azt sem tartom e helyen szükségesnek fejtegetni: ha valljon a választási kamrák birjanak-e tanácskozási s határozási, következöleg utasitási vagy viszahivási joggal? — Ezen kérdés légyegesen azzal függ össze: legyenek-e a választó kamrák egyszersmind politikai és kormányzati testületek is?

Ezen kérdés pedig sajátlag a megye rendezés kérdeséhez tartozik, melly e pontban szorosan összefügg a népképviselet kérdésével, mellyet e helyen fejtegetni elvinne czélomtól, minélfogva azt egy jövö értekezés tárgyául tartom fen magamnak.

Szintúgy nem szólok az országgyülés rendezésrröl, mert ezt csak a népképviselet problemájának megoldása után gondolom szönyegre hozhatónak.

* * *

Kötelességemnek tartom itt még néhány szóval megjegyezni: miként tévedne az, ki értekez-

ésemből, azt olvasná ki hogy én minden viszonyokat fenekestül fel akarok forgatni.

En a tiszta népképviseletet czélnak tekintem, mellyre törekednünk kell, mellyet azonban az emberi dolgok természetes folyamata szerint csak fokozatos kifejlődés által érendünk el.

De minden lépést, mellyet alkotmányunk körül teend a nemzet, ollyannak óhajtok, hogy e czél elérésére legyen irányozva.

En nem azt kivánom, hogy jogok, mellyek eddig birattak, elvétessenek, hanem hogy azokra is, kik e jogokat eddig nem birták, kiterjesztessenek, s hogy e jogoknak ezentúl ne a polgári társaságot megoszlató kiváltságok, hanem a társaság minden tagjait egy lánczba szoritó társasági érdekek szolgáljanak alapúl.

Midőn népképviseletről szólok, a szabadság és egyenlőség képe mosolyog a távolból felém; látok egy fölvirágzó hazát, egy szabad, erős nemzetet, egy boldog ivadékot, melly valamint jogokban egyenlő, úgy a hazafiui kötelességek teljesitésében is férfiasan versenyez.

De szemem önkénytelenül visszafordul a jelenre s rögtön a gyakorlati élet nehézségei

állanak elöttem, mellyek sokszor a legbátrabbat is megdöbbentik.

Elöttünk azon kettös feladat áll, hogy a czélt, mellyre törekszünk, a helyzetek kiméletével párositsuk.

Százados elöitéletet kiirtani herculesi munka, s tudom, hogy Roma nem épült föl egy nap alatt.

Ugyanazért távol van tölem azt követelni, hogy mértéktelen rögtönzésekkel minden régit felforgassunk, s azon népek majmai legyünk mellyek ma egy alkotmányt teremtenek, hogy azt holnapismét lerontliassák, — mellyek ma lerontják a bastille-t, hogy holnap egész Parist körülfalazhassák.

En e perczben nem kivánok egyebet, mint hogy történeteink hagyományából az, mi nem teljesleg rosz, öszhangzásba hozassék a kor igényeivel s az alkotmány és nemzetiség érdekével.

Ha a városok és nagyobb — föleg már fölszabadult — községek országgyülési képviselettel megajándékoztatnak, a tisztesbek a megyei választók sorába foglaltatnak (s kevesbet a nemzet a historiai jogok és osztályzati elöitéletek legnagyobb kimélése mellett sem tehet), mind a mellett is, hogy ez még távolról

sem elégéti ki a szükséget, örömmel üdvözlendem e reformot; mert minden érdekben, melly az alkotmányban tért nyer, viszont az alkotmány nyer támaszpontot.

Ha a jövö országgyülés ezt tüzendi ki legelsö föladatául, ugy a nemzet ujjászületésére meg lesz téve az elsö lépés.

Végszó.

S most berekesztésül még csak egy két szót.

Alkotmányunk súlypontja eddig a nemességben feküdt, melly magát ezért kiválólag magyar nemzetnek nevezé.

S e nemes czimet töle megtagadni nem juthat eszébe senkinek.

A magyar nemesség nemes is volt mindenkor a szó legjobb értelmében.

A magyar nemesség tetteket mutathat föl, méltókat arra, hogy a hajdankor legragyogóbb tettei mellé soroztassanak, s honszerelmet, méltót arra hogy minden jövö ivadékoknak példányúl szolgáljanak.

A magyar nemesség nem csak hogy vérével szerezte e hazát, hanem azt vérével fenn is tartotta, s beléje ültette a szabadság fáját, hogy árnyékában a fiak, és a fiak fiai enyhet találjanak.

Egy viszályteljes évezred pillant le a magyar hazára, hol

Annyi bal szerencse közt
Olly sok viszály után
Megfogyva bár, de törve nem,
El nemzet e hazán!

Nem! senkinek nem juthat eszébe a magyar nemességet — melly annyit küzdött, s áldozott honáért, mellynek dicsősége nem egy ragyogó lapját tölti be a világtörténet könyvének — kissebbiteni.

De a kor szelleme, és események hatalma hályogot boritott egykor a magyar nemesség szemére, s azon erö, mellynek elejétöl fogva egynek kellett volna lennie, megoszlott, s íme a magyar hazát és a magyar szabadságot azóta csak csapások érék. —

A tizenkilenczedik században élünk, midön a szabadság szelleme, mint az emberi nem jövöjének nagy jós igéje szárnyalja végig a világot egyik földsarkról a másikig.

Most arról van szó: hogy a szabadság napjának melege forrasza be azon szakadásokat, mellyeket mostoha kor, és események hatalma idézett a nemzettestre.

Most arról van szó; akarja e a nemesség, hogy azon szabadság, mellyért vérzett, egy

egész nép féltve bálványozott tulajdona legyen, avagy inkább azt akarja talán, hogy évezredes történeteire, nevére, s politicai létére szemfedél boruljon?

En hiszek nemzetem csillagzatában; hiszem, hogy ama nemes jellem, mellyet a magyar nemesség annyiszor tanusitott, itt is megfogja értetni vele, mivel tartozik saját becsülésének, az örök igazságnak, a jelen és utókornak.

A nemesség átfogja látni, hogy az alkotmány sulypontjának ezentúl ez egyetemes nemzetben, a birtok, munka, értelmiség, általában valamennyi társasági érdekek összeségében kell fekünni: ez a magyar haza, és magyar nemzetiség újjászületésének föltétele.
